

Bruselj, 22. november 2018
(OR. en)

14442/18

SOC 731
EMPL 548
EDUC 439
ECOFIN 1121

SPREMNI DOPIS

Pošiljatelj:	za generalnega sekretarja Evropske komisije: direktor Jordi AYET PUIGARNAU
Datum prejema:	22. november 2018
Prejemnik:	generalni sekretar Sveta Evropske unije Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN
Št. dok. Kom.:	COM(2018) 761 final
Zadeva:	OSNUTEK SKUPNEGA POROČILA KOMISIJE IN SVETA O ZAPOSLOVANJU k sporočilu Komisije o letnem pregledu rasti za leto 2019

V prilogi vam pošiljamo dokument COM(2018) 761 final.

Priloga: COM(2018) 761 final

EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 21.11.2018
COM(2018) 761 final

**OSNUTEK SKUPNEGA POROČILA
KOMISIJE IN SVETA O ZAPOSLOVANJU**

**k sporočilu Komisije o
letnem pregledu rasti za leto 2019**

KAZALO

<u>PREDGOVOR</u>	2
<u>KLJUČNA SPOROČILA</u>	3
<u>1. PREGLED TRENDOV IN IZZIVOV NA TRGU DELA IN SOCIALNEM PODROČJU V EVROPSKI UNIJI</u>	11
<u>1.1 Trendi na trgu dela</u>	11
<u>1.2 Socialni trendi</u>	15
<u>2. PREGLED TRENUTNEGA STANJA NA PODLAGI PREGLEDA SOCIALNIH KAZALNIKOV</u>	19
<u>2.1 Razlaga pregleda socialnih kazalnikov</u>	19
<u>2.2 Dokazi, ki izhajajo iz pregleda socialnih kazalnikov</u>	21
<u>3. REFORME ZAPOSLOVANJA IN SOCIALNE REFORME – USPEŠNOST IN UKREPI DRŽAV ČLANIC</u>	27
<u>3.1 Smernica 5: Spodbujanje povpraševanja po delovni sili</u>	27
<u>3.1.1 Ključni kazalniki</u>	27
<u>3.1.2 Odziv politike</u>	39
<u>3.2. Smernica 6: Zagotavljanje večje ponudbe delovne sile in izboljšanje dostopa do zaposlitve, znanj in spretnosti ter kompetenc</u>	44
<u>3.2.1 Ključni kazalniki</u>	44
<u>3.2.2 Odziv politike</u>	69
<u>3.3. Smernica 7: Izboljšanje delovanja trgov dela in učinkovitosti socialnega dialoga</u>	80
<u>3.3.1 Ključni kazalniki</u>	80
<u>3.3.2 Odziv politike</u>	102
<u>3.4. Smernica 8: Spodbujanje enakih možnosti za vse, krepitev socialne vključenosti in boj proti revščini</u>	114
<u>3.4.1 Ključni kazalniki</u>	114
<u>3.4.2 Odziv politike</u>	134
<u>PRILOGE</u>	140

PREDGOVOR

V skladu s členom 148 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU) morata Evropska komisija in Svet pripraviti skupno poročilo o zaposlovanju. Začetni predlog tega poročila, ki ga je podala Evropska komisija, je del jesenskega svežnja, ki vključuje letni pregled rasti ob začetku cikla evropskega semestra. Skupno poročilo o zaposlovanju vsebuje letni pregled glavnih dogodkov na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi ter reformnih ukrepov držav članic v skladu s smernicami za politike zaposlovanja držav članic¹. Poročanje o teh reformah temelji na strukturi smernic: spodbujanje povpraševanja po delovni sili (smernica 5), zagotavljanje večje ponudbe delovne sile in izboljšanje dostopa do zaposlitve, znanj in spretnosti ter kompetenc (smernica 6), izboljšanje delovanja trgov dela in učinkovitosti socialnega dialoga (smernica 7) ter spodbujanje enakih možnosti za vse, krepitev socialne vključenosti in boj proti revščini (smernica 8).

Poleg tega skupno poročilo o zaposlovanju vsebuje pregled uspešnosti držav članic v zvezi s pregledom socialnih kazalnikov, vzpostavljenim v okviru evropskega stebra socialnih pravic. Steber je bil 17. novembra 2017 vzpostavljen kot medinstitucionalna razglasitev Evropskega parlamenta, Sveta in Komisije. Opredeljuje načela in pravice na treh področjih: (i) enake možnosti in dostop do trga dela, (ii) pošteni delovni pogoji ter (iii) socialna zaščita in vključenost. Spremljanje napredka na teh področjih je podprto s podrobno analizo pregleda socialnih kazalnikov, ki spremlja steber socialnih pravic.

Skupno poročilo o zaposlovanju je strukturirano, kot sledi: uvodno poglavje (poglavje 1) vsebuje pregled glavnih trendov na trgu dela in socialnem področju v Evropski uniji, s čimer predstavlja ozadje. V poglavju 2 so predstavljeni glavni rezultati analize pregleda socialnih kazalnikov, povezanega z evropskim stebrom socialnih pravic. V poglavju 3 je naveden podroben opis ključnih kazalnikov po državah (vključno s kazalniki iz pregleda socialnih kazalnikov) in politik, ki jih države članice izvajajo za obravnavo smernic za politike zaposlovanja.

¹ Svet Evropske unije je julija 2018 sprejel spremenjene smernice za zaposlovanje, ki so bile usklajene z evropskim stebrom socialnih pravic (Sklep Sveta (EU) 2018/1215 z dne 16. julija 2018 o smernicah za politike zaposlovanja držav članic).

KLJUČNA SPOROČILA

Evropa napreduje glede pregleda socialnih kazalnikov, ki spremlja evropski steber socialnih pravic. V okviru izboljšanja trgov dela in zmanjševanja revščine je bilo pri 13 od 14 glavnih kazalnikov pregleda socialnih kazalnikov v zadnjem letu v povprečju zabeleženo izboljšanje. Vendar vsi državljani in države še nimajo enakih koristi od okrevanja gospodarstva. Pri večini držav članic so bili ugotovljeni izzivi v zvezi s posameznimi načeli stebra. Sedanji gospodarski zagon ponuja priložnost za okrepitev reform, katerih cilj je izboljšati vključenost, odpornost in pravičnost trgov dela in sistemov socialne zaščite, s čimer se spodbuja konvergenca k boljšim življenjskim in delovnim pogojem v EU. Vendar so prisotna tudi negativna tveganja za okrevanje, zaradi česar morajo države članice nujno izkoristiti to priložnost.

Močno ustvarjanje delovnih mest se nadaljuje, pri čemer je stopnja zaposlenosti v EU dosegla rekordno raven. V drugem četrtletju leta 2018 je bilo v EU zaposlenih 239 milijonov ljudi, kar je 14 milijonov več od najnižje ravni, dosežene sredi leta 2013, ko je bila kriza na vrhuncu. Stopnja zaposlenosti ljudi, starih 20–64 let, se je v istem obdobju zvišala na 73,2 %: glede na sedanji trend je EU na dobri poti, da leta 2020 doseže cilj 75-odstotne stopnje zaposlenosti iz strategije Evropa 2020. Rast zaposlovanja v letu 2017 in prvih dveh četrtletjih leta 2018 je bila razširjena v vseh glavnih demografskih skupinah, največja rast pa je bila tako kot v prejšnjih letih zabeležena pri starejših delavcih (starih 55–64 let). Vendar velike razlike v stopnjah zaposlenosti v EU kažejo, da obstajajo možnosti za nadaljnje izboljšave, zlasti za tiste države članice, ki so še vedno daleč od tega, da dosežejo svoje nacionalne cilje strategije Evropa 2020.

Brezposelnost se je vrnila na raven iz obdobja pred krizo, vendar je v več državah članicah še vedno visoka. Zaradi stalnega okrevanja trga dela se je stopnja brezposelnosti leta 2017 še naprej zniževala in je v drugem četrtletju leta 2018 dosegla 6,9 %. Zdaj je na najnižji ravni v zadnjih desetih letih, in sicer je za 4 odstotne točke nižja od najvišje stopnje leta 2013. Stopnja brezposelnosti v euroobmočju, ki je v drugem četrtletju leta 2018 znašala 8,3 %, je še naprej eno odstotno točko višja od najnižje ravni, zabeležene leta 2008. Stopnje brezposelnosti so še vedno zelo visoke v Grčiji, Španiji, Italiji, na Hrvaškem in Cipru.

Povečanje zaposlenosti je še vedno izrazitejše v smislu števila zaposlenih kot pa v smislu števila opravljenih ur. Obseg vseh opravljenih ur v EU se je v letu 2017 še naprej povečeval, čeprav počasneje kot skupno število zaposlenih, in še ni na ravni iz leta 2008. Veliko število delavcev z neprosto voljnimi krajšim delovnim časom (tj. delavcev, ki delajo s krajšim delovnim časom, vendar bi radi delali več), ki je še vedno za 1,3 milijona večje kot leta 2008, kaže tudi na vztrajno stopnjo stagniranja na trgu dela. Zmanjševanje števila opravljenih ur na osebo je kljub temu del strukturnega trenda, ki se je začel v začetku novega tisočletja.

Dohodki gospodinjstev se še naprej povečujejo v skoraj vseh državah članicah. Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca, ki podpira proces konvergence k višjim standardom, se je bolj povečal v državah članicah, ki so se zadnje pridružile Uniji. Čeprav je bil ta razvoj večinoma posledica ugodnih gospodarskih razmer, so mu koristile tudi reforme, ki so vodile v izboljšanje ustreznosti socialnih prejemkov, vključno s sistemi minimalnega dohodka. Vendar realni bruto razpoložljivi dohodek na prebivalca v več državah še naprej ostaja precej pod ravno iz obdobja pred krizo. Dohodki gospodinjstev so se povečevali počasneje kot BDP, kar pomeni, da je dohodek, pridobljen zaradi okrevanja, gospodinjstva dosegel le v manjšem obsegu, zaradi česar se pojavljajo pomisleki o vključujoči naravi nedavne rasti.

Na podlagi močnega gospodarskega okrevanja in okrevanja trga dela se je delež ljudi, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost, leta 2017 močno zmanjšal. Več kot 5 milijonov ljudi je premagalo revščino ali socialno izključenost, kar je največji upad od začetka okrevanja. K tej spremembi je zlasti najbolj prispevalo vse manjše število ljudi, ki so trpeli zaradi resne materialne prikrajšanosti in/ali živeli v gospodinjstvih z zelo nizko intenzivnostjo dela (od takrat, ko je bilo njihovo število največje, sta se ta kazalnika zmanjšala za 15 oziroma 8 milijonov). Skupno število oseb, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost, je leta 2017 znašalo 113 milijonov ljudi ali 22,5 % vsega prebivalstva, zdaj pa je manjše od ravni iz obdobja pred krizo. Ocene kažejo, da se bo ta trend nadaljeval v naslednje leto. Vendar je še vedno dolga pot do izpolnitve cilja strategije Evropa 2020 glede revščine in socialne izključenosti. Tveganje revščine ali socialne izključenosti ostaja izziv zlasti pri otrocih, invalidih in osebah z migrantskim ozadjem.

Rast realnih plač se je leta 2017 upočasnila, leta 2018 pa se je povečala. Na splošno je rast plač manjša, kot bi se lahko pričakovalo glede na pozitivni razvoj na trgu dela in gospodarsko uspešnost. Skromno dinamiko plač v zadnjih letih je mogoče pojasniti s šibko rastjo produktivnosti, še vedno nizko pričakovano inflacijo in preostalimi rezervami na trgu dela. Realne povprečne plače so v številnih državah članicah še vedno nižje kot v obdobju pred krizo, njihova rast pa je leta 2017 ostala manjša od rasti produktivnosti. To je v skladu z dolgoročnim trendom: v obdobju 2000–2017 se je realna dodana vrednost na zaposlenega v EU zvišala za 15,6 %, medtem ko so se realni prejemki na zaposlenega povečali le za 11,2 %. Kljub temu razvoju obstajajo dokazi, da poteka konvergenca ravni dohodkov od dela, čeprav med državami članicami in znotraj njih ostajajo velike razlike.

Okviri za določanje plač (vključno z minimalnimi plačami) se začenjajo odzivati na izboljšanje razmer na trgu dela. Zlasti so se v več državah zvišale zakonske minimalne plače, in sicer z vključitvijo socialnih partnerjev. Ta razvoj je pomemben zaradi vztrajno visokih stopenj revščine zaposlenih v več državah članicah, zaradi katerih je potrebno tudi ukrepanje na področju zasnove davkov in ustreznosti nadomestil. Glede na navedeno je pomembno, da prilagoditev ravni minimalne

plače poteka v skladu s preglednimi in predvidljivimi pravili, ob upoštevanju njihovega učinka na konkurenčnost, ustvarjanje delovnih mest in revščino zaposlenih.

V okviru trajnostnega ustvarjanja delovnih mest nekatere skupine še vedno s težavo izkoriščajo prednosti okrevanja. K rasti zaposlenosti so leta 2017 v glavnem prispevale ženske, starejši delavci in visoko usposobljeni ljudje. Po drugi strani pa je stopnja zaposlenosti nizko usposobljenih delavcev še vedno pod ravnjo iz obdobja pred krizo in ostaja skoraj za 30 odstotnih točk nižja kot pri visoko usposobljenih delavcih. Čeprav se stopnja zaposlenosti mladih zvišuje, je nižja kot leta 2008 (za 2,7 odstotne točke). Pozitivno pa je to, da se je delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, ki znaša 10,9 %, vrnil na ravni iz obdobja pred krizo. Osebe z migrantskim ozadjem so težje zaposljive: razlika v stopnji zaposlenosti med ljudmi, rojenimi v EU, in ljudmi, rojenimi zunaj EU, je leta 2017 znašala 10 odstotnih točk (zvišanje s 4,5 odstotne točke iz leta 2008). Ta razlika je še posebno velika pri migrantkah. Nazadnje, udeležba invalidov na trgu dela je običajno manjša; potencial za uporabo njihovih talentov ostaja v glavnem neizkoriščen.

Udeležba žensk na trgu dela se še naprej hitro povečuje. Stopnja zaposlenosti žensk je leta 2017 znašala 66,5 %, kar je skoraj 5 odstotnih točk več kot leta 2008. Vendar je vrzel v stopnji zaposlenosti med spoloma še vedno velika, med državami članicami pa obstajajo precejšnje razlike. Z vidika izobrazbe so ženske na splošno bolj usposobljene kot moški, vendar je razlika v plačilu med spoloma velika in se le postopoma zmanjšuje. Ženske so prekomerno zastopane v nižje plačanih sektorjih in poklicih ter pogosteje delajo na delovnih mestih, na katerih se zahteva nižja usposobljenost, kot jo dejansko imajo. Vpliv starševstva ter obveznosti varstva in oskrbe so še naprej glavni razlog za nižje stopnje zaposlenosti, nerazvitost storitev pa je velika ovira, ki ženskam preprečuje, da bi ostale zaposlene ali se vrnile na delo. Poleg tega so nepoklicni oskrbovalci, ki so večinoma ženske, bolj izpostavljeni revščini in finančni odvisnosti, pri čemer prekinitve na poklicni poti pogosto pomenijo manjše pokojninske pravice. Več držav članic sprejema ukrepe za zagotovitev dostopnega in kakovostnega otroškega varstva in storitev dolgotrajne oskrbe ter enakega dostopa do tega varstva in storitev, vendar še vedno ostajajo pomembni izzivi. V nekaterih primerih bi pomagala bolj uravnotežena razporeditev plačanih dopustov iz družinskih razlogov med ženskami in moškimi. Nekaj držav prilagaja svoje sisteme davkov in socialnih prejemkov, da bi odpravile dejavnike, ki prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu odvrčajo od dela. Konkretni ukrepi za odpravo razlike v plačilu med spoloma so vzpostavljeni le v manjšem številu držav.

Stopnja zaposlenosti starejših delavcev se je v zadnjem desetletju znatno zvišala. Za starostno skupino 55–64 let se je s 45,5 % v letu 2008 zvišala na 57,1 % v letu 2017. Starejši delavci so bili razmeroma bolj zaščiteni pred recesijo, njihova stopnja zaposlenosti pa se je med krizo še naprej zviševala, nato pa postala pomembno gonilo za okrevanje zaposlovanja. Vse daljše trajanje delovnega

življenja je mogoče pojasniti z več dejavniki, vključno z zviševanjem zakonsko določene upokojitvene starosti, boljšim dostopom do storitev oskrbe, razpoložljivostjo prožnih ureditev dela in strategijami aktivnega staranja. Več držav članic dodatno spodbuja udeležbo starejših delavcev na trgu dela, vključno s podpiranjem prožnih prehodov v upokožitev in zagotavljanjem finančnih spodbud za delodajalce in zaposlene.

Položaj mladih na trgu dela se še naprej izboljšuje, vendar brezposelnost mladih ostaja visoka v več državah članicah. Stopnja brezposelnih mladih (starostna skupina 15–24 let), ki se je stalno zniževala in se je vrnila na raven iz leta 2008, se med državami zelo razlikuje, pri čemer so stopnje v nekaterih zelo visoke. Še vedno je precejšen del mladih, ki so ekonomsko neaktivni. Na splošno je bilo leta 2017 v EU skoraj 6 milijonov ljudi, starih 15–24 let, ki niso bili zaposleni, se niso izobraževali ali usposabljali. Oddaljevanje mladih od trga dela, če traja dalj časa, lahko ima negativne posledice za potencialno rast, pa tudi negativne učinke za zadevne posameznike, kot so poslabšanje znanj in spretnosti ter večje tveganje revščine in socialne izključenosti v poznejši življenjski dobi. Ukrepi, ki jih države članice sprejmejo v skladu s priporočilom Sveta o vzpostavitvi jamstva za mlade, so ključna gonila izboljšav.

Zagotavljanje dostopa do kakovostnega in vključujočega izobraževanja in usposabljanja mladim generacijam omogoča, da se angažirajo in postanejo aktivni državljani, kar jim pomaga pri vključitvi na trg dela in v družbo. Evropa napreduje pri doseganju krovnega cilja za leto 2020 v zvezi z zgodnjim opuščanjem šolanja, tj. 10 %, in je skoraj dosegla 40-odstotni cilj v zvezi s terciarno izobrazbo. Vendar še vedno obstajajo velike razlike med državami članicami in skupinami prebivalstva (zlasti med moškimi in ženskami ter med ljudmi, rojenimi v EU in zunaj nje). Veliki deleži učencev s slabimi rezultati pri osnovnih spretnostih ter močna povezava učnih rezultatov s socialno-ekonomskim položajem in rezultati na trgu dela zbuja skrb. Države članice sprejemajo ukrepe za izboljšanje svojih izobraževalnih sistemov, predvsem da bi se nadalje znižale stopnje osipa, spodbujal enak dostop in izboljšali rezultati izobraževanja med prikrajšanimi učenci. V nekaterih državah članicah je prednostna naloga več (učinkovitejših) naložb v sisteme izobraževanja in usposabljanja. Izboljševanje kakovosti visokošolskega izobraževanja in njegove ustreznosti za trg dela je prav tako visoko na dnevnem redu držav članic, zlasti glede na zviševanje stopenj doseganja terciarne izobrazbe.

Zaradi tehnoloških sprememb in povezanih preobrazb na trgu dela sta nujno potrebni dokvalifikacija in prekvalifikacija delovno sposobnega prebivalstva. Da se lahko delavci prilagodijo hitro spreminjajočemu se okolju, so zanje vse pomembnejše kvalifikacije, ki ustrezajo trgu dela. V EU je razmerje med nizkokvalificiranimi odraslimi in številom delovnih mest, ki zahtevajo nizko raven kvalifikacij, v povprečju tri proti ena. Vendar je za nizko usposobljene in starejše ljudi precej manj

verjetno, da bodo sodelovali v programih izobraževanja odraslih, kot velja za povprečje. Kar zadeva digitalne spretnosti, ostajajo velike razlike: osnovnih digitalnih znanj nima več kot 40 % odraslih v EU, v nekaterih državah članicah celo 70 %. To pomeni, da velik del prebivalstva ne more dostopati do velikega števila storitev, kar negativno vpliva na vključenost in produktivnost.

Države članice prilagajajo svoje sisteme za razvoj spretnosti in razvijajo strategije za izboljšanje ustreznosti usposabljanja za trg dela, da bi se olajšal prehod na trg dela in med različnimi zaposlitvami na njem. To vključuje olajšanje razumevanja in priznavanja spretnosti in kvalifikacij po vsej Evropi ter upoštevanje učenja zunaj institucionalnih okvirov. Sistemi poklicnega izobraževanja in usposabljanja se pregledujejo in posodablajo, da bi se izboljšala njihova ustreznost za trg dela in spodbujal dostop, vendar so na teh področjih še vedno prisotni izzivi. Zagotavljanje spodbud za prikrajšane skupine za udeležbo v izobraževanju odraslih skupaj z ustreznim usmerjanjem in zagotavljanjem finančne podpore podjetjem za usposabljanje njihovega osebja je pomemben vzvod politike za doseganje boljših rezultatov. Države članice še naprej povečujejo ponudbo možnosti za učenje in pridobitev kvalifikacije za nizko usposobljene odrasle, v skladu s pobudo Poti izpopolnjevanja. Spodbujanje razvoja digitalnih spretnosti ima pomembno mesto med prednostnimi nalogami držav članic v zvezi z izobraževanjem in spretnostmi.

Pogostost atipičnih oblik dela je na ravni EU razmeroma stabilna, vendar je velika segmentacija trga dela še vedno težava v več državah članicah. Delež vseh zaposlenih s pogodbami o zaposlitvi za določen čas se v zadnjih letih ni bistveno spremenil in je v povprečju približno 14-odstoten. Na splošno je več kot polovica zaposlenih za določen čas v takem razmerju „neprostovoljno“, v 12 državah članicah pa njihov delež dosega 70 % ali več. V več državah je kombinacija velikih deležev pogodb za določen čas in nizkih stopenj prehajanja na pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas znak simptomov dvojnosti trga dela. To je skrb zbujajoče, saj je kakovost delovnih mest delavcev, ki imajo atipično obliko zaposlitve, nižja, tveganje revščine zaposlenih pa je večje. Poleg tega se lahko približno četrтина vseh samozaposlenih delavcev v EU razvrsti med „ranljive“ ali „prikrite“. Rezultati raziskave očitno kažejo tudi, da je delež ljudi, ki zaslužijo več kot polovico svojega dohodka s platformnim delom, zdaj dosegel približno 2 % (2017) in naj bi se še povečal, kar poudarja pomen večje osredotočenosti politike na ta razvoj. V nekaterih državah članicah potekajo reforme na področju delovnopravne zakonodaje, da bi se doseglo boljše ravnovesje med prožnostjo in varnostjo ter preprečila segmentacija. Te reforme v nekaterih primerih vključujejo strožje pogoje za uporabo pogodb za določen čas ali več možnosti za kolektivna pogajanja za opredelitev njihovega okvira. Nekaj držav članic je začelo urejanje novih oblik dela, vključno s platformnimi delavci in samostojnimi delavci.

Nadomestila za brezposelnost v ustreznem znesku, dodeljena za razumno obdobje, ki so dostopna vsem delavcem in jih spremljajo učinkoviti aktivacijski ukrepi, so ključna za podporo iskalcem zaposlitve med prehodi. Zasnova teh sistemov se med državami članicami v vseh razsežnostih močno razlikuje. Nedavne reforme na tem področju so se predvsem osredotočale na krepitev zahtev po udeležbi iskalcev zaposlitve, ki prejemajo nadomestila, v aktivnih ukrepih, na primer s krepitvijo obveznosti v zvezi z iskanjem zaposlitve in pogojev za sprejetje nove zaposlitve. Še vedno so prisotni pomisleki glede pokritosti delavcev z atipično obliko zaposlitve, ki pogosto nimajo popolnega dostopa do sistema, in odsotnosti pokritosti samozaposlenih oseb, ti vprašanji pa sta bili obravnavani v predlogu Komisije za priporočilo Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite.

Učinkovite aktivne politike trga dela in javne službe za zaposlovanje so bistvene za zagotavljanje dobro delujočih in vključujočih trgov dela. Aktivne politike trga dela izboljšajo usklajevanje ponudbe in povpraševanja na trgu dela ter povečajo možnosti, da iskalci zaposlitve najdejo novo zaposlitev. Njihova vloga je pomembna zlasti za spodbujanje vključevanja dolgotrajno brezposelnih na trg dela. Javne službe za zaposlovanje so glavne institucije, ki podpirajo prizadevanja brezposelnih pri iskanju zaposlitve in jih napotijo na aktivacijske ukrepe. Vendar se udeležba in naložbe v aktivne politike trga dela v EU zelo razlikujejo. Podobno se med državami članicami, včasih pa tudi znotraj njih, razlikujeta učinkovitost javnih služb za zaposlovanje in zagotavljanje podpore pri iskanju zaposlitve. Medtem ko večina držav članic sprejema pomembne ukrepe, ki se osredotočajo na zagotavljanje posamezniku prilagojenih storitev, ima več držav članic možnost, da okrepi svoje sisteme aktivnih politik trga dela. Države članice so dosegle napredek pri izvajanju priporočila Sveta o vključevanju dolgotrajno brezposelnih, pri čemer bodo potrebni nadaljnji ukrepi za spodbujanje sodelovanja med različnimi akterji in zagotavljanje večje podpore neaktivnim ljudem. Javne službe za zaposlovanje nadaljujejo svoj program reform v okviru evropske mreže javnih služb za zaposlovanje. Nekatere države so sprejele nadaljnje ukrepe za spodbujanje vključevanja migrantov na trg dela (s posebnim poudarkom na beguncih), vendar so pristopi premalo sistematični, poleg tega pa so potrebne večje naložbe v dokvalifikacijo ter priznavanje spretnosti in kvalifikacij, učinkovite politike trga dela in podporo javnih služb za zaposlovanje.

Dohodkovna neenakost v EU se je leta 2017 prvič po krizi nekoliko zmanjšala, kar je bila posledica hitrejšega povečanja dohodkov gospodinjstev z nižjimi dohodki. To pomeni, da je okrevanje začelo dosegati najranljivejše. Razpoložljive ocene kažejo, da se bo ta pozitiven trend nadaljeval v večini držav članic. Vendar je bil leta 2017 razpoložljivi dohodek 20 % najbogatejšega prebivalstva še vedno 5,1-krat večji od razpoložljivega dohodka 20 % najrevnejšega prebivalstva v EU (leta 2016 je bil 5,2-krat večji), med državami članicami pa so obstajale velike razlike. Dohodkovna neenakost je v nekaterih državah večja od tiste iz obdobja pred krizo in je pogosto povezana z neenakimi možnostmi

pri dostopu do izobraževanja, usposabljanja in socialne zaščite ter slabimi rezultati na trgu dela. Nekatere države članice izvajajo politike za zmanjšanje neenakosti, zlasti v okviru zasnove sistemov za določitev minimalne plače ter sistemov davkov in socialnih prejemkov. Države članice lahko za prekinitev prenosa neenakosti med generacijami sprejmejo dodatne ukrepe na različnih področjih, na primer s spodbujanjem enakih možnosti v izobraževanju in usposabljanju, zagotavljanjem dostopa do kakovostnega zdravstvenega varstva in drugih storitev, spodbujanjem enakosti spolov in obravnavanjem regionalnih razlik.

Izmerjeni učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine se je v letu 2017 še naprej zmanjševal. To je v skladu z zmanjšanimi učinki avtomatskega stabilizatorja v fazi gospodarske rasti, čeprav med državami članicami ostajajo velike razlike. Učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine se je večinoma zmanjšal v dolgoletnih državah članicah EU, v državah, ki so se pridružile pozneje, pa se je povečal (kar pomeni, da prihaja do konvergence). Splošni izid je odvisen od izboljšanih razmer na trgu dela (in povezanih sprememb značilnostih tistih, ki jim grozi revščina), pa tudi sprememb ustreznosti nadomestil in pokritosti z njimi, vključno z dejstvom, da nadomestila včasih zaostajajo za splošno naraščajočim dohodkom. Ustreznost socialne pomoči na podlagi minimalnega dohodka se med državami članicami močno razlikuje, kot so pokazali rezultati povezane primerjalne analize.

Države članice še naprej sprejemajo ukrepe za modernizacijo sistemov socialne zaščite s krepitvijo kritja ter ustreznosti prejemkov in storitev. Sprejemajo se ukrepi za izboljšanje dostopa do socialne zaščite, zlasti za delavce z nestandardno zaposlitvijo in samozaposlene, ki se še naprej spopadajo s precejšnjimi vrzelmi. Uvajajo se tudi nekatere inovacije v zvezi z novimi oblikami dela. Prizadevanja za izboljšanje ustreznosti prejemkov se nadaljujejo, čeprav je v nekaterih primerih prišlo do zamud. Več držav članic izboljšuje svoje sisteme minimalnega dohodka z združevanjem ustreznih ravni podpore in dostopa do potrebnega blaga in storitev ter s spodbudami za (ponovno) vključitev na trg dela na podlagi pristopa dejavnega vključevanja. Nekatere države članice krepijo celostno izvajanje storitev (kot so socialna pomoč, zaposlovanje in druge socialne storitve). V okoliščinah, ko stanovanjski stroški predstavljajo velik delež dohodka številnih gospodinjstev in ko se gibanje števila brezdomcev ne izboljšuje, so nekatere države članice izvedle reforme za izboljšanje dostopa do stanovanj bodisi z zagotavljanjem spodbud bodisi s preventivnimi ukrepi.

Zaradi demografskih sprememb in podaljševanja življenjske dobe je jasno, da je potrebna prilagoditev pokojninskih in zdravstvenih sistemov ter sistemov dolgotrajne oskrbe. Povpraševanje po dolgotrajni oskrbi in zdravstvenem varstvu se povečuje, potrebe pa se spreminjajo s staranjem prebivalstva. V naslednjih petih desetletjih naj bi se podvojilo število Evropejcev, starih več kot 80 let. Do leta 2050 bosta na eno osebo, starejšo od 65 let, le dve osebi v aktivni starosti (15–64 let), v

primerjavi s tremi danes; to razmerje se že zmanjšuje. Zato postaja ustreznost pokojnin kljub temu, da so ukrepi za izboljšanje finančne vzdržnosti še vedno visoko na dnevnem redu številnih držav članic, vse pomembnejša. Zmogljivost nadomestitve dohodka iz pokojnin in njihova zmogljivost preprečevanja revščine se med državami članicami znatno razlikujeta. Države članice sprejemajo vse več ukrepov za zaščito ustreznosti pokojnin z minimalnimi jamstvi in indeksacijo prejemkov, spodbujanje fleksibilnega upokojevanja, prilagoditev pogojev za odmero pokojnine različnim kategorijam delavcev in povečanje vloge dodatnih pokojnin.

Izboljšanje dostopa do kakovostnega zdravstvenega varstva in dolgotrajne oskrbe, skupaj s povečanjem njune učinkovitosti, je vodilno načelo za reforme v državah članicah. Za nekatere Evropejce stroški in čakalne dobe ostajajo pomembne ovire za dostop do zdravstvenega varstva. Zato se v več državah članicah reforme sistemov zdravstvenega varstva osredotočajo na izboljšanje njihove učinkovitosti z boljšim usklajevanjem ter močnejšo vlogo primarnega zdravstvenega varstva in preprečevanja. Sprejemajo se ukrepi za izboljšanje usposabljanja in delovnih pogojev zdravstvenih delavcev. Na področju dolgotrajne oskrbe zaradi pomanjkanja celovitih shem za pokritje potrebe po oskrbi v starosti v večini držav članic večino oskrbe še vedno zagotavljajo družinski člani. Namen trenutnih reform je združiti sistem podpore, ki ga nepoklicnim in družinskim oskrbovalcem zagotavljajo javne institucije, z mrežo institucionalnih storitev in storitev v skupnosti, pri čemer je zaradi demografskih izzivov poudarek na vzdržnosti.

Dobro delujoč socialni dialog je ključni element evropskega socialnega tržnega gospodarstva. Pomaga krepiti socialno kohezijo in zmanjšati konflikte v družbi, v obojestransko korist delavcev, delodajalcev in vlad. Vključenost socialnih partnerjev v pripravo reform lahko izboljša njihovo zasnovo in izvajanje, poveča odgovornost državljanov in sčasoma vodi do boljših socialno-ekonomskih rezultatov. Vendar se stopnja in učinek sodelovanja socialnih partnerjev med državami članicami zelo razlikujeta in sta v več primerih šibka. Čeprav za prakse socialnega dialoga ni enotnega modela, ki bi ustrezal vsem, v nekaterih državah članicah obstaja jasen manevrski prostor za izboljšanje zmogljivosti socialnih partnerjev in zagotovitev ustreznega okvira tem partnerjem za predvidljivo in pravočasno posvetovanje, tudi v vseh ključnih fazah evropskega semestra. Podobno so lahko izkušnje organizacij civilne družbe pomembne in tudi so pomembne pri zagotavljanju, da se reforme oblikujejo in izvajajo učinkovito. Vendar se stopnja sodelovanja z družbenimi zainteresiranimi stranmi med državami članicami močno razlikuje, v nekaterih od njih pa je problematična nezadostna zmožnost aktivnega sodelovanja v politični razpravi.

1. PREGLED TRENDOV IN IZZIVOV NA TRGU DELA IN SOCIALNEM PODROČJU V EVROPSKI UNIJI

Ta oddelek vsebuje pregled trendov in izzivov na trgu dela in socialnem področju v Evropski uniji ter podroben analitičen opis glavnih področij politike zaposlovanja in socialne politike.

1.1 *Trendi na trgu dela*

Razmere na trgu dela se še naprej izboljšujejo, pri čemer je stopnja zaposlenosti v EU dosegla rekordno raven. Število delovno aktivnih prebivalcev v EU se je na podlagi močne gospodarske rasti (2,4 %) leta 2017 povečalo za 1,6 %, kar je najvišja letna stopnja povečanja od začetka okrevanja. Skupno število zaposlenih se je v prvih dveh četrthletjih leta 2018 povečevalo in doseglo 238,9 milijona², kar je približno 3,2 milijona delovnih mest več kot leto prej in najvišja raven, ki je bila do zdaj dosežena v EU. Od začetka okrevanja zaposlovanja sredi leta 2013 je bilo ustvarjenih več kot 14 milijonov dodatnih delovnih mest.

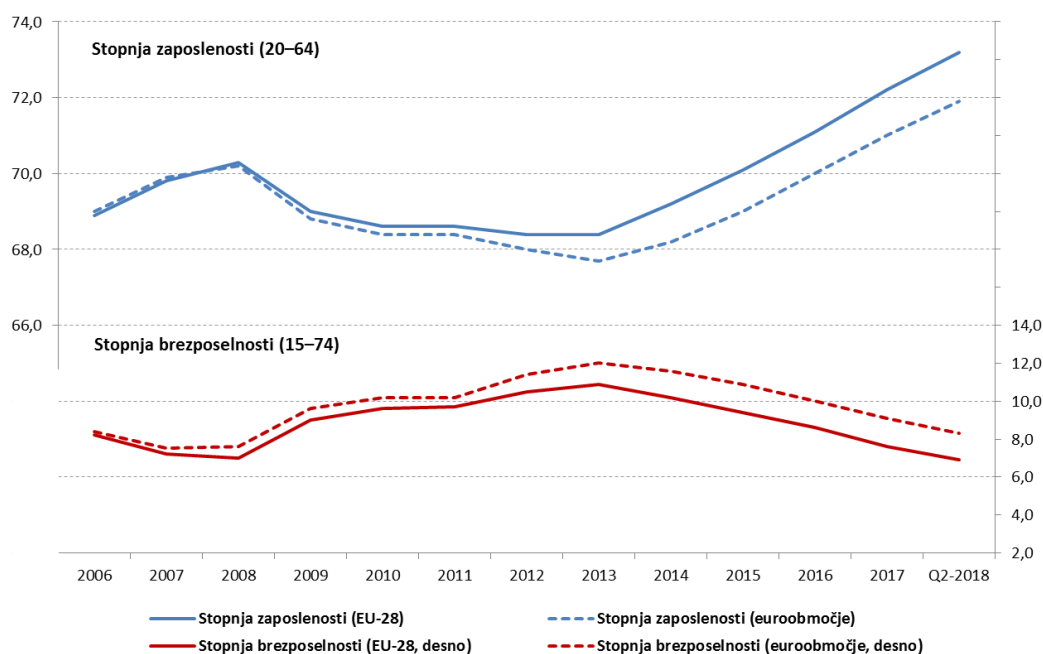
Stopnja zaposlenosti (oseb, starih 20–64 let) se stalno zvišuje in se približuje cilju strategije Evropa 2020. Zvišala se je nekoliko hitreje kot leta 2016, za 1,1 odstotne točke na 72,2 % leta 2017, v prvih dveh četrthletjih leta 2018 pa se je še naprej zviševala in dosegla 73,2 % (slika 1). Če se bo pozitiven trend nadaljeval s trenutnim tempom, bo Evropa na dobri poti, da doseže cilj 75-odstotne stopnje zaposlenosti iz strategije Evropa 2020. Stanje se še naprej izboljšuje tudi v euroobmočju, kjer je stopnja zaposlenosti v drugem četrthletju leta 2018 z zvišanjem na 71,9 % dosegla najvišjo raven. Ta pozitiven razvoj je podprt s stalnim trendom naraščanja udeležbe na trgu dela. V drugem četrthletju leta 2018 je stopnja delovne aktivnosti (oseb, starih 15–64 let) dosegla rekordno raven, in sicer 73,8 % (73,5 % v euroobmočju). Stalno zviševanje stopnje delovne aktivnosti v EU se ni nehalo niti med krizo, zaradi česar se zmanjšuje razkorak med EU in Združenimi državami. Delovna aktivnost se je leta 2017 še naprej povečevala zaradi starejših delavcev in žensk.

Stopnja brezposelnosti je zdaj na isti ravni kot v obdobju pred krizo. Zaradi trenda stalnega ustvarjanja delovnih mest se je stopnja brezposelnosti še naprej zniževala in dosegla 6,9 % v drugem

² Podatki o skupnem številu zaposlenih izvirajo iz nacionalnih računov (domači koncept), ostali podatki pa iz ankete o delovni sili. V tem oddelku so uporabljeni sezonsko prilagojeni četrthletni podatki.

četrtnetu leta 2018, kar je stopnja, ki v EU ni bila zabeležena od drugega četrtnetu leta 2008 in je za več kot 4 odstotne točke nižja od najvišje stopnje leta 2013. Izboljšanje je manj izrazito v euroobmočju, kjer je stopnja brezposelnosti, ki je v drugem četrtnetu leta 2018 znašala 8,3 %, eno odstotno točko višja od najnižje ravni, zabeležene leta 2008. Ti pozitivni trendi so povezani s stalnim zniževanjem stopnje dolgotrajne brezposelnosti (tj. delež oseb, brezposelnih vsaj eno leto, v aktivnem prebivalstvu), ki se je v EU na medletni ravni znižala za 0,5 odstotne točke in v drugem četrtnetu leta 2018 dosegla 3 % (3,9 % v euroobmočju). Čeprav se je brezposelnost (vključno z dolgoročno) v zadnjem letu zmanjšala v vseh državah članicah, še vedno obstaja znatna razpršenost stopenj brezposelnosti (kot je prikazano v oddelku 3.1.1), nekatere od držav pa so še vedno daleč od najnižjih ravni, ki so jih dosegale v obdobju pred krizo.

Slika 1: Stopnje zaposlenosti in brezposelnosti v EU in euroobmočju

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili. Opomba: sezonsko prilagojeni podatki za drugo četrtnetu leta 2018.

Tudi brezposelnost mladih se še naprej hitro zmanjšuje, pri čemer se je na medletni ravni zmanjšala za 1,8 odstotne točke in v drugem četrtnetu leta 2018 dosegla 15,2 % (16,9 % v euroobmočju). Ta raven ustreza najnižji ravni, ki je bila dosežena tik pred krizo (drugo četrtnetu leta 2008) in je zdaj skoraj 9 odstotnih točk nižja od najvišje ravni iz leta 2013. Kljub temu v nekaterih državah članicah brezposelnost mladih ostaja velika, z več kot 30-odstotnimi stopnjami v Španiji, Italiji in Grčiji (glej oddelek 3.2.1). Nadaljnje izboljšave so zabeležene pri osebah, starih 15–24 let, ki niso zaposlene, se ne izobražujejo ali usposablajo, pri katerih se je stopnja znižala za 0,6 odstotne točke na 10,9 % leta 2017, kar je podobna raven kot leta 2008.

Zmanjšanje brezposelnosti mladih je v skladu s hkratnim zvišanjem ravni izobrazbe mladih: stopnja mladih, ki zgodaj opustijo šolanje (starih 18–24 let), ki se je v zadnjem desetletju stalno zniževala, je z zadnjim znižanjem (za 0,1 odstotne točke) dosegla 10,6 % leta 2017. To je zelo blizu 10-odstotnemu cilju strategije Evropa 2020, čeprav obstajajo možnosti za nadaljnje zmanjšanje³. Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, starega 30–34 let, se je še naprej stalno povečeval in je leta 2017 dosegel 39,9 %, s čimer je skoraj dosežen 40-odstotni cilj strategije Evropa 2020.

Okrevanje je še vedno izrazitejše v smislu števila zaposlenih kot pa v smislu števila opravljenih ur. Obseg vseh opravljenih ur v EU se je v letu 2017 povečal za 1,2 %, s čimer se je nadaljeval pozitiven trend, ki se je začel leta 2015. Kljub temu je to povečanje še vedno manjše od povečanja skupnega števila zaposlenih (ki se je povečalo za 1,6 %, glej zgoraj), kar pomeni, da se je zmanjšalo število opravljenih ur na prebivalca. Skupno število opravljenih ur se še ni vrnilo na najvišjo raven iz leta 2008. Ti dokazi kažejo na vztrajno stopnjo stagniranja na trgu dela, na kar kažejo tudi drugi kazalniki. Leta 2017 je bilo v EU skoraj 9 milijonov delavcev z neprostovoljnim krajšim delovnim časom (tj. delavcev, ki delajo s krajšim delovnim časom, vendar želijo delati več), kar je sicer zmanjšanje v primerjavi z najvišjo ravno, tj. 10,3 milijona leta 2013, vendar še vedno 1,3 milijona nad ravno iz leta 2008. Z dolgoročnejšega vidika je zmerna dinamika delovnega časa del strukturnega premika, povezanega z večjo pogostostjo dela s krajšim delovnim časom v zadnjih 15 letih in spreminjajočimi se preferencami delavcev, kar zadeva ureditve delovnega časa. Zato se število opravljenih ur na osebo od leta 2000 počasi zmanjšuje⁴.

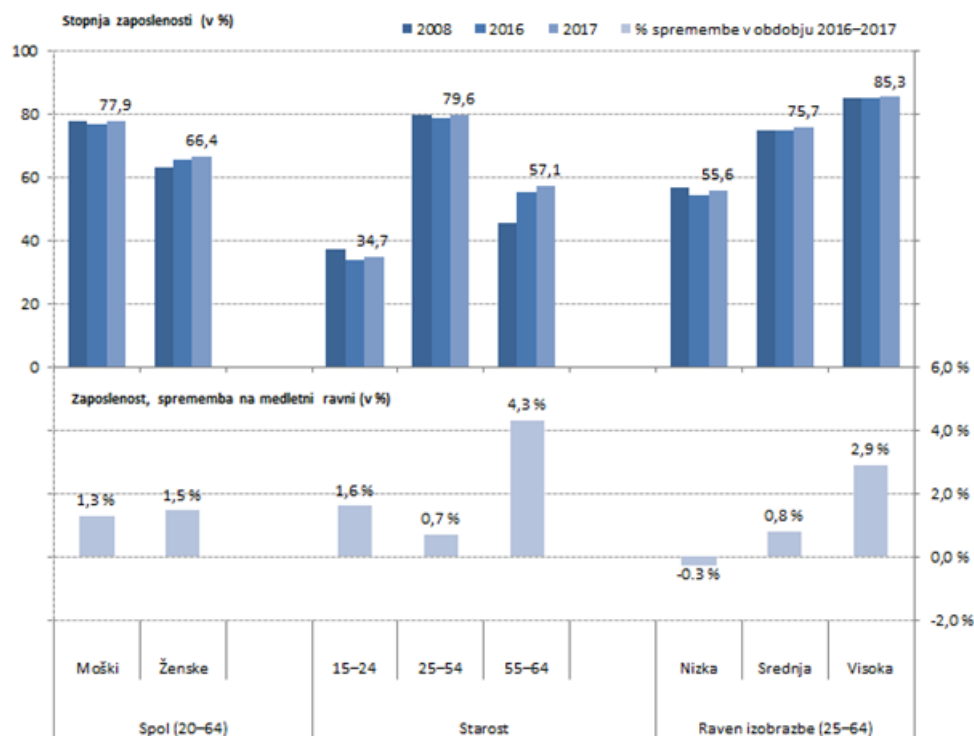
Število zaposlenih se je leta 2017 povečalo v vseh glavnih demografskih skupinah. Tako kot v prejšnjih letih je bilo največje povečanje zabeleženo pri starejših delavcih (starih 55–64 let, slika 2): število zaposlenih v tej skupini se je leta 2017 povečalo za 4,3 %, s čimer se je stopnja zaposlenosti zvišala na 57,1 %, kar je največ doslej (skoraj 12 odstotnih točk več kot leta 2008). Število zaposlenih mladih (starih 15–24 let) se je povečalo nekoliko hitreje kot leta 2016 (1,6 % v primerjavi z 1,3 %). Vendar se stopnja zaposlenosti mladih še ni vrnila na ravni iz obdobja pred krizo, saj je s 34,7 % leta 2017 za 2,7 odstotne točke nižja od ravni iz leta 2008. Kljub temu se je zaradi stabilne stopnje delovne aktivnosti (41,7 % leta 2017 v primerjavi z 41,6 % leta 2016) s povečevanjem števila zaposlenih stalno zmanjševala brezposelnost v tej starostni skupini. Zaposlovanje se je leta 2017 nekoliko hitreje povečalo pri ženskah kot pri moških (1,5 % v primerjavi z 1,3 %). Vendar je vrzel stopnje zaposlenosti po spolu ostala skoraj nespremenjena pri 11,5 odstotne točke, kar je za 0,1 odstotne točke manj kot leta 2016 (čeprav precej nižja od vrednosti iz obdobja pred krizo iz

³ Komisija v sporočilu „Krepitev evropske identitete s pomočjo izobraževanja in kulture“ z dne 17. novembra 2017 (COM(2017) 673 final) navaja cilj, da se referenčno merilo za zgodnje opuščanje šolanja do leta 2025 zmanjša na 5 %.

⁴ Več podrobnosti je na voljo v publikaciji Evropske komisije iz leta 2018 z naslovom *Employment and social developments in Europe. Annual review 2018* („Zaposlovanje in socialni razvoj v Evropi. Letni pregled 2018“).

leta 2008, ko je znašala 15 odstotnih točk). Stopnja zaposlenosti ljudi, rojenih zunaj EU in starih 20–64 let, je kljub zvišanju za 1,7 odstotne točke na 63 % leta 2017 še vedno za 10 odstotnih točk nižja kot stopnja zaposlenosti ljudi, rojenih v EU. Razlika je večja pri ženskah (približno 14 odstotnih točk).

Slika 2: Stopnje zaposlenosti in rast zaposlovanja po različnih skupinah v EU

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili.

Zaradi okrevanja se še naprej povečuje število visoko usposobljenih delavcev v gospodarstvu.

Število zaposlenih oseb z visoko izobrazbo (v starostni skupini 25–64 let) se je leta 2017 povečalo za 2,9 %, medtem ko je bilo pri srednje usposobljenih delavcih (tj. z višjo sekundarno izobrazbo) zabeleženo zmerno povečanje, in sicer za 0,8 %. Nasprotno pa se je število nizko usposobljenih delavcev (tj. z nižjo sekundarno ali še nižjo izobrazbo) zmanjšalo za 0,4 %. Ker se skupno število nizko usposobljenih delavcev, starih 25–64 let, kot del trenda, ki odraža staranje prebivalstva in višjo raven izobrazbe med mlajšimi generacijami, zmanjšuje (za 2,7 % v primerjavi z letom 2016), se je stopnja zaposlenosti v tej skupini s 54,3 % leta 2016 dejansko zvišala na 55,6 % leta 2017. Razlika v stopnjah zaposlenosti nizko in visoko usposobljenih delavcev se je s 30,5 odstotne točke leta 2016 nekoliko zmanjšala na 29,7 odstotne točke leta 2017, vendar je še vedno zelo velika in kaže na to, da je treba sprejeti ukrepe za povečanje zaposljivosti ljudi z nizko ravni izobrazbe. Podrobni opisi trendov po državah članicah so navedeni v naslednjih oddelkih poročila.

Število zaposlitev za določen čas kot delež skupnega števila zaposlitev je leta 2017 ostalo skoraj nespremenjeno, število zaposlitev za krajši delovni čas pa se je nekoliko zmanjšalo. Okrevanje v skladu s podobnim trendom kot v zadnjih letih spodbuja ustvarjanje delovnih mest s pogodbami za nedoločen in določen čas, katerih število se je leta 2017 povečalo za približno 2,7 milijona oziroma 0,8 milijona (kar v odstotkih ustreza povečanju za 1,7 % oziroma 2,9 %). Kljub temu je delež zaposlenih za določen čas kot delež skupnega števila zaposlenih ostal skoraj nespremenjen, z rahlim povečanjem za 0,1 odstotne točke na 14,3 % (v starostni skupini 15–64 let). Delež zaposlenih s krajšim delovnim časom (v starostni skupini 15–64 let) se je že drugo leto zapored nekoliko zmanjšal (za 0,1 % na 19,4 % leta 2017) in ostaja skoraj 2 odstotni točki nad ravno iz leta 2008. Po drugi strani, kot je bilo že navedeno, pa se delež delavcev z neprostovoljnim krajšim delovnim časom močno zmanjšuje (z 21,1 % leta 2016 na 19,8 % leta 2017), čeprav je še vedno velik. Delež samozaposlenih (starih 15–64 let) glede na skupno število zaposlenih se je še naprej počasi zmanjševal, in sicer na 13,7 % leta 2017 (s 14,0 % leta 2016 in 14,4 % leta 2013).

Kar zadeva sektorski razvoj, se je zaposlovanje še naprej preusmerjalo v storitveni sektor. V skladu s trendom v zadnjih letih je bilo največ delovnih mest ustvarjenih v storitvenem sektorju⁵ (2,8 milijona dodatnih zaposlenih oseb leta 2017 ali +1,6 % več v primerjavi z letom 2016; na podlagi nacionalnih računov). Od leta 2008 do leta 2017 se je delež zaposlovanja v storitvenem sektorju v EU stalno povečeval s 70,1 % na 73,9 %. Gradbeništvo je s povečanjem za 2 % zabeležilo največje povečanje v zaposlovanju od recesije, s čimer se je okrepilo okrevanje, ki se je začelo leta 2015, vendar je število zaposlenih še vedno za skoraj 15 % manjše kot leta 2008. Povečanje je bilo močno tudi v industriji (za 1,5 %, kar je najvišja stopnja od leta 2007). Nazadnje, po številnih zmanjšanjih se je zaposlovanje v kmetijstvu nekoliko povečalo, in sicer za 0,3 % leta 2017.

1.2 Socialni trendi

Število oseb, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost⁶⁷, se je leta 2017 močno zmanjšalo in je zdaj pod ravno iz obdobja pred krizo. Trend zniževanja vrednosti tega kazalnika se je leta 2017

⁵ V okviru storitev je bilo največje povečanje v odstotkih zabeleženo za „informacijske in komunikacijske dejavnosti“, sledile pa so jim „strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti; druge raznovrstne poslovne dejavnosti“ (za 3,4 % oziroma 2,9 % leta 2017). Nasprotno pa je bilo v sektorju „finančnih in zavarovalniških storitev“ zabeleženo zmanjšanje za 0,7 %.

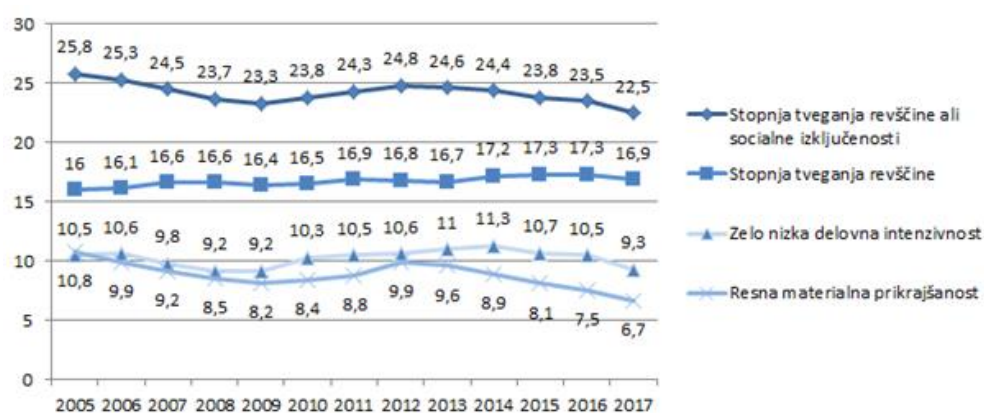
⁶ Ljudje, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost, so tisti, ki jim grozi revščina in/ali trpijo zaradi resne materialne prikrajšanosti in/ali živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo.

Ljudje, ki jim grozi revščina, so ljudje, ki živijo v gospodinjstvu z ekvivalentnim razpoložljivim dohodkom, manjšim od 60 % nacionalne mediane ekvivalentnega dohodka (ta kazalnik je torej kazalnik dohodkovne revščine).

Ljudje so resno materialno prikrajšani, če živijo v gospodinjstvu, ki si ne more privoščiti vsaj štirih od naslednjih elementov: (1) pravočasnega plačila najemnine/obrokov kredita/računov za tekoče stroške; (2) ustreznega ogrevanja svojega doma; (3) poravnave nepričakovanih izdatkov; (4) uživanja mesa, rib ali ustreznih

nadaljeval že peto leto zapored, saj se je zmanjšal na 113 milijonov oseb (ali 22,5 % celotnega prebivalstva), v skladu z oživitvijo zaposlovanja in povečanjem razpoložljivega dohodka. Zato je bilo leta 2017 v EU 5 milijonov manj oseb, ki jim je grozila revščina ali socialna izključenost, kot pred krizo (leta 2008), njihovo število pa se je od leta 2012, ko jih je bilo največ, zmanjšalo za skoraj 11 milijonov. Vendar krovni cilj iz strategije Evropa 2020 (20 milijonov manj ljudi, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost, v primerjavi z letom 2008) zaradi nazadovanja v času krize še zdaleč ni dosegljiv. Sedanji splošni upad tega kazalnika so spodbudile vse tri njegove podkomponente, čeprav v različnem obsegu (glej v nadaljevanju in sliko 3).

Slika 3: Odstotek prebivalstva, ki mu grozi revščina ali socialna izključenost, in podkomponente (2005–2017).

Vir: Eurostat, EU-SILC. Opomba: legenda je pojasnjena v sproti opombi 6.

Z močnim zmanjšanjem števila oseb, ki trpijo zaradi resne materialne prikrajšanosti, so se številke zmanjšale na najnižjo raven v zadnjem času, kar kaže na vse višji življenjski standard. Med letom 2017 se je resni materialni prikrajšanosti izognilo več kot 3 milijone ljudi, s čimer se je skupno število prizadetih oseb zmanjšalo na 34,8 milijona ali 6,9 % prebivalstva EU (kar je za 0,6 odstotne točke manj kot leta 2017 in pod ravno iz leta 2008). To zmanjšanje pomeni pomembno izboljšanje že peto leto zapored in kaže na vse boljši gmotni položaj gospodinjstev. Kljub temu pozitivnemu razvoju pa med državami članicami še vedno obstajajo velike razlike (glej oddelek 3.4).

Rekordno zvišanje stopenj zaposlenosti je prispevalo k zmanjšanju števila oseb, ki živijo v gospodinjstvih pretežno brez delovno aktivnih članov, za 3,7 milijona leta 2017. V deležu

beljakovinskih nadomestkov vsak drugi dan; (5) enotedenskih počitnic zunaj domačega kraja; (6) dostopa do avtomobila za zasebno uporabo; (7) pralnega stroja; (8) barvnega televizijskega sprejemnika in (9) telefona.

Ljudje, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo (tj. gospodinjstvih pretežno brez delovno aktivnih članov), so osebe, stare 0–59 let, ki živijo v gospodinjstvih, kjer so bili delovno sposobni odrasli (stari 18–59 let) v zadnjem letu zaposleni za manj kot 20 % celotnega delovnega potenciala gospodinjstva.

⁷ Statistični podatki o dohodku EU-SILC se nanašajo na prejšnje dohodkovno leto, razen podatkov za Združeno kraljestvo (leto raziskave) in Irsko (dohodki za 12 mesecev pred raziskavo).

prebivalstva, starega 0–59 let, to ustreza zmanjšanju z 10,5 % leta 2016 na 9,3 % leta 2017, kar pomeni, da je vrednost prvič po letu 2009 nižja od 10 %. Vendar sta stopnja in število prizadetih ljudi še vedno višja od ravni iz obdobja pred krizo.

Odstotek prebivalstva, ki mu grozi revščina, se je prvič po krizi znižal. Število ljudi, ki jim grozi revščina, se je do leta 2014 povečevalo, v naslednjih dveh letih pa se je ta kazalnik ustalil. Leta 2017 se je stopnja znižala za 0,4 odstotne točke na 16,9 % ali skoraj za 2 milijona ljudi, kar je prvo leto po krizi, v katerem so se dohodki revnih gospodinjstev povečevali hitreje od mediane dohodka. Najnovejši podatki iz hitrih ocen Eurostata⁸ kažejo, da se bo to zniževanje stopenj revščine nadaljevalo. Vendar se je stopnja tveganja revščine za osebe, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo, zvišala četrto leto zapored in je zdaj pri 62,3 % rekordno visoka. To kaže na obstoječe vrzeli v ustreznosti socialnih prejemkov v več državah, kar je bilo opredeljeno kot trend, ki ga mora spremljati Odbor za socialno zaščito⁹.

Kljub splošnemu zmanjšanju deleža ljudi, ki jim grozi revščina, revščina zaposlenih ostaja velika. Leta 2017 je imelo 9,6 % delovno aktivnega prebivalstva dohodek gospodinjstva manjši od 60 % nacionalne mediane, enako kot leta 2016, kar je še vedno precej več od 8,5 % iz leta 2008. Dosedanja povečanja so vplivala na delavce, zaposlene s krajšim delovnim časom, in tiste, zaposlene s polnim delovnim časom, čeprav je bilo pri prvih tveganje revščine precej večje (15,8 % v primerjavi z 8,0 %). Ta trend je prizadel zlasti mlajše delavce (mlajše od 30 let), ki se v primerjavi z delavci, starimi 30 let ali več, spopadajo z večjim tveganjem, ki se še povečuje. Revščina zaposlenih je bila opredeljena kot trend, ki ga mora Odbor za socialno zaščito kratko- in dolgoročno spremljati¹⁰.

Podatki o revščini za najranljivejše kažejo skromno izboljšanje, s čimer so se obrnili prejšnji trendi. Vrzel revščine, s katero se meri, koliko so od praga revščine oddaljeni tisti, ki jim revščina grozi, se je leta 2017 nekoliko zmanjšala, in sicer s 25 % na 24,7 %, vendar ostaja precej večja od ravni iz obdobja pred krizo. To pomeni, da se relativni dohodkovni položaj najranljivejših nekoliko izboljšuje. Kar zadeva brezposelne osebe, se je tveganje revščine zmanjšalo prvič po krizi, vendar s 48 % ostaja blizu rekordno visokim ravnam.

Kljub splošnim izboljšavam je tveganje revščine ali socialne izključenosti, s katerim se spopadajo otroci, še vedno veliko. Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih (starih 0–17 let) se še naprej znižuje, in sicer se je s 26,4 % znižala na 24,5 % leta 2017, kar je precej manj od ravni iz obdobja pred krizo. Vendar 62,9 % otrok nizko usposobljenih staršev še vedno

⁸ Podatki EU-SILC se v večini držav članic nanašajo na dohodke, zabeležene v preteklem letu (tj. dohodke iz leta 2016 za EU-SILC 2017, glej tudi sprotno opombo 7). Statistične hitre ocene, ki jih je objavil Eurostat, kažejo, da se v večini držav članic pričakuje tudi izboljšanje kazalnika stopnje tveganja revščine (in razmerja kvartilnih razredov S80/S20) za dohodke, zabeležene leta 2017 (tj. za kazalnike, objavljene leta 2018).

⁹ Letno poročilo Odbora za socialno zaščito za leto 2018.

¹⁰ Letno poročilo Odbora za socialno zaščito za leto 2018.

ogroža revščina ali socialna izključenost, v primerjavi z le 9 % otrok visoko usposobljenih staršev. Kar zadeva otroke ljudi, rojenih zunaj EU, se je delež tistih, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost, povečeval v celotnem obdobju po krizi in je leta 2017 dosegel 34,5 %, kar je več kot dvakrat več od stopnje za otroke staršev, rojenih v EU. Ključni razlog za revščino otrok je povečanje števila enostarševskih gospodinjstev, katerih delež se je s 4,4 % prebivalstva EU leta 2011 povečal na 4,8 % leta 2016 (vendar se je leta 2017 zmanjšal na 4,3 %). Stopnja tveganje revščine pri otrocih iz enostarševskih gospodinjstev je dvakrat višja od splošnega povprečja za otroke, ta razlika pa se še povečuje.

Dohodki gospodinjstev se še naprej povečujejo, vendar počasneje od gospodarstva kot celote. Medtem ko se je bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev do leta 2017 povečal že četrto leto zapored in je zdaj precej višji od ravni iz leta 2008, letno povečanje še vedno zaostaja za rastjo BDP (bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev se je za zadnje leto do leta 2017 povečal za manj kot 1 %, realni BDP na prebivalca pa se je v istem obdobju povečal za 2,2 %). Iz tega je razvidno, da povečanje dohodkov gospodinjstev zaostaja za splošnim povečanjem dohodkov v gospodarstvu. Kot je prikazano v oddelku 3.4, realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca v več državah članicah ostaja pod ravnmi iz obdobja pred krizo.

Trend povečevanja dohodkovne neenakosti v letih po krizi se je leta 2017 obrnil, vendar se pretekla povečanja še niso izravnala. V povprečju ima najbogatejših 20 % gospodinjstev v državah članicah dohodek, ki dohodek najrevnejših 20 % gospodinjstev presega za več kot petkrat. Razmerje kvintilnih razredov S80/S20 se je med letoma 2008 in 2016 s 5,0 povečalo na 5,2, kar je bila delno posledica slabih razmer na trgu dela in stagnacije dohodka, zlasti v najnižjem delu porazdelitve. Leta 2017 se je začelo zmanjševati, in sicer se je v povprečju zmanjšalo na 5,1 v EU. Najnovejše hitre ocene Eurostata kažejo, da se bo zmanjševanje nadaljevalo.

2. PREGLED TRENUTNEGA STANJA NA PODLAGI PREGLEDA SOCIALNIH KAZALNIKOV

Evropski steber socialnih pravic, ki je bil 17. novembra 2017 vzpostavljen kot medinstitucionalna razglasitev Evropskega parlamenta, Sveta in Komisije, določa več ključnih načel in pravic v podporo pravičnim in dobro delujočim trgom dela ter sistemom socialnega varstva. Zasnovan je kot vodilo za obnovljeno konvergenco med državami članicami k boljšim socialno-ekonomskim razmeram.

Evropski steber socialnih pravic spremlja pregled socialnih kazalnikov za spremljanje uspešnosti in trendov v državah članicah¹¹. Pregled zajema več kazalnikov (glavnih in sekundarnih) za preverjanje uspešnosti držav članic na področju zaposlovanja in socialnih zadev v zvezi z izbranimi kazalniki v treh širših razsežnostih, opredeljenih v okviru stebra: (i) enake možnosti in dostop do trga dela, (ii) dinamični trgi dela in poštene delovni pogoji ter (iii) javna podpora/socialna zaščita in vključenost. Skupno poročilo o zaposlovanju od izdaje za leto 2018 vključuje pregled socialnih kazalnikov, katerega rezultati (kar zadeva glavne kazalnike) so povzeti v tem poglavju. Analiza je umeščena v širši okvir reform, predstavljen v poglavju 3.

2.1 Razlaga pregleda socialnih kazalnikov

Pregled socialnih kazalnikov je osrednje orodje za spremljanje uspešnosti na področju zaposlovanja in socialnem področju ter konvergence k boljšim življenjskim in delovnim pogojem. Zlasti pomaga spremljati položaj držav članic v zvezi z merljivimi razsežnostmi stebra, pri čemer dopolnjuje obstoječa orodja za spremljanje, zlasti prikaz uspešnosti zaposlovanja in prikaz uspešnosti socialne zaščite¹². Vključuje zlasti 14 glavnih kazalnikov, s katerimi se ocenjujejo trendi na področju zaposlovanja in socialnem področju na splošno¹³:

- *Enake možnosti in dostop do trga dela:*

¹¹ SWD(2017) 200 final, priložen sporočilu COM(2017) 250 final z dne 26. aprila 2017.

¹² Prikaz uspešnosti zaposlovanja (EPM) in prikaz uspešnosti socialne zaščite (SPPM) sta letni poročili, ki ju pripravi Odbor za zaposlovanje oziroma Odbor za socialno zaščito. Preučujeta trende, ki jih je treba spremljati, ter ključne zaposlitvene in socialne izzive v državah članicah ter spremljata napredek pri doseganju ciljev strategije Evropa 2020 glede zaposlovanja in zmanjšanja revščine.

¹³ Dva glavna kazalnika na področju „dinamični trgi dela in poštene delovni pogoji“ („udeleženci v aktivnih politikah trga dela na 100 oseb, ki želijo delati“ in „prejemki zaposlenih za uro dela v EUR“) na zahtevo Odbora za zaposlovanje in Odbora za socialno zaščito (in njunih podskupin za kazalnike) v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2018 zaradi tehničnih pomislekov nista bila vključena v pregledno razpredelnico in v poznejši analizi nista bila predstavljena kot glavna kazalnika pregleda socialnih kazalnikov. Odbora sta se po razpravah septembra 2018 dogovorila, da se ta kazalnika nadomestita z drugima kazalnikoma („stopnja dolgotrajne brezposelnosti“ oziroma „neto plača delavca s polnim delovnim časom brez otrok, ki zasluži povprečno plačo“). Ta kazalnika, ki sta povezana zlasti z načeloma stebra glede aktivne podpore zaposlovanju in plač, se bosta uporabila pri analizi v tem skupnem poročilu o zaposlovanju.

- delež mladih, ki zgodaj opustijo šolanje, starih 18–24 let;
 - razlike med spoloma pri stopnji zaposlenosti pri starosti 20–64 let;
 - dohodkovna neenakost, merjena z razmerjem kvintilnih razredov – S80/S20;
 - stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti;
 - mladi, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo (stopnja NEET), stari 15–24 let.
- *Dinamični trgi dela in pošteni delovni pogoji:*
- stopnja zaposlenosti pri starosti 20–64 let;
 - stopnja brezposelnosti pri starosti 15–74 let;
 - stopnja dolgotrajne brezposelnosti pri starosti 15–74 let;
 - realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca¹⁴;
 - neto plača delavca s polnim delovnim časom brez otrok, ki zasluži povprečno plačo¹⁵.
- *Javna podpora/socialna zaščita in vključenost:*
- učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine¹⁶;
 - otroci, mlajši od treh let, v formalnem otroškem varstvu;
 - neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi (po lastnem poročanju);
 - delež prebivalstva z osnovno ali višjo stopnjo splošne digitalne pismenosti.

Glavni kazalniki se analizirajo z uporabo skupne metodologije, o kateri sta se dogovorila Odbor za zaposlovanje in Odbor za socialno zaščito (za podrobnosti glej Prilogo 3). S to metodologijo se ocenjujeta stanje in razvoj v državah članicah s preučitvijo ravni in letnih sprememb¹⁷ vsakega glavnega kazalnika, vključenega v pregled socialnih kazalnikov. Ravni in spremembe se razvrstijo glede na njihovo odstopanje od ustreznih (netehtanih) povprečij EU. Uspešnost držav članic v zvezi z ravnimi in spremembami se nato kombinira (z vnaprej opredeljeno matriko), tako da se vsaka država članica uvrsti v eno od sedmih kategorij („najuspešnejše države“, „nadpovprečne države“, „države z dobrim položajem, ki pa ga je treba spremljati“, „povprečne/nevtralne države“, „države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“, „države, ki jih je treba spremljati“ in „države s kritičnimi razmerami“).

¹⁴ Na zahtevo odborov se ta kazalnik meri z uporabo „neprilagojenega dohodka“ (tj. brez vključitve socialnih transferjev v naravi), pri čemer je opuščen sklic na uporabo enot standardov kupne moči.

¹⁵ Ravni tega kazalnika so izražene v standardih kupne moči, spremembe pa so izražene v nacionalni valuti v realni vrednosti. Za izravnavo kratkoročnih nihanj se za ravni in spremembe uporabijo triletna povprečja. Ta kazalnik je treba brati in razlagati v povezavi z drugimi kazalniki, kot so stopnja revščine zaposlenih, razmerje med petim in prvim decilom porazdelitve plač (D5/D1) ter drugi ustrezni kazalniki prikaza uspešnosti zaposlovanja/prikaza uspešnosti socialne zaščite in skupnega ocenjevalnega okvira.

¹⁶ Ta učinek se meri kot razlika v celotnem prebivalstvu med deležem ljudi, ki jim grozi revščina, pred socialnimi transferji in po njih.

¹⁷ Razen bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev, ki se meri v obliki indeksa (2008 = 100, torej izraža spremembo v primerjavi z obdobjem pred krizo), in sprememb v zadnjem letu ter neto plače delavca s polnim delovnim časom brez otrok, ki zasluži povprečno plačo, za katera se v dogovoru z Odborom za zaposlovanje in Odborom za socialno zaščito uporabljajo triletna povprečja.

Na tej podlagi je v preglednici 1 predstavljen povzetek razlage pregleda glede na najnovejše razpoložljive podatke za vsak kazalnik.

Preglednico je treba brati natančno in ne mehanično. V ta namen je v poglavju 3 predstavljena podrobna analiza štirinajstih kazalnikov, vključno z dolgoročnejšimi trendi in dodatnimi kazalniki, kjer je ustrezno. Poleg tega bodo prihodnja poročila o državah zagotovila poglobljeno analizo vseh „kritičnih razmer“ ter dodatno socialno-ekonomsko ozadje in ozadje politike za boljšo opredelitev izzivov v posameznih državah v okviru evropskega semestra. Skupaj z nadaljnjo analizo, vključeno v prikaz uspešnosti zaposlovanja in prikaz uspešnosti socialne zaščite, bo s tem zagotovljena analitična podlaga za poznejše predloge Komisije za priporočila za posamezne države, kjer je to primerno.

2.2 Dokazi, ki izhajajo iz pregleda socialnih kazalnikov

Analiza pregleda kaže na nadaljnje okrevanje stanja na trgu dela in socialnega stanja za EU kot celoto¹⁸. Povprečno je bilo za EU¹⁹ izboljšanje zabeleženo pri 13 od 14 glavnih kazalnikov v zadnjem letu, za katerega so na voljo podatki (tj. 2017 ali 2016, odvisno od razpoložljivosti podatkov), pri čemer se je le en (učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine) nekoliko poslabšal, čeprav v skladu z zmanjšanim učinkom avtomatskih stabilizatorjev v fazi gospodarske rasti. Največji napredek je bil zabeležen za stopnje brezposelnosti (splošne in dolgoročne), ki so se leta 2017 znižale v vseh državah članicah, pri čemer je poudarjena le ena „država s kritičnimi razmerami“. Na splošno je bil pozitiven tudi razvoj stopnje zaposlenosti in stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti, saj je velika večina držav članic zabeležila izboljšanje v primerjavi s prejšnjim letom.

Večina držav članic se srečuje z izzivi pri vsaj enem glavnem kazalniku, vendar se je skupno število zmanjšalo v primerjavi z lanskim letom. Če upoštevamo tri bolj problematične razvrstitve, tj. „države s kritičnimi razmerami“, „države, ki jih je treba spremljati“ in „države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“, je večina držav članic označena vsaj enkrat – razen Nemčije, Finske, Francije, Nizozemske in Švedske. Če upoštevamo le „države s kritičnimi razmerami“ (tj. kazalnike, ki so občutno pod povprečjem in se ne izboljšujejo dovolj hitro ali pa se še slabšajo), se je število označenih držav članic s 14 držav v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2018 (z manjšim sklopom kazalnikov) zmanjšalo na 13 držav v tem poročilu (Estonija, Malta in Portugalska niso več v tej skupini, Madžarska in Latvija pa sta se ji pridružili). Število izzivov na splošno kaže na izboljšanje.

¹⁸ Presečni datum za izvleček glavnih kazalnikov pregleda socialnih kazalnikov je 26. oktober 2018. Posodobljena različica z novjšimi podatki bo na voljo v končni različici skupnega poročila o zaposlovanju, ki ga sprejme Svet EPSCO.

¹⁹ Ta dokaz se nanaša na tehtana povprečja EU, razen za kazalnik „neto plača delavca s polnim delovnim časom brez otrok, ki zasluži povprečno plačo“, za katerega je uporabljeno netehtano povprečje.

Na 14 ocenjenih področjih je bilo ugotovljenih 117 primerov „držav s kritičnimi razmerami“, „držav, ki jih je treba spremljati“ ali „držav s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“, kar ustreza okoli 31 % skupnega števila ocen (v primerjavi s 33 % v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2018); od tega jih je 39 primerov „držav s kritičnimi razmerami“, kar ustreza 10 % vseh ocen (v primerjavi s 13 % v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2018)²⁰.

Če pogledamo tri širše razsežnosti, ki jih zajema pregled, se problematične oznake podobno kot v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2018 pogostejše pojavljajo na področju **„javne podpore/socialne zaščite in vključenosti“**, pri čemer je povprečje 9,3 primera (od tega 3,5 primera „držav s kritičnimi razmerami“) na kazalnik. Zdi se, da je **učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine** kazalnik, ki predstavlja največji izziv, saj je v zvezi z njim označenih 11 držav članic (od tega jih je pet v najslabši kategoriji).

Sledita razsežnosti **„enake možnosti in dostop do trga dela“** ter **„dinamični trgi dela in poštenu delovni pogoji“**, pri čemer povprečje na kazalnik znaša približno 8,6 oziroma 7,4 označenih primerov na kazalnik (pri prvi je 3,2 primerov, pri drugi pa 1,8 primerov „držav s kritičnimi razmerami“). Na prvem področju ima največ oznak kazalnik **mladi, ki zgodaj opustijo šolanje** (deset oznak). Zdi se, da je na drugem področju z največ izzivi povezan kazalnik **neto plača delavca s polnim delovnim časom brez otrok, ki zasluži povprečno plačo** (12 oznak).

Kar zadeva preteklo leto, se stanje v državah članicah in resnost zadevnih izzivov zelo razlikujeta. Grčija, Romunija in Italija so pri desetih ali več kazalnikih še vedno „države s kritičnimi razmerami“, „države, ki jih je treba spremljati“ ali „države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“, kot „države s kritičnimi razmerami“ pa so označene pri sedmih, štirih oziroma šestih kazalnikih (glej preglednico 1). Za te države so izzivi enakomerno porazdeljeni na vseh treh področjih (čeprav sta Grčija in Italija enkrat označeni kot „nadpovprečni državi“ v zvezi s stopnjo mladih, ki zgodaj opustijo šolanje, oziroma neizpolnjenimi potrebami po zdravstveni oskrbi (po lastnem poročanju), Romunija pa dvakrat v zvezi s stopnjo brezposelnosti in rastjo bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca). Glede na skupni seštevek sledijo Hrvaška in Španija (po devet izzivov), Bolgarija (po osem izzivov), Ciper, Latvija in Portugalska (po šest izzivov). Nasprotno pa je Nizozemska „najuspešnejša“ ali „nadpovprečna država“ pri 11 glavnih kazalnikih, sledijo ji Češka in Švedska (po deset kazalnikov) ter Avstrija, Nemčija in Slovenija (po osem kazalnikov).

²⁰ Trend izboljšanja je potrjen, če se iz seštevka izključita nova kazalnika („stopnja dolgotrajne brezposelnosti“ in „neto plača delavca s polnim delovnim časom brez otrok, ki zasluži povprečno plačo“), da se omogoči primerjava z istim sklopom kazalnikov. V tem primeru skupni delež primerov „držav s kritičnimi razmerami“, „držav, ki jih je treba spremljati“ ali „držav s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“ med vsemi ocenami še vedno znaša 31 %, delež „držav s kritičnimi razmerami“ pa se nekoliko poveča, in sicer na 11 %.

Kar zadeva **enake možnosti in dostop do trga dela**, so bila največja izboljšanja v povprečju zabeležena glede stopenj tveganje revščine ali socialne izključenosti in deleža mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, medtem ko je bil napredek bolj zadržan v zvezi z zgodnjim opuščanjem šolanja, razlikami pri zaposlovanju moških in žensk ter dohodkovno neenakostjo (vendar slednji kazalnik kaže prvo zmanjšanje v obdobju po krizi). Pregled po kazalnikih kaže, da:

- so Španija, Italija in Romunija, kar zadeva mlade, ki zgodaj opustijo šolanje, „države s kritičnimi razmerami“, medtem ko so Hrvaška, Irska, Poljska in Slovenija na tem področju „najuspešnejše države“;
- so Grčija, Italija in Romunija „države s kritičnimi razmerami“ na področju razlik pri zaposlovanju moških in žensk, medtem ko so Finska, Litva in Švedska na tem področju „najuspešnejše države“;
- so Bolgarija, Španija, Latvija in Litva, kar zadeva dohodkovno neenakost, „države s kritičnimi razmerami“ v primerjavi z najboljšimi rezultati Češke, Finske, Slovenije in Slovaške;
- so razmere v Bolgariji in Grčiji kritične, kar zadeva tveganje revščine ali socialne izključenosti, medtem ko sta Češka in Finska na tem področju „najuspešnejši državi“;
- so Ciper, Hrvaška, Grčija in Italija, kar zadeva mlade, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, „države s kritičnimi razmerami“, medtem ko so Avstrija, Češka, Nemčija, Nizozemska, Slovenija in Švedska „najuspešnejše države“ na tem področju.

Kar zadeva **dinamične trge dela in poštene delovne pogoje v EU**, se je stanje v zadnjem letu izboljšalo pri vseh kazalnikih, zlasti na področju stopenj zaposlenosti in brezposelnosti (splošne in dolgotrajne), bruto razpoložljivega dohodka gospodinjev na prebivalca in neto plače delavca s polnim delovnim časom brez otrok, ki zasluži povprečno plačo. Pregled po kazalnikih kaže, da:

- so Hrvaška, Grčija, Italija in Španija, kar zadeva stopnjo zaposlenosti, „države s kritičnimi razmerami“, medtem ko so Češka, Estonija, Nemčija, Nizozemska, Švedska in Združeno kraljestvo „najuspešnejše države“ na tem področju;
- nobena država ni označena kot država s kritičnimi razmerami na področju stopnje brezposelnosti (Ciper, Hrvaška, Grčija in Španija so označene kot „države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“, Italija pa kot „država, ki jo je treba spremljati“), po drugi strani pa je Češka označena kot „najuspešnejša država“;
- je Italija kot država s kritičnimi razmerami označena glede stopnje dolgotrajne brezposelnosti (z metodologijo nobena država ni bila opredeljena kot „najuspešnejša država“, 14 držav pa je označenih kot „nadpovprečne države“);

- se Grčija in Ciper štejeta za „državi s kritičnimi razmerami“ na področju rasti bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca, medtem ko sta Bolgarija in Poljska na tem področju „najuspešnejši državi“;
- je stanje glede neto plače delavca s polnim delovnim časom brez otrok, ki zasluži povprečno plačo, kot kritično ocenjeno za Madžarsko in Slovaško, medtem ko so Avstrija, Nemčija, Luksemburg, Nizozemska in Združeno kraljestvo „najuspešnejše države“ na tem področju.

Kar zadeva **javno podpora ter socialno zaščito in vključenost**, se je stanje v zadnjem letu izboljšalo v smislu razpoložljivosti otroškega varstva, neizpolnjenih potreb po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju in digitalne pismenosti, vendar se je poslabšalo v zvezi z učinkom socialnih transferjev na zmanjšanje revščine, kot je navedeno zgoraj. Pregled po kazalnikih kaže, da:

- so Bolgarija, Grčija, Italija, Latvija in Romunija, kar zadeva sposobnost njihovih socialnih transferjev, da zmanjšajo revščino, „države s kritičnimi razmerami“. V primerjavi z njimi so Danska, Finska, Madžarska in Švedska „najuspešnejše države“;
- so bile Bolgarija, Češka, Grčija, Poljska in Slovaška označene kot „države s kritičnimi razmerami“ na področju udeležbe otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu, medtem ko so Francija, Luksemburg, Nizozemska in Portugalska „najuspešnejše države“ na tem področju;
- je Latvija na področju neizpolnjenih potreb po zdravstveni oskrbi (po lastnem poročanju) „država s kritičnimi razmerami“ (z metodologijo nobena država ni bila opredeljena kot „najuspešnejša država“, 12 držav pa je bilo označenih za „nadpovprečne države“);
- so Bolgarija, Hrvaška in Romunija glede na stopnje digitalne pismenosti „države s kritičnimi razmerami“, medtem ko so Finska, Luksemburg, Nizozemska in Švedska „najuspešnejše države“ na tem področju.

Preglednica 1: Povzetek glavnih kazalnikov v pregledu socialnih kazalnikov

	Enake možnosti in dostop do trga dela					Dinamični trgi dela in poštene delovni pogoji					Javna podpora/socialna zaščita in vključenost			
	Mladi, ki zgodaj opustijo šolanje	Razlike pri zaposlovanju moških in žensk	Razmerje dohodkovnih kvartilnih razredov	Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti	Delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo	Stopnja zaposlenosti	Stopnja brezposelnosti	Stopnja dolgotrajne brezposelnosti	Rast bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca (2008 = 100)	Neto plača delavca s polnim delovnim časom, ki zasluži povprečno plačo	Učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine	Otroci, mlajši od treh let, v formalnem otroškem varstvu	Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi (po lastnem poročanju)	Stopnja digitalne pismenosti posameznikov
Leto	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2016	2016	2017	2016	2017	2017
Najuspešnejše države	HR, IE, PL, SI	FI, LT, SE	CZ, FI, SI, SK	CZ, FI	AT, CZ, DE, NL, SE, SI	CZ, DE, EE, NL, SE, UK	CZ		BG, PL	UK, NL, LU, AT, DE	DK, FI, HU, SE	FR, LU, NL, PT		FI, LU, NL, SE
Nadpovprečne države	AT, CZ, EL, LT, LV, NL	DK, EE, LU, PT, SI, SK	BE, DK, HU, MT, NL, SE	CY, DE, FR, MT, PL, SE, SI, SK	IE	AT, BG, LT, PT, SI	AT, DE, HU, LU, MT, NL, PL, PT, RO, UK	AT, DE, CY, CZ, DK, EE, HR, HU, MT, NL, PL, PT, SE, UK	DK, LT, RO, SE	BE, FR, SE, DK, IE, FI	BE, CZ, FR, NL, PL, SI	EE, ES, MT, SI	AT, CZ, DE, DK, ES, FR, HU, IT, LU, MT, NL, PL	AT, CZ, DE, MT, UK
Povprečne države	BE, DE, EE, FI, FR, SE, UK	AT, BE, BG, CY, DE, ES, FR, IE, NL, UK	CY, DE, EE, FR, HR, LU, PL	BE, EE, HU, PT	BE, FI, FR, HU, LT, LV, MT, PL, PT, SK, UK	CY, FI, FR, HU, IE, LU, LV, MT, PL, SK	BE, BG, DK, EE, FI, FR, IE, LT, LV, SE, SI, SK	BE, BG, FI, FR, IE, LT, LU, LV, RO, SI	CZ, EE, DE, FR, FI, HU, LV, NL, SI, SK	MT, IT, EL, ES	CY, DE, MT, SK	CY, DE, FI, IE, IT, LV, UK	BE, BG, FI, HR, LT, PT, SE, SK	BE, EE, ES, FR, LT, SI, SK
Države z dobrim položajem, ki pa ga je treba spremljati	LU	LV	AT	AT, DK, NL	DK, LU	DK					AT	BE, DK, SE		DK
Države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje	BG, MT, PT	MT	EL, IT, RO	RO	BG, RO	RO	CY, EL, ES, HR	EL, ES		LT, EE, RO, BG, LV		RO	EE, EL	CY
Države, ki jih je treba spremljati	CY, DK, HU, SK	CZ, HR, HU, PL	PT	ES, HR, IT, LT, LU, LV	EE, ES	BE	IT	SK	AT, BE, ES, IE, IT, LU, PT, UK	PT, PL, CZ, HR, SI	EE, ES, HR, LT, LU, PT	AT, HR, HU, LT	CY, RO, SI	EL, HU, IE, LV, PL, PT
Države s kritičnimi razmerami	ES, IT, RO	EL, IT, RO	BG, ES, LT, LV	BG, EL	CY, EL, HR, IT	EL, ES, HR, IT		IT	CY, EL	HU, SK	BG, EL, IT, LV, RO	BG, CZ, EL, PL, SK	LV	BG, HR, RO

Opomba: dne 26. oktobra 2018; razmerje dohodkovnih kvartilnih razredov, tveganje revščine ali socialne izključenosti, učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine in potreba po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju niso na voljo za Irsko in Združeno kraljestvo; podatki o rasti bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca niso na voljo za Hrvaško in Malto; podatki o neto plači delavca s polnim delovnim časom brez otrok, ki zasluži povprečno plačo, niso na voljo za Ciper; podatki o stopnji digitalne pismenosti posameznikov pa niso na voljo za Italijo. Prekinitve serije in druge statistične oznake so navedene v prilogah 1 in 2.

Okvir 1: Primerjalna analiza – trenutno stanje

Pomen primerjalne analize kot orodja za podporo strukturnim reformam in spodbujanje konvergence k višjim standardom na področju zaposlovanja in socialnem področju je bil priznan v poročilu petih predsednikov iz junija 2015²¹ in nadalje poudarjen v Razmisleku o poglobitvi ekonomske in monetarne unije iz maja 2017²². V Sporočilu z dne 26. aprila 2017 o vzpostavitvi evropskega stebra socialnih pravic²³ je bila primerjalna analiza opredeljena kot ključno sredstvo za podporo izvajanju stebra v evropskem semestru. Od takrat so bile primerjalne analize razvite na več področjih in predmet razprav z državami članicami.

Natančneje, Odbor za zaposlovanje in Odbor za socialno zaščito sta se dogovorila o skupnem pristopu v treh korakih: (1) opredelitev ključnih izzivov in sklopa kazalnikov rezultatov na visoki ravni, pomembnih za obravnavano področje politike; (2) kazalniki uspešnosti, ki omogočajo primerjalno analizo uspešnosti; (3) opredelitev vzvodov politike, ki jih spremljajo splošna načela za smernice politike in točno določeni kazalniki, če so na voljo. V tej fazi referenčne vrednosti vzvodov politike niso določene, saj je cilj omogočiti primerjave med državami članicami.

Primerjalni okvir za nadomestila za brezposelnost in aktivne politike trga dela je bil prvič uporabljen v evropskem semestru 2018. V zvezi s tem je bila primerjalna analiza posameznih značilnosti zasnovane in uspešnosti sistemov nadomestil za brezposelnost, zlasti kar zadeva vidika upravičenosti in ustreznosti, vključena v skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2018 in poročila o državah. Po potrditvi Odbora za zaposlovanje so elementi okvira, povezani z aktivacijsko komponento shem nadomestil za brezposelnost (npr. pogoji glede razpoložljivosti za delo, ki so vezani na prejemanje nadomestil za brezposelnost) in storitvami trga dela za podporo iskalcem zaposlitve, zdaj vključeni v evropski semester 2019 in predstavljeni v tem poročilu.

Po potrditvi Odbora za socialno zaščito je bil v evropski semester 2019 popolnoma vključen tudi primerjalni okvir za socialno pomoč na podlagi minimalnega dohodka, ki zajema ustreznost, pokritost in aktivacijsko komponento sistemov minimalnega dohodka, tudi kar zadeva njihovo povezavo s storitvami v naravi (zdravstvo, izobraževanje in stanovanja). Nazadnje, v tem ciklu semestra so prvič uporabljeni rezultati primerjalnega okvira za spretnosti in učenje odraslih, kar je bilo z Odborom za zaposlovanje dogovorjeno oktobra 2018. V zadevnih odborih trenutno poteka delo v zvezi z morebitnimi dodatnimi primerjalnimi okviri, na primer za ustreznost pokojnin, ki bi se uporabili v naslednjih ciklih semestra.

²¹ *Dokončanje evropske ekonomske in monetarne unije*, poročilo Jeana-Clauda Junckerja v tesnem sodelovanju z Donaldom Tuskom, Jeroenom Dijsselbloemom, Mariom Draghijem in Martinom Schulzem z dne 22. junija 2015.

²² COM(2017) 291 final.

²³ COM(2017) 250 final.

3. REFORME ZAPOSLOVANJA IN SOCIALNE REFORME – USPEŠNOST IN UKREPI DRŽAV ČLANIC

Ta oddelek vsebuje pregled nedavnih ključnih zaposlitvenih in socialnih kazalnikov ter ukrepov držav članic na prednostnih področjih, opredeljenih v smernicah EU za zaposlovanje²⁴, ki jih je Svet sprejel leta 2018. Za vsako smernico so predstavljeni nedavni razvoj izbranih ključnih kazalnikov in ukrepi politike, ki so jih sprejele države članice. Podatki o ukrepih politike v tem oddelku temeljijo na nacionalnih reformnih programih držav članic za leto 2018 in virih Evropske komisije²⁵. Če ni navedeno drugače, so v poročilu predstavljeni samo ukrepi politike, sprejeti po juniju 2017. Poročilo z naslovom *Labour Market and Wage Developments in Europe – Annual Review 2018* („Razvoj trga dela in plač v Evropi – letni pregled 2018“)²⁶ in publikacija z naslovom *Employment and Social Developments in Europe – Annual Review 2018* („Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi – letni pregled 2018“)²⁷ vsebujeta poglobljeno analizo nedavnega razvoja na trgu dela.

3.1 Smernica 5: Spodbujanje povpraševanja po delovni sili

Ta oddelek je osredotočen na izvajanje smernice za zaposlovanje št. 5, v skladu s katero se državam članicam priporoča, naj ustvarijo pogoje, ki spodbujajo povpraševanje po delovni sili in ustvarjanje delovnih mest. Najprej je predstavljen pregled stopenj brezposelnosti in zaposlenosti po državah članicah, ki dopolnjuje analizo na ravni EU v poglavju 1, da se poudari pomen izziva v zvezi z ustvarjanjem delovnih mest v državah. Nato je obravnavana dinamika samozaposlovanja kot približka podjetništva in samostojnega vira rasti zaposlovanja (vidiki samozaposlovanja, povezani z novimi oblikami dela, so obravnavani v poglavju 3.3). Na koncu pa je preučen razvoj dogodkov na področju plač in davčnega primeža kot ključnih makroekonomskih dejavnikov odločanja o zaposlovanju. V oddelku 3.1.2 so predstavljeni ukrepi politike, ki jih države članice na teh področjih izvajajo za spodbujanje povpraševanja po delovni sili, vključno s subvencijami za zaposlovanje.

3.1.1 Ključni kazalniki

Brezposelnost je leta 2017 hitro upadala. Prvič po krizi se je stopnja brezposelnosti znižala v vseh državah članicah EU. Nadpovprečno hitro se je znižala v nekaterih državah članicah z zelo visokimi

²⁴ Sklep Sveta (EU) 2018/1215 z dne 16. julija 2018 o smernicah za politike zaposlovanja držav članic.

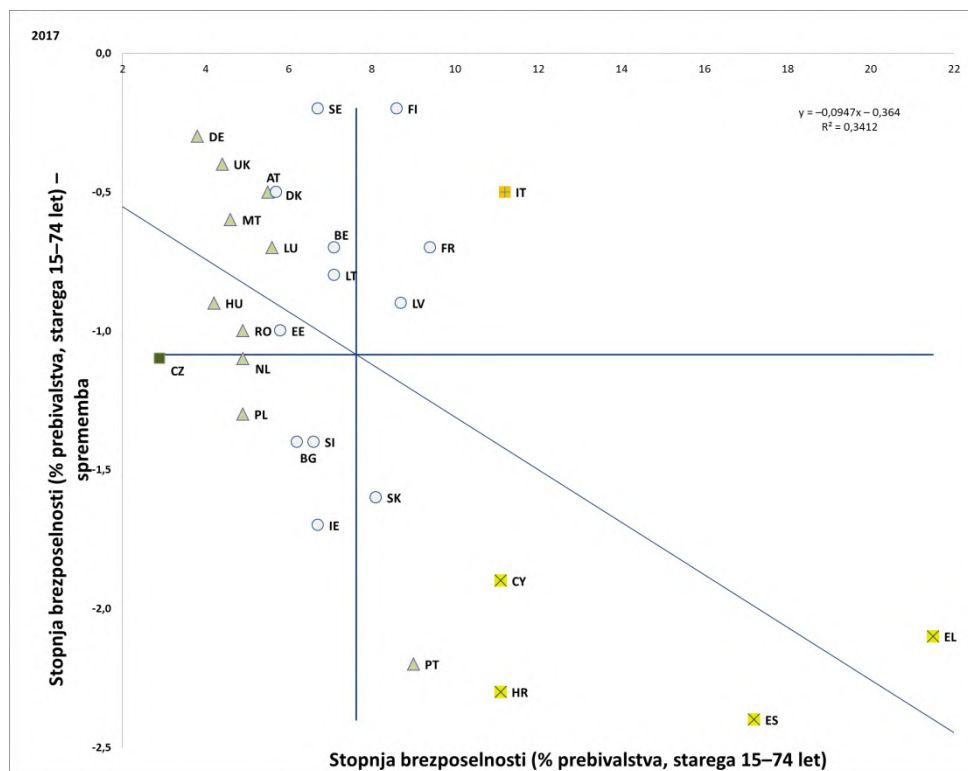
²⁵ Vključno s podatkovno zbirko LABREF, ki je dostopna na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1143&intPageId=3193>.

²⁶ Evropska komisija, *Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual review 2018* („Razvoj trga dela in plač v Evropi. Letni pregled 2018“). Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg, 2018. Na voljo na spletnem naslovu: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=sl&pubId=8139&furtherPubs=yes>.

²⁷ Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe. Annual review 2018* („Zaposlovanje in socialni razvoj v Evropi. Letni pregled 2018“). Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg, 2018. Na voljo na spletnem naslovu: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=sl&pubId=8110&furtherPubs=yes>.

stopnjami brezposelnosti – v Grčiji, Španiji, na Hrvaškem in Portugalskem, kjer se je znižala za 2 odstotni točki ali več –, kar jasno kaže na konvergenco²⁸ k nižjim stopnjam brezposelnosti. Vendar se je močno znižala tudi v nekaterih državah z nizko brezposelnostjo – za več kot 1 odstotno točko na Češkem, Nizozemskem in Poljskem. Kot je razvidno iz slike 4 (na kateri so skupaj prikazane ravni in spremembe v skladu z dogovorjeno metodologijo za ocenjevanje glavnih kazalnikov pregleda socialnih kazalnikov²⁹), so stopnje brezposelnosti leta 2017 ostale zelo razpršene, in sicer so vrednosti znašale od 3 % na Češkem do 21,5 % v Grčiji. Stopnja brezposelnosti je ostala visoka tudi v Italiji, pri čemer se je le malo izboljšala v primerjavi z letom 2016. Kljub stalnemu zniževanju od leta 2013 je stopnja brezposelnosti v večini držav članic še vedno precej višja kot leta 2008 (slika 5) – zlasti na Hrvaškem, v Grčiji, na Cipru, v Italiji in Španiji. Nasprotno pa je bila leta 2017 stopnja brezposelnosti v Nemčiji, na Madžarskem in Poljskem za več kot 2 odstotni točki nižja kot v obdobju pred krizo.

Slika 4: Stopnja brezposelnosti (v starostni skupini 15–74 let) in letna sprememba (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

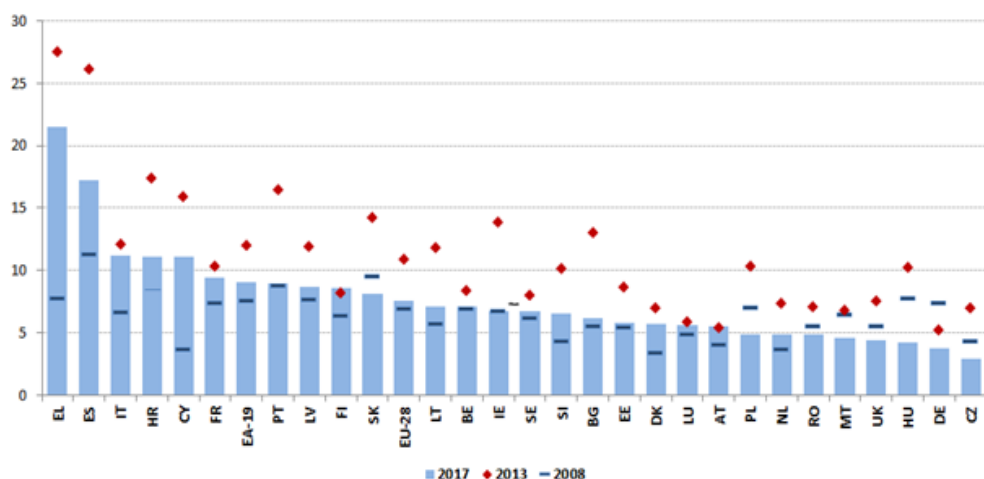

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili. Obdobje: stopnje leta 2017 in letne spremembe glede na leto 2016. Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je opisana v Prilogi.

²⁸ Pri preučevanju podatkov iz pregleda socialnih kazalnikov se v poročilu v skladu s skupno metodologijo uporablja koncept konvergence po ravneh ali „beta konvergence“. To se nanaša na stanje, v katerem se kazalniki v državah z najslabšimi rezultati izboljšujejo hitreje kot v najuspešnejših državah. Oceniti se lahko s preučitvijo naklona regresijske premice na razsevnem grafikonu ravni glede na spremembe.

²⁹ Za podrobnosti glej poglavje 2 in Prilogo 2.

Slika 5: Stopnja brezposelnosti (v starostni skupini 15–74 let), večletna primerjava

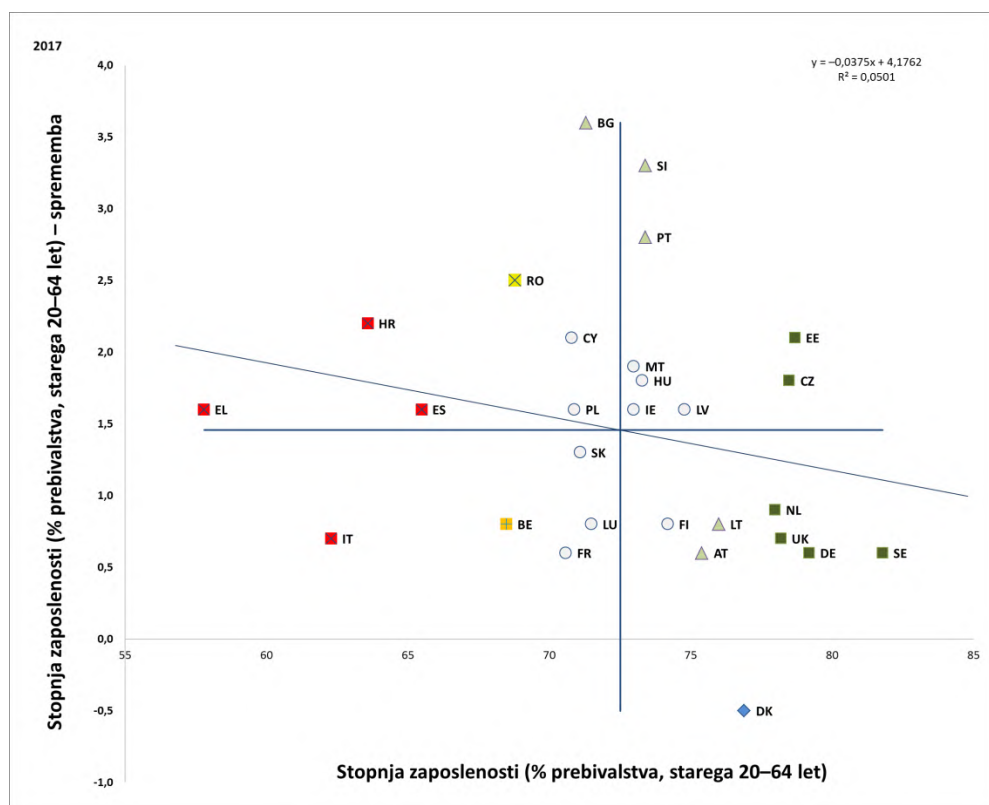

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili.

Stopnje zaposlenosti so se močno zvišale, vendar ostajajo velike razlike. Zvišanje so zabeležile vse države članice, razen Danske³⁰ (stopnja se je znižala za 0,5 odstotne točke, čeprav z zelo visoke stopnje). Kot je prikazano na sliki 6, se stopnje zaposlenosti le delno zbližujejo: stopnja v državah članicah, za katere so značilne nižje stopnje zaposlenosti, se običajno zvišuje nekoliko hitreje od povprečja – vendar se razmere še vedno razlikujejo. Stopnje zaposlenosti (v starostni skupini 20–64 let) se zelo razlikujejo in so leta 2017 segale od 57,8 % v Grčiji do 81,8 % na Švedskem. V državah z nižjimi stopnjami, ki jih je kriza najbolj prizadela, tj. v Grčiji, na Hrvaškem, v Italiji in Španiji (ki so bile označene kot „države s kritičnimi razmerami“), je stopnja zaposlenosti še vedno precej pod povprečjem EU. Devet držav je že preseglo 75-odstotni cilj, šest najuspešnejših držav (Švedska, Nemčija, Estonija, Češka, Združeno kraljestvo in Nizozemska) pa je skoraj doseglo ali preseglo 78 %.

³⁰ To zmanjšanje bi bilo treba razlagati previdno, saj statistika zaposlovanja za Dansko v letih 2017 in 2016 predstavlja prekinitev serije (glej tudi prilogi 1 in 2). Prekinitev serije je označena tudi za Belgijo v letu 2017.

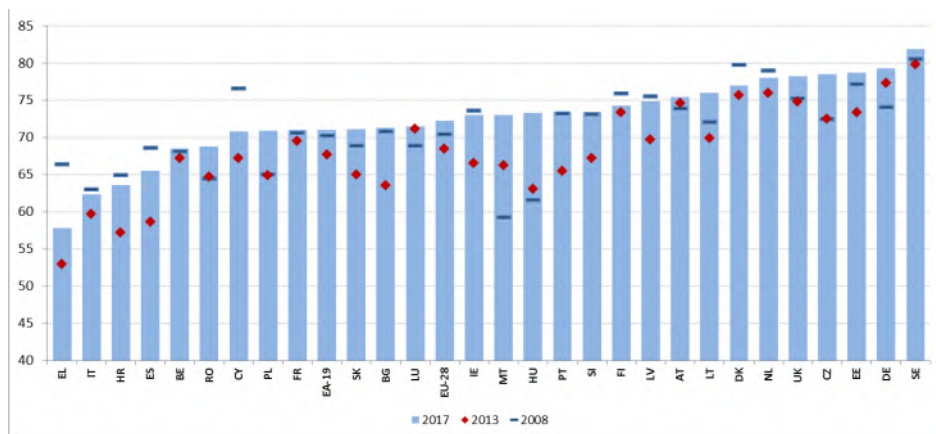
Slika 6: Stopnja zaposlenosti (v starostni skupini 20–64 let) in letna sprememba (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili. Obdobje: stopnje leta 2017 in letne spremembe glede na leto 2016. Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je opisana v Prilogi.

Povprečne stopnje zaposlenosti v EU se od leta 2013 stalno zvišujejo in so zdaj precej višje kot v obdobju pred krizo. Na Madžarskem in Malti, ki sta imeli leta 2008 najnižji stopnji zaposlenosti v EU, je bilo dolgoročno zvišanje največje (za +11,8 odstotne točke oziroma +13,8 odstotne točke leta 2017), zdaj pa sta nekoliko višji od povprečja EU. Vendar so razlike še vedno velike. Stopnje zaposlenosti namreč podobno kot stopnje brezposelnosti ostajajo pod ravnmi iz leta 2008 v tistih državah, ki jih je kriza najbolj prizadela, kot so Grčija, Italija, Hrvaška, Španija, Ciper in Irska (slika 7).

Slika 7: Stopnja zaposlenosti (v starostni skupini 20–64 let), večletna primerjava

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili.

Vztrajna rast zaposlenosti ni vplivala na dolgoročni padajoči trend samozaposlovanja. V absolutnih številkah se je samozaposlovanje leta 2017 zmanjšalo za 0,5 % (po majhnem povečanju leta 2016³¹). Še naprej se je zmanjševalo tudi v relativnem smislu in v letu 2017 predstavlja 13,7 % vseh delovnih mest (s 14,0 % leta 2016 in 14,4 % leta 2013). Delež samozaposlenih moških glede na vse zaposlene moške pri 17,2 % ostaja precej večji kot pri ženskah (9,7 %). Trendi na področju samozaposlovanja so manj negativni, če se ne upoštevata primarni sektor in proizvodnja. Zlasti se je samozaposlenost v zadnjih desetih letih stalno povečevala v večini sektorjev, povezanih s storitvami.

Skupni podatki so rezultat različnega razvoja v državah članicah, sektorjih in podskupinah.

Vendar se trendi samozaposlovanja ne zdijo povezani z uspešnostjo pri zaposlovanju na ravni držav članic ali sektorja. Kar zadeva starostne in izobrazbene skupine, so spremembe večinoma posledica spreminjajoče se sestave delovne sile: samozaposlovanje se je še naprej zmanjševalo pri ljudeh, starih 15–49 let, za ljudi, stare 50–64 let ter 65 let ali več pa se je izrazito povečalo (+1,2 % oziroma +4,0 %). Pomemben dejavnik je tudi raven izobrazbe, saj se je leta 2017 število samozaposlenih zmanjšalo za 3,2 % pri ljudeh z nižjo sekundarno ali še nižjo izobrazbo ter povečalo za 1 % pri ljudeh s terciarno izobrazbo. Nazadnje, zabeleženo je povečanje števila samozaposlenih, rojenih zunaj EU. Vidiki, povezani s samozaposlenostjo kot atipično obliko zaposlitve, so podrobno obravnavani v poglavju 3.3.

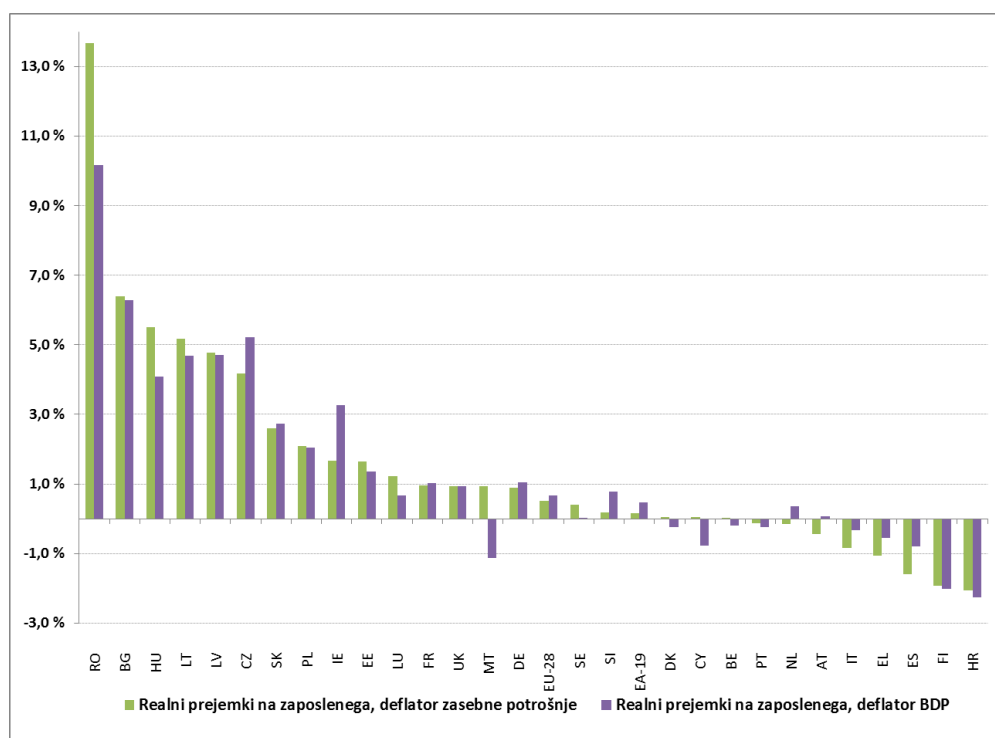
Rast plač v večini držav članic ostaja zmerna. Nominalna rast plač v EU je bila med okrevanjem še vedno počasna, vendar je začela okrevati leta 2017, ko so se prejemki na zaposlenega povečali za 2,1 %. Razlike med državami so velike, plače pa na splošno rastejo hitreje v državah članicah z nižjimi ravni in v tistih, ki niso članice euroobmočja. Povečanje nominalnih prejemkov na zaposlenega je

³¹ Eurostat, anketa o delovni sili.

bilo največje v Romuniji (16,0 %), Litvi (9,1 %), na Madžarskem (7,9 %), v Latviji (7,9 %) in Bolgariji (7,5 %), kar kaže na zблиževanje plač med vzhodno in zahodno Evropo. V spodnjem delu lestvice so se nominalne plače znižale na Finskem (-1,1 %) in Hrvaškem (-1,1 %) ter ostale nespremenjene v Španiji, Italiji in Grčiji.

Realna rast plač se je leta 2017 v primerjavi z letom 2016 upočasnila. V EU so se realne potrošniške plače (tj. plače, prilagojene za spremembo maloprodajnih cen) leta 2017 zvišale za 0,5 %, kar je manj kot leta 2016, ko so se povečale za 1,2 %. Realne plače v euroobmočju so skoraj stagnirale (+0,2 %). Znižanje je bilo zabeleženo v osmih državah: v Španiji, Italiji, Grčiji, na Hrvaškem, Portugalskem, Nizozemskem, v Avstriji in na Finskem. Upočasnitev v primerjavi z letom 2016 je bila delno posledica zvišanja cen življenjskih potrebščin, kar pa ni bilo usklajeno s povečanjem prejemkov. Vendar je slika tudi ob upoštevanju realnih proizvodnih plač (prilagojenih za deflator BDP) skoraj nespremenjena, saj se je rast realnih plač v EU v letu 2017 le nekoliko povečala (za 0,7 %), zmanjšanje pa je zabeleženo v desetih državah (slika 8).

Slika 8: Realni prejemki na zaposlenega, harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin in deflator BDP, letna odstotna sprememba za leto 2017

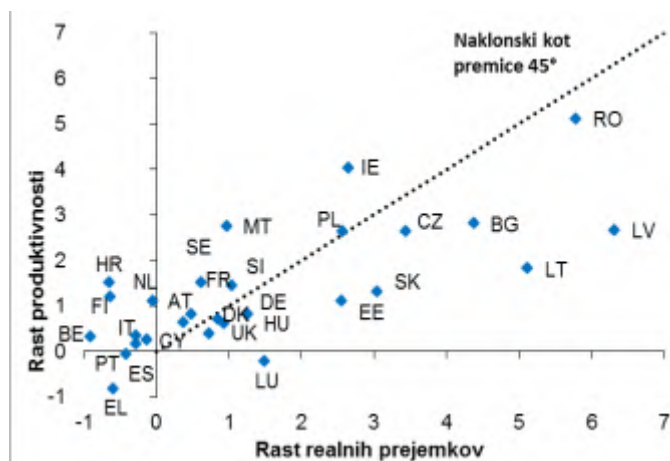

Vir: Evropska komisija, podatkovna zbirka AMECO.

V letu 2017 je bila rast realnih plač v večini držav članic manjša od rasti produktivnosti. Ta trend je potrjen tudi v triletnem obdobju (slika 9) in daljšem časovnem obdobju (slika 10). V devetih državah (Belgija, Ciper, Hrvaška, Finska, Grčija, Italija, Nizozemska, Portugalska in Španija) je bila

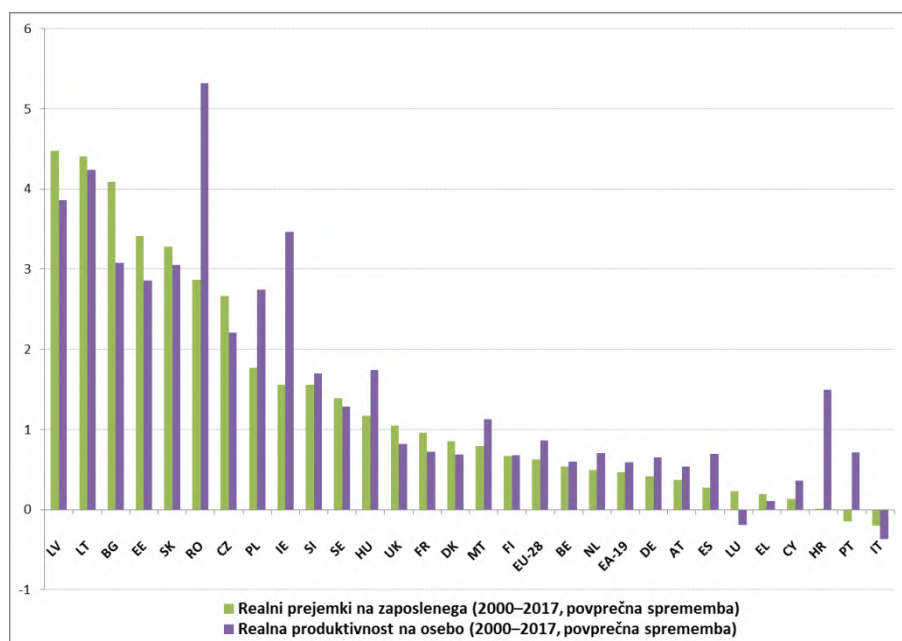
rast realnih plač v obdobju 2015–2017 negativna. Razvoj realnih plač je tudi v daljšem obdobju (2000–2017) v povprečju zaostajal za produktivnostjo. Na Portugalskem in v Italiji so realno plače še vedno nižje od ravni iz leta 2000. Nedavni trend je ravno obraten v večini osrednjih in vzhodnih držav članic, kjer je v zadnjih treh letih rast realnih plač (deflacionirana z deflatorjem BDP) presegla rast produktivnosti, delno zaradi procesa približevanja državam z večjim dohodkom. Leta 2017 je bila največja presežna rast realnih plač glede na rast produktivnosti ugotovljena v baltskih državah članicah, Bolgariji in na Slovaškem.

Slika 9: Realni prejemki na zaposlenega in produktivnost, povprečne stopnje rasti v letih 2015, 2016 in 2017

Vir: Eurostat, nacionalni računi (lastni izračuni iz poročila *Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual review 2018* („Razvoj trga dela in plač v Evropi. Letni pregled 2018“)).

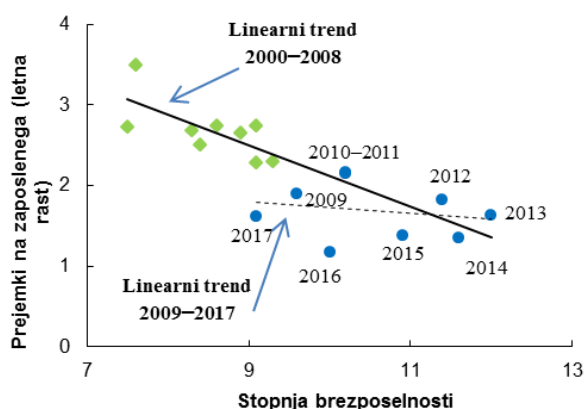
Slika 10: Razvoj plač in produktivnosti, povprečne odstotne spremembe v obdobju 2000–2017

Vir: Eurostat, nacionalni računi (lastni izračuni).

Rast plač je manjša, kot bi se lahko pričakovalo na podlagi sedanjih ravni brezposelnosti. Med okrevanjem je bila rast plač na splošno zmerna in se očitno ni odzvala na znižanje stopnje brezposelnosti kot v prejšnjih gospodarskih ciklih. Ta pojav se imenuje navidezna „izravnava“ Phillipsove krivulje plač, razmerja med rastjo plač in brezposelnostjo. Kot je za euroobmočje prikazano na sliki 11, je videti, da so plače postale manj odzivne na skupno stopnjo brezposelnosti v gospodarstvu.

Slika 11: Phillipsova krivulja za euroobmočje: stopnja rasti prejemkov na zaposlenega, 2000–2017

Vir: podatkovna zbirka GD za gospodarske in finančne zadeve AMECO ter Eurostat, anketa o delovni sili (lastni izračuni iz poročila *Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual review 2018* („Razvoj trga dela in plač v Evropi. Letni pregled 2018“)).

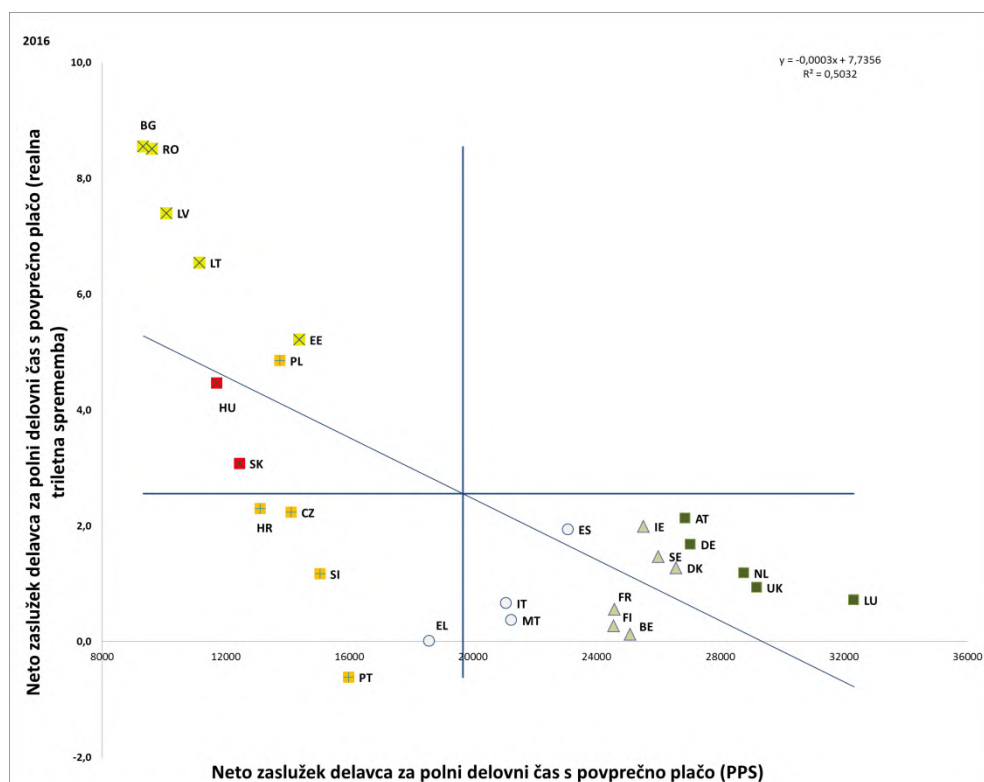
Upočasnjeno rast nominalnih plač med okrevanjem je mogoče pojasniti z nizko inflacijo, majhno rastjo produktivnosti, vplivom nekaterih reform trga dela in preostalimi rezervami na trgu dela. Pomemben del upočasnitve rasti nominalnih plač je mogoče pojasniti z nizko inflacijo (v povprečju 1,5 % v obdobju okrevanja med letoma 2010 in 2017 v primerjavi z 2,2 % v obdobju 2000–2007). Medtem se je realna rast produktivnosti nekoliko povečala (v povprečju za 0,7 % v obdobju 2010–2017 v primerjavi z 0,4 % v obdobju pred krizo), vendar je bila povezana z bistveno višjo stopnjo brezposelnosti (11,7 % v obdobju po krizi v primerjavi z 8,7 % v obdobju pred krizo). Na splošno nedavne ocene kažejo, da inflacija, produktivnost in rezerve na trgu dela v veliki meri pojasnijo nedavno upočasnitev rasti plač (MDS 2017³²; Evropska komisija 2018³³). Skrite rezerve na trgu dela, zlasti povečan delež podzaposlenih delavcev, zaposlenih s krajšim delovnim časom, lahko prispevajo k upočasnitvi rasti plač v nekaterih državah članicah z nizko stopnjo brezposelnosti.

³² MDS, *World Economic Outlook* („Izgledi za svetovno gospodarstvo“), oktober 2017.

³³ Evropska komisija, *Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual review 2018* („Razvoj trga dela in plač v Evropi. Letni pregled 2018“). Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg, 2018.

Neto zaslužki v Evropi se zblížujejo, s hitro rastjo v srednji in vzhodni Evropi ter počasno rastjo v zahodni in južni Evropi, zlasti v državah, ki jih je kriza najbolj prizadela. Zbliževanje ravni dohodka od dela je ključno za zagotovitev, da vsakdo v EU doseže dostojen življenjski standard, za kar se zavzema evropski steber socialnih pravic. Dokazi kažejo, da ta postopek zblíževanja poteka, čeprav počasi, saj še vedno ostajajo velike razlike med državami članicami. Če se kot osnova vzame delavec brez otrok, ki zasluži povprečno plačo, se je neto zaslužek³⁴ v triletnem obdobju (2013–2016) najbolj povečal v nekaterih državah z najnižjimi ravni. Zato so Bolgarija, Romunija, Latvija, Litva in Estonija razvrščene kot „države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“. Slovaška in Madžarska, kjer sta bili povečanja tudi večji od povprečja, sta zaradi počasnega napredka označeni kot „državi s kritičnimi razmerami“. Na drugi strani lestvice pa je bila rast neto zaslužka zmerna (od 0,7 % do 2,1 %) v vseh najuspešnejših državah (Luksemburg, Združeno kraljestvo, Nizozemska, Nemčija in Avstrija). Neto zaslužek se je zmanjšal ali ostal nespremenjen na Portugalskem, v Grčiji in Belgiji.

Slika 12: Neto zaslužek in letna sprememba – povprečje treh let (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

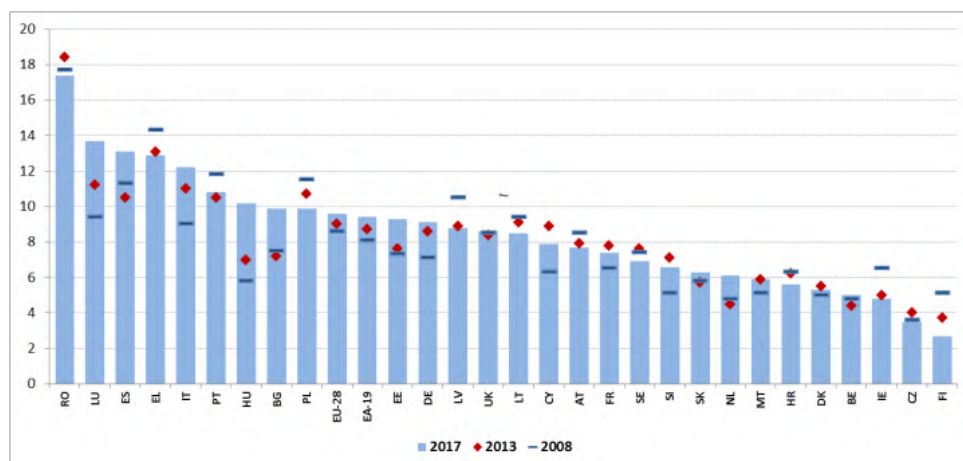
Vir: OECD (lastni izračuni). Obdobje: ravni leta 2016 (triletno povprečje) in povprečne letne spremembe 2013–2016. Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je opisana v Prilogi. Države članice, označene z zvezdico, so tiste, v katerih so nominalni stroški dela na enoto presegli prag, določen s postopkom v zvezi z makroekonomskimi neravnotežji. Kazalnik iz pregleda za postopek v zvezi z makroekonomskim

³⁴ Ravni neto zaslužka se merijo v popravkih za standarde kupne moči, da bi se lahko izvedla smiselna primerjava med državami članicami. Spremembe se merijo v nacionalni valuti in realnih vrednostih. Ta kazalnik je treba brati in razlagati v povezavi z drugimi kazalniki, kot so stopnja revščine zaposlenih, razmerje med petim in prvim decilom porazdelitve plač (D5/D1) ter drugi ustrezni kazalniki prikaza uspešnosti zaposlovanja/prikaza uspešnosti socialne zaščite in skupnega ocenjevalnega okvira.

neravnotežjem je sprememba nominalnih stroškov dela na enoto v odstotkih v treh letih. Prag je 9 % za države euroobmočja in 12 % za države, ki niso v euroobmočju. Podatki za Ciper niso na voljo.

Revščina zaposlenih ostaja precej nad ravno iz obdobja pred krizo in se le počasi zmanjšuje. Delež oseb, ki so zaposlene in imajo ekvivalentni razpoložljivi dohodek pod pragom tveganja revščine, se je z 8,6 % leta 2008 povečal na 9,0 % v letu 2013 in na 9,6 % v letu 2017. Najvišja raven je bila zabeležena v Romuniji (17,4 %), sledijo Luksemburg, Španija, Grčija in Italija – v vseh je raven višja od 12 %. Na drugi strani lestvice je stopnja revščine zaposlenih nižja od 5 % na Finskem, Češkem in Irskem. Revščina zaposlenih se je v letu 2017 povečevala v več državah članicah, tudi (za več kot 0,5 odstotne točke) na Madžarskem, v Italiji, Latviji, Sloveniji, Belgiji in na Nizozemskem (glej tudi poglavje 3.4).

Slika 13: Stopnja tveganja revščine zaposlenih, večletna primerjava

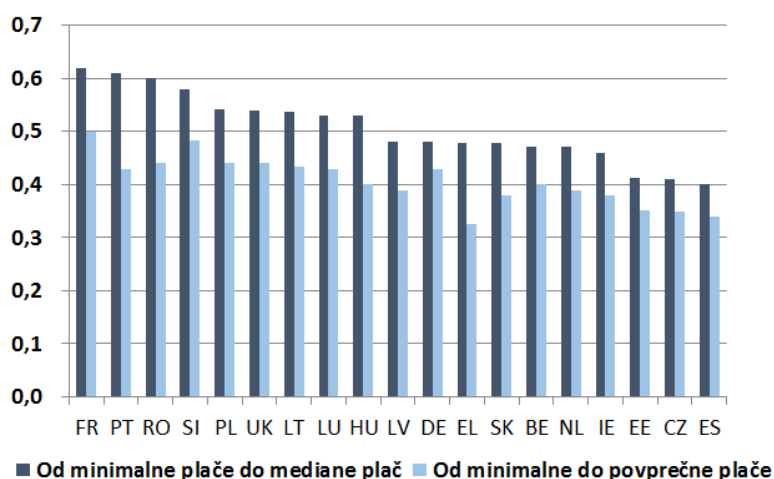
Vir: Eurostat. Opomba: za Hrvaško so podatki za leto 2010 namesto za leto 2008. Za Irsko in Združeno kraljestvo so podatki za leto 2016 namesto za leto 2017.

Razpršenost plač v Evropi se zdi na splošno stabilna. Rast plač, zlasti v spodnjem delu plačne lestvice, ima pomembno vlogo pri zmanjševanju dohodkovnih neenakosti in revščine zaposlenih. Razpršenost bruto dohodkov, merjenih kot razmerje med petim in prvim decilom (D5/D1), je bila leta 2016 v razponu od 1,43 na Finskem do 1,90 na Češkem. Na razpršenost plač lahko vplivajo institucije za določanje plač. Z manjšo dohodkovno neenakostjo so povezane zlasti intenzivnejše dejavnosti na področju kolektivnih pogajanj (Evropska komisija, 2018³⁵). Pokritosti s kolektivnimi pogajanjmi se po Evropi zelo razlikuje zaradi različnih nacionalnih tradicij in institucij. Leta 2015 je odstotek zaposlenih s pravico do kolektivnih pogajanj segal od 98 % v Avstriji do 7,1 % v Litvi.

³⁵ Evropska komisija, *Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual review 2018* („Razvoj trga dela in plač v Evropi. Letni pregled 2018“). Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg, 2018.

V večini držav članic zakonsko določene minimalne plače določajo nižjo mejo za porazdelitev plač. Minimalne plače lahko povečajo udeležbo nekaterih skupin na trgu dela in podprejo skupno povpraševanje s povečanjem dohodka družin z majhnimi dohodki, ki so bolj nagnjene k potrošnji. Hkrati minimalne plače zvišujejo stroške zaposlovanja delavcev z majhnimi dohodki in s tem morda škodijo zaposlitvenim možnostim skupin, ki imajo običajno nizke plače (npr. mladih in nizkokvalificiranih delavcev), odvisno od strukture gospodarstva in makroekonomskih razmer. V večini držav članic so minimalne plače zakonsko določene na nacionalni ravni, razen v Avstriji, na Cipru, Danskem, Finskem, v Italiji in na Švedskem. Za mednarodno primerjavo absolutna raven minimalne plače ni zelo uporabno merilo, ker se ne upoštevajo razlike v produktivnosti dela in cenah med državami. Zato je bolje, da se preuči minimalna plača glede na povprečno plačo ali mediano plač države. Slika 14 prikazuje minimalno plačo kot odstotek mediane plač v državah članicah EU, kot je to izračunala OECD. Najvišje minimalne plače glede na mediano so v Franciji, Sloveniji, na Portugalskem, v Romuniji in Luksemburgu. Najnižje ravni so bile zabeležene v Španiji, na Češkem, v Estoniji, na Nizozemskem in Irskem. Ker je morebitni učinek na delovne in življenjske pogoje večji, kadar za minimalno plačo dela večji delež delovne sile, bi bilo treba ta kazalnik upoštevati tudi pri razpravi o možnostih politike na nacionalni ravni. Upoštevati bi bilo treba tudi ciljno usmerjene ukrepe za zmanjšanje revščine zaposlenih, kot so prejemki socialne varnosti za zaposlene.

Slika 14: Minimalne plače kot delež mediane in povprečni dohodki zaposlenih za polni delovni čas (2017)

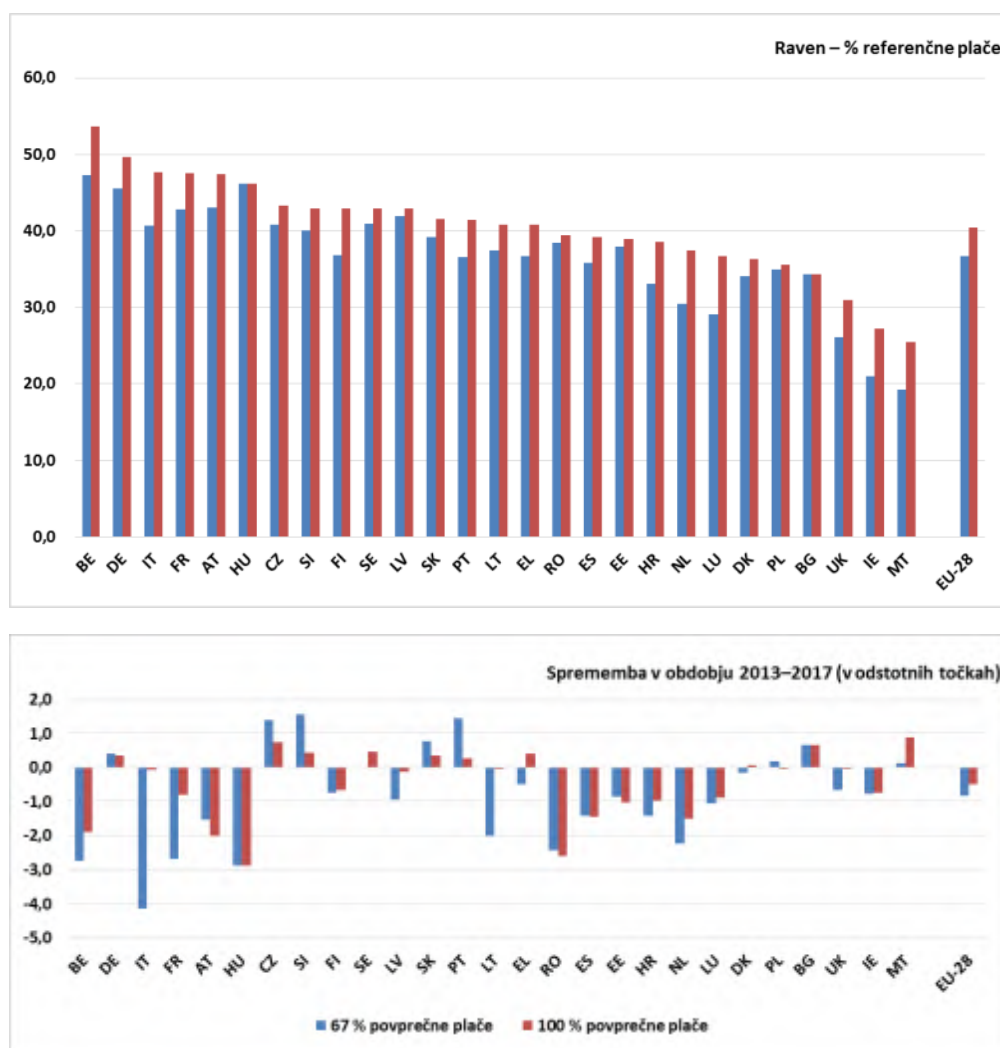

Vir: OECD. Opomba: Avstrija, Ciper, Danska, Finska, Italija in Švedska nimajo zakonsko določene minimalne plače. Za Bolgarijo, Hrvaško in Malto OECD ni predložila informacij. Podatki Eurostata kažejo, da je leta 2017 mesečna minimalna plača kot delež srednje vrednosti mesečnih plač znašala 47,8 % v Bolgariji, 40,6 % na Hrvaškem in 43,6 % na Malti (industrija, gradbeništvo in storitve; ni primerljivo s podatki OECD).

Davčna obremenitev dela v Evropi se je v zadnjih letih postopoma zmanjšala, vendar obstajajo precejšnje razlike med državami članicami. Leta 2017 je davčni primež za delavca, ki zasluži povprečno plačo, znašal od manj kot 30 % na Irskem in Malti do približno 50 % v Belgiji, Nemčiji, na Madžarskem, v Italiji, Franciji in Avstriji. Pri delavcih z majhnimi dohodki (ki zaslužijo 67 % povprečne plače), je davčni primež znašal od približno 20 % na Malti in Irskem do več kot 45 % v Belgiji, na Madžarskem in v Nemčiji. Kar zadeva progresivnost davčnih stopenj in prerazporeditveni učinek davčnega sistema, se vzorci držav razlikujejo (glej oddelek 3.4). Leta 2017 se je davčni primež za delavca, ki zasluži povprečno plačo, najbolj zmanjšal na Madžarskem (–2,1 odstotne točke), v Luksemburgu (–1,8 odstotne točke) in na Finskem (–1,2 odstotne točke), medtem ko se je najbolj povečal v Bolgariji (+0,6 odstotne točke). V obdobju 2013–2017 se je netehtani povprečni davčni primež v EU zmanjšal za 0,5 odstotne točke (pri delavcih z majhnimi dohodki pa za 0,8 odstotne točke, pri čemer se je pomembno zmanjšal v Italiji, na Madžarskem, v Franciji, Belgiji, Romuniji in na Nizozemskem). V istem obdobju so se nekoliko zblížale stopnje davčnega primeža, pri čemer se je razlika med največjim in najmanjšim davčnim primežem na ravni povprečne plače zmanjšala za 2,1 odstotne točke, pri delavcih z majhnimi dohodki pa za 2,9 odstotne točke. To je posledica zlasti velikih zmanjšanj v nekaterih državah z najvišjimi stopnjami (Belgija, Avstrija, Madžarska, pa tudi Italija in Francija, kjer je bilo zmanjšanje omejeno na delavce z manjšimi dohodki). Davčni primež se je zelo zmanjšal tudi v Romuniji in na Nizozemskem. Povečanja davčnega primeža v istem obdobju so bila manj izrazita, vendar so prizadela zlasti delavce z manjšim dohodkom na Češkem, v Sloveniji in na Portugalskem³⁶.

³⁶ Več informacij o najnovejših trendih, tudi o različnih dohodkovnih skupinah, je na voljo v publikaciji *Tax Policies in the European Union – 2018 Survey* („Davčne politike v Evropski uniji – raziskava za leto 2018“), Evropska komisija, GD za obdavčenje in carinsko unijo.

Slika 15: Davčni primež, stopnja leta 2017 in sprememba v obdobju 2013–2017

Vir: podatkovna zbirka o davkih in socialnih prejemkih, Evropska komisija/OECD. Opomba: podatki veljajo za gospodinjstva z enim dohodkom (brez otrok). Za Ciper novejši podatki niso na voljo. Podatki so bili posodobljeni 11. aprila 2018.

3.1.2 Odziv politike

Več držav članic je za ustvarjanje delovnih mest uporabljalo subvencije za zaposlovanje, čeprav se z izboljšanjem razmer na trgu dela njihova uporaba nekoliko zmanjšuje. Večina ukrepov na tem področju je usmerjena v posamezne skupine, ki se spopadajo s težavami pri vključevanju na trg dela (npr. mladi, starejši, dolgotrajno brezposelni, migranti itd.), in vključuje finančne spodbude, zagotovljene delodajalcem za zaposlovanje delavcev iz ciljnih skupin. Več držav članic je uvedlo ali potrdilo usmerjene subvencije za zaposlovanje (za več podrobnosti glej oddelek 3.2). Nekaj držav je uvedlo tudi subvencije za zaposlovanje, namenjene širši javnosti, pri katerih ni pogojev za upravičenost ali pa so ti pogoji manj strogi in s katerimi si države običajno prizadevajo spodbuditi zaposlovanje za nedoločen čas. V Grčiji so se leta 2017 začeli dodatni cikli javnih del v 51 občinah in

v pripravi so novi programi; poleg tega se je maja 2018 začel nov program javnih del na področju zaščite pred gozdnimi požari. Grčija je oktobra 2017 sprejela tudi program subvencioniranja plač delavcev s sklenjenimi pogodbami o opravljanju neodvisnih storitev, če se jih zaposli. Nazadnje, nedavno se je začelo tudi izvajanje programa subvencij podjetjem za zaposlitev 15 000 brezposelnih oseb, starih 30–49 let. V Franciji se je število subvencioniranih pogodb leta 2018 dodatno zmanjšalo s 310 000 na 200 000, tako da so zdaj omejene na najranljivejše ljudi v neprofitnem sektorju, vključno z mladimi in dolgotrajno brezposelnimi. Leta 2018 so bile obstoječe sheme subvencioniranih pogodb pregledane in preimenovane v *Parcours Emploi Compétence*, pri čemer sta bili okrepljeni njihovi razsežnosti svetovanja in usposabljanja. V tem okviru se od aprila 2018 na desetih območjih preskuša usmerjeno plačilo za zaposlovanje, ki se imenuje *Emplois francs* in se dodeli za zaposlovanje iskalcev zaposlitve v najbolj prikrajšanih mestnih območjih (*Quartiers politique de la ville*), pri čemer je edini pogoj, da iskalec zaposlitve prebiva na zadevnem območju. Poleg tega je bilo v okviru novega načrta za boj proti revščini odločeno o dodatnih ukrepih za vključevanje ljudi s socialnimi težavami in težavami pri iskanju zaposlitve na trg dela (*Insertion par l'activité économique*). Italija je uvedla strukturno znižanje prispevkov za delodajalce, ki mlade ali dolgotrajno brezposelne v južnih regijah zaposlijo za nedoločen čas ali v okviru vajeništva. Portugalska je uvedla finančne spodbude za zaposlovanje za nedoločen čas v obliki delne oprostitve prispevkov za socialno varnost za nekatere ranljive skupine (mladi, dolgotrajno brezposelni, starejši). ESS na Madžarskem s spodbudami in subvencijami za ustvarjanje delovnih mest prispeva h krepitvi možnosti za zaposlovanje v socialnih podjetjih.

Nekatere države članice izvajajo ukrepe za spodbujanje podjetništva in zagonskih podjetij. V Grčiji se mladim samozaposlenim ali podjetjem, ki jih vodijo mladi, dodeljujejo subvencije za zaposlitev prvih uslužbencev. V Latviji novi zakon določa glavna načela in delovne ureditve socialnih podjetij. Podpora se bo zagotovila približno 200 socialnim podjetjem. Poleg tega se je prag prometa za plačnike davka za mikropodjetja s 100 000 EUR zmanjšal na 40 000 EUR, ohranila pa se je enotna 15-odstotna stopnja, od katere je 80 % preusmerjenih v obvezne prispevke za zavarovanje. Na Madžarskem so od jeseni 2017 na voljo posojila (ki se lahko kombinirajo z več drugimi instrumenti nepovratnih sredstev), s pomočjo katerih lahko posamezniki postanejo podjetniki, socialna podjetja pa lahko z njimi spodbujajo širitev svojih tržnih dejavnosti. Na Poljskem je vlada sprejela osnutek zakona za znižanje prispevkov za socialno varnost za lastnike malih podjetij, t. i. malih prispevkov za sklad socialnega zavarovanja (ZUS). Na Slovaškem je bila sprejeta nova zakonodaja o pogojih za javno podporo socialnemu gospodarstvu in socialnim podjetjem. Na Finskem lahko podjetniki s krajšim delovnim časom od leta 2018 nadomestilo za brezposelnost prejmejo v obliki nepovratnih sredstev za zagon podjetja. Potekajo tudi razprave o tem, kako brezposelnim olajšati ustanavljanje podjetij. V številnih državah članicah se izvajajo tudi ukrepi za zagotovitev, da samozaposleni uživajo ustrezne socialne pravice (glej oddelek 3.3 o segmentaciji trga dela).

Nekatere države članice so z zmanjšanjem davčnega primeža znižale stroške dela, pri čemer so se pogosto osredotočile na najmanjše dohodke. Davčni primež je bil obravnavan zlasti za prejemnike majhnih dohodkov, in sicer z reformami, ki so bile osredotočene na dohodnino in so pogosto vključevale zvišanje davčnih olajšav (tj. neobdavčenega zneska dohodka) ali uvedbo progresivnosti v splošni sistem. Pomembna reforma je bila na primer sprejeta v Litvi, ki je s spremembo zakona o dohodnini namesto prejšnje enotne stopnje uvedla progresivnost in zvišala neobdavčeni znesek dohodka. Podobno se v Latviji izvaja obsežna davčna reforma, ki vključuje nadomestitev 23-odstotne enotne davčne stopnje za dohodnino s progresivnim sistemom. Povečan je bil tudi neobdavčen del prejemkov. Tudi Estonija je uvedla neobdavčen del prejemkov. Nizozemska je napovedala dohodninsko reformo, ki se bo izvedla v letih 2019 in 2020. Število davčnih razredov bo s štiri zmanjšala na dva ter povečala splošni davčni dobropis in dobropis za dohodek. Z reformo naj bi se zmanjšala splošna davčna obremenitev dela, zlasti na ravni srednjih do velikih dohodkov. V Romuniji je bila enotna stopnja dohodnine z letom 2018 s 16 % znižana na 10 %, pomembno pa je bila spremenjena tudi zasnova prispevkov za socialno varnost. Portugalska je uvedla dohodninske reforme, s katerimi naj bi se zmanjšala davčna obremenitev prejemnikov majhnih do srednjih dohodkov ter povečalo število davčnih razredov. Druge države članice so uvedle manj obsežne reforme. Na Malti je bilo uvedeno znižanje davka na dohodek iz zaposlitve v višini od 40 do 68 EUR za ljudi, ki zaslužijo manj kot 60 000 EUR letno. Združeno kraljestvo je dohodkovni prag za splošno olajšavo zvišalo na 11 850 GBP (približno 13 400 EUR) na leto, prag za višjo stopnjo pa s 45 000 (približno 50 850 EUR) na 46 350 GBP (približno 52 400 EUR). Na Danskem se je z davčnim sporazumom, sklenjenim leta 2018, okrepila spodbuda za delo s polnim delovnim časom, zlasti za brezposelne in zaposlene s krajšim delovnim časom. Na Cipru se je s spremembo zakona o otroškem dodatku upravičeni dohodkovni prag za vsakega dodatnega otroka po prvih dveh povečal za 5 000 EUR.

Nekatere države članice so z znižanjem prispevkov za socialno varnost ukrepale tudi na področju davčnega primeža. V Franciji se bo leta 2019 izvedlo preoblikovanje davčnega odbitka za zaposlovanje in konkurenčnost v neposredno znižanje prispevkov za socialno varnost iz plač v višini do 2,5-kratnika minimalne plače (dopolnjeno z okrepljenim znižanjem za nižje plače, ki je bilo odloženo na oktober 2019). Na Hrvaškem je bila osnova za izračun prispevka delodajalca za socialno varnost zmanjšana za 50 % za tiste delavce, ki so bili zaposleni več kot 12 mesecev in prejeli minimalno plačo. Belgija je sprejela znižanje prispevka za socialno varnost za nekatere vrste izmenskega dela v gradbenem sektorju. Splošneje, sistem udeležbe pri dobičku v zasebnem sektorju je bil nadomeščen z novo premijo (znesek ali odstotek plače), ki ne sme presegati 30 % skupne bruto plače. Delodajalec je oproščen plačila socialnih prispevkov za te premije, delavec pa mora plačati solidarnostni prispevek v višini 13,07 %.

Okviri za določanje plač so bili v zadnjih letih predmet pomembnih reform. V Grčiji sta bili po izstopu iz evropskega mehanizma za stabilnost avgusta 2018 ponovno uvedeni dve načeli kolektivnih

pogajanj, ki sta se leta 2011 začasno prenehali uporabljati: možnost upravne razširitve sektorskih sporazumov na stranke, ki jih niso podpisale, in načelo ugodnejših pogojev (v primeru medsebojnega nasprotovanja kolektivnih pogodb, npr. na ravni sektorja in podjetja, prevlada tista, ki je ugodnejša za delavca). Na Hrvaškem je v osnutku predloga zakona o plačah v državni upravi določen okvir za plačno lestvico in plačne razrede ter oceno učinkovitosti dela. Francija je na podlagi prejšnjih reform nadalje opredelila področje vsake ravni kolektivnih pogajanj. V prihodnosti bodo pogajanja na ravni sektorja prevladala nad nacionalnim delovnim pravom pri določitvi okvira in pogojev uporabe pogodb za določen čas, pogodb za projekte in poskusnega obdobja (glej tudi poglavje 3.3). Sporazum na ravni podjetja je lahko manj ugoden od sporazuma na ravni sektorja, z izjemo 13 opredeljenih področij pogajanj, vključno s sektorskimi minimalnimi plačami, sporazumi na ravni sektorja pa se uporabljajo, če se dogovor ne doseže na ravni podjetja. Poleg tega večina sporazumov na ravni podjetja za ohranitev zaposlitve (*accords de compétitivité*) zdaj ne zajema več le pogojev glede delovnega časa, ampak vključuje tudi plačilo in podjetjem omogoča, da zaposlene, ki zavrnejo take sporazume, odpustijo iz dejanskih in resnih razlogov. V Italiji je marca 2018 sporazum med glavnimi sindikati in organizacijo delodajalcev utrl pot k okrepitvi kolektivnih pogajanj z določitvijo meril za merjenje reprezentativnosti združenj socialnih partnerjev. Na Cipru se je leta 2018 začel izvajati nov dogovor o indeksu prilagajanja plač življenjskim stroškom, kar je vodilo v manjše zvišanje plač ter opredelitev meril glede pogostosti in narave rednih prilagoditev. V Latviji hkrati s pogajanjem o sektorskih minimalnih plačah poteka določitev novih pogojev za nadurno delo z vključitvijo socialnih partnerjev. Na Portugalskem je bil s socialnimi partnerji dogovorjen sklop ukrepov (o katerih se zdaj razpravlja v Parlamentu) za izboljšanje obsega kolektivnih pogajanj. Zlasti se o „bankah ur“ ne bi več dogovarjali individualno, ampak v okviru kolektivnih pogajanj ali skupinskih sporazumov, sklenjenih po posvetovanju z zaposlenimi (glej tudi poglavje 3.3). V Španiji so socialni partnerji junija 2018 dosegli predhodni sporazum o plačah za leto 2018, s splošnim 2-odstotnim zvišanjem plač (nekoliko nad pričakovano stopnjo inflacije) in dodatnim 1 % glede na rezultate, produktivnost in stopnjo odsotnosti z dela v podjetju/sektorju. Romunija je za vsa podjetja uvedla obvezno pogajanje o plačah. Irska je uvedla možnost kolektivnih pogajanj za nekatere kategorije samozaposlenih, Slovaška pa je pod določenimi pogoji ponovno uvedla razširitev kolektivnih pogodb na višji ravni na nesodelujoče delodajalce brez njihovega soglasja.

Z izboljšanjem razmer na trgu dela so se v več državah zvišale minimalne plače, sprejemajo pa se tudi ukrepi za večjo predvidljivost okvirov za določanje minimalnih plač. Zakonsko določene minimalne plače so se v letih 2017 in 2018 zvišale v vseh državah, kjer so potekale spremembe, razen v Nemčiji, Grčiji, Luksemburgu in Belgiji, kjer so se realno znižale³⁷. V zadnjih letih so strokovne skupine sodelovale pri določitvi minimalne plače v vse več državah, vključno z Nemčijo in Irsko. Malta bo tako skupino vzpostavila leta 2018, v Bolgariji in Romuniji pa se razpravlja o morebitni

³⁷ Eurofound (2018), zakonsko določene plače v letu 2018.

vključitvi strokovnjakov. V Estoniji se je leta 2018 minimalna plača zvišala za 30 EUR in zdaj znaša 500 EUR, formula za prihodnja zvišanja pa je vezana na uradne napovedi produktivnosti dela in gospodarske rasti. Irska je po nasvetu komisije za svetovanje o določitvi minimalne plače, ki je upoštevala tudi razvoj konkurenčnosti in učinek na zaposlovanje, nacionalno minimalno plačo zvišala za 30 centov na 9,55 EUR na uro. V Španiji se je z zakonom (dogovorjenim s socialnimi partnerji) minimalna plača leta 2018 v primerjavi z letom 2017 zvišala za 4 %, za leto 2019 pa so bila predlagana nadaljnja zvišanja. Na Hrvaškem nova uredba poleg zvišanja ravni minimalne plače in znižanja prispevkov za zdravstveno zavarovanje, ki jih plačajo delodajalci, določa, da se iz opredelitve minimalne plače izključijo dodatni prihodki (od nadur, nočnega dela ali dela med prazniki). Latvija je z letom 2018 zvišala minimalno plačo s 380 na 430 EUR na mesec. Na Madžarskem se je minimalna plača leta 2018 povečala za 8 % na 138 000 HUF, kar je približno 440 EUR (+12 % za usposobljene delavce). Na Slovaškem se bo 1. januarja 2019 minimalna plača zvišala s 480 EUR na 520 EUR. V Združenem kraljestvu se je aprila 2018 zvišala nacionalna zajamčena plača (na 7,83 GBP na uro, približno 6,9 EUR), pa tudi nacionalna minimalna plača za mlade delavce. Minimalna plača za mlade delavce se je zvišala tudi na Nizozemskem, Nemčija pa je uvedla minimalno plačo za delavce, zaposlene pri agencijah za zagotavljanje začasnega dela. Nazadnje, Bolgarija je sprejela zakon o ratifikaciji Konvencije MOD št. 131, da bi se s socialnimi partnerji dosegel dogovor o razvoju preglednega mehanizma za določitev minimalne plače.

3.2. Smernica 6: Zagotavljanje večje ponudbe delovne sile in izboljšanje dostopa do zaposlitve, znanj in spretnosti ter kompetenc

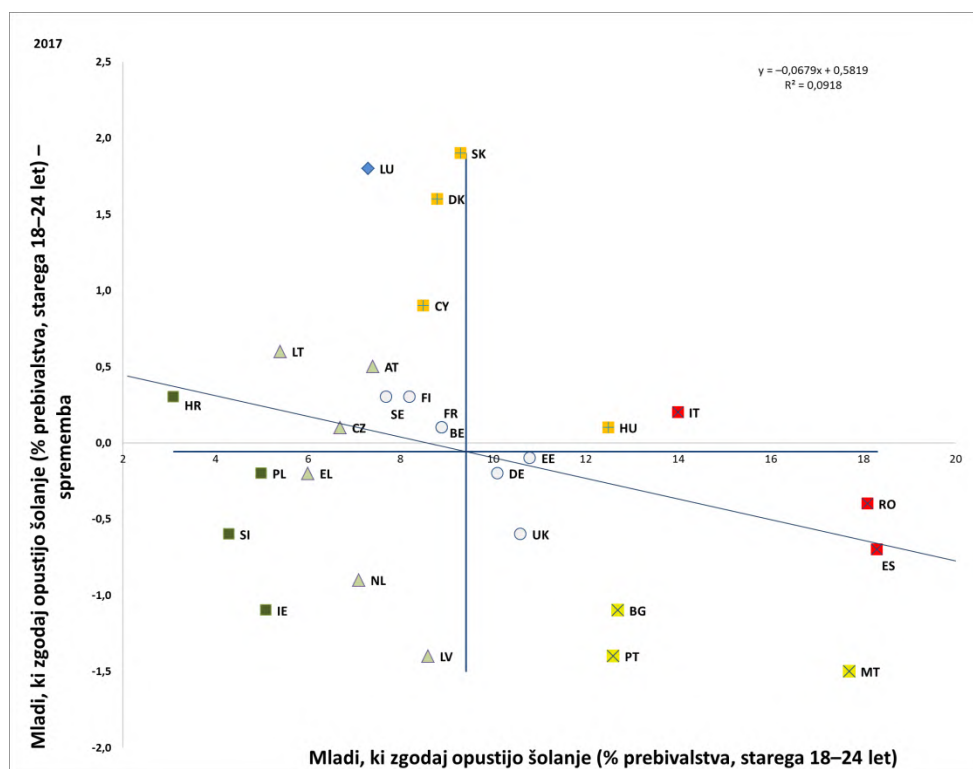
V tem oddelku je obravnavano izvajanje smernice za zaposlovanje št. 6, v skladu s katero se državam članicam priporoča, naj ustvarijo pogoje, ki spodbujajo ponudbo delovne sile, strokovno usposobljenost in kompetence. Predstavljeni so kazalniki v zvezi z doseženo izobrazbo in usposabljanjem, s tem povezanimi rezultati ter vplivom na razvoj spretnosti ter zaposljivost delovne sile. Nato so predstavljeni rezultati na trgu dela za različne skupine, ki so na trgu dela premalo zastopane (npr. mladi, starejši delavci, ženske, osebe z migrantskim ozadjem in invalidi). V oddelku 3.2.2 so predstavljeni ukrepi politike držav članic na teh področjih in ukrepi, usmerjeni v navedene skupine.

3.2.1 Ključni kazalniki

Delež mladih, ki zgodaj opustijo šolanje, se je v zadnjih letih še naprej zmanjševal, čeprav se je trend zmanjševanja v zadnjem času upočasnil, med državami članicami pa ostajajo velike razlike. Na splošno se je stopnja zgodnjega opuščanja šolanja v EU s 14,7 % leta 2008 znižala na 11,9 % leta 2013 in nato na 10,6 % leta 2017. Stanje je ostalo skoraj nespremenjeno v primerjavi s prejšnjim letom, ko je povprečje EU znašalo 10,7 %. Ciljno vrednost EU (< 10 %) je doseglo 18 držav članic, Nemčija (10,1 %), Združeno kraljestvo (10,6 %) in Estonija (10,8 %) pa so zelo blizu temu, da jo dosežejo. Med državami članicami je leta 2017 še vedno vidna določena stopnja zbliževanja glede nedavnih trendov (slika 16), pri čemer so se deleži mladih, ki zgodaj opuščajo šolanje, močno zmanjšali (za več kot 1 odstotno točko) na Portugalskem, Malti in v Bolgariji (vse te države so bile označene kot „države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“), pomembno pa so se povečali na Slovaškem (+1,9 odstotne točke), v Luksemburgu (+1,8 odstotne točke), na Danskem³⁸ (+1,6 odstotne točke) in Cipru (+1 odstotna točka). Glede na razvrstitev iz pregleda socialnih kazalnikov stanje kljub nekaterim izboljšavam ostaja „kritično“ v Španiji (18,3 %) in Romuniji (18,1 %), pa tudi v Italiji (14 %), kjer se je delež nekoliko povečal.

³⁸ To povečanje bi bilo treba razlagati previdno, saj na Danskem v letih 2017 in 2016 predstavlja prekinitev serije (glej tudi prilogi 1 in 2). Prekinitve serije so označene tudi za Belgijo in Malto v letu 2017.

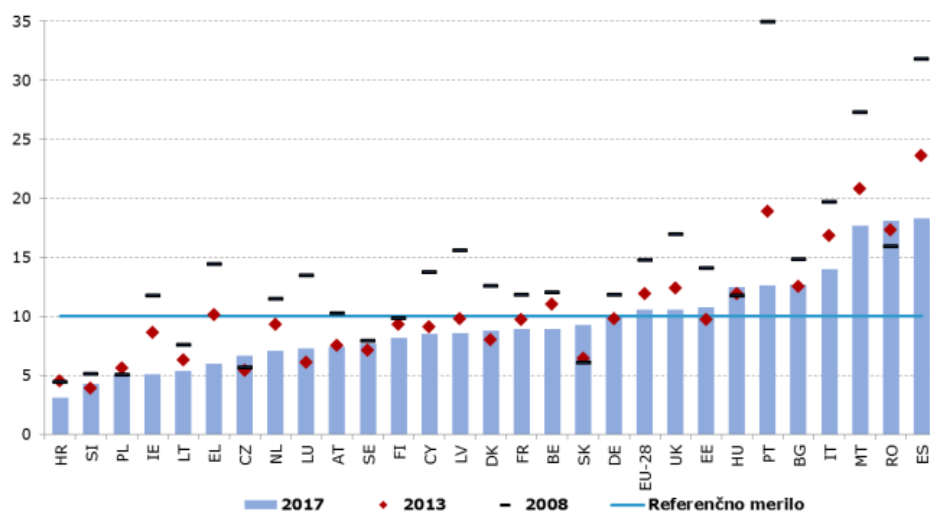
Slika 16: Mladi, ki zgodaj opustijo šolanje (% prebivalstva, starega 18–24 let), in letna sprememba (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Vir: Eurostat. Obdobje: stopnje leta 2017 in letne spremembe glede na leto 2016. Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je opisana v Prilogi.

Znatna dolgoročna izboljšanja so bila zabeležena v večini držav članic EU, zlasti v tistih, kjer so bili deleži mladih, ki zgodaj opuščajo šolanje, zelo veliki. V obdobju 2008–2017 sta Irska in Grčija uspeli močno zmanjšati delež mladih, ki zgodaj opuščajo šolanje, in sicer za 6,6 oziroma 8,4 odstotne točke, njuna deleža pa sta zdaj precej pod ciljno vrednostjo EU. Hkrati sta Španija (18,3 %) in Portugalska (12,6 %) od leta 2008 izrazito zmanjšali delež mladih, ki zgodaj opuščajo šolanje, za 13,4 odstotne točke oziroma 22,3 odstotne točke, čeprav še nista dosegli cilja. Med državami z velikimi deleži mladih, ki zgodaj opuščajo šolanje, v tem obdobju le v Romuniji niso bile zabeležene večje spremembe, na Slovaškem pa se je delež precej povečal, in sicer za 3,3 odstotne točke, čeprav je leta 2017 še vedno pod krovnim ciljem (slika 17).

Slika 17: Mladi, ki zgodaj opustijo šolanje, 2008–2017 (v %)

Vir: Eurostat, spletna podatkovna koda: [edat_lfse_14].

Med moškimi in ženskami ter med ljudmi, rojenimi v EU, in tistimi, rojenimi zunaj EU, so še vedno velike razlike v deležih mladih, ki zgodaj opustijo šolanje. Leta 2017 je v EU šolanje v povprečju zgodaj opustilo 8,9 % mladih žensk, delež moških pa je znašal 12,1 %. Ta razlika med spoloma je še posebno izrazita na Danskem, v Luksemburgu, Italiji, na Portugalskem, Malti, v Estoniji, Latviji in Španiji (več kot 5 odstotnih točk), Bolgarija, Madžarska in Slovaška pa so edine države članice, v katerih so med mladimi, ki zgodaj opuščajo šolanje, nižji deleži moških kot žensk. Hkrati so deleži mladih, ki zgodaj opustijo šolanje, precej večji pri učencih, ki niso rojeni v EU, kot pri tistih, rojenih v EU. Leta 2017 je bilo povprečje EU pri učencih, rojenih v EU, 9,6-odstotno, za učence, rojene zunaj EU, pa dvakrat višje. Deleži mladih, ki zgodaj opuščajo šolanje, ki niso rojeni v EU, so zelo majhni na Irskem, v Luksemburgu in na Nizozemskem – v vseh državah so precej pod 10-odstotno referenčno vrednostjo, zelo veliki pa so v Španiji (31,9 %) in Italiji (30,1 %).

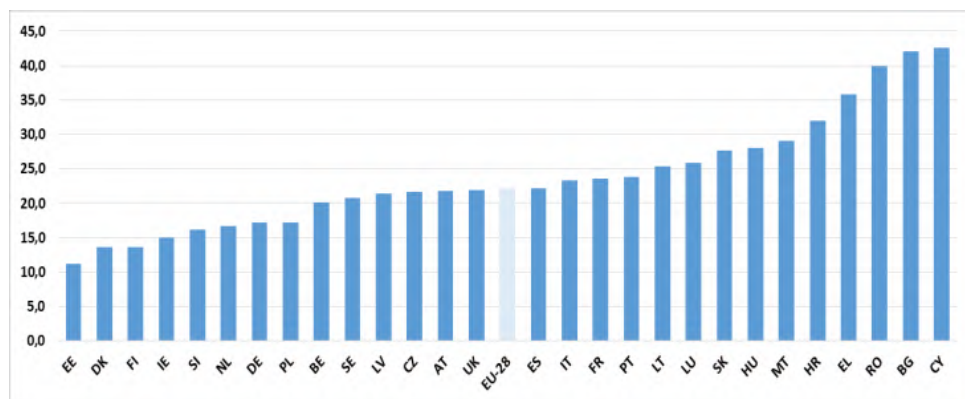
Po več letih stalnega napredka se število petnajstletnikov s slabimi rezultati³⁹ pri osnovnih spretnostih povečuje. Raziskava, ki je bila leta 2015 izvedena v okviru Programa mednarodne primerjave dosežkov učencev (PISA) pod okriljem OECD, kaže, da je v povprečju v EU delež učencev, ki ne dosegajo osnovne ravni znanja, približno 20-odstoten, in sicer 19,7-odstoten na področju branja, 22,2-odstoten na področju matematike in 20,6-odstoten na področju naravoslovja. V primerjavi s prejšnjo raziskavo v okviru programa PISA, ki je bila izvedena leta 2012⁴⁰, se je stanje poslabšalo na vseh treh področjih: za 1,9 odstotne točke na področju branja, za 0,1 odstotne točke na področju matematike in za 4 odstotne točke na področju naravoslovja. Učenci s slabimi rezultati si

³⁹ V raziskavi PISA so „učenci s slabimi rezultati“ opredeljeni kot tisti petnajstletni učenci, ki pri osnovnih znanjih ne dosežejo osnovne ravni znanja, potrebne za polno udeležbo v sodobni družbi (tj. raven 2).

⁴⁰ Raziskava osnovnih kompetenc petnajstletnih učencev v okviru Programa mednarodne primerjave dosežkov učencev (PISA) pod okriljem OECD se izvede vsaka tri leta.

zaslužijo dodatno podporo, saj pri njih obstaja večje tveganje brezposelnosti v prihodnosti in socialne izključenosti pozneje v življenju. Leta 2015 je bilo učencev s slabimi rezultati na področju matematike 22,2 %, pri čemer so med državami članicami velike razlike. V Estoniji, na Finskem, Danskem in Irskem je bilo na področju matematike manj kot 15 % učencev s slabimi rezultati, na Cipru, v Bolgariji, Romuniji, Grčiji in na Hrvaškem pa je bilo več kot 30 % učencev, ki niso dosegli osnovne ravni znanja v matematiki (slika 18).

Slika 18: Odstotek učencev s slabimi rezultati v matematiki, 2015

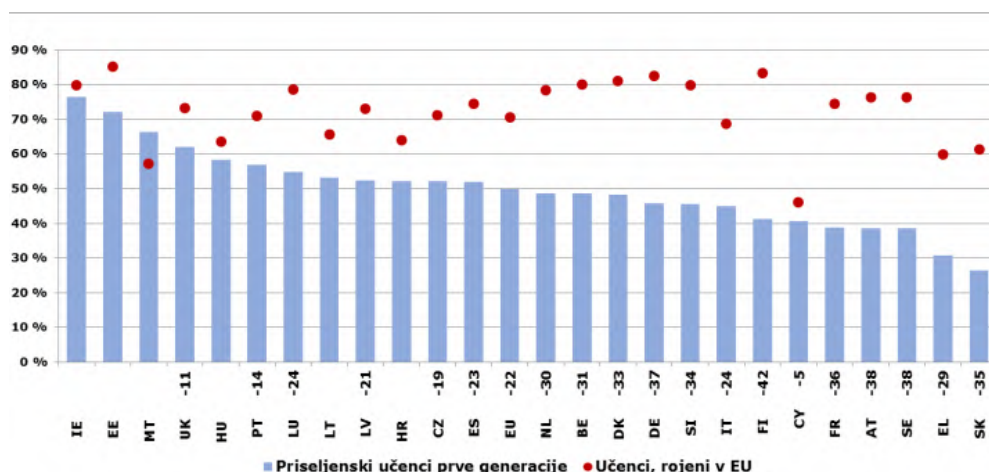

Vir: OECD. Opomba: države so razvrščene od najmanjšega do največjega deleža učencev s slabimi rezultati na področju matematike. Tehtano povprečje EU je izračunal GD za izobraževanje, mladino, šport in kulturo.

Na učne rezultate močno vplivata socialno-ekonomski položaj učencev in migrantsko ozadje. V skupini učencev s slabimi rezultati je zelo veliko učencev s slabšim socialno-ekonomskim položajem ali migrantskim ozadjem, ki imajo težave pri doseganju osnovnega znanja na vseh treh področjih. Natančnejša preučitev tistih učencev, ki so dosegli osnovne ravni znanja na vseh treh področjih v neugodnih situacijah kaže, da je razlika v rezultatih med učenci, rojenimi v EU, in tistimi, rojenimi zunaj EU, v EU v povprečju 23 odstotnih točk, pri čemer imajo učenci, rojeni v EU, boljše rezultate v vseh državah članicah, razen na Malti (kot je prikazano na sliki 19). Zelo pomembne razlike so zabeležene na Finskem, Švedskem, v Avstriji, Nemčiji in Franciji (med 35 in 40 odstotnih točk), medtem ko so razlike v rezultatih na Cipru, v Združenem kraljestvu in na Portugalskem manjše od 15 odstotnih točk. Slabi učni rezultati in neenakosti, povezane s socialno-ekonomskim ozadjem, so velike ovire za izboljšanje človeškega kapitala, ki bi lahko posredno vplivale na ravni spretnosti.

Vključevanje Romov v izobraževanje je še vedno izziv zaradi več dejavnikov, vključno s segregacijo v šolah, ne vključujočim poučevanjem in ovirami, ki jih povzroča huda revščina ali stanovanjska segregacija. Ne glede na prizadevanja za zvišanje stopenj udeležbe in zmanjšanje osipa so še vedno prisotna pomembna vprašanja pri spodbujanju etnično mešanih šol in ukrepih za odpravo segregacije. Opozoriti je treba tudi, da veliko število romskih otrok na Madžarskem, v Bolgariji, Romuniji in na Slovaškem živi v globoki revščini brez dostopa do osnovnih javnih storitev.

Slika 19: Odstotek učencev, ki so dosegli osnovno znanje, glede na migrantsko ozadje, 2015

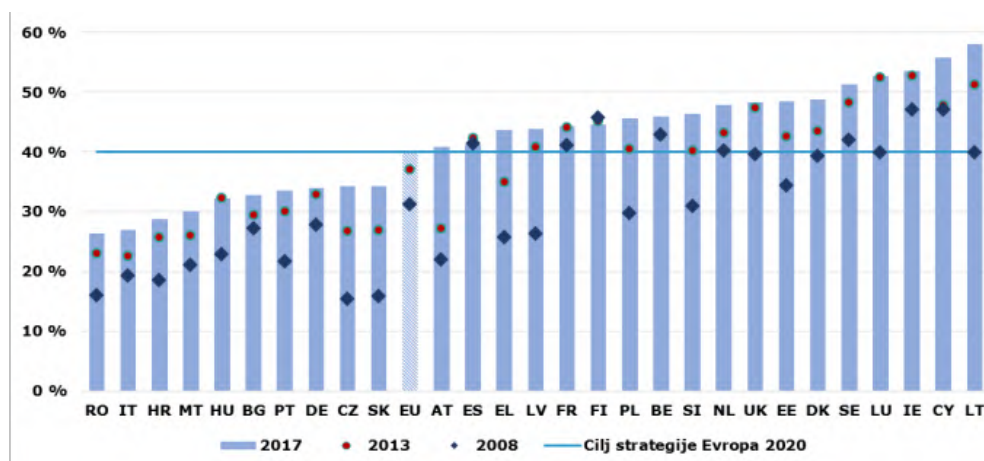

Vir: OECD, *The Resilience of Students with an Immigrant Background: Factors that Shape Well-Being* (Odpornost učencev s priseljskim poreklom: dejavniki, ki vplivajo na dobro počutje), 2018, slika 3.7.

Opomba: statistično pomembne razlike so prikazane poleg imena države/gospodarstva. Prikazane so samo države z veljavnimi vrednostmi za učence priseljence. Za povprečje EU se ta številka nanaša le na podskupino držav/gospodarstev z veljavnimi podatki za obe skupini učencev. Učenci, ki dosežejo osnovno akademsko znanje, so učenci, ki pri raziskavi PISA dosežejo vsaj drugo raven znanja pri vseh treh temeljnih predmetih PISA – matematiki, branju in naravoslovju. Države in gospodarstva so razvrščeni v padajočem vrstnem redu glede na odstotek učencev prve generacije priseljencev, ki dosežejo osnovno raven znanja na glavnih področjih PISA.

Delež oseb, starih 30–34 let, ki uspešno zaključijo terciarno izobrazbo, se v EU še naprej povečuje, 40-odstotni krovni cilj pa je skoraj dosežen. V EU je bilo leta 2017 z zaključeno terciarno izobrazbo 39,9 % prebivalstva, starega 30–34 let, kar je rezultat postopnega povečevanja v zadnjih letih. Delež prebivalstva z zaključeno terciarno izobrazbo se je med letoma 2014 in 2017 povečal v večini držav članic. Delež takega prebivalstva se je v istem obdobju zmanjšal le na Hrvaškem in Madžarskem ter nekoliko manj v Španiji in na Finskem. Nasprotno pa se je močno povečal na Slovaškem (za 7,4 odstotne točke), v Grčiji (za 6,5 odstotne točke) in na Češkem (za 6 odstotnih točk). Med državami, v katerih je delež prebivalstva z zaključeno terciarno izobrazbo manjši od 40 %, 30 % niso dosegle le Romunija, Italija in Hrvaška (slika 20). Na splošno je svoje zadevne nacionalne cilje leta 2017 doseglo 15 od 28 držav članic.

Slika 20: Terciarna izobrazba v letih 2008, 2013 in 2017 ter cilj strategije Evropa 2020

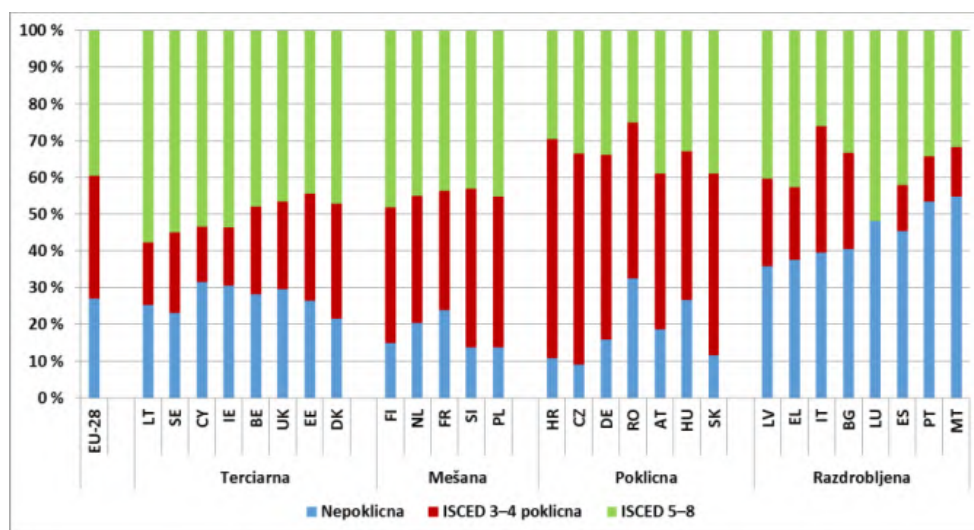

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [edat_lfse_03]. Kazalniki pokrivajo delež celotnega prebivalstva, starega 30–34 let, ki je uspešno končalo terciarno izobraževanje (ISCED 5–8). Prekinitev serije leta 2014 zaradi uvedbe nove klasifikacije ISCED; podatki za leto 2017 niso zanesljivi zaradi majhnega vzorca.

Pri ženskah je stopnja terciarne izobrazbe višja kot pri moških, med ljudmi, rojenimi v EU, in tistimi, rojenimi zunaj EU, pa obstajajo pomembne razlike. Leta 2017 je bilo z visokošolsko izobrazbo 44,9 % žensk, starih 30–34 let, v primerjavi s 34,9 % moških. Ta razlika se je v zadnjih 15 letih povečala in je zlasti velika v Latviji, Litvi in Sloveniji, kjer je delež žensk s terciarno izobrazbo za 20 odstotnih točk večji od deleža moških s tako izobrazbo. Hkrati je v skoraj vseh državah članicah delež ljudi, rojenih v tej državi ali EU, večji od deleža ljudi, rojenih zunaj EU. V povprečju ta razlika znaša približno 5,5 odstotne točke, kar kaže na vztrajne izzive v zvezi s pravičnostjo in socialno razsežnostjo visokošolskega izobraževanja ter dostopom do njega.

Približno tretjina mladih odraslih v EU ima kvalifikacijo, povezano s poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem. Leta 2016 je 33 % mladih odraslih v starostni skupini 30–34 let pridobilo višjo sekundarno izobrazbo poklicne smeri. Kot je prikazano na sliki 21, je bil ta delež več kot 40-odstoten v državah, kot so Slovaška, Madžarska, Avstrija, Romunija, Nemčija, Češka in Hrvaška, katerih model prehoda od izobraževanja do zaposlitve močno temelji na sistemu poklicnega izobraževanja. Nasprotno pa je bil navedeni delež razmeroma manjši (manj kot 20-odstoten) v državah, katerih model je bolj osredotočen na terciarno izobraževanje (npr. Litva, Švedska, Ciper in Irska), ali v državah, kjer so na splošno razmeroma manj razširjene kvalifikacije, ki so neposredno ustrezne za trg dela (npr. Malta, Portugalska, Španija, Luksemburg in Grčija).

Slika 21: Od izobraževanja do zaposlitve: možnosti za prehod in sistemi, 2016

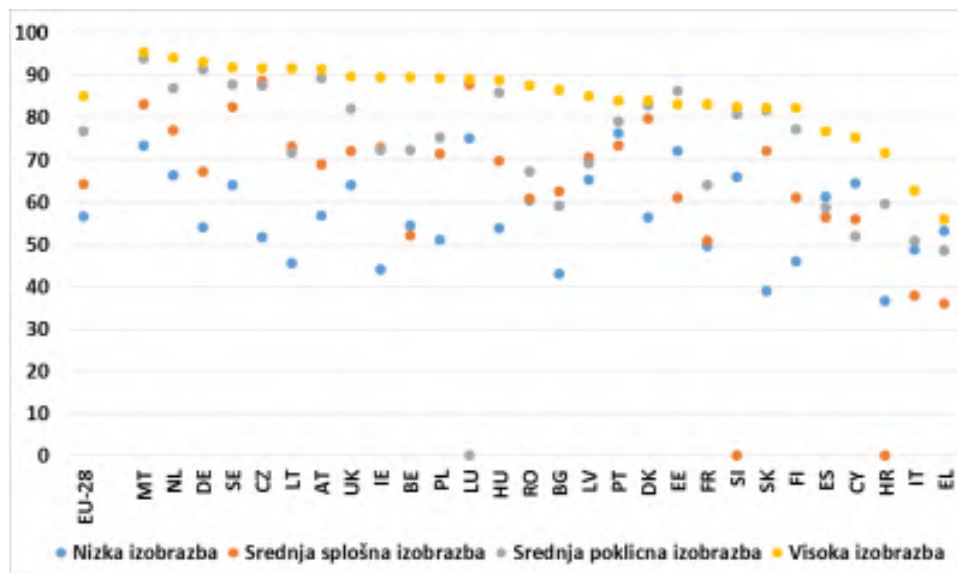
Vir: Eurostat, anketa o delovni sili. Spletna koda podatkov: [lfsa_16feduc].

Opomba: nepoklicna izobrazba vključuje izobrazbo na ravneh ISCED 0–2 ali srednjo splošno izobrazbo (ISCED 3–4); poklicna izobrazba na ravneh ISCED 3–4 je srednja poklicna izobrazba, ISCED 5–8 pa zajema visoko stopnjo izobrazbe.

Nima vsakdo enake priložnosti za pridobitev spretnosti in izobrazbe, ki so dragocene na trgu dela. V nekaterih državah je več kot polovica mladih, starih 30–34 let, poročala, da nimajo izobrazbe, poklicne ali akademske, jasno povezane s trgom dela. To vpliva na njihovo vključevanje na trg dela. Osebe s poklicno in visoko izobrazbo na primer dosežejo približno 80-odstotno stopnjo zaposlenosti ali višjo (kot je prikazano na sliki 22), manj kot 70 % oseb s splošno višjo sekundarno izobrazbo pa ima zaposlitev po 25. letu. Osebe brez višje sekundarne izobrazbe so še bolj prikrajšane, saj jih je po 25. letu zaposlenih manj kot 60 %.

Kvalifikacije, ki ustrezajo trgu dela, ne glede na to, ali so akademske ali poklicne, so vse pomembnejše za prilagoditev hitro spreminjajočemu se gospodarstvu in obravnavanje povpraševanja po visoki usposobljenosti. Leta 2017 je bila stopnja zaposlenosti pri novih diplomantih s terciarno izobrazbo 84,9-odstotna in za 0,9 odstotne točke višja od splošne stopnje zaposlenosti delovno sposobnih odraslih z isto stopnjo izobrazbe. Novi diplomanti s terciarno izobrazbo so prikrajšani le še v nekaj državah članicah (Italija, Grčija, Hrvaška, Ciper, Slovenija in Španija), čeprav se je stanje izboljšalo v vseh teh državah, razen na Hrvaškem. Stopnja zaposlenosti pri novih diplomantih s srednjo poklicno izobrazbo ni veliko zaostajala in je bila 76,6-odstotna, kar je za 5,7 odstotne točke višje od splošne stopnje zaposlenosti delovno sposobnih odraslih s srednjo stopnjo izobrazbe, to pa kaže na prednost pri zaposlovanju za nove diplomante s poklicno izobrazbo. Nasprotno pa je bila stopnja zaposlenosti oseb z le srednjo splošno izobrazbo 64,1-odstotna. Mladi odrasli, ki so imeli le nizko stopnjo izobrazbe, so bili leta 2017 na trgu dela še bolj prikrajšani, njihova stopnja zaposlenosti je bila 56,4-odstotna.

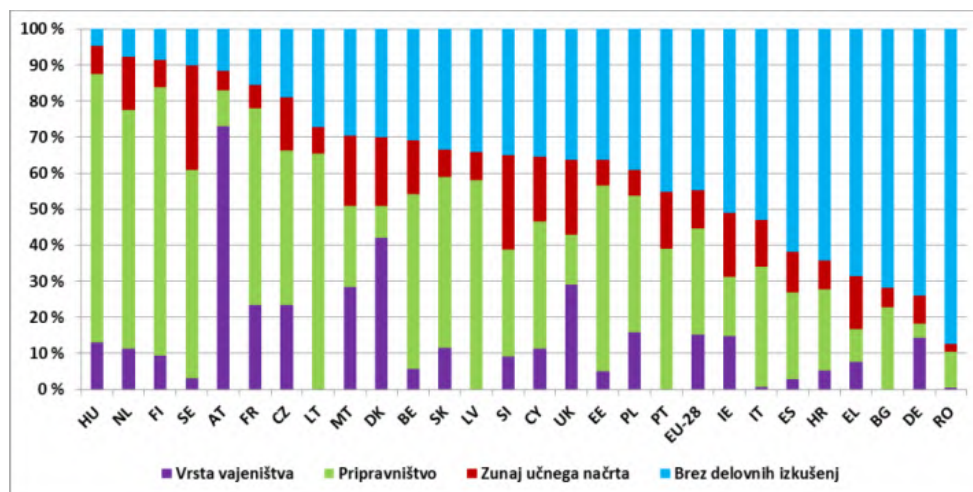
Slika 22: Stopnja zaposlenosti novih diplomantov glede na doseženo stopnjo izobrazbe, 2017

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili. Opomba: mladi odrasli, stari 20–34 let. Podatki za nizkokvalificirane vključujejo vse mlade odrasle, ki niso vključeni v izobraževanje ali usposabljanje, ne glede na to, kdaj so zaključili izobraževanje. Podatki za srednje- in visokokvalificirane vključujejo le posameznike, ki so diplomirali v obdobju od enega do treh let pred anketo.

Eden od načinov za izboljšanje rezultatov mladih na trgu dela je, da se jim zagotovijo priložnosti za izpostavljenost resničnemu delovnemu okolju – z učenjem na delovnem mestu v podjetjih ali vajeništvom, ki je povezano z učnim načrtom njihovega programa. Tisti, ki imajo tako izkušnjo med izobraževanjem, lahko lažje najdejo službo in imajo morda celo možnost, da se prijavijo na višja delovna mesta. Vendar je manj kot polovica tistih, ki imajo potrdilo o opravljeni praksi v poklicnem izobraževanju, imela tako izkušnjo med izobraževanjem, kot je prikazano na sliki 23. Še manjši delež pa je bil takih, ki so imeli pomembno izkušnjo z učenjem na delovnem mestu prek vajeništva. Največji delež učencev v poklicnem izobraževanju in usposabljanju, ki imajo dostop do učenja na delovnem mestu (več kot 90 %), je na Madžarskem, Nizozemskem, Finskem in Švedskem.

Slika 23: Dostop do učenja na delovnem mestu in vajeništva v poklicnem izobraževanju in usposabljanju, 2016

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili. Spletna koda podatkov: [lfso_16feduc]. Opomba: mladi odrasli, stari 15–34 let, s poklicno izobrazbo na višji sekundarni ali postsekundarni neterciarni stopnji. Podatki za Luksemburg niso na voljo. Podatki niso na voljo za „vajeništvo“ v Bolgariji, Latviji, Litvi in na Portugalskem. Podatki za Nemčijo morda niso reprezentativni zaradi majhnega števila odgovorov.

Nizkokvalificirani odrasli so pogosto v precej slabšem položaju na trgu dela v primerjavi s svojimi vrstniki, ki so se izobraževali dalj časa. V EU je razmerje med nizkokvalificiranimi odraslimi in številom delovnih mest, ki zahtevajo nizko stopnjo izobrazbe, v povprečju tri proti ena (preglednica 2). Povedano drugače, nizkokvalificiranih odraslih je trikrat več kot delovnih mest, ki zahtevajo le nizko stopnjo izobrazbe. Ta težava se zdi večja v državah, kot so Malta, Portugalska, Grčija, Italija in Španija, kjer je razmerje večje od štiri proti ena. To lahko na koncu privede do šibkejši povezanosti s trgom dela, večje pogostosti prekarnih zaposlitev, visoke stopnje brezposelnosti in tveganja za vse večjo oddaljenost od trga dela.

Preglednica 2: Število nizkokvalificiranih odraslih in delovnih mest za nizkokvalificirane delavce v EU

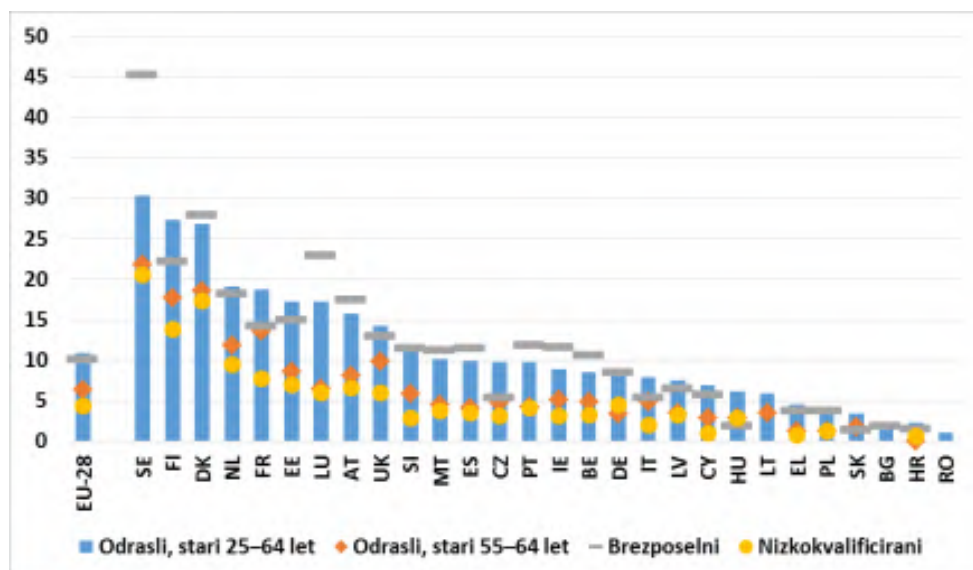
	Skupno število nizkokvalificiranih odraslih, starih 25–64 let (v tisočih)	Število osnovnih delovnih mest (v tisočih)	Razmerje
EU-28	61 353,0	20 210,6	3,0
Malta	125,8	17,6	7,1
Portugalska	2 897,3	490,0	5,9
Grčija	1 583,2	268,0	5,9
Italija	12 834,9	2 517,8	5,1
Španija	10 654,1	2 409,0	4,4
Švedska	751,0	231,1	3,2

Romunija	2 417,4	776,4	3,1
Belgija	1 386,0	449,6	3,1
Hrvaška	366,5	119,4	3,1
Francija	7 200,6	2 692,9	2,7
Luksemburg	64,8	24,6	2,6
Nizozemska	1 902,2	742,0	2,6
Združeno kraljestvo	6 744,3	2 641,3	2,6
Irska	443,0	176,3	2,5
Finska	329,0	148,3	2,2
Avstrija	728,4	337,3	2,2
Slovenija	140,7	67,5	2,1
Bolgarija	677,2	333,0	2,0
Nemčija	6 116,8	3 154,2	1,9
Madžarska	857,9	460,4	1,9
Danska	527,3	302,3	1,7
Ciper	88,1	53,5	1,6
Estonija	80,4	51,5	1,6
Poljska	1 617,0	1 041,6	1,6
Češka	367,2	266,3	1,4
Slovaška	272,2	217,3	1,3
Latvija	100,7	106,7	0,9
Litva	79,4	115,1	0,7

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili, 2017.

Za nizkokvalificirane in starejše ljudi je manj verjetno, da bodo sodelovali v programih izobraževanja odraslih. Leta 2017 je bila stopnja udeležbe v izobraževanju odraslih v EU za nizkokvalificirane in starejše ljudi dvakrat nižja od splošne stopnje udeležbe, ki je znašala 10,9 % (slika 24). Tudi za brezposelne, ki bi morali biti zlasti pomembna ciljna skupina za preusposabljanje, je manj verjetno, da se bodo udeležili izobraževanja, kot za povprečnega zaposlenega. Ta trend je viden tudi v državah, kjer je splošna udeležba v izobraževanju odraslih blizu povprečju EU ali večja.

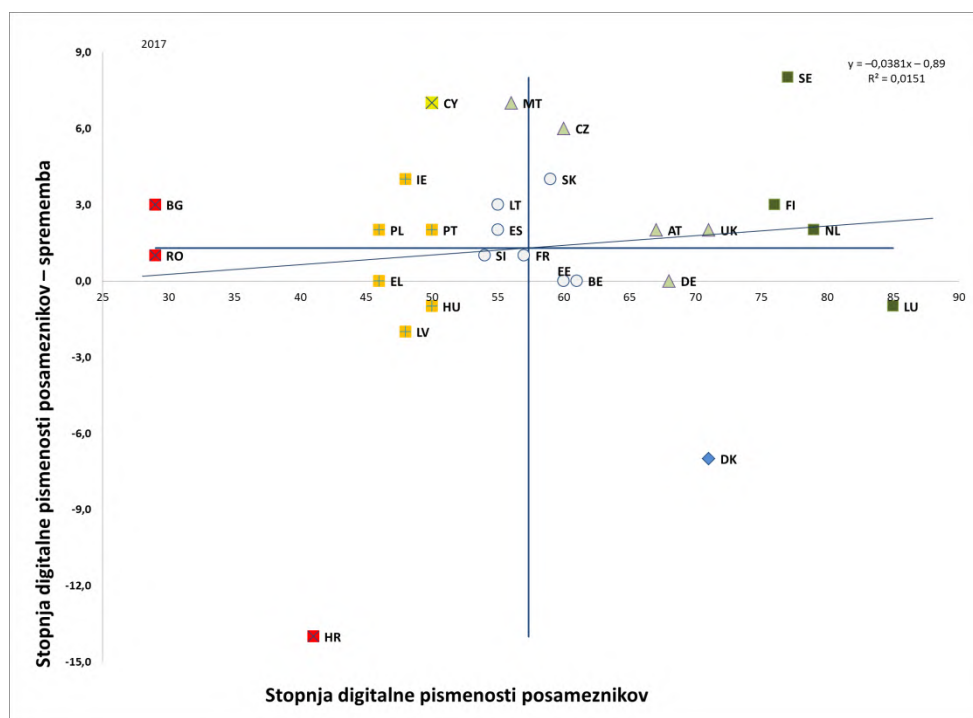
Slika 24: Udeležba v izobraževanju odraslih po demografski skupinah

Vir: anketa o delovni sili v EU, 2017.

Stopnja digitalne pismenosti se ne zvišuje hitro, vztrajna razlika med najbolj in najmanj uspešnimi državami pa kaže na digitalno Evropo dveh hitrosti. V povprečju je imelo leta 2017 v EU 57 % prebivalstva, starega 16–64 let, vsaj osnovno digitalno pismenost. Nizka digitalna pismenost lahko vpliva na produktivnost in potencial za rast, pa tudi na socialno izključenost pomembnega dela prebivalstva zaradi spreminjajočih se načinov izvajanja storitev in vpliva tehnologije na svet dela. Stopnja je zlasti nizka v Bolgariji, Romuniji in na Hrvaškem („države s kritičnimi razmerami“). V šestih drugih državah (Grčija, Poljska, Portugalska, Latvija, Irska in Madžarska, ki so vse označene kot „države, ki jih je treba spremljati“) je razmeroma višja (približno 50-odstotna), vendar v primerjavi s povprečjem še vedno nizka. Najuspešnejše države so Luksemburg, Nizozemska, Švedska in Finska s stopnjami, višjimi od 75 %.

Slika 25: Delež prebivalstva z osnovno ali višjo stopnjo splošne digitalne pismenosti in letna sprememba (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Vir: Eurostat. Obdobje: stopnje leta 2017 in letne spremembe glede na leto 2016. Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je opisana v Prilogi. Podatki za Italijo niso bili na voljo.

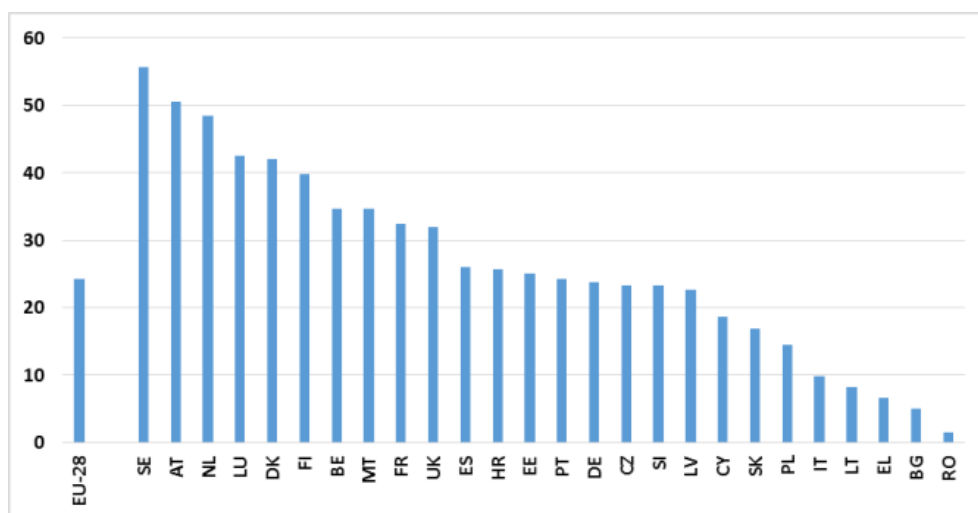
Usmerjanje v zvezi s priložnostmi za učenje lahko učinkovito spodbuja individualno povpraševanje po izobraževanju in udeležbo v njem. V primerjalnem okviru za znanje in spretnosti ter učenje odraslih⁴¹ je usmerjanje v zvezi s priložnostmi za učenje opredeljeno kot ključni politični vzvod za spodbujanje udeležbe odraslih v izobraževanju. Glede na najnovejše podatke (iz leta 2016) o dostopu do storitev usmerjanja v zvezi z učenjem, ki jih zagotavlja statistični pregled izobraževanja odraslih⁴², obstaja močna pozitivna povezava med deležem odraslih (starih 25–64 let), ki so deležni

⁴¹ GD za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje je sodeloval z državami članicami (ob posvetovanju z GD za izobraževanje, mladino, šport in kulturo) pri razvoju celovitega okvira za primerjavo znanja in spretnosti odraslih ter sistemov izobraževanja odraslih v EU za vse države. Okvir temelji na tristopenjskem pristopu, ki sta ga Odbor za zaposlovanje in Odbor za socialno zaščito potrdila junija 2017. Prvi korak sta razprava o splošnih ključnih izzivih na področju znanja in spretnosti ter izobraževanja odraslih in opredelitev sklopa povezanih kazalnikov rezultatov na visoki ravni (stopnje zaposlenosti, produktivnost ter neskladje v znanju in spretnostih). V drugem koraku je opredeljen sklop kazalnikov uspešnosti, vključno z deležem srednje in visoko usposobljenih odraslih, udeležbo odraslih v izobraževanju, digitalno pismenostjo in deležem delovnih mest, za katere se zahtevata srednja in visoka usposobljenost. Pri tretjem koraku se v skladu s tematskim pristopom opredelijo ključni vzvodi politike, s katerimi se uspešno izboljša učinkovitost znanja in spretnosti odraslih ter sistemov izobraževanja odraslih: usmerjanje v zvezi s priložnostmi za učenje; pobude za vključevanje prikrajšanih skupin v učenje, kot so brezposelni in nizkokvalificirani, ter ukrepi za podporo/spodbujanje podjetij pri usposabljanju njihovega osebja. Ti kazalniki so podrobneje predstavljeni v tem oddelku.

⁴² Podatki zajemajo širok razpon storitev (kot so obveščanje, ocenjevanje, spretnosti za načrtovanje poklicne poti, usmerjanje in svetovanje) za pomoč učencem in/ali morebitnim učencem pri odločitvah v zvezi s priložnostmi za izobraževanje in usposabljanje.

usmerjanja, in deležem tistih, ki se na koncu udeležijo izobraževanja⁴³. Medtem ko javne storitve za usmerjanje predstavljajo splošno orodje politike v večini držav članic, se njihova pokritost v smislu dosega med državami močno razlikuje. Kot je prikazano na sliki 26, se je leta 2016 delež odraslih, ki so v zadnjih 12 mesecih od institucij ali organizacij prejeli brezplačne informacije ali nasvete o priložnostih za učenje, gibal od 1,5 % v Romuniji do skoraj 56 % na Švedskem (povprečje EU: 24,3 %). V državah, kot so Bolgarija, Grčija, Litva in Italija, je to vrsto brezplačnih storitev izkoristilo manj kot 10 % odraslih, pri čemer je v istem referenčnem obdobju razmeroma nizka tudi udeležba v izobraževanju (29 % v primerjavi s povprečjem EU, ki znaša 43 %). Po drugi strani pa je bilo na Švedskem, v Avstriji, na Nizozemskem, v Luksemburgu in na Danskem usmerjanja v zvezi s priložnostmi za učenje deležnih več kot 40 % odraslih. To se lahko šteje za enega od dejavnikov sorazmerno visoke stopnje udeležbe odraslih v izobraževanju v teh državah (57 % v primerjavi s povprečjem EU, ki znaša 43 %).

Slika 26: Delež odraslih, ki so bili deležni usmerjanja v zvezi s priložnostmi za izobraževanje odraslih, 2016

Vir: Eurostat, raziskava o izobraževanju odraslih. Podatki so za leto 2016. Manjkajo podatki za Irsko in Madžarsko.

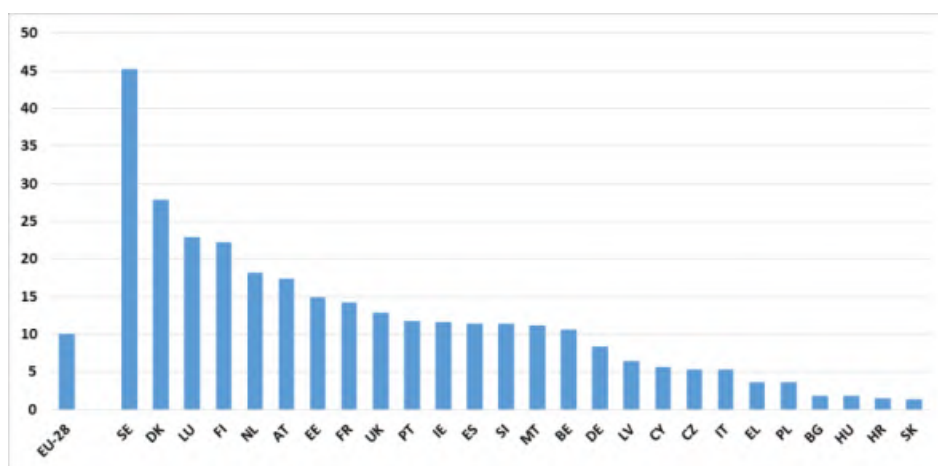
Posebno pomembni so ukrepi usposabljanja za vključevanje prikrajšanih oseb. Lahko so v različnih oblikah, vključno na primer s formalnim ali neformalnim poklicnim usposabljanjem ali programi za razvoj osnovnih znanj in spretnosti⁴⁴. Nizkokvalificirani in brezposelni odrasli se

⁴³ Evropska komisija (2015), *An in-depth analysis of adult learning policies and their effectiveness in Europe* (Poglobljena analiza politik izobraževanja odraslih in njihove učinkovitosti v Evropi).

⁴⁴ Glej na primer *Literacy, Numeracy and Activation among the Unemployed* (Bralna in računska pismenost ter aktiviranje med brezposelnimi), ESRI, 2012; Shaw, N., Armistead, C., *Evaluation of the Union Learning Fund Year 4* (Vrednotenje četrtega leta sklada za sindikalno izobraževanje), London: Department for Education and Skills, 2002; Casey, H., in drugi, *You wouldn't expect a maths teacher to teach plastering: Embedding literacy, language and numeracy in post-16 vocational programmes – the impact on learning and achievement* (Od učitelja matematike ne bi pričakovali, da bo učil štukaterstvo: vključevanje pismenosti, jezika in matematike v poklicne programe za starejše od 16 let – vpliv na učenje in uspeh), NRDC, 2006.

srečujejo s posebnimi izzivi glede dostopa do učenja. Po podatkih iz ankete o delovni sili se je leta 2017 delež brezposelnih odraslih, ki so se v zadnjih štirih tednih pred anketiranjem udeležili katere koli dejavnosti usposabljanja (kot del vseh brezposelnih odraslih), gibal od skoraj 1,5 % na Slovaškem do skoraj 45 % na Švedskem (povprečje EU: 10,1 %) (slika 27). Razen Slovaške je v državah, kot so Hrvaška, Madžarska, Bolgarija, Poljska, Grčija, Italija, Češka, Ciper, Latvija in Nemčija, v izobraževanje vključenih manj kot 10 % brezposelnih odraslih. Po drugi strani pa na Danskem, v Luksemburgu in na Finskem delež udeležencev presega 20 %. Kar zadeva delež nizkokvalificiranih⁴⁵ odraslih, ki so se v zadnjih štirih tednih pred anketiranjem udeležili katere koli dejavnosti usposabljanja (kot delež vseh nizkokvalificiranih odraslih), se med državami članicami prav tako pojavljajo velike razlike (slika 28). Na Cipru, v Grčiji in na Hrvaškem se izobraževanja udeležuje manj kot 1 % nizkokvalificiranih odraslih, na Švedskem, Danskem in Finskem pa več kot 10 % (povprečje EU: 4,3 %).

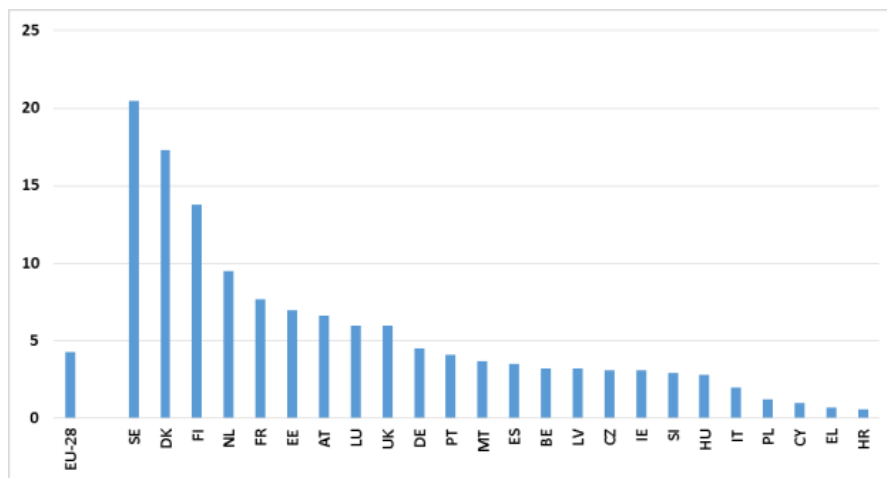
Slika 27: Delež brezposelnih odraslih, ki se udeležujejo izobraževanja (kot delež vseh brezposelnih odraslih), 2017

Vir: anketa o delovni sili v EU. Podatki so za leto 2017. Manjkajo podatki za Litvo in Romunijo.

⁴⁵ Nizkokvalificirane osebe so v tem dokumentu opredeljene kot osebe z največ nižjo sekundarno izobrazbo (ravni ISCED 0–2).

Slika 28: Delež nizkokvalificiranih odraslih, ki se udeležujejo izobraževanja (kot del vseh nizkokvalificiranih odraslih), 2017

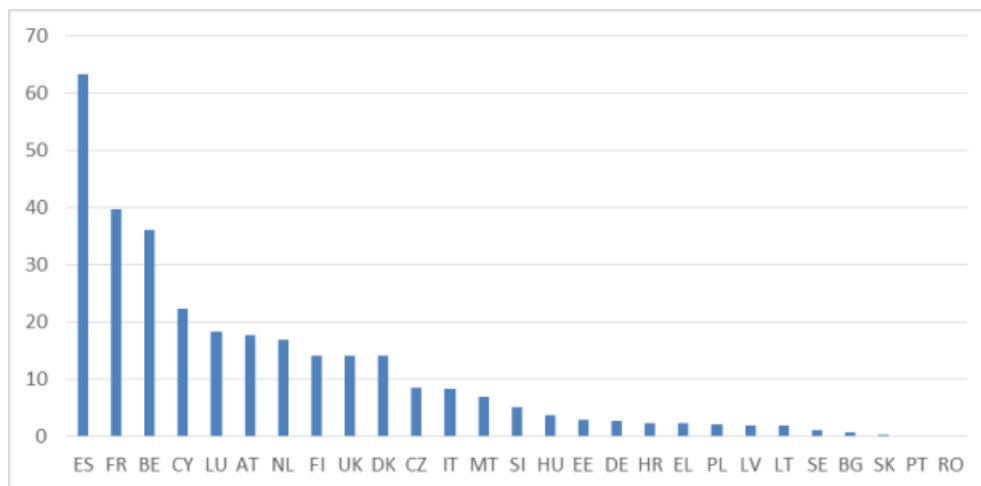
Vir: anketa o delovni sili v EU. Podatki so za leto 2017. Podatki za Romunijo, Bolgarijo, Latvijo in Slovaško niso na voljo.

Z zagotavljanjem finančnih spodbud je mogoče delodajalce spodbuditi k naložbam v usposabljanje osebja. V večini primerov so delodajalci tisti, ki zagotavljajo ali financirajo izobraževanje odraslih za svoje osebe, saj sponzorirajo več kot dve tretjini vseh odraslih, ki se udeležujejo usposabljanja, povezanega z delom. Kljub majhni splošni pokritosti je javno financiranje delodajalcev skupno orodje politike v državah članicah. Spodbude so lahko večinoma v obliki davčnih spodbud (davčnih dobropisov ali davčnih olajšav), neposrednih subvencij za usposabljanje (vključno s podporo EU) ali shem financiranja na podlagi dajatev (sredstva za usposabljanje). Obstajajo tudi dokazi, da so lahko neposredne subvencije podjetjem (npr. v obliki nepovratnih sredstev) učinkovitejše pri usmerjanju udeležbe zaposlenih v izobraževanju v primerjavi z drugimi oblikami finančnih spodbud. Ustrezno usmerjanje finančne podpore za usposabljanje je pomembno, na primer z osredotočenjem na podjetja, ki se srečujejo s finančnimi omejitvami in omejitvami zmogljivosti, zlasti MSP, da bi se izognila učinku mrtve izgube (financiranju naložb, ki bi se v vsakem primeru izvedle). Dejansko dokazi kažejo, da ima močno pozitivno povezavo z udeležbo odraslih v izobraževanju pokritost finančne podpore in ne njen obseg. Glede na najnovejše (2015) podatke o finančni podpori iz ankete o stalnem poklicnem usposabljanju⁴⁶ delež podjetij, ki poročajo, da so v zadnjih 12 mesecih prejela katero koli vrsto javnega sofinanciranja za dejavnosti usposabljanja (kar izraža pokritost finančne podpore), sega od 0,1 % v Romuniji do skoraj 64 % v Španiji (slika 29). Poleg Romunije je

⁴⁶ Podatki so del evropske statistike o vseživljenjskem učenju in zajemajo vse tri vrste finančnih spodbud, tj. neposredne subvencije za usposabljanje, davčne spodbude in prejemke iz skladov za usposabljanje na podlagi dajatev. Anketa med drugim zagotavlja podatke o prejemkih podjetij iz kolektivnih, vzajemnih ali drugih izobraževalnih skladov in drugi finančni podpori, pridobljeni iz javnega sektorja za zagotavljanje stalnega poklicnega usposabljanja.

tudi na Portugalskem, Slovaškem in v Bolgariji delež podjetij, ki prejemajo tako vrsto finančne podpore, manjši od 1 %. Nasprotno pa ta delež na Cipru, v Belgiji, Franciji in Španiji presega 20 %.

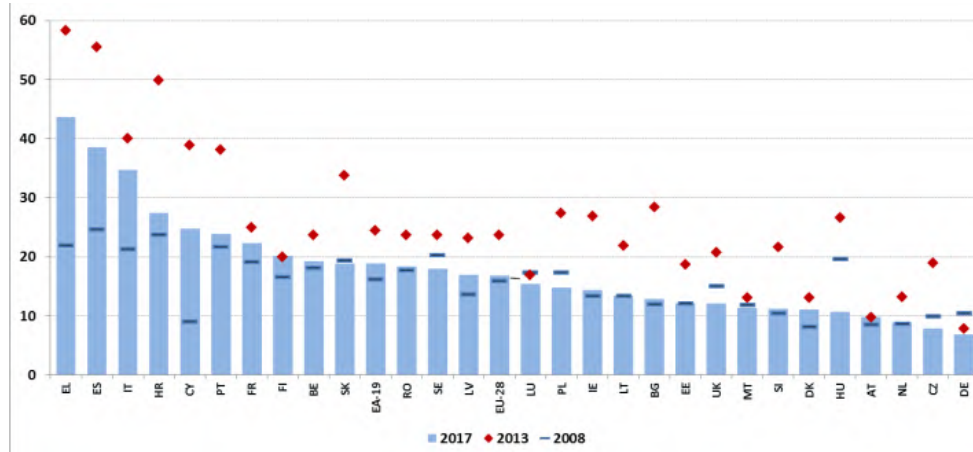
Slika 29: Finančna podpora, ki so jo podjetja prejela za usposabljanje, 2015

Vir: Eurostat, anketa o stalnem poklicnem usposabljanju. Podatki so za leto 2015 in prikazujejo delež podjetij z desetimi in več zaposlenimi osebami, ki poročajo, da so v referenčnem letu (2015) prejela javno finančno podporo za usposabljanje. Manjkajo podatki za Irsko.

Položaj mladih na trgu dela se še naprej izboljšuje v skladu s krepitvijo makroekonomskega okolja. Stopnja brezposelnosti mladih se je z najvišje ravni iz leta 2013, ko je znašala 23,7 %, v letu 2017 znižala na 16,8 %. Vendar je še vedno višja kot leta 2008 in v nekaterih državah članicah ostaja višja od 30 % (Italija, Španija in Grčija). Variabilnost stopnje brezposelnosti mladih se sčasoma zmanjšuje (glej sliko 30), večja zmanjšanja pa so zabeležena v državah z višjimi stopnjami, čeprav z nekaj izjemami (Italija, Francija in Belgija), kjer je upad precej počasen. Na drugem koncu lestvice je bilo izjemno zmanjšanje doseženo na Češkem, Madžarskem, v Sloveniji, Bolgariji, na Irskem in Poljskem, tj. v državah, ki so bile leta 2017 vse precej pod povprečjem EU. Pri mladih moških in ženskah so ravni in trendi v zvezi s stopnjami brezposelnosti precej podobni (16,1 % za ženske in 17,4 % za moške leta 2017). Oživitev zaposlovanja ne vodi vedno v ustvarjanje kakovostnih delovnih mest, saj so mladi pogosteje zaposleni na podlagi pogodb za nestandardne in prekarne vrste zaposlitev, vključno z začasnimi delovnimi mesti, neprostovoljnim delom s krajšim delovnim časom in slabo plačanimi delovnimi mesti. Leta 2017 je 43,9 % mladih delavcev (zvišanje z 42,2 % leta 2013) delalo na podlagi pogodbe o zaposlitvi za določen čas (v primerjavi z 12,2 % delavcev, starih 25–54 let), v Sloveniji in Španiji pa več kot sedem od desetih.

Slika 30: Stopnja brezposelnosti mladih (v starostni skupini 15–24 let), večletna primerjava

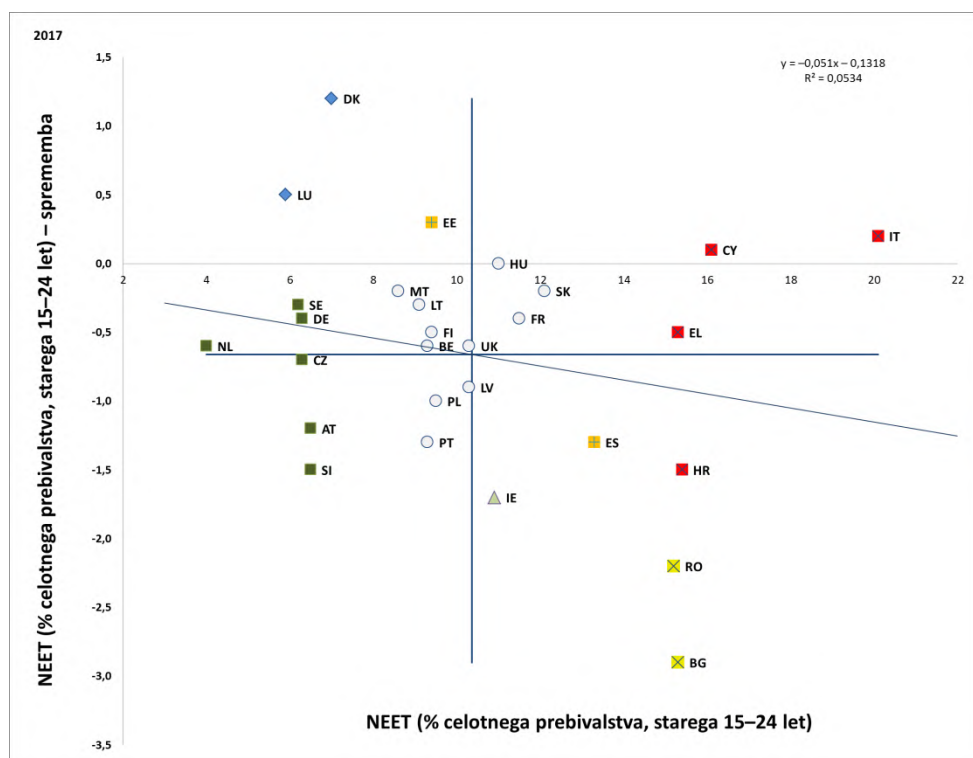

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili.

Poleg oseb, ki delajo ali iščejo delo, je velik delež mladih, starih 15–24 let, ekonomsko neaktivnih. Leta 2017 je bilo v EU skupno skoraj 6 milijonov ljudi, starih 15–24 let, ki niso bili zaposleni, se niso izobraževali ali usposabljali. To je 10,9 % prebivalstva v tej starostni skupini, kar je manj kot leta 2012, ko je bil ta delež pri 13,2 % najvišji, in enako ravni iz leta 2008 (10,9 %). To zmanjšanje je bilo predvsem posledica zaposlitve brezposelnih mladih, ki prej niso bili zaposleni, se niso izobraževali ali usposabljali. Kot je prikazano na sliki 31, delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo, v več državah še vedno presega 15 % (v Italiji, na Cipru, v Bolgariji, na Hrvaškem, v Grčiji in Romuniji). Število mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo, se povečuje na Danskem⁴⁷, v Luksemburgu, Estoniji in, kar je še bolj skrb zbujajoče, v dveh državah z največjima deležema (na Cipru in v Italiji, ki sta „državi s kritičnimi razmerami“). Zato je konvergenca le omejena, kot je razvidno iz nekoliko negativnega naklona regresijske premice. Pozitivno pa je precejšnje zmanjšanje v Bolgariji in Romuniji („državi s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“), kjer je bilo to število že v izhodišču visoko.

⁴⁷ To povečanje bi bilo treba razlagati previdno, saj je na Danskem v letih 2017 in 2016 prišlo do prekinitve serije (glej tudi prilogi 1 in 2). Prekinitve serije so označene tudi za Belgijo, Irsko in Malto v letu 2017.

Slika 31: Stopnja NEET (15–24 let) in letna sprememba (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov).

Vir: Eurostat. Obdobje: stopnje leta 2017 in letne spremembe glede na leto 2016. Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je opisana v Prilogi.

Po zmanjšanju brezposelnosti mladih je večina mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, neaktivnih, vendar med državami članicami obstajajo velike razlike. Stopnje neaktivnosti so zlasti visoke v Bolgariji, Romuniji in Italiji, medtem ko brezposelnost prevladuje v Španiji, na Hrvaškem in v Grčiji. Nizka stopnja izobrazbe je opredeljena kot glavni dejavnik tveganja, zaradi katerega mladi niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo⁴⁸. Pri mladih ženskah, ki niso zaposlene, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, je neaktivnost pogostejša od brezposelnosti, za moške pa velja obratno.

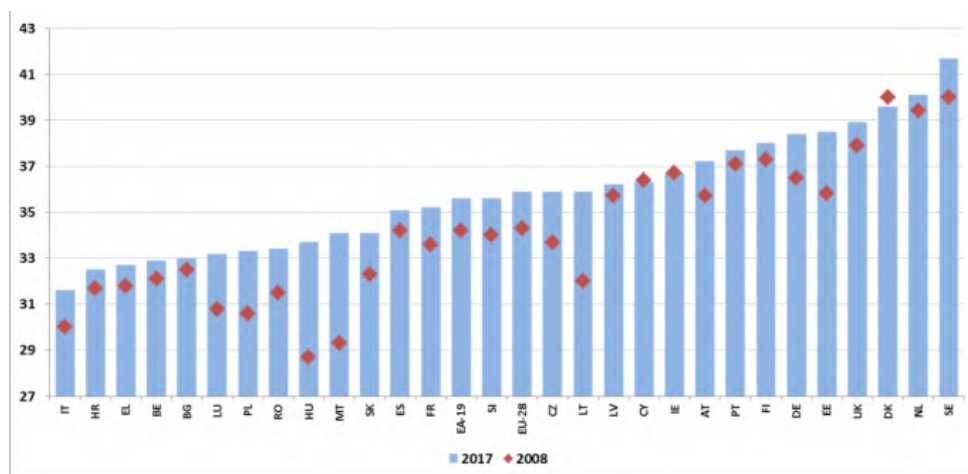
Stopnja zaposlenosti starejših delavcev se je v zadnjem desetletju znatno zvišala. Starejši delavci (stari 55–64 let) so krizo prestali razmeroma bolje kot druge starostne skupine in so med okrevanjem gospodarstva spodbudili ustvarjanje večine delovnih mest, saj je bilo v obdobju od drugega četrtertletja leta 2013 do drugega četrtertletja leta 2018 zaposlenih skoraj 7 milijonov dodatnih ljudi. Splošneje, kot je že navedeno v oddelku 1, je starostna skupina 55–64 let zelo pomembno gonilo za splošno zvišanje stopenj zaposlenosti v zadnjih desetih letih. Leta 2017 se je stopnja zaposlenosti ljudi, starih 55–64 let, zvišala na 55,3 %, kar je 1,8 odstotne točke več kot v prejšnjem letu, glede na demografske

⁴⁸ Eurofound (2016), *Exploring the Diversity of NEETs* (Raziskovanje raznolikosti populacije NEET), Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije.

spremembe pa se pričakuje, da se bo stalno zviševanje nadaljevalo. Stopnje zaposlenosti starejših delavcev se med državami članicami zelo razlikujejo, saj segajo od 76,4 % na Švedskem do 38,3 % v Grčiji, pri čemer so v Španiji, Belgiji, na Poljskem in Malti prav tako zabeležene stopnje, ki so blizu 50 % ali pod tem pragom. Stopnja zaposlenosti žensk, starih 55–64 let, se zvišuje hitreje kot pri moških in je leta 2016 znašala 50,9 %.

Od leta 2008 se je povprečno trajanje delovnega življenja podaljšalo v skoraj vseh državah članicah, pri čemer se je močno (za več kot dve leti) podaljšalo v Estoniji, Litvi, na Češkem, Malti, Madžarskem, Poljskem in v Luksemburgu. Razlika med spoloma v trajanju delovnega življenja se zmanjšuje, vendar je še vedno velika, saj so ženske v povprečju na trgu dela dejavne 4,9 leta manj kot moški (33,4 leta v primerjavi z 38,3 leta v letu 2017). To povprečje je rezultat velikih razlik med državami članicami in posledica več dejavnikov, kot so neustrezen dostop do storitev oskrbe in nižje upokojitvene starosti za ženske v nekaterih državah članicah.

Slika 32: Povprečno trajanje delovnega življenja, primerjava za obdobje 2008–2017

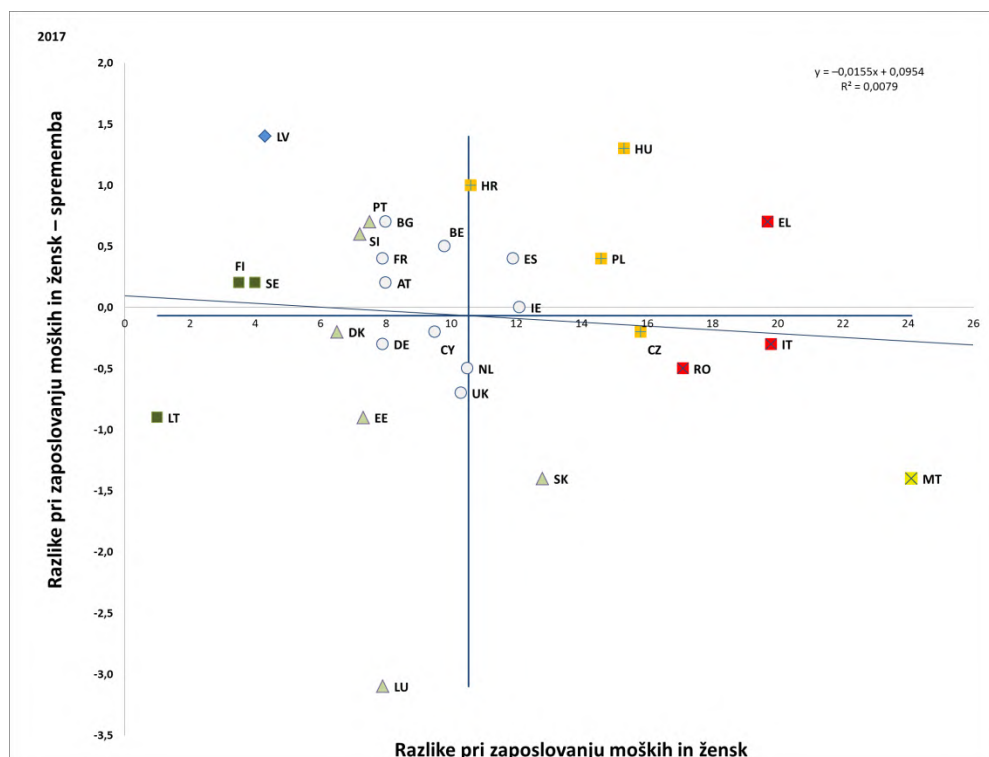

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili.

Leta 2017 se je stopnja zaposlenosti žensk še naprej stalno zviševala. Dosegla je 66,5 % v primerjavi s 65,3 % leto prej. Stopnja zaposlenosti žensk se je izboljšala v vseh državah članicah, razen na Danskem (kjer je kljub temu zelo visoka). Segajo od 79,9 % na Švedskem do 48,0 % v Grčiji, pri čemer so nizke stopnje (manj kot 60 %) zabeležene tudi v Španiji, na Malti, Hrvaškem in v Italiji. Kljub napredku so v vseh državah članicah ženske še vedno slabše zastopane na trgu dela kot moški. Razlika med spoloma pri zaposlovanju, ki je eden od glavnih kazalnikov pregleda socialnih kazalnikov, ostaja visoka pri 11,5 odstotne točke. Zaradi majhnih razlik v primerjavi z lanskim letom je konvergenca med državami članicami omejena. Italija, Grčija in Romunija so označene kot „države s kritičnimi razmerami“, na Malti, kjer je razlika pri zaposlovanju moških in žensk še vedno največja, pa se je stanje leta 2017 opazno izboljšalo. V Latviji, na Madžarskem in Hrvaškem je bilo zabeleženo

znatno povečanje (za 1 odstotno točko ali več), čeprav se je v teh državah članicah stopnja zaposlenosti zvišala za oba spola, vendar precej hitreje pri moških kot pri ženskah. Latvija skupaj z Litvo, Finsko in Švedsko ostaja najuspešnejša država na področju razlik pri zaposlovanju moških in žensk.

Slika 33: Razlike pri zaposlovanju moških in žensk ter letna sprememba (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili. Obdobje: stopnje leta 2017 in letne spremembe glede na leto 2016. Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je opisana v Prilogi.

Razlike pri zaposlovanju moških in žensk so večje, če so izražene v ekvivalentih polnega delovnega časa, saj so pri ženskah zabeležene višje stopnje dela s krajšim delovnim časom. Povprečna razlika med spoloma pri zaposlovanju za krajši delovni čas se je v primerjavi z letom 2016 le malo zmanjšala in je leta 2017 znašala 23 odstotnih točk. Na splošno je leta 2017 delo s krajšim delovnim časom v EU opravljalo 31,1 % žensk v primerjavi z 8,2 % moških. Vendar so med državami članicami velike razlike. Medtem ko delež žensk, ki delajo s krajšim delovnim časom, v večini vzhodnoevropskih držav članic ostaja tradicionalno majhen (manj kot 10 % v Bolgariji, na Hrvaškem, v Litvi, na Madžarskem, Poljskem, v Romuniji in Latviji), je na Nizozemskem dosegel 74,1 % (22,6 % za moške), v Avstriji 49,9 % (10,5 % za moške), v Nemčiji pa 46,8 % (9,3 % za moške). Razpoložljivost dela s krajšim delovnim časom je pomemben dejavnik za ohranjanje žensk na trgu dela, zlasti ko imajo otroke. Vendar dolga obdobja skrajšanega delovnega časa povzročijo razlike med spoloma pri plačah in pokojninah, saj je krajši delovni čas po navadi povezan tudi z nižjo

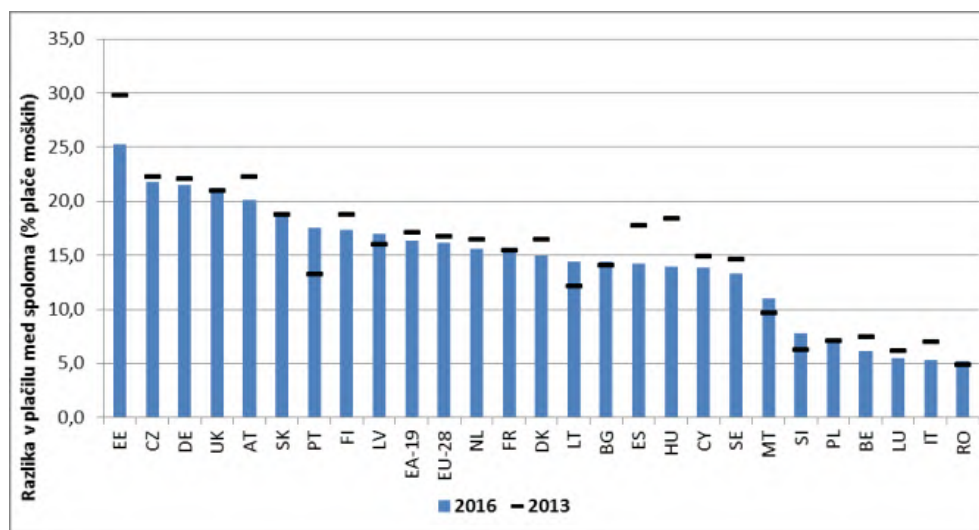
urno postavko pri plačilu in nižjimi prispevki za socialno varnost. Leta 2017 je bila zaposlitev za krajši delovni čas neprostovoljna pri 22,5 % žensk, vendar se ta delež znižuje.

Poleg nižjih stopenj zaposlenosti se ženske pogosto spopadajo še z veliko razliko v plačilu. Kljub temu da so ženske na splošno boljše kvalificirane kot moški⁴⁹, je razlika v plačilu med spoloma leta 2016 ostala stabilna pri 16,2 %⁵⁰, kar je le majhno zmanjšanje v primerjavi z letom 2013 (16,8 %). Ženske so običajno preveč zastopane v nižje plačanih sektorjih in poklicih ter pogosteje delajo na delovnih mestih, na katerih se zahteva nižja usposobljenost, kot jo dejansko imajo. Vendar del razlike v plačilu ostane, tudi če se izločijo dejavniki, kot so razlike v izkušnjah, stopnja izobrazbe, vrsta pogodbe in drugi. Razlike med državami so velike. Razlika v plačilu med spoloma ostaja večja od 20 % v Estoniji, na Češkem, v Nemčiji, Združenem kraljestvu in Avstriji, najnižje vrednosti (nekoliko nad 5 %) pa so zabeležene v Romuniji, Italiji in Luksemburgu. Stanje se je od leta 2013 precej popravilo v Estoniji, na Madžarskem in v Španiji, razlika v plačilu med spoloma pa se je za več kot 2 odstotni točki povečala na Portugalskem in v Litvi. Razlika v plačilu med spoloma pogosto pomeni razliko v pokojninah med ženskami in moškimi, ki je leta 2016 znašala približno 37,2 % (v primerjavi z letom 2015 se je zmanjšala za 1,1 odstotne točke). Razlika v pokojnini med spoloma je bila največja na Cipru, Nizozemskem in Malti (večja od 44 %), najmanjše razlike (manjše od 10 %) pa so bile zabeležene v Estoniji, na Danskem in Slovaškem.

⁴⁹ Leta 2017 je imelo terciarno izobrazbo v EU 44,9 % žensk, starih 30–34 let, in 34,9 % moških (glej tudi zgoraj); v vseh državah članicah je stopnja terciarne izobrazbe višja pri ženskah kot pri moških.

⁵⁰ Referenčni kazalnik iz pregleda socialnih kazalnikov je neprilagojena razlika v plačilu med spoloma (tj. ni prilagojena glede na posamezne značilnosti, ki bi lahko delno pojasnile razlike med dohodki), ki bi morala zagotoviti splošno sliko neenakosti med spoloma v zvezi s plačili. Raziskava kaže, da večina razlik ostane tudi, če se upoštevajo razlike v končani izobrazbi, poklicnih izbirah, delovnih urah in drugih lastnostih, ki jih je mogoče opazovati (npr. http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_pay_gap/2016_factors_gpg_en.pdf).

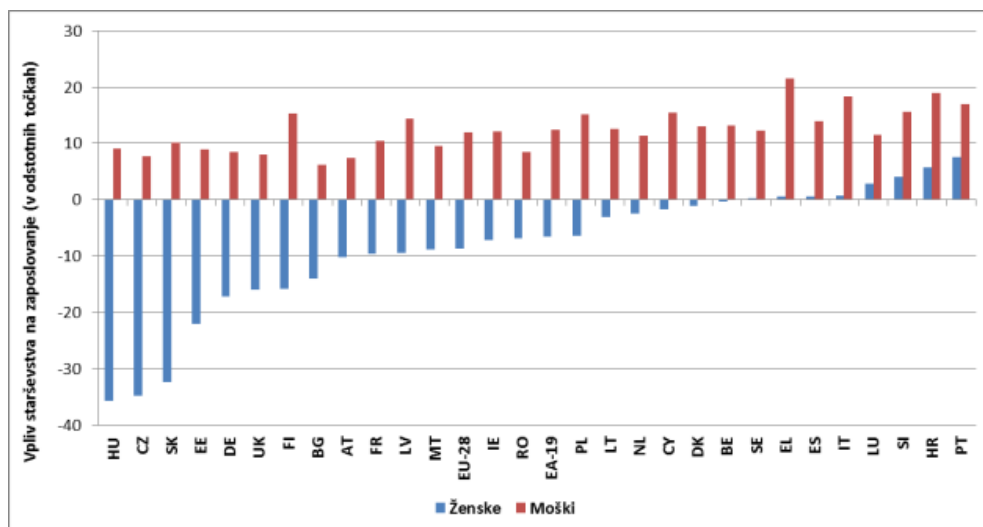
Slika 34: Neprilagojena razlika v plačilu med spoloma leta 2013 in leta 2016

Vir: Eurostat. Opomba: neprilagojena razlika v plačilu med spoloma se meri kot razlika med povprečno bruto urno postavko zaposlenih moških in zaposlenih žensk kot odstotek povprečne bruto urne postavke zaposlenih moških. Za Ciper, Grčijo in Irsko novejši podatki niso na voljo.

Razlike pri zaposlovanju so večje pri ženskah z obveznostmi varstva ali oskrbe. Starševstvo je na primer eden od glavnih dejavnikov, ki ovira polno udeležbo žensk na trgu dela. V vseh državah članicah so razlike pri zaposlovanju moških in žensk precej večje, če se upošteva starševstvo. V povprečju je bila leta 2017 stopnja zaposlenosti pri ženskah (starih 20–49 let) z otrokom, mlajšim od 6 let, za 9,2 odstotne točke nižja kot pri ženskah brez otrok. Na Češkem, Madžarskem in Slovaškem je negativni vpliv starševstva še posebno velik (višji od 40 odstotnih točk), medtem ko je vpliv pozitiven – vendar manjši kot pri moških – na Portugalskem, v Luksemburgu, na Švedskem in Hrvaškem. Nasprotno pa starševstvo pozitivno vpliva na udeležbo moških na trgu dela v vseh državah članicah EU (povprečno +12,4 odstotne točke).

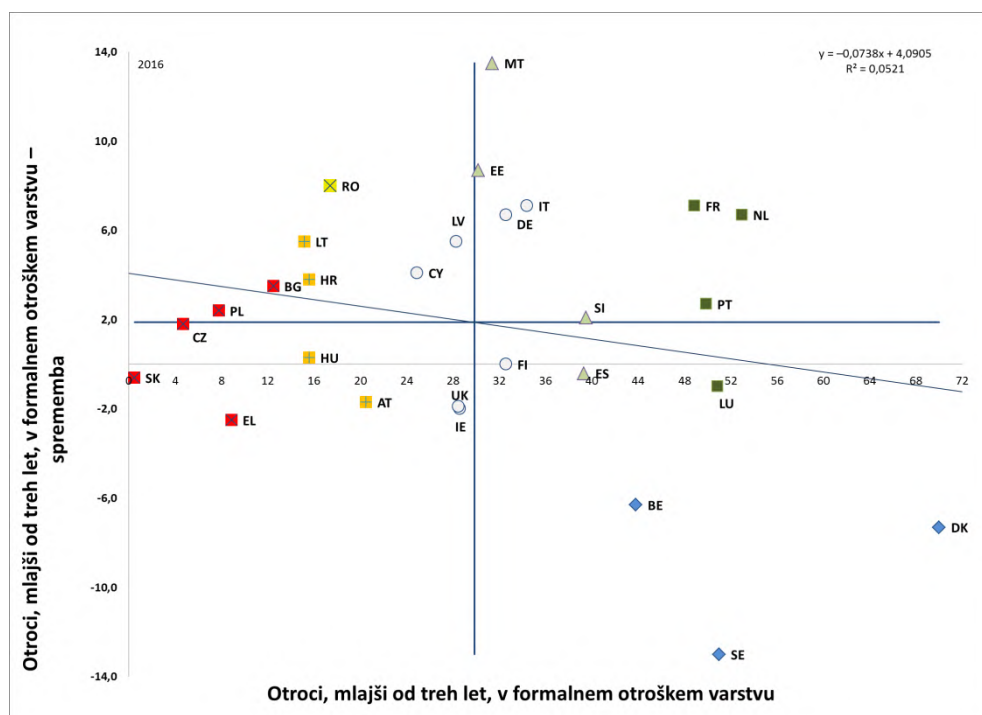
Slika 35: Vpliv starševstva na zaposlovanje pri moških in ženskah (starih 20–49 let) leta 2017

Vir: Eurostat. Opomba: vpliv starševstva na zaposlovanje se meri kot razlika (v odstotnih točkah) v stopnjah zaposlenosti med ženskami (moškimi) z vsaj enim otrokom, mlajšim od 6 let, in ženskami (moškimi) brez otrok.

Neenak dostop do kakovostnih in cenovno dostopnih storitev varstva otrok in dolgotrajne oskrbe prispeva k negativnemu vplivu starševstva na zaposlenost žensk. Kot kaže glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov o udeležbi v formalnem otroškem varstvu, je bilo leta 2016 v formalno otroško varstvo vpisanih približno 33 % otrok, starih 0–3 leta. To pomeni, da je cilj iz Barcelone o razpoložljivosti visokokakovostnih in cenovno dostopnih zmogljivosti za otroško varstvo v tej starostni skupini formalno dosežen. Vendar med državami še vedno obstajajo velike razlike. Medtem ko je bila na Danskem stopnja vpisa 70-odstotna, na Portugalskem, v Luksemburgu, na Švedskem in Nizozemskem pa približno 50-odstotna, je bila na Slovaškem, Češkem, Poljskem in v Grčiji precej nižja od 10 % (slednje so skupaj z Bolgarijo označene kot „države s kritičnimi razmerami“). V teh državah članicah pomanjkanje formalnih ureditev otroškega varstva pomeni tudi slabe rezultate na trgu dela za ženske (v vseh so razlike pri zaposlovanju moških in žensk nad povprečjem EU, starševstvo pa negativno vpliva na stopnje zaposlenosti). Leta 2017 je bilo 21,6 % žensk z obveznostmi varstva ali oskrbe v EU neaktivnih ali zaposlenih s krajšim delovnim časom zaradi pomanjkanja storitev otroškega varstva in dolgotrajne oskrbe. V Grčiji, Španiji, na Hrvaškem in Cipru je ta delež presegel 50 % ter dosegel rekordno visoko vrednost v Romuniji in Latviji (nad 89 %).

Slika 36: Otroci v formalnem otroškem varstvu (0–3 leta) in letna sprememba (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Vir: Eurostat, EU-SILC. Obdobje: stopnje leta 2017 in letne spremembe glede na leto 2016. Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je opisana v Prilogi.

Zagotavljanje dostopnih, visokokakovostnih in trajnostnih formalnih storitev dolgotrajne oskrbe ostaja izziv v več državah članicah. Nerazvitost storitev dolgotrajne oskrbe je lahko velika ovira, ki ženskam preprečuje, da bi ostale zaposlene, saj je neformalna oskrba pogosto edina možnost za številne družine. Ta izziv se bo še povečal zaradi demografskih sprememb, saj se bo po ocenah število starejših ljudi, odvisnih od pomoči drugih, v obdobju 2016–2070 povečalo za 13 milijonov⁵¹. Poleg tega so neformalni oskrbovalci, ki so večinoma ženske, bolj izpostavljeni tveganju revščine in finančne odvisnosti, zlasti kadar morajo skrajšati svoj delovni čas ali se umakniti iz zaposlitve zaradi oskrbe svojih sorodnikov, zaradi česar se zmanjšajo njihov prihodek in pokojninske pravice.

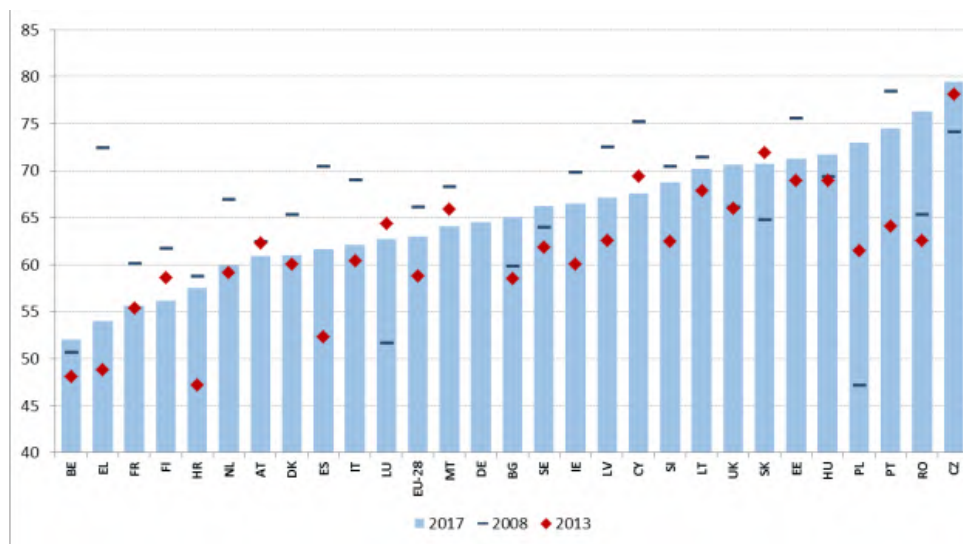
Ženske se spopadajo z močnimi finančnimi odvračilnimi dejavniki, kadar vstopajo na trg dela ali želijo delati več. Zlasti se lahko partnerji, ki niso zaposleni, in prejemniki drugega dohodka v gospodinjstvu (pogosto ženske), kadar se dohodnina obračuna na dohodek gospodinjstva namesto na dohodek posameznika, spopadajo z močnimi finančnimi dejavniki, ki jih odvračajo od udeležbe na trgu dela ali tega, da bi delali daljši delovni čas. Tudi druge značilnosti sistema davkov in socialnih prejemkov lahko zmanjšujejo ponudbo delovne sile, vključno z družinskimi olajšavami, olajšavami za vzdrževanega zakonca in prenosljivimi odbitki. Leta 2016 je bila past neaktivnosti za prejemnika

⁵¹ Evropska komisija, *Ageing Report 2018* (Poročilo o staranju prebivalstva za leto 2018), European Economy, Institutional Paper 79.

drugega prihodka v gospodinjstvu še posebno velika na Danskem, v Nemčiji, Belgiji in Franciji, past nizkih plač pa je bila velika v Belgiji, Nemčiji in Luksemburgu⁵². Visoki stroški ustanov za oskrbo povečajo pasti neaktivnosti in delujejo kot dejavnik, ki odvrča od zaposlitve ali podaljšanja delovnega časa.

Osebe z migrantskim ozadjem imajo le delno koristi od splošnega izboljšanja razmer na trgu dela. Čeprav ljudje, rojeni zunaj EU, predstavljajo vse večji delež prebivalstva v EU (7,2 % leta 2017, kar je zvišanje s 6,6 % leta 2014), je zanje manj verjetno, da so zaposleni, kot za ljudi, rojene v EU. Leta 2017 je bilo v delovnem razmerju 63 % delovno sposobnih ljudi, rojenih zunaj EU (starih 20–64 let), kar je precej manj od ravni iz obdobja pred krizo (66,2 % leta 2008). Vzel stopnje zaposlenosti med obema skupinama je leta 2017 znašala 10 odstotnih točk, kar je nekoliko boljše kot leta 2016 (10,5 odstotne točke), vendar veliko slabše kot leta 2008 (4,5 odstotne točke). V nekaterih državah članicah (Finska, Švedska, Nizozemska in Belgija) je ta razlika v letu 2017 znašala približno ali skoraj 20 odstotnih točk. Ženske, ki niso rojene v EU, so v še slabšem položaju. Njihova stopnja zaposlenosti je leta 2017 znašala 54,1 %, kar je za 13,6 % nižje od stopnje zaposlenosti žensk, rojenih v EU. Poleg tega je za zaposlene ljudi, ki niso rojeni v EU, revščina pri zaposlenih verjetnejša kot pri ljudeh, rojenih v EU.

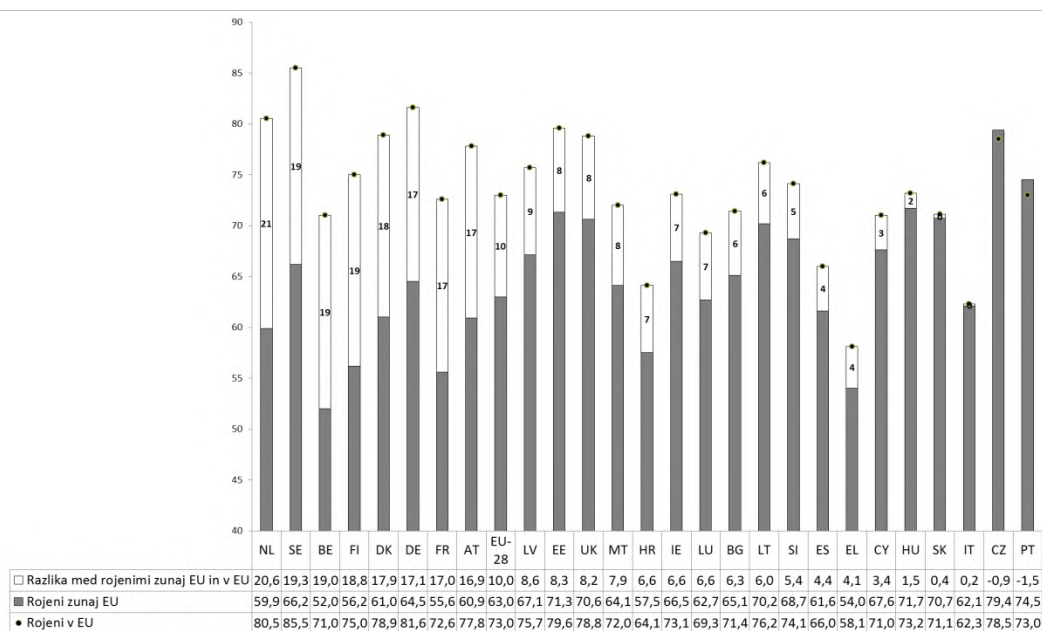
Slika 37: Stopnja zaposlenosti ljudi, ki niso rojeni v EU, večletna primerjava

Vir: Eurostat. Opomba: za Nemčijo podatki niso na voljo za leti 2008 in 2013.

⁵² Pri pasti neaktivnosti za prejemnika drugega prihodka v gospodinjstvu se meri mejna efektivna davčna stopnja na dohodek od dela drugega partnerja ob prehodu s socialne pomoči v zaposlitev. Past nizkih plač se izračuna za par brez otrok, v katerem prejemnik drugega dohodka v gospodinjstvu poveča dohodek s 33 % na 67 % povprečne plače in v katerem glavni prejemnik dohodkov prejema polno povprečno plačo.

Slika 38: Stopnja zaposlenosti glede na državo rojstva za starostno skupino 20–64 let, 2017

Vir: Eurostat.

Izzivi, s katerimi se spopadajo osebe z migrantskim ozadjem, se običajno prenesejo na več generacij. Delež oseb z migrantskim ozadjem se povečuje, zlasti med mladimi⁵³, in obstajajo dokazi, da so stopnje zaposlenosti ljudi, rojenih v EU, katerih starši so rojeni zunaj EU, nižje kot pri tistih, katerih starši so rojeni v EU⁵⁴. To nato prispeva k višjim stopnjam brezposelnosti med nekaterimi skupinami prikrajšanih mladih. Tudi rezultati na trgu dela se zaradi migracij izrazito razlikujejo⁵⁵. Vendar, medtem ko so nižje stopnje zaposlenosti migrantov deloma posledica večjega deleža oseb z nizko stopnjo izobrazbe, vse višja stopnja izobrazbe⁵⁶ ne pomeni boljših rezultatov na področju zaposlovanja, poleg tega pa so znanja, spretnosti in kvalifikacije migrantov bistveno premalo izkoriščeni⁵⁷.

⁵³ V EU je imelo leta 2014 približno 20 % ljudi, starih 15–29 let, migrantsko ozadje – vključeni so ljudje, rojeni zunaj EU, in tisti, rojeni v EU, z vsaj enim od staršev, rojenim zunaj EU. Vir: Eurostat.

⁵⁴ OECD, *Catching up? Intergenerational Mobility and Children of Immigrants* (Ujeti korak – medgeneracijska mobilnost in otroci priseljencev), 2017.

⁵⁵ Stopnja zaposlenosti ljudi, rojenih zunaj EU, je višja pri ljudeh, ki so prišli zaradi študija ali zaposlitve (71 % leta 2014, kar presega celo stopnjo pri ljudeh, rojenih v EU), ter nižja pri ljudeh, ki so prišli zaradi družine, in beguncih. Migranti, ki so prišli zaradi družine, so leta 2014 predstavljali največji delež ljudi, rojenih zunaj EU (52 %). Njihova stopnja zaposlenosti je leta 2014 znašala 53 % in je bila nižja kot pri beguncih (56 %).

⁵⁶ Kar zadeva stopnjo izobrazbe, je bilo leta 2017 za državljane tretjih držav (stare 25–54 let) verjetneje, da imajo nizko stopnjo izobrazbe (43,6 %), kot za državljane države gostiteljice (21,2 %) in manj verjetno, da imajo terciarno izobrazbo (26,3 % oziroma 31,6 %).

⁵⁷ Razlika v stopnjah zaposlenosti med ljudmi, rojenimi zunaj EU, in tistimi, rojenimi v EU, je najizrazitejša pri ljudeh s terciarno izobrazbo, kar kaže, da se migranti v primerjavi z ljudmi, rojenimi v EU, srečujejo z nižjo donosnostjo izobraževanja (glej tudi *Employment and Social Developments in Europe 2015* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi leta 2015)). Leta 2017 je bilo približno 42 % državljanov tretjih držav,

Vrzel stopnje zaposlenosti pri invalidih kaže na neizkoriščen potencial njihovih talentov. V EU je bila leta 2016 vrzel stopnje zaposlenosti⁵⁸ med invalidi in neinvalidnimi osebami velika, z 48,1-odstotno stopnjo zaposlenosti za invalide v primerjavi s 73,9-odstotno stopnjo zaposlenosti za neinvalidne osebe. Vendar obstajajo znatne razlike v vrzelih med državami članicami⁵⁹, ki znašajo od 14,7 odstotne točke (Italija) do več kot 45 odstotnih točk (Irska). Poleg tega je v EU ekonomsko aktivnih le 59,7 % invalidov v primerjavi z 82,2 % neinvalidnih oseb, kar kaže, da za invalide pri dostopu do trga dela obstajajo precejšnje ovire⁶⁰. Države s podobnimi stopnjami aktivnosti za neinvalidne osebe imajo lahko zelo različne stopnje aktivnosti za invalide. Pomembno vprašanje je tudi kakovost dela, saj je bila leta 2016 revščina pri zaposlenih za invalide v EU verjetnejša kot za splošno prebivalstvo⁶¹. Kar zadeva spol, je bila stopnja zaposlenosti invalidnih žensk (45,9 %) le nekoliko nižja kot pri invalidnih moških (50,6 %), za nekatere države članice pa je veljalo ravno obratno. Kar zadeva splošno kakovost življenja, kot jo dojemajo invalidi, Eurofound⁶² ugotavlja, da se obseg, v katerem se jim zdi, da so izključeni iz družbe, precej razlikuje glede na to, ali so zaposleni ali ne. Tisti, ki so zaposleni, precej manjkrat poročajo o izključenosti iz družbe kot dolgotrajno brezposelni anketiranci ali osebe, ki zaradi invalidnosti ne morejo delati.

3.2.2 Odziv politike

Za znižanje stopenj osipa, preprečevanje socialne izključenosti in pomoč pri prehodu mladih na trg dela so potrebne celovite strategije, ki se osredotočajo na temeljne vzroke zgodnjega opuščanja šolanja. Številne države članice so pred kratkim uvedle ukrepe za zmanjšanje števila mladih, ki zgodaj opustijo šolanje, in sicer vse od politik za jezikovno podporo učencem, ki govorijo drug materni jezik, do izobraževanja in poklicnega svetovanja v šolah, ali ukrepe za podporo mladim, ki zgodaj opustijo šolanje, za ponovni vstop v sistem izobraževanja in usposabljanja. V Bolgariji na primer projekt „Vaš razred“ financira dodatno pedagoško podporo za učence, pri katerih obstaja tveganje, da bodo opustili šolanje, kot so jezikovno izobraževanje, dodatni pouk za premagovanje učnih vrzeli ali izvenšolske dejavnosti za povečanje motivacije učencev. Švedska finančno podpira šole glede na socialno-ekonomsko ozadje učencev, da bi spodbudila uravnoteženo socialno sestavo in

ki imajo visoko stopnjo izobrazbe, previsoko usposobljenih, tj. bili so zaposleni, vendar na delovnih mestih, ki zahtevajo nizke ali srednje kvalifikacije, v primerjavi z 20 % pri ljudeh, rojenih v državi gostiteljici. Vendar se je razlika med tema skupinama v zadnjih nekaj letih zmanjšala, s 25 odstotnih točk leta 2012 na 20 odstotnih točk leta 2017.

⁵⁸ Podatki EU-SILC za leto 2015, ki jih je analizirala Akademsko mrežo evropskih strokovnjakov s področja invalidnosti (ANED).

⁵⁹ Med državami članicami se precej razlikuje tudi razširjenost invalidnosti.

⁶⁰ Glej prejšnjo opombo.

⁶¹ Podatki EU-SILC za leto 2017, stopnja tveganja revščine pri zaposlenih glede na stopnjo omejitve dejavnosti, spol in starost (hlth_dpe050).

⁶² Eurofound (2018), *The social and employment situation of people with disabilities* (Socialno stanje in stanje na področju zaposlovanja invalidov), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg, v pripravi.

preprečila zgodnje opuščanje šolanja. V Španiji načrt *Proeducar* spodbuja politike, ki krepijo kakovost in pravičnost izobraževalnega sistema ter podpirajo programe za druge priložnosti.

Zagotavljanje dostopa do cenovno dostopnega in visokokakovostnega izobraževanja ter podpore stalnemu strokovnemu razvoju učiteljev je ključnega pomena za izboljšanje rezultatov učencev.

Irski akcijski načrt za izobraževanje se osredotoča na podpiranje in spodbujanje kakovosti, odličnosti in inovativnosti, odpravljanje vrzeli v kritičnih spretnostih, prevzemanje vodilne vloge v ključnih omogočiteljskih tehnologijah ter spodbujanje vključevanja. Namen nedavne reforme sekundarnega izobraževanja v Luksemburgu je prilagoditi izobraževanje potrebam dijakov, zagotoviti večjo avtonomijo šolam pri organizaciji učnega načrta glede na profil, ki ga izberejo, povečati raznolikost jezikovne ponudbe in uvesti triletno načrte za razvoj šol, ki zajemajo vidike, kot so usmerjanje, učni uspeh, popoldanske dejavnosti, psihosocialna pomoč in izboljšanje digitalnih spretnosti. Na Hrvaškem se s pobudo „Šola za življenje“ uvajajo novi učni načrti, ki temeljijo na pristopu učnih izidov, s čimer se pozornost v razredu preusmerja na izkušnje učencev, priznava pomen priprave učiteljev in uvaja medpredmetno učenje ključnih kompetenc, kot so podjetništvo, učenje učenja ali državljanska vzgoja. „Sodelovanje za najboljšo mogočo šolo“ (Samverkan för bästa skola) je švedska pobuda za odpravo neenakosti. Zagotavlja prilagojeno podporo, ki je usmerjena v prakso in jo spremlja strokovni razvoj učiteljev v šolah, ki se spopadajo z najhujšimi izzivi pri zagotavljanju visokokakovostnega učenja in kjer velik delež učencev ne zaključi izobraževanja. Ciper izvaja nov poklicni učni okvir za učitelje, da bi izboljšal njihovo stalno usposabljanje, ter je začel nadgrajevati predšolski učni načrt na podlagi kazalnikov uspeha in ustreznosti. V Litvi nova uredba o usposabljanju učiteljev določa zahteve glede kakovosti za študijske programe in pripravništva za učitelje, pa tudi možnosti za usposabljanje in strokovni razvoj učiteljev ter merila za nacionalne centre za usposabljanje učiteljev.

Učinkovito izvrševanje zakonodajnih sprememb za vključevanje Romov v izobraževanje ostaja pomembno. Ukrepi v Bolgariji, ki se trenutno izvajajo v zvezi z romskimi učenci, vključujejo štipendije in izvenšolske dejavnosti, dodatni pouk bolgarščine in dejavnosti s starši. Madžarska je julija 2017 spremenila svoj zakon o enakem obravnavanju in javnem šolstvu, da bi uzakonila prepoved segregacije. Poleg tega so bile leta 2017 izbrane šole s slabim uspehom, visoko stopnjo osipa in velikim tveganjem segregacije, ki bodo prejele podporo za usposabljanje in razvoj za izvajanje različnih učnih metod. V izobraževalnih okrožjih se uvajajo uradniki in delovne skupine za preprečevanje segregacije. V Romuniji so bile razširjene odgovornosti šolskih inšpektoratov in agencije za zagotavljanje kakovosti (ARACIP) v zvezi s spremljanjem segregacije. Revidiran akcijski načrt za vključevanje Romov, ki ga je slovaška vlada odobrila februarja 2017, se izvaja, rezultati pa še niso vidni. Slovaška je sprejela desetletni nacionalni načrt razvoja izobraževanja, ki bi moral obravnavati tudi vidike vključenosti in kakovosti izobraževanja, tudi za romske otroke.

Izboljšanje kakovosti visokošolskega izobraževanja je ključno, zlasti glede na stalno zviševanje stopenj doseganja terciarne izobrazbe. V sporočilu Komisije o prenovljeni agendi EU za visoko šolstvo iz leta 2017⁶³ je poudarjen pomen ukrepov, namenjenih razširitvi udeležbe v visokošolskem izobraževanju, zvišanju stopenj dokončanja, opremljanju študentov s spretnostmi in kompetencami, pomembnimi za svet dela, ali izboljšanju učinkovitosti sistema financiranja visokega šolstva. Več držav članic je napovedalo reforme v skladu s temi načeli. Francija je pred kratkim sprejela zakon, ki podpira uspeh študentov v visokošolskem izobraževanju, zlasti z obsežnejšim usmerjanjem pred začetkom študija, podporo ves čas študija in objavo pričakovanih kompetenc pred začetkom študija za različna študijska področja. Avstrija in Češka sta nedavno uvedli nove sisteme financiranja za visoko šolstvo, ki spodbujajo raznolikost in kakovost. Na Poljskem pred kratkim sprejeti zakon o raziskavah, znanosti in visokem šolstvu (*Ustawa 2.0*) pomeni pomembno prizadevanje za modernizacijo, katerega cilj je zvišati kakovost v visokošolskem sektorju. Portugalska je uvedla ukrepe za povečanje vpisa v visokošolsko izobraževanje, kot so okrepitev mehanizmov socialne podpore za študente iz prikrajšanih okolij s precejšnjim zvišanjem štipendij, socialni sistem za plačilo šolnine v več obrokih in izvajanje prenovljenega programa „+ Superior“, da bi spodbudila in podprla vpis v manj gosto naseljenih regijah in regijah z manjšim povpraševanjem.

Države članice si še naprej prizadevajo za olajšanje razlaganja znanja, spretnosti in kvalifikacij po vsej Evropi. Vse države članice imajo nacionalna ogrodja kvalifikacij, ki temeljijo na načelu učnih izidov. Skoraj vse (27) so svoje ravni kvalifikacij umestile glede na ravni evropskega ogrodja kvalifikacij, 19 držav članic pa pri svojih kvalifikacijah navaja raven evropskega ogrodja kvalifikacij, zaradi česar so jasnejše in bolj razumljive (Avstrija, Belgija, Češka, Danska, Estonija, Francija, Grčija, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Portugalska, Slovenija in Združeno kraljestvo).

Vse več držav članic upošteva učenje zunaj institucionalnega izobraževanja in usposabljanja. V 15 državah je bil vzpostavljen usklajevalni mehanizem za spodbujanje izmenjav in doslednosti vrednotenja v sektorjih izobraževanja in usposabljanja, trga dela in tretjega sektorja (Belgija, Danska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Latvija, Malta, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Španija in Švedska). V večini držav članic se krepijo povezave med nacionalnimi ogrodji kvalifikacij in vrednotenjem. Vrednotenje lahko privede do katere koli kvalifikacije, vključene v ogrodje, v 11 državah (Belgija, Francija, Irska, Latvija, Malta, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija in Združeno kraljestvo), do kreditov za kvalifikacijo pa v nadaljnjih štirih državah (Danska, Estonija, Slovenija in Španija).

Države članice postopno uvajajo celovit strateški pristop k upravljanju spretnosti. Svet je leta 2016 v okviru svežnja za program znanj in spretnosti sprejel priporočilo z naslovom „Poti

⁶³ COM(2017) 247 final.

izpopolnjevanja“, katerega namen je pomagati pri odzivanju na vrzeli v znanju, neenakosti in nastajajoče potrebe na trgu dela, ki zahtevajo vse višje ravni znanja in spretnosti. S pomočjo te pobude bi oblikovalci politik oblikovali in izvajali politike, posebej prilagojene potrebam nizkokvalificiranih odraslih. Več držav članic si prizadeva za nacionalne strategije na področju znanj in spretnosti, ki jih Komisija podpira v sodelovanju z OECD (Španija, Italija, Portugalska, Slovenija in pred kratkim Belgija/Flandrija). Italija in Slovenija po končani diagnostični fazi in opredelitvi glavnih izzivov na področju znanja in spretnosti izvajata akcijsko fazo postopka. Portugalska je končala diagnostično in akcijsko fazo ter začela akcijski načrt izvajati maja letos. Latvija in Poljska bosta začeli svoja projekta strategije na področju znanj in spretnosti izvajati pozneje leta 2018.

Sprejemajo se nadaljnji ukrepi za spodbujanje in olajšanje dostopa do poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter udeležbe v njem. Luksemburg je spremenil svojo zakonodajo glede podpore in razvoja vseživljenjskega učenja, da bi se izboljšala učinkovitost porabe s sofinanciranjem poklicnega vseživljenjskega učenja. Francija je namenila dodatna sredstva za poklicno usposabljanje in vajeništvo s t. i. Plan d'Investissement Compétence (PIC), s katerim se bo javna poraba za poklicno usposabljanje in vajeništvo v povprečju letno povečala za skoraj 10 %. Malteška shema „Pridobite kvalifikacije“ je namenjena izboljšanju finančne podpore dijakom, ki se želijo poklicno usposabljati.

Države članice prilagajajo svoje sisteme poklicnega izobraževanja in usposabljanja, da bi izboljšale njihovo ustreznost za trg dela. Slovenija je uvedla priložnostno k spričevalu, s katerim se delodajalcem zagotavljajo podrobne, enotne in mednarodno primerljive informacije o poklicnih kvalifikacijah. Združeno kraljestvo je v okviru reforme tehničnega izobraževanja napovedalo uvedbo ravni kvalifikacij T (T-Levels) – tehnične kvalifikacije, ki jih bodo lahko 16- do 19-letniki opravljali namesto ravni A, ki je glavna zaključna kvalifikacija. Grčija je razširila svojo podporo za vajeništvo za učence, ki zaključijo višjo sekundarno poklicno smer, ki zagotavlja dostop do ravni 5 evropskega ogrodja kvalifikacij in je namenjena olajšanju prehoda na trg dela. Hrvaška je spremenila zakon o poklicnem izobraževanju, ki določa razvoj in zasnovo novih poklicnih učnih načrtov za pridobitev poklicnih kvalifikacij, kot se zahtevajo na trgu dela; vzpostavlja tudi sistem boljšega zagotavljanja kakovosti in centre za regionalno usposobljenost. Vlada na Cipru je uvedla ukrepe za izboljšanje kakovosti poklicnega izobraževanja ter pridobivanja znanj in spretnosti ter kompetenc, ki se zahtevajo na trgu dela, zlasti s spodbujanjem sodelovanja med ponudniki poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter industrijo v zvezi s praktičnimi usposabljanji (prek delovne prakse v industrijskem sektorju). Na Finskem so ukrepi reforme poklicnega izobraževanja in usposabljanja usmerjeni v nadaljnji razvoj vajeniškega usposabljanja ter spodbujanje prožnih učnih poti in praktičnega pristopa k pridobitvi kvalifikacije.

Več držav članic je sprejelo različne ukrepe, ki spodbujajo razvoj digitalnih spretnosti. V Bolgariji se je začelo izvajanje projekta „Izobraževanje za prihodnost“, financiranega s sredstvi EU, ki

naj bi pomagal pri odpiranju izobraževanja digitalnim tehnologijam in uvedbi inovativnih metod poučevanja, pa tudi premagovanju težav z učno vsebino. Združeno kraljestvo uvaja nacionalno shemo preusposabljanja, v okviru katere bo porabilo dodatnih 30 milijonov GBP (34 milijonov EUR) za potrebe po posebnih digitalnih spretnostih. Španija je sprejela program usposabljanja na področju digitalnih spretnosti za mlade strokovnjake, ki brezposelnim mladim iz nacionalnega sistema jamstva za mlade ponuja usposabljanje, usmerjeno v digitalno industrijo in nove poslovne modele. Malta je v svojem nacionalnem svetu za znanja in spretnosti ustanovila pododbor za izvajanje raziskav in dajanje priporočil za odpravo neusklajenosti med ponudbo digitalnih spretnosti in povpraševanjem po njih.

Nadaljnje izboljšanje zaposlovanja mladih in podpiranje prehoda mladih med izobraževanjem in trgom dela ostaja pomembna prednostna naloga. Leta 2017 se je več kot 5 milijonov mladih registriralo v jamstvo za mlade, 3,5 milijona jih je sprejelo ponudbo za zaposlitev, nadaljnje izobraževanje, pripravništvo ali vajeništvo, skoraj polovica mladih pa je bila še vedno zaposlena, se izobraževala ali usposabljala šest mesecev po izpisu iz registra jamstva za mlade. Vendar je v številnih državah članicah delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, registriranih v programu vse leto, po ocenah še vedno manjši od 50 %. V okoliščinah, ko se je uspešnost mladih na trgu dela bistveno izboljšala, so politični ukrepi, ki podpirajo izvajanje jamstva za mlade, vse bolj ciljno usmerjeni.

Države članice krepijo svoja prizadevanja za ozaveščanje, in sicer tako, da zagotavljajo večjo dostopnost storitev mladim in boljšo opredelitev tistih, ki potrebujejo pomoč. Na Finskem so enotni svetovalni centri za mlade (Ohjaamo, ki so prvotno delovali s sredstvi Evropskega socialnega sklada) postali stalni in bodo prejeli obsežno finančno podporo, katere cilj je doseči skupno 10 000 mladih. Po Nemčiji se vzpostavljajo agencije za zaposlovanje mladih. Ciper je začel projekt ozaveščanja, ki ga podpira ministrstvo za šolstvo v sodelovanju z ministrstvom za delo in ciprskim mladinskim odborom, njegov cilj je pa doseči 4 000 neaktivnih mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, in jim zagotoviti aktivacijsko podporo s svetovanjem in prilagojenim usposabljanjem. Na Hrvaškem je od novembra 2017 vzpostavljen sistem evidentiranja mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, katerega namen je opredeliti neregistrirane mlade, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, in njihove lastnosti za boljše usmerjanje ukrepov v to skupino.

Uvedeni so bili tudi novi ukrepi za boljšo podporo mladim, ki se spopadajo s številnimi omejitvami, tudi prek boljšega sodelovanja med službami za zaposlovanje, socialnimi službami in službami za izobraževanje. V Avstriji mentorstvo za mlade mladim pomaga, da v sistemu izobraževanja in usposabljanja ostanejo čim dlje ali pa da se vanj ponovno vključijo. Na Irskem je bil leta 2018 napovedan program za podporo mladim pri zaposlovanju. Mladim iskalcem zaposlitve, ki so dolgotrajno brezposelni ali se srečujejo z znatnimi ovirami pri zaposlovanju, ponuja delovne prakse.

Udeleženci se naučijo osnovnih delovnih in socialnih spretnosti v spodbudnem okolju, ob tem pa prejmejo tedensko plačilo, ki ustreza neto minimalni plači.

Države članice še naprej podpirajo povpraševanje na trgu dela s spodbudami za zaposlovanje in podjetništvo, predvsem v obliki usmerjenih subvencij za plače in zaposlovanje. Belgija je marca 2018 sprejela nov zakon v podporo novim „začetniškim delovnim mestom“, ki še ni začel veljati, zaradi katerega je zaposlovanje neizkušenih mladih, starih 18–21 let, cenejše, ne da bi se pri tem znižala njihova neto plača. Španija je začela nov program subvencioniranja plač za 10 000 brezposelnih, starih 18–29 let, s poudarkom na visokošolskih diplomantih (6 000 mest). Daljše obdobje subvencioniranja se odobri za zaposlovanje dolgotrajno brezposelnih in prejemnikov minimalnega dohodka. Španija je uvedla tudi znižanje prispevkov za socialno varnost za triletno obdobje za podjetja, ki pogodbe za usposabljanje spremenijo v pogodbe za nedoločen čas, in nove subvencije za plače mladim podjetnikom (starim do 35 let), ki zaposlijo prve uslužbenke. Daljše obdobje subvencioniranja je predvideno za mlade brezposelne (stare do 29 let). Italija ponuja vrsto spodbud, povezanih s prispevki za socialno varnost, kot je znižani prispevek za triletno obdobje za zasebne družbe, ki zaposlijo mlade s pogodbo za nedoločen čas, ali popolna razbremenitev za triletno obdobje za delodajalce, ki zaposlijo mlade za nedoločen čas po pripravništvu ali dualnem programu poklicnega izobraževanja in usposabljanja, in delodajalce, ki zaposlijo mlade, vpisane v program jamstva za mlade. Romunija namerava subvencijo za zaposlovanje mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, in mladih diplomantov zvišati s 1 125 levov/mesec (približno 245 EUR) na 2 250 levov/mesec (približno 490 EUR).

V več državah članicah je pomemben poudarek na izpopolnjevanju in preusposabljanju prek aktivnih politik trga dela. Na Hrvaškem sta ministrstvo za delo in pokojninski sistem ter upravni odbor hrvaške službe za zaposlovanje sprejela nov sveženj aktivnih ukrepov trga dela z dodatnim poudarkom na usposabljanju in usposabljanju na delovnem mestu, tudi za mlade. Španija od leta 2017 izvaja program usposabljanja na področju digitalnih spretnosti za mlade strokovnjake, ki brezposelnim mladim iz nacionalnega sistema jamstva za mlade ponuja usposabljanje, usmerjeno v digitalno industrijo in nove poslovne modele.

Države članice so nadaljevale tudi prilagajanje svoje zakonodaje o pripravništvih okviru za kakovost pripravništev⁶⁴ in nadalje razvile finančne spodbude za pripravništvo. V Litvi nov zakon o zaposlovanju, ki je začel veljati 1. julija 2017, razlikuje med dvema vrstama pripravništva, in sicer „prostovoljno prakso“ (člen 10) in „naprednim usposabljanjem“ (člen 39), ter določa jasnejši okvir za neplačana in plačana pripravništva. V Španiji zakon o proračunu za leto 2018 vključuje finančno dodelitev za uvedbo dodatka za usposabljanje v okviru jamstva za mlade (*bono de formacion garantia juvenil*), finančno podporo v višini 430 EUR za največ 18 mesecev za mlade, ki so zaposleni

⁶⁴ Priporočilo Sveta z dne 10. marca 2014 o okviru za kakovost pripravništev, 2014/C 88/01.

na podlagi pogodb za usposabljanje in vajeništvo. Romunija je julija 2018 sprejela zakon o pripravništvu, ki podpira osebe, starejše od 16 let. Zakon določa, da morajo delodajalci mesečno plačati najmanj 50 % bruto minimalne plače za največ 720 ur (v šestih mesecih). Za zaposlitev pripravnikov ob koncu njihovega pripravništva se bo ponudil dodatek.

Okvir 2: Polna uporaba Evropskega socialnega sklada (ESS)

Evropski socialni sklad (ESS), katerega proračun za obdobje 2014–2020 znaša 86,4 milijarde EUR, je eden od ključnih instrumentov EU za podporo obravnavanju izzivov, opredeljenih v priporočilih za posamezne države. Operativni programi neposredno prispevajo k spodbujanju trajnostnega in kakovostnega zaposlovanja, socialne vključenosti, naložb v izobraževanje in usposabljanje ter h krepitvi institucionalne zmogljivosti.

Ena od ključnih prednostnih nalog politike je zaposlovanje mladih, ki se obravnava z lastnimi sredstvi ESS in pobudo za zaposlovanje mladih. Proračun jamstva za mlade se je leta 2017 povečal na 8,9 milijarde EUR in zajema celotno programsko obdobje 2014–2020. Pobuda za zaposlovanje mladih je usmerjena zlasti v mlade, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, osredotočena pa je na regije EU, ki so imele leta 2012 najvišje stopnje brezposelnosti mladih.

Od podpore ESS in pobude za zaposlovanje mladih je imelo v obdobju 2014–2017 korist več kot 15 milijonov udeležencev, vključno s skoraj 3 milijoni dolgotrajno brezposelnih (17 %). Mladi, mlajši od 25 let (42 % vseh udeležencev), in nizko usposobljeni ljudje s primarno ali nižjo sekundarno izobrazbo (44 % vseh udeležencev) sta ključni ciljni skupini teh ukrepov. Izvajanje, ki se je leta 2017 močno pospešilo, bi se moralo neprekinjeno nadaljevati v prihodnjih letih.

Pobuda za zaposlovanje mladih je v obdobju 2014–2017 podprla več kot 2,4 milijona mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, od katerih:

- je 1,5 milijona mladih končalo ukrep, ki ga podpira pobuda za zaposlovanje mladih;
- je bilo 780 000 mladih udeleženi v izobraževanju/usposabljanju, pridobilo kvalifikacijo ali pa so bili, vključno s samozaposlenimi, zaposleni po zaključku sodelovanja;
- je 550 000 mladih po zaključku sodelovanja prejelo ponudbo za zaposlitev, nadaljnje izobraževanje, vajeništvo ali pripravništvo.

Evropska komisija je 30. maja 2018 sprejela predlog za Evropski socialni sklad plus za obdobje 2021–2027 (ESS+). ESS+ bo v širšem okviru strukturnih in investicijskih skladov omogočil večjo osredotočenost podpore na izzive, opredeljene v evropskem semestru. V tem okviru bo ESS+ združil:

- Evropski socialni sklad (ESS) in pobudo za zaposlovanje mladih,
- Sklad za evropsko pomoč najbolj ogroženim (FEAD),
- program EU za zaposlovanje in socialne inovacije ter
- zdravstveni program EU.

Cilj uredbe ESS+ bo zagotoviti, da se bodo viri v okviru deljenega upravljanja osredotočili na opredeljene ključne izzive, in sicer bo uredba zlasti:

- podpirala načela evropskega stebra socialnih pravic in izvajanje priporočil v okviru evropskega semestra;
- še naprej zagotavljala podporo mladim z minimalnimi dodeljenimi sredstvi za države članice z visokimi stopnjami brezposelnosti mladih;
- spodbujala socialno vključevanje z najmanj 25-odstotnim deležem;

- podpirala ukrepe Unije za socialne inovacije, mobilnost in zdravje;
- podpirala dolgoročno vključevanje državljanov tretjih držav z dopolnjevanjem Sklada za azil in migracije;
- poenostavljena, da se bo zmanjšalo upravno breme za nacionalne organe ali organizacije, ki imajo korist od ukrepov ESS+.

Več držav članic nadaljuje prizadevanja za spodbujanje udeležbe starejših delavcev na trgu dela. Na Danskem pokojninski sporazum krepi spodbude za starejše delavce, da bi ostali dlje na trgu dela. Vrsta pobud zvišuje stopnjo prožnosti v pokojninskem sistemu, vključno z višjimi finančnimi spodbudami za poznejšo upokožitev in vzpostavitev zasebnih pokojninskih shem. Grčija je sprejela program subvencij za javni sektor in lokalna podjetja, subjekte in organizacije, da bi zaposlili 10 000 dolgotrajno brezposelnih, starih 55–67 let. Na Malti bodo lahko upokoženci, ki so stari manj kot 65 let in so samozaposleni ali delajo s krajšim delovnim časom, plačali sorazmerni prispevek za socialno varnost po 15-odstotni namesto polni stopnji. Slovenija je uvedla subvencijo, namenjeno trajnejšemu zaposlovanju oseb, starejših od 58 let, pri čemer imajo prednost prejemniki denarnega nadomestila za brezposelnost ali socialnovarstvenih prejemkov. Subvencija znaša do 11 000 EUR in se izplača v dveh delih (polovica po zaposlitvi in polovica po izplačilu plače za 18. mesec zaposlitve). Poleg tega se je začel projekt za zagotavljanje celovite podpore podjetjem za aktivno staranje delovne sile. Oba ukrepa sofinancira ESS. Nazadnje, v skladu s Strategijo dolgožive družbe je bil marca 2018 ustanovljen svet za aktivno staranje in medgeneracijsko sodelovanje, ki je sestavljen iz ministrov ter predstavnikov strokovnih institucij, nevladnih organizacij in gospodarstva.

Številne države članice nadaljujejo prizadevanja na področju varstva otrok in dolgotrajne oskrbe, da bi odpravile ovire za zaposlovanje žensk. Nemčija je junija 2018 sprejela program financiranja otroškega varstva, ki podpira povečanje števila mest v otroškem varstvu za zelo majhne otroke, da bi se povečalo število žensk, zaposlenih za polni delovni čas. Namen programa, ki ima proračun 3,28 milijarde EUR, je zagotoviti dodatnih 100 000 mest v otroškem varstvu. Irska je vzpostavila shemo predšolske vzgoje za otroke v predšolski starosti. Od septembra 2018 lahko otroci začnejo obiskovati sistem otroškega varstva v starosti dveh let in osem mesecev ter ga obiskujejo do šoloobvezne starosti. Tudi Grčija je podaljšala obvezno predšolsko vzgojo z enega na dve leti in zagotovila 15 milijonov EUR za dodatnih 10 000 mest v otroškem varstvu. Nekatere države članice so sprejele ukrepe za izboljšanje dostopnosti otroškega varstva. V Španiji je bil spremenjen zakon o dohodnini, da se omogoči odbitek izdatkov za otroško varstvo za otroke do tretjega leta starosti. Finska je znižala pristojbine za predšolsko vzgojo za družine z nizkimi in srednjimi dohodki. Po ocenah bo tako približno 6 700 družin upravičenih do brezplačne predšolske vzgoje in varstva. Irska je napovedala enotno cenovno dostopno shemo otroškega varstva, ki bi zagotovila finančno podporo za

varstvo v predšolskem in šolskem obdobju. Bolgarija je sprejela ukrepe, s katerimi naj bi zagotovila več ustanov za dolgotrajno oskrbo starejših in invalidov. Nekatere države članice so sprejele tudi ukrepe za plačano neformalno oskrbo. Češka je sprejela zakon o izrednem dopustu za oskrbovalce (plačan dopust do treh mesecev za neformalne oskrbovalce vzdrževanih družinskih članov). Irska namerava podaljšati pravico do starševskega dopusta na 26 tednov (šest mesecev) za vsakega otroka. Če bo to sprejeto, bo dodatnih osem tednov, določenih v zakonodaji, na voljo tistim staršem, ki so že izkoristili obstoječo pravico do 18 tednov. Nazadnje, Estonija je uvedla pet dodatnih dni oskrbovalskega dopusta (plačanih v višini minimalne plače).

Uravnotežena razporeditev plačanega dopusta med ženskami in moškimi je lahko še posebno koristna pri spodbujanju zaposlenosti žensk po rojstvu otrok. V ta namen je Španija sprejela nov zakon, s katerim je bila pravica očetov do plačanega očetovskega dopusta podaljšana s štirih na pet tednov. Češka je uvedla en teden plačanega očetovskega dopusta. Slovenija je trajanje očetovskega dopusta z 90 dni skrajšala na 30 dni, vendar je precej zvišala znesek očetovskega nadomestila, in sicer na polno plačo. Na Nizozemskem je bil parlamentu poslan osnutek zakona, s katerim bi se trajanje očetovskega dopusta z dveh dni podaljšalo na pet dni in dodelilo dodatnih pet tednov starševskega dopusta. Estonija načrtuje večjo prožnost sheme starševskega dopusta, da bi se staršema omogočilo hkratno koriščenje dopusta.

Nekaj držav članic prilagaja svoje sisteme davkov in socialnih prejemkov, da bi odpravile dejavnike, ki prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu odvračajo od dela. Danska je leta 2018 sprejela davčni sporazum, ki krepi spodbude za delo s polnim delovnim časom, zlasti za brezposelne in zaposlene s krajšim delovnim časom. Španija je prilagodila zakon o proračunu iz leta 2018, da je tako uvedla olajšavo pri dohodnini za odvisnega partnerja z nizkim dohodkom. Latvija je razširila kritje neobdavčljivega dohodka na nezaposlene zakonce, ki skrbijo za otroka do tretjega leta starosti ali vsaj tri otroke do 18. leta starosti.

Le omejeno število držav članic je sprejelo ukrepe za odpravo razlik v plačilu med spoloma. Švedska je ustanovila novo agencijo za delovno okolje, ki bo zbirala in razširjala informacije o politikah delovnega okolja, tudi o spolni segregaciji v poklicih. Estonija namerava povečati preglednost plač v javnem sektorju in bo razvila informacijsko orodje za analizo razlik v plačah med moškimi in ženskami. Francija je napovedala sklop desetih ukrepov, da bi spodbudila odpravo razlik v plačilu med spoloma. Portugalska je avgusta 2018 uvedla ukrepe za spodbujanje enakega plačila ženskam in moškim, ki opravljajo enako delo ali delo enake vrednosti. Ti vključujejo letno poročilo o splošnih in sektorskih informacijah o razlikah med spoloma v plačah ter oceno glede na podjetje, poklic in raven kvalifikacij. Predvideni so posamezni ukrepi inšpektorata za delo in sankcije zoper delodajalce v primeru diskriminatorne obravnave.

Številne države članice si s strateškimi načrti, financiranjem, zakonodajo in inovativnimi ukrepi prizadevajo za spodbujanje vključevanja oseb z migrantskim ozadjem. Na Finskem so bili uvedeni novi modeli za financiranje vključevanja, pospešitev procesa vključevanja in omogočanje migrantom, da prožno kombinirajo izobraževanje in delo. Na Malti sta se decembra 2017 začela izvajati strategija in akcijski načrt za vključevanje migrantov (Vizija 2020) kot okvir za razumevanje uspešnega vključevanja. V Belgiji je v nemško govoreči skupnosti program za vključevanje postal obvezen za tuje državljane, ki so starejši od 18 let, registrirani v občini od januarja 2018 in imajo dovoljenje za prebivanje, veljavno najmanj tri mesece. V Avstriji sta poleti 2017 začela veljati dva nova zakona o vključevanju kot del večjih prizadevanj za spodbujanje vključevanja. V skladu z zakonom o vključevanju morajo begunci in osebe s statusom subsidiarne zaščite podpisati „izjavo o vključevanju“ in se udeležiti tečajev o vključevanju. Z učinkom od 1. januarja 2018 je bil sprejet zvezni zakon o azilu, na podlagi katerega so upravičenci do subsidiarne zaščite in prosilci za azil upravičeni do podpore za vključevanje, če je zelo verjetno, da bo mednarodna zaščita odobrena.

Spodbujanje vključevanja migrantov na trg dela je prednostna naloga v številnih državah članicah. V Belgiji je flamska javna služba za zaposlovanje (VDAB) izvajala svoj akcijski načrt za leto 2017 z naslovom „Vključevanje skozi delo“. Švedska je sprejela nove ukrepe za olajšanje vključevanja novoprispelih migrantov, zlasti na trg dela, med drugim z zagotavljanjem ciljno usmerjenega izobraževanja in usposabljanja. Švedska agencija za gospodarsko in regionalno rast olajšuje stike in mreženje med ženskami, rojenimi v tujini, zlasti novoprispelimi ženskami, in delodajalci. V Estoniji se je začela informacijska kampanja za spodbujanje dostopa drugih in tretjih generacij do zaposlitve v javnem sektorju. Uveden je bil tudi pilotni mentorski program, da bi se državljanom tretjih držav olajšal dostop do trga dela.

Spodbujanje dostopa do izobraževanja in usposabljanja je lahko ključno gonilo za vključevanje na trg dela in v družbo na splošno. Na Švedskem se lahko v skladu z obveznostjo izobraževanja in usposabljanja vsi novoprispeli priseljenci iz tretjih držav, ki izkoristijo uvajalni program javne službe za zaposlovanje in za katere se šteje, da za zaposlitev potrebujejo izobraževanje ali usposabljanje, prijavijo na izobraževanje in usposabljanje. V Estoniji je bila leta 2017 dodatno razvita spletna platforma za priseljence za učenje estonsčine. Na Finskem so reforme osnovnega in poklicnega izobraževanja namenjene izboljšanju razvoja jezikovnih sposobnosti migrantov. Poleg tega je bila sprejeta zakonodajna sprememba, da bi se zagotovila pismenost migrantov v okviru zagotavljanja izobraževanja odraslih. Hrvaška je izboljšala svoj sistem priznavanja kvalifikacij za upravičence do mednarodne zaščite in jim omogočila, da brezplačno zaključijo izobraževanje, ki so ga začeli v državi izvora. V Nemčiji so bili uvedeni ukrepi za pomoč državljanom tretjih držav pri vključevanju na trg dela s priznavanjem njihovih poklicnih in izobrazbenih kvalifikacij ter njihovih neformalnih znanj in spretnosti.

Države članice sprejemajo tudi posebne ukrepe za begunce in prosilce za azil. V Belgiji sta se zvezna agencija za sprejem prosilcev za azil (Fedasil) in valonska javna agencija za zaposlovanje (Forem) dogovorili o strukturnem sodelovanju, zlasti za olajšanje dostopa do zaposlitve prosilcem za azil. V Estoniji je agencija za zavarovanje za primer brezposelnosti v okviru programa jamstva za mlade podaljšala projekt „Moja prva zaposlitev v Estoniji“, ki ga Evropski socialni sklad sofinancira za upravičence do mednarodne zaščite. V Luksemburgu je agencija za zaposlovanje ustanovila službo za vključevanje upravičencev do mednarodne zaščite na trg dela. Na Nizozemskem se je začel izvajati program za upravičence do mednarodne zaščite in na Nizozemskem rojene osebe z migrantskim ozadjem, da se izboljša dostop do zaposlitve. Francija je začela izvajati pobudo „poti za 1 000 beguncev“, ki 1 000 upravičencem do mednarodne zaščite zagotavlja osemmesečno pot vključevanja, vključno z nastanitvijo, učenjem jezika in certificiranim poklicnim usposabljanjem.

Več držav članic spodbuja zaposlovanje invalidov. Grška vlada od septembra 2017 subvencionira zaposlovanje invalidov in prilagoditev delovnih mest v lokalni upravi in zasebnih podjetjih. Podobno je Švedska povečala zgornjo mejo za subvencioniranje zaposlovanja invalidov. Poljska izvaja projekt za zmanjšanje ovir za zaposlovanje invalidov, ki ga financira Evropski socialni sklad. Bolgarija vlaga v usposabljanje za povečanje zaposljivosti invalidov („usposabljanje in zaposlitev“), prednost pa imajo tisti s hujšo invalidnostjo. Francija je sprejela zakon *Liberté de Choisir son Avenir Professionnel* (svoboda do izbire poklicne prihodnosti), katerega namen je spodbujati zaposlovanje invalidov. Ta zakon vključuje razširitev socialno-medicinskih pristopov za pomoč pri iskanju zaposlitve, premik zahteve po 6 % zaposlovanja invalidov z ravni delovne enote na raven podjetja in uvedbo obvezne izjave podjetja (od januarja 2020) o ukrepih, sprejetih za vključevanje invalidnih delavcev. Na Portugalskem je nov socialni prejemek, dodeljen več kot 60-odstotnim invalidom, namenjen spodbujanju takih invalidov k nadaljnjemu delu ali iskanju zaposlitve (invalidi trenutno niso upravičeni do prejemanja invalidnine, če prejemajo kakršne koli druge prejemke). Malta uvaja nov proračunski ukrep, ki bo invalidom omogočil, da v celoti obdržijo invalidsko pokojnino, če delajo/se zaposlijo.

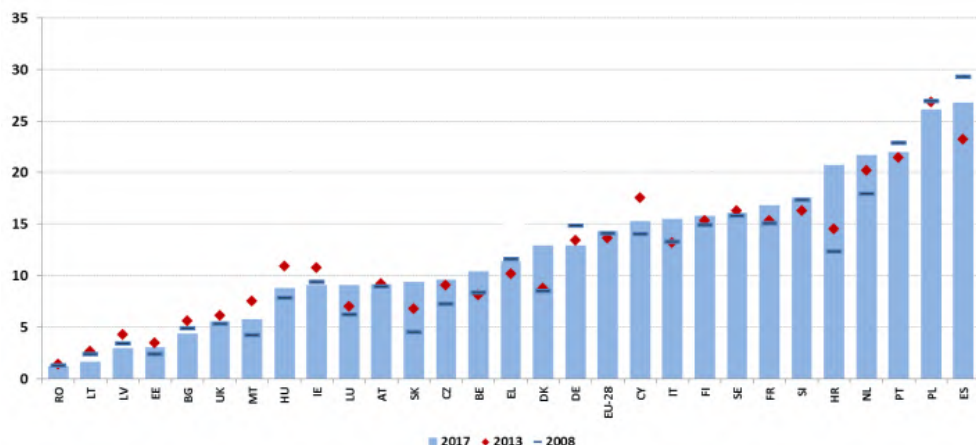
3.3. Smernica 7: Izboljšanje delovanja trgov dela in učinkovitosti socialnega dialoga

Ta oddelek je osredotočen na izvajanje smernice za zaposlovanje št. 7, v skladu s katero se državam članicam priporoča, naj izboljšajo delovanje trga dela in učinkovitost socialnega dialoga. To vključuje uravnoteženje prožnosti in varnosti v politikah trga dela, preprečevanje segmentacije trga dela in spodbujanje prehodov k zaposlitvam za nedoločen čas, zagotavljanje učinkovitih aktivnih politik trga dela in javnih služb za zaposlovanje, zagotavljanje ustreznih nadomestil za brezposelnost, ki ne odvrčajo od takojšnje vrnitve v zaposlitev, ter spodbujanje mobilnosti delavcev in učencev. Poleg tega smernica državam članicam priporoča, naj zagotovijo pravočasno in tehtno vključenost socialnih partnerjev v oblikovanje in izvajanje politik, vključno z zagotavljanjem podpore za okrepljeno zmogljivost socialnih partnerjev. Na začetku poglavja so na kratko predstavljeni ključni kazalniki, ki kažejo izzive na tem področju, zlasti o segmentaciji med stalnimi in začasnimi delovnimi mesti (in povezanih vprašanjih v zvezi s kakovostjo zaposlitev), udeležbi v aktivnih politikah trga dela in javnih službah za zaposlovanje, delovanju nadomestil za brezposelnost (prek posodobitve primerjalne analize, predstavljene leta 2018) ter obsegu mobilnosti delavcev in učencev. Nazadnje so v oddelku 3.3.2 predstavljeni ukrepi politike držav članic na teh področjih.

3.3.1 Ključni kazalniki

Čeprav je segmentacija trga dela na ravni EU razmeroma stabilna, jo v več državah članicah še vedno štejejo za težavo. Segmentacija je stanje, v katerem na trgu dela soobstajata (vsaj) dva „segmenta“ delavcev, za katera so značilne različne pravice, upravičenosti in/ali delovni pogoji. Ovira lahko delovanje in pravičnost trgov dela, zlasti če je povezana z omejenimi možnostmi za prehod iz atipičnih oblik zaposlitve v stalno zaposlitev. Velik delež delavcev, zaposlenih za določen čas, je lahko okviren kazalnik segmentacije trga dela v državi članici. Delež pogodb o zaposlitvi za določen čas glede na skupno število zaposlenih se na ravni EU (slika 39) v zadnjih letih ni bistveno spremenil in je v zadnjih desetih letih v povprečju približno 14-odstoten. Vendar so v nekaterih državah članicah ravni precej višje: to velja zlasti za Španijo, Poljsko, Portugalsko, Nizozemsko in Hrvaško, ki so leta 2017 vse zabeležile stopnjo, višjo od 20 %, sledi pa jim šest drugih držav članic (Slovenija, Francija, Švedska, Finska, Italija in Ciper) v razponu od 15 % do 20 %. V nekaterih od teh držav so se ravni v obdobju 2008–2017 znatno zvišale, zlasti na Hrvaškem (za 8 odstotnih točk), Slovaškem (za 5 odstotnih točk), Nizozemskem (za približno 4 odstotne točke) in v Italiji (za 2 odstotni točki). Znatno zvišanje je bilo zabeleženo tudi na Danskem (z 8,5 % leta 2008 na 12,9 % leta 2017). Poseben primer je Španija, v kateri se je delež pogodb o zaposlitvi za določen čas znatno zmanjšal v času krize (z 29,2 % leta 2008 na 23,2 % leta 2013) in se nato ponovno povečal med okrevanjem (na 26,8 % leta 2017).

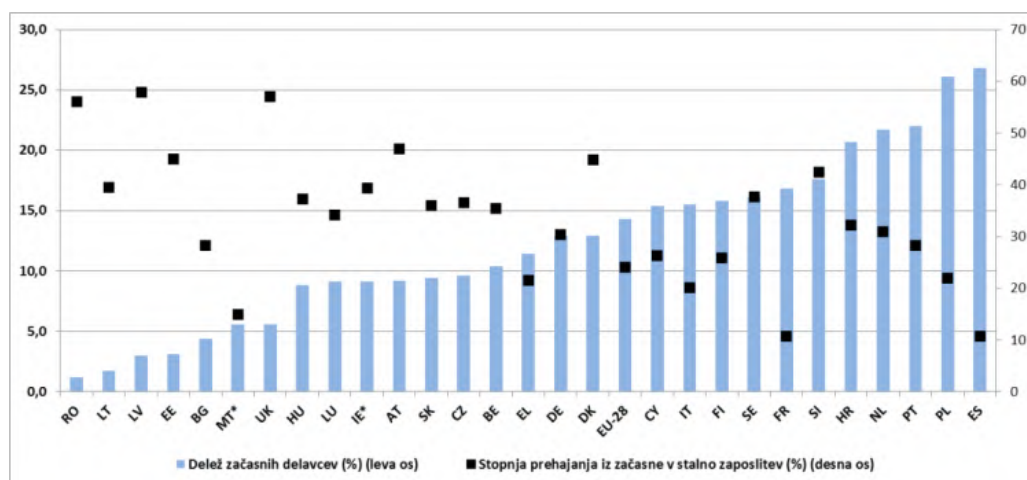
Slika 39: Delež delavcev, zaposlenih za določen čas, glede na skupno število zaposlenih (starih 15–64 let)

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili.

Pogodbe o zaposlitvi za določen čas so lahko odskočna deska do zaposlitev za nedoločen čas, vendar so pogosto „slepa ulica“. Slika 40 prikazuje stopnje prehajanja s pogodb o zaposlitvi za določen čas na pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas (izračunano je triletno povprečje, da se minimizira učinek kratkoročnih nihanj), pri čemer se je upošteval delež pogodb o zaposlitvi za določen čas glede na skupno število zaposlenih. V povprečju 24 % delavcev s pogodbo o zaposlitvi za določen čas v naslednjem letu preide na pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas. Vendar je v več državah članicah letna stopnja prehajanja bistveno nižja od povprečja EU. To velja zlasti za Španijo, Francijo, Poljsko in Italijo, v katerih je nizka stopnja prehajanja (približno 11 % za prvi dve državi, 20 % za Italijo in 22 % za Poljsko) združena z velikim deležem pogodb o zaposlitvi za določen čas, kar kaže na segmentacijo. Stopnje prehajanja so sorazmerno višje v državah članicah z majhnim deležem pogodb za določen čas. Nasprotno pa so v državah z velikim deležem pogodb za določen čas delavci običajno ujeti na začasnih delovnih mestih. Opazni izjemi sta Švedska in Slovenija, v katerih je kljub velikemu deležu delavcev, zaposlenih za določen čas, sedanja stopnja prehajanja blizu 40 % ali višja.

Slika 40: Delež delavcev, zaposlenih za določen čas, glede na skupno število zaposlenih, starih 15–64 let (2017), in stopnja prehajanja v zaposlitev za nedoločen čas, triletno povprečje (2016)

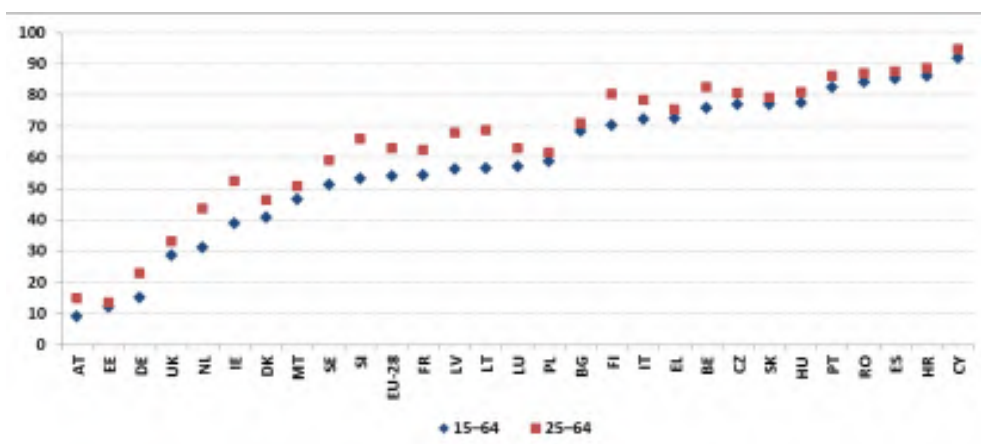

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili, EU-SILC.

Opomba: stopnja prehajanja za Irsko in Malto se nanaša na leto 2015.

V EU ima večina začasnih delavcev pogodbo za določen čas zato, ker ne morejo najti stalne zaposlitve. Delež delavcev, „neprostovoljno“ zaposlenih za določen čas, je dodaten pokazatelj segmentacije na trgu dela; v takem položaju je približno 54 % vseh delavcev, zaposlenih za določen čas, starih 15–64 let (2 odstotni točki več kot leta 2008), vendar je v 12 državah članicah ta delež več kot 70-odstoten. S tega vidika je stanje v državah članicah, kot so Portugalska, Hrvaška in Španija, v katerih je velik delež delavcev, zaposlenih za določen čas, združen z več kot 80-odstotnim deležem „neprostovoljno“ zaposlenih za določen čas, še posebno zahtevno (slika 41). Spremljati je treba tudi stanje na Cipru: čeprav je delež delavcev, zaposlenih za določen čas, le malo nad povprečjem EU, jih je 91,9 % v takem položaju, ker ne morejo najti stalne zaposlitve. Mlajši delavci so običajno bolj pripravljeni sprejeti začasne zaposlitve; kot je prikazano na sliki 41, je ob upoštevanju starostne skupine 25–64 let delež delavcev, neprostovoljno zaposlenih za določen čas, v vseh državah članicah večji. Zanimivo je, da je razlika med starostnimi skupinami 15–64 let in 25–64 let najmanjša tam, kjer je delež delavcev, neprostovoljno zaposlenih za določen čas, največji, kar kaže na to, da so na bolj segmentiranih trgih dela tudi mlajši delavci jasno naklonjeni pogodbam za nedoločen čas. Delež starejših delavcev (starih 55–64 let), ki so neprostovoljno zaposleni za določen čas, se je s krizo znatno povečal, in sicer z 51,9 % leta 2008 na 60,6 % leta 2017.

Slika 41: Delavci, nepristovoljno zaposleni za določen čas, kot delež vseh delavcev, zaposlenih za določen čas, 2017

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili.

Pokazatelj segmentacije trga dela je lahko tudi velik delež samozaposlenih delavcev. Samozaposlenost je običajno prostovoljna, vendar lahko prikriva odvisna delovna razmerja (t. i. „navidezne“ samozaposlitve). Poleg tega sistemi socialne varnosti pogosto niso prilagojeni tako, da vključujejo samozaposlene (to vprašanje je obravnavano v poglavju 3.4). Stopnje samostojnosti samozaposlenih delavcev ni mogoče meriti s primerljivimi statističnimi podatki Eurostata po državah članicah⁶⁵. Vendar se lahko pridobijo približne informacije, če se preuči delež samozaposlenih brez zaposlenih („delavcev, ki delajo za svoj račun“) glede na skupno število zaposlenih – kadar je ta delež velik, bi lahko kazal na potrebo po nadaljnji oceni zadevne države. Leta 2017 so bile na vrhu razvrstitve Grčija (22,3 %), Romunija (15,3 %) in Italija (15,1 %), ki so jim sledili Poljska, Češka, Slovaška, Združeno kraljestvo in Nizozemska, in to s stopnjami, višjimi od 11 % (slika 42). Na spodnjem koncu razvrstitve so Danska, Nemčija, Švedska in Madžarska s stopnjami, nižjimi od 5 % ali blizu temu odstotku. Delež delavcev, ki delajo za svoj račun, od leta 2008 v EU ostaja v povprečju stabilen, vendar so bila v nekaterih državah zabeležena znatna povečanja, zlasti na Nizozemskem (z 8,4 % leta 2008 na 11,5 % leta 2017) in v Združenem kraljestvu (z 9,8 % na 11,8 %). Nasprotno pa se je opazno zmanjšal na Hrvaškem (z 11,7 % na 5,7 %) in Portugalskem (s 13,5 % na 8,9 %). Po podatkih Eurofounda⁶⁶ je bilo mogoče leta 2015 približno četrtino vseh samozaposlenih delavcev v EU razvrstiti med „ranljive“ ali „prikrite“⁶⁷, pri čemer so med državami članicami obstajale velike

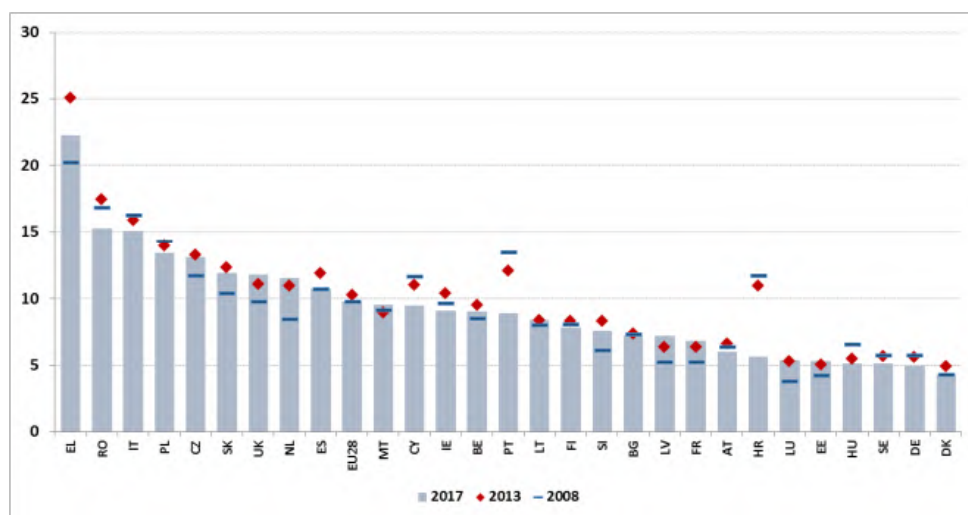
⁶⁵ Prihodnji priložnostni modul Eurostata za anketo o delovni sili v zvezi s samozaposlitvami, katerega rezultati se pričakujejo leta 2019, bo pomagal razjasniti to vprašanje.

⁶⁶ Eurofound, *Exploring self-employment in the European Union* (Raziskovanje samozaposlovanja v Evropski uniji), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg, 2017.

⁶⁷ Na podlagi podatkov iz šeste evropske raziskave o delovnih pogojih iz leta 2015 je opredeljenih pet različnih grozdov samozaposlenih („delodajalci“, „stabilni delavci, ki delajo za svoj račun“, „mali trgovci in kmetje“, „ranljivi“ in „prikriti“). Grozdi so rezultat statističnega modela (analiza latentnih razredov), ki nadzoruje spremenljivke ekonomske odvisnosti (npr. število strank, kako enostavno je najti nove stranke), operative

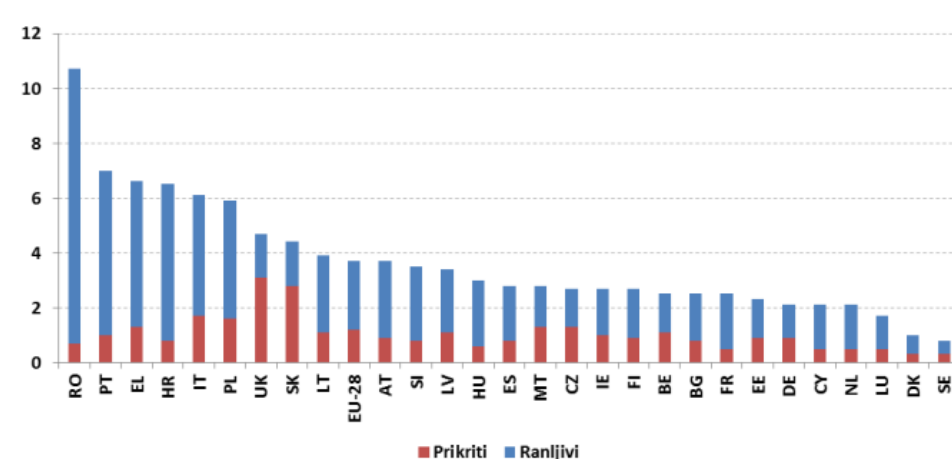
razlike. Za te delavce so značilne gospodarska odvisnost, nizka stopnja samostojnosti in finančna ranljivost, zato so „navidezno samozaposleni“ najpogosteje del teh skupin. Slika 43 prikazuje porazdelitev samozaposlenih delavcev v teh dveh kategorijah kot delež skupnega števila zaposlenih po državah članicah.

Slika 42: Samozaposlene osebe brez zaposlenih kot delež vseh zaposlenih oseb

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili – lastni izračuni.

Slika 43: „Ranljivi“ in „prikriti“ samozaposleni delavci kot delež vseh zaposlenih oseb

Vir: Eurofound (2017) – na podlagi šeste evropske raziskave o delovnih pogojih (2015).

odvisnosti (npr. možnost, da se na hitro vzame dopust) in podjetništva (npr. lastništvo več obratov, razlog za samozaposlitev). Več podrobnosti je na voljo v raziskavi Eurofounda (2017), glej prejšnjo opombo.

„Platformno delo“ je trenutno omejeno na majhne deleže delovne sile, vendar lahko močno vpliva na delovne pogoje in vzorce. Pred kratkim je bila v okviru spletne raziskave Evropske komisije COLLEEM⁶⁸ raziskana uporaba spletnih platform med pogostimi uporabniki interneta, starimi 16–74 let, v 14 državah EU, zagotovilo pa se je nekaj začetnih okvirnih dokazov o položaju platformnih delavcev. Po podatkih Evropske komisije (2018)⁶⁹ je bil na podlagi rezultatov raziskave delež ljudi, ki več kot polovico svojega dohodka zaslužijo s platformnim delom, leta 2017 nekoliko večji od 2 %, pri čemer sta bili najvišji ravni zabeleženi v Združenem kraljestvu (4,3 %) in na Nizozemskem (2,9 %). Približno polovica tistih, za katere je platformno delo glavna dejavnost, se šteje za popolnoma ali delno samozaposlene, čeprav se velik delež (38 %) šteje za zaposlene. To pomeni, da številni platformni delavci morda nimajo socialnega varstva, to pa še otežuje dejstvo, da njihov zaposlitveni status pogosto ni jasen za regulativne namene.

Kakovost delovnih mest delavcev, zaposlenih za določen čas, je nižja v zvezi z več različnimi razsežnostmi. Šesta raziskava o evropskih delovnih pogojih (2015) zagotavlja informacije o več ključnih razsežnostih kakovosti delovnih mest. Eurofound⁷⁰ je na podlagi te raziskave izračunal sedem indeksov kakovosti delovnih mest (ki se nanašajo na fizično okolje, socialno okolje, intenzivnost dela, znanje in spretnosti ter prosto presojo, kakovost delovnega časa, možnosti in zaslužek). Glede na razlike v rezultatih za šest od sedmih indeksov kakovosti delovnih mest⁷¹ (preglednica 3) so rezultati delavcev s kratkoročnimi pogodbami za določen čas pod povprečjem v štirih indeksih, pri čemer največji izziv predstavljata indeksa *možnosti* (vključno z varnostjo zaposlitve in napredovanjem) ter *znanje in spretnosti ter prosta presoja* (ki na primer vključuje dostop do usposabljanja in samostojno odločanje). Po drugi strani pa imajo glede socialnega okolja nekoliko višji rezultat od povprečja. Pri delavcih z dolgoročnejšimi pogodbami za določen čas je vzorec podoben, le da je njihov rezultat glede kakovosti delovnih mest bližje povprečju; poleg tega so v primerjavi s povprečjem v manj ugodnem socialnem okolju. Po statističnem preverjanju za druge dejavnike, kot so posamezne značilnosti ali značilnosti, povezane z delovnim mestom, so še vedno prisotne razlike (slika 44). Za delavce s pogodbami za določen čas je tudi več kot trikrat verjetneje, da jim grozi tveganje revščine, kot za delavce z zaposlitvijo za nedoločen čas (16,3 % delavcev, zaposlenih za določen čas, v primerjavi s 5,8 % delavcev, zaposlenih za nedoločen čas, leta 2017); ta razlika pa se od krize stalno povečuje.

⁶⁸ Raziskava COLLEEM (Collaborative Economy and Employment – sodelovalno gospodarstvo in zaposlovanje) je spletna panelna raziskava na digitalnih platformah, ki jo je naročil GD za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje, usklajuje pa jo Skupno raziskovalno središče. Izvedena je bila v 14 državah članicah: na Finskem, v Franciji, na Hrvaškem, v Italiji, na Madžarskem, v Nemčiji, na Nizozemskem, Portugalskem, v Romuniji, na Slovaškem, v Španiji, na Švedskem in v Združenem kraljestvu. Raziskava se je izvedla junija 2017. Glej Pesole in drugi, 2018.

⁶⁹ Evropska komisija (2018). *Employment and Social Developments in Europe. Annual review 2018* (Zaposlovanje in socialni razvoj v Evropi. Letni pregled 2018). Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg, 2018.

⁷⁰ Eurofound, *Does employment Status matter for job quality?* (Ali je zaposlitveni status pomemben za kakovost delovnega mesta?), 2018, v pripravi.

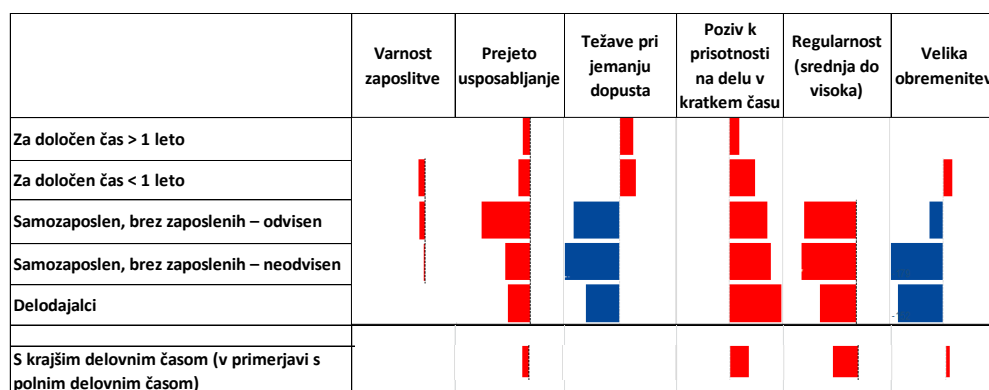
⁷¹ Sedma razsežnost, tj. zaslužek, je izključena zaradi majhne zanesljivosti.

Preglednica 3: Rezultati glede kakovosti delovnega mesta po zaposlitvenem statusu (2015)

		Razsežnosti kakovosti delovnih mest					
		Fizično okolje	Intenzivnost dela	Kakovost delovnega časa	Socialno okolje	Možnosti	Znanje in spretnosti ter prosta presoja
Zaposlitveni status	Pogodba o zaposlitvi za nedoločen čas	84	35	71	65	56	56
	Pogodba o zaposlitvi za > 1 leto	83	34	70	59	46	52
	Pogodba o zaposlitvi za < 1 leto	81	36	70	65	38	44
	Drugi zaposleni	82	30	71	64	41	44
	Samozaposleni brez zaposlenih – odvisni	83	27	72	44	44	54
	Samozaposleni brez zaposlenih – neodvisni	83	26	67	47	50	64
	Delodajalci	84	35	60	76	62	71
	Skupaj	83	34	70	64	53	56

Vir: izračun Eurofounda na podlagi šeste evropske raziskave o delovnih pogojih iz leta 2015. Zelena pomeni „boljše od povprečja“, rdeča „slabše od povprečja“. Odtonek barve označuje odstopanje od povprečja (temnejši odtenki pomenijo večje odstopanje od povprečja).

Slika 44: Vplivi zaposlitvenega statusa na posamezne vidike kakovosti delovnih mest, preverjanje za posamezne značilnosti in značilnosti, povezane z delom (2015)

Vir: izračun Eurofounda na podlagi šeste evropske raziskave o delovnih pogojih iz leta 2015.

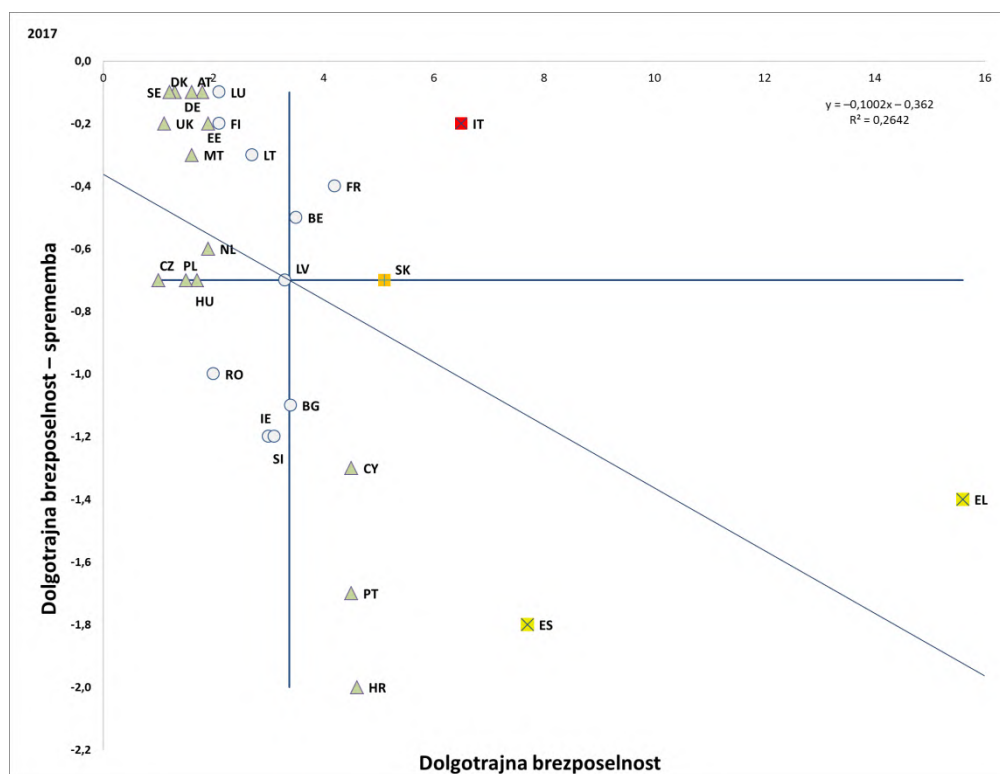
Opomba: barve predstavljajo relativno povezavo med posameznim kazalnikom kakovosti delovnega mesta in zaposlitvenim statusom v primerjavi z referenčno skupino zaposlenih s pogodbami o zaposlitvi za nedoločen čas. Rezultati izhajajo iz regresij na več ravneh in vključujejo spremenljivke za posamezne značilnosti, poklic, sektor in druge.

Učinkovite aktivne politike trga dela so ključni sestavni del dobro delujočih trgov dela. Povečajo možnosti, da iskalci zaposlitve najdejo novo zaposlitev, ter izboljšajo usklajevanje ponudbe in povpraševanja na trgu dela. Glavni izziv, ki naj bi ga obravnavale aktivne politike trga dela, je brezposelnost, zlasti dolgotrajna brezposelnost (tj. daljša od enega leta). Dokazi kažejo, da daljše kot je obdobje brezposelnosti iskalca zaposlitve, večje je tveganje poslabšanja znanj in spretnosti ter odvrčanja in oddaljevanja od trga dela na splošno. Zato je dolgotrajna brezposelnost kazalnik učinkovitosti aktivnih politik trga dela in merilo izziva, s katerim se država spopada, kar zadeva

aktivacijo njenega brezposelnega prebivalstva⁷². Slika 45 prikazuje stopnjo dolgotrajne brezposelnosti (tj. razmerje med številom oseb, brezposelnih več kot eno leto, in aktivnim prebivalstvom) leta 2017 in njeno spremembo v primerjavi z letom 2016. Kot je navedeno tudi v poglavju 1, se je dolgotrajna brezposelnost leta 2017 zmanjševala v vseh državah članicah na podlagi okrevanja trga dela. Kljub splošnemu trendu zbliževanja (kot je razvidno iz negativnega naklona regresijske premice) med državami članicami še vedno ostajajo pomembne razlike, pri čemer se stopnje v letu 2017 gibljejo od 1 % na Češkem do 15,6 % v Grčiji. Grčija je skupaj s Španijo (v kateri je stopnja 7,7-odstotna) označena kot „država s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“, saj je njena stopnja precej višja od povprečja, vendar se je v zadnjem letu hitro zniževala. Italija, ki je zabeležila razmeroma nižjo stopnjo dolgotrajne brezposelnosti (6,5 %), je zaradi omejenega izboljšanja leta 2017 v primerjavi s prejšnjim letom označena kot „država s kritičnimi razmerami“. Slovaška je s 5,1-odstotno stopnjo označena kot „država, ki jo je treba spremljati“. Med državami, označenimi kot „nadpovprečne države“, je treba omeniti Ciper, Portugalsko in Hrvaško, ki so v to skupino razvrščene zaradi uspešne letne spremembe, ki kaže na precejšnje izboljšanje leta 2017 (raven je blizu povprečja EU, vendar še vedno nad njim).

⁷² Zato se je Odbor za zaposlovanje dogovoril o stopnji dolgotrajne brezposelnosti kot glavnem kazalniku pregleda socialnih kazalnikov za spremljanje aktivne podpore zaposlovanju.

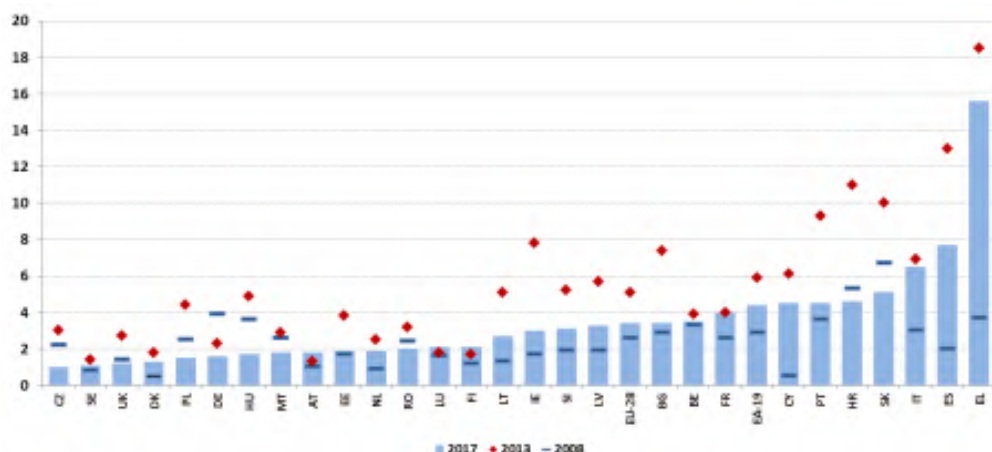
Slika 45: Stopnja dolgotrajne brezposelnosti (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili. Obdobje: stopnje leta 2017 in letne spremembe glede na leto 2016. Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je opisana v Prilogi.

V večini držav članic se stopnja dolgotrajne brezposelnosti še ni vrnila na ravni iz obdobja pred krizo. Izboljšanje glede na leto 2013 (kot leto z najvišjo stopnjo v obdobju krize) je bilo še posebej veliko (za več kot 4 odstotne točke) na Hrvaškem, v Španiji, na Slovaškem, Portugalskem, Irskem in v Bolgariji. Kljub temu je bila v nekaj državah članicah stopnja dolgotrajne brezposelnosti leta 2017 enaka ali višja kot leta 2013, zlasti v Franciji (enaka stopnja), Avstriji (+0,5 odstotne točke), na Finskem (+0,4 odstotne točke) in v Luksemburgu (+0,3 odstotne točke). Poleg tega je bila za 21 držav članic stopnja dolgotrajne brezposelnosti še vedno višja kot leta 2008, največje razlike pa so bile zabeležene v Grčiji (+11,9 odstotne točke), Španiji (+5,7 odstotne točke), na Cipru (+4 odstotne točke) in v Italiji (+3,5 odstotne točke). To je pokazatelj intenzivnosti recesije, ki so jo te države utrpele v preteklih letih, in učinka, ki ga ima ta še naprej na rezultate trga dela, pa tudi izzivov, s katerimi so se srečevale javne službe za zaposlovanje in sistemi aktivnih politik trga dela, ki so bili zaradi nenadnega naraščajočega števila iskalcev zaposlitve v številnih primerih močno obremenjeni.

Slika 46: Dolgotrajna brezposelnost kot delež aktivnega prebivalstva

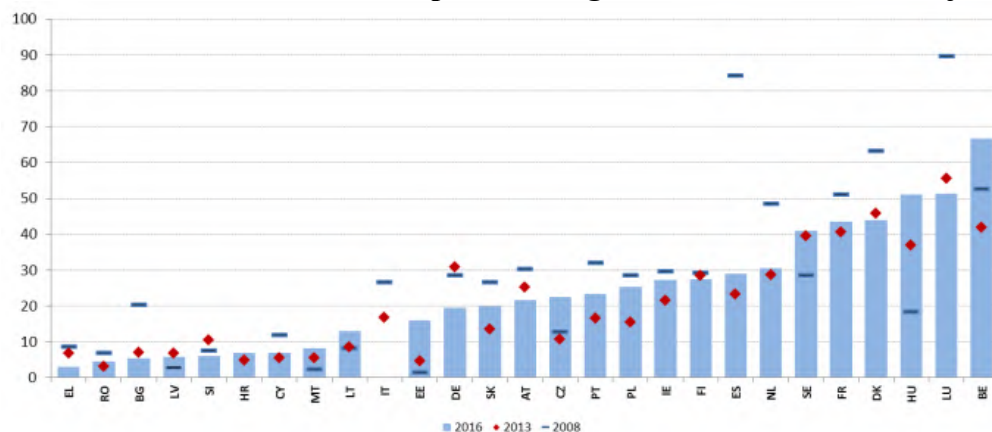
Vir: Eurostat, anketa o delovni sili.

Udeležba v aktivnih politikah trga dela se med državami članicami EU še vedno zelo razlikuje.

Aktivne politike trga dela predstavljajo enega od temeljev zagotavljanja učinkovitih prehodov na trgu dela in uspešnih trgov dela. Aktivne politike trga dela skupaj z učinkovito infrastrukturo za vseživljenjsko učenje pomenijo dejansko razsežnost podpore (in varnosti) uravnotežene ureditve prožne varnosti, ki je prepoznana kot dejavnik za izboljšanje učinkovitosti trga dela. Glede na to so razlike med državami članicami glede udeležbe v aktivacijskih ukrepih presenetljive. Po eni strani obstaja velika skupina držav članic (Grčija, Romunija, Bolgarija, Latvija, Slovenija, Hrvaška, Ciper in Malta), v katerih je bilo leta 2016 v aktivnih politikah trga dela udeleženih manj kot 10 % tistih, ki želijo delati. Poleg tega se je ta delež v večini primerov v zadnjih letih zmanjšal. Po drugi strani pa obstaja skupina držav, ki beležijo več kot 40-odstotno stopnjo udeležbe (Švedska, Francija, Danska, Madžarska, Luksemburg in Belgija); za to skupino držav je trend od leta 2013 na splošno pozitiven ali stalen. To očitno kaže, da pri tem kazalniku politike ni konvergence⁷³. V večini držav se je stopnja udeležbe po krizi znižala (opazne izjeme so Belgija, Madžarska, Švedska, Češka in Estonija), kar kaže na to, da povečanju števila iskalcev zaposlitve ni sledilo sorazmerno povečanje udeležbe v aktivnih politikah trga dela.

⁷³ Kljub temu je pri razlagi tega kazalnika potrebna previdnost, saj meri le udeležbo v politikah trga dela (in ne njihove učinkovitosti) in za več držav pomeni težavo glede statistične zanesljivosti, povezano s postopkom zbiranja podatkov.

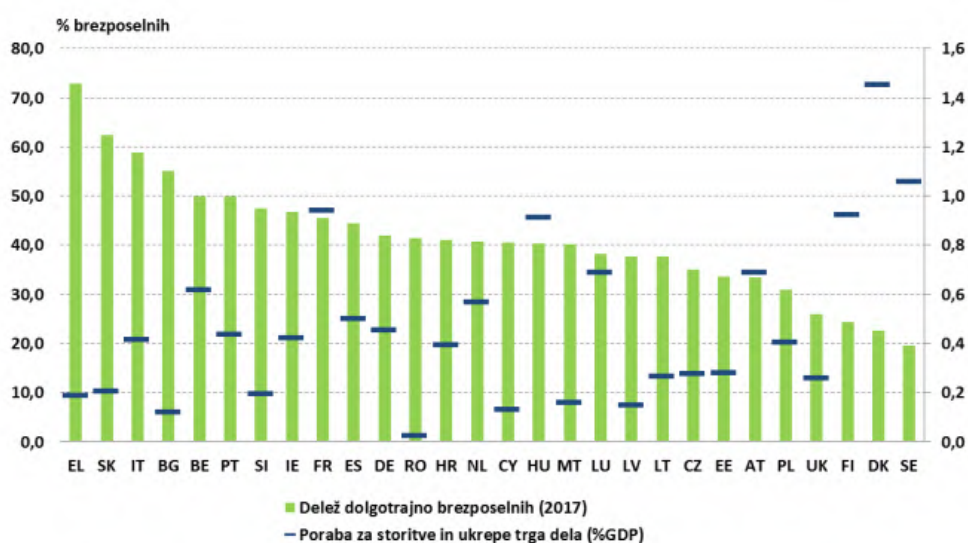
Slika 47: Udeleženci v aktivnih politikah trga dela na 100 oseb, ki želijo delati

Vir: Eurostat, podatkovna zbirka o politikah trga dela in anketa o delovni sili. Za Združeno kraljestvo novejši podatki niso na voljo; podatki za leto 2016 niso na voljo za Italijo.

Zdi se, da se tudi skupne naložbe v aktivne politike trga dela močno razlikujejo med državami članicami. Če je delež dolgotrajno brezposelnih grob približek učinkovitosti aktivnih politik trga dela, je to razhajanje prav tako skrb zbujajoče. Čeprav je poraba za storitve in ukrepe trga dela nekoliko povezana s stanjem glede brezposelnosti in konkurenčnosti v določeni državi članici, podatki kažejo velike razlike v zavezanosti k izgradnji učinkovitih sistemov za aktivne politike trga dela. Poraba za storitve in ukrepe na trgu dela se v nekaterih manj zavezanih državah članicah giblje od 1,5 % do manj kot 0,1 % BDP (slika 48). Poleg tega so države članice z najnižjimi naložbami v aktivne politike trga dela običajno tudi tiste, v katerih znaten del sistema aktivnih politik trga dela sofinancira ESS in v katerih je vprašljiva dolgotrajna vzdržnost sistema.

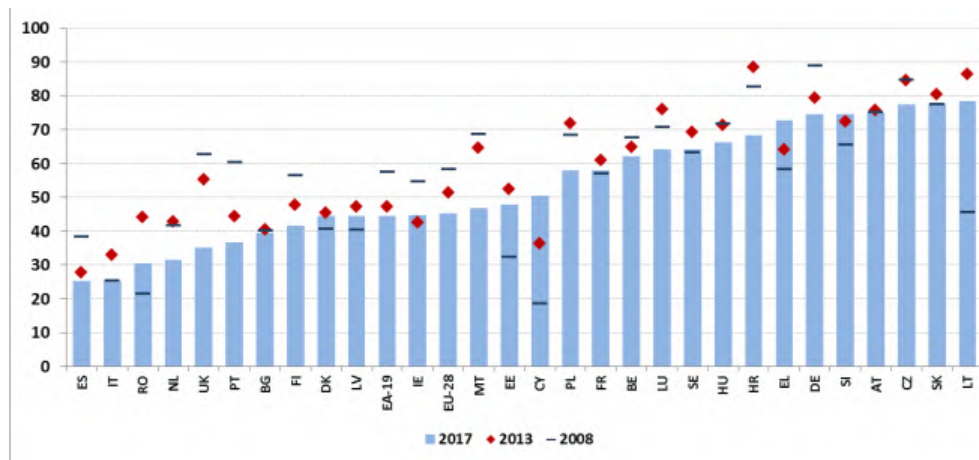
Slika 48: Poraba za storitve in ukrepe trga dela (2016) ter delež dolgotrajno brezposelnih (2017)

Javne službe za zaposlovanje so glavne institucije trga dela, ki so odgovorne za podporo pri iskanju zaposlitve in napotitev iskalcev zaposlitve na aktivacijske ukrepe. Čeprav so javne službe za zaposlovanje v vsaki državi drugače strukturirane, so vse namenjene usklajevanju ponudbe in povpraševanja na trgu dela z zagotavljanjem storitev registriranim brezposelnim in delodajalcem. Zlasti so odgovorne za izdelavo profilov strank, svetovanje in individualno podporo tem strankam, napotitev teh strank na ukrepe usposabljanja in aktivacijske ukrepe ter (v številnih državah) plačilo nadomestila za brezposelnost in/ali socialnovarstvene prejemke.

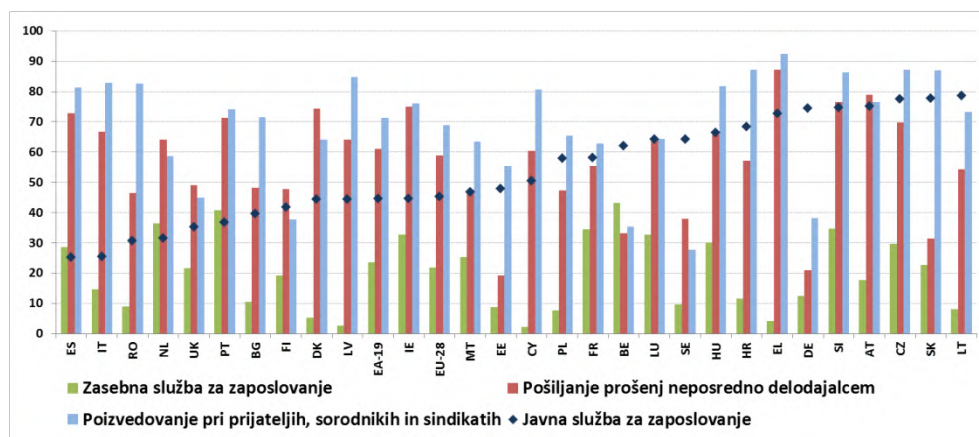
Kljub temu je učinkovitost javnih služb za zaposlovanje pri zagotavljanju podpore pri iskanju zaposlitve med državami članicami različna, kar je med drugim odvisno od njihove zmogljivosti, kakovosti ponujenih storitev in usklajevanja z drugimi akterji. Taka razhajanja so v številnih primerih pokazatelj, koliko brezposelne osebe pri iskanju zaposlitve uporabljajo storitve javnih služb za zaposlovanje (poleg zahtev glede uradne prijave, ki so na splošno potrebne za dostop do nadomestila za brezposelnost in drugih socialnovarstvenih prejemkov). Slika 49 prikazuje delež brezposelnih oseb, ki za iskanje zaposlitve uporabljajo storitve javnih služb za zaposlovanje. Vrednosti se ne razlikujejo bistveno od tistih, objavljenih v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2018. Na dnu lestvice so Španija, Italija in Romunija z najmanjšimi deleži v letu 2017 (manj kot 30 %), sledijo jim Nizozemska, Združeno kraljestvo in Portugalska (z deležem med 30 in 40 %). Nasprotno pa je v državah članicah, kot so Litva, Slovaška, Češka, Avstrija, Slovenija, Nemčija in Grčija, delež brezposelnih oseb, ki so navedle, da pri iskanju zaposlitve uporabljajo storitve javnih služb za zaposlovanje, višji od 70 %. V povprečju so brezposelni storitve javnih služb za zaposlovanje od začetka krize pri iskanju zaposlitve uporabljali vse manj, in sicer se je uporaba zmanjšala z 58,1 % leta 2008 na 45,2 % leta 2017 (za 1 odstotno točko manj kot leta 2016). Kljub temu je mogoče v nekaj državah članicah opaziti nasprotni trend, z znatnimi povečanji v Latviji in na Cipru (za več kot 30 odstotnih točk), v Estoniji in Grčiji (za približno 15 odstotnih točk) ter v Romuniji in Sloveniji (za približno 9 odstotnih točk). Vendar so zvišane stopnje v nekaterih od teh držav članic morda posledica večjih obveznosti glede registracije za dostop do nadomestil. Slika 50 kaže, kako so brezposelne osebe uporabljale izbrane alternativne metode iskanja zaposlitve, vključno z zasebnimi službami za zaposlovanje, pošiljanjem prošenj neposredno delodajalcem ter neformalnimi metodami, kot je poizvedovanje pri prijateljih, sorodnikih in sindikatih. Čeprav je težko najti splošne vzorce, se zdi, da se v državah članicah, kjer je uporaba storitev javnih služb za zaposlovanje majhna, najpogosteje uporabljajo neformalne metode.

Slika 49: Delež brezposelnih oseb, ki za iskanje zaposlitve uporabljajo storitve javnih služb za zaposlovanje

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili.

Slika 50: Delež brezposelnih oseb, ki za iskanje zaposlitve uporabljajo izbrane metode iskanja zaposlitve (2017)

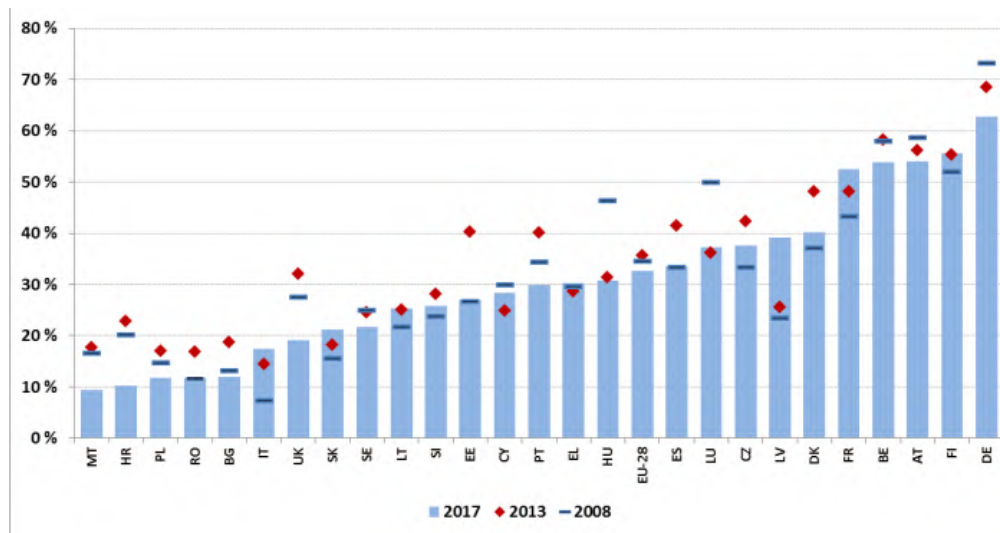
Vir: Eurostat, anketa o delovni sili.

Zagotavljanje ustreznih nadomestil za brezposelnost, dodeljenih za razumno obdobje, ki so dostopna vsem delavcem in jih spremljajo učinkovite aktivne politike trga dela, je ključno za podporo iskalcem zaposlitve med prehodi na trgu dela. V skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2018 je bila predstavljena obsežna primerjalna analiza glavnih značilnosti zasnove sistemov nadomestil za brezposelnost po vsej EU na podlagi rezultatov primerjalne analize nadomestil za brezposelnost in javnih služb za zaposlovanje, ki je bila izvedena v okviru Odbora za zaposlovanje. Analiza, v kateri je bilo preučenih več kazalnikov uspešnosti in vzvodov politike (za leto 2016 ali 2017, odvisno od razpoložljivosti podatkov), glede na omejene spremembe politike v referenčnem

obdobju tega poročila ostaja na splošno veljavna (za podrobnosti o reformah, ki so jih države članice sprejele na tem področju, glej oddelek 3.3.2; za dolgoročne preglede reform držav članic glej Evropska komisija, 2018⁷⁴). Ta oddelek vsebuje posodobitev analize, zlasti kazalnikov vzvodov politike. Poleg tega so v njem preučeni dodatni kazalniki strogosti zahtev glede iskanja zaposlitve za brezposelne iskalce zaposlitve, o katerih se je Odbor za zaposlovanje dogovoril leta 2018.

Delež kratkotrajno brezposelnih⁷⁵, ki prejemajo nadomestila za brezposelnost, v povprečju znaša eno tretjino. Ta delež se je po krizi nekoliko zmanjšal (s 34,4 % leta 2008 na 32,7 % leta 2017), pri čemer je v zadnjih letih ostal stabilen. Vendar so razlike med državami še vedno velike (slika 51). Te razlike so odvisne od zasnove politike sistemov nadomestil za brezposelnost (zlasti od pogojev za upravičenost, najdaljšega trajanja, strogosti zahtev glede iskanja zaposlitve in prekrivanja z drugimi sistemi socialne zaščite) ter cikličnega položaja različnih držav. Gledano dolgoročno je bilo v obdobju 2008–2017 največje povečanje pokritosti zabeleženo v Latviji (za skoraj 16 odstotnih točk), Italiji (10 odstotnih točk) in Franciji (9 odstotnih točk). Po drugi strani so bila največja zmanjšanja zabeležena na Madžarskem (–15 odstotnih točk), v Luksemburgu (–12 odstotnih točk), na Hrvaškem in v Nemčiji (–10 odstotnih točk). Vendar je stopnja pokritosti v Nemčiji še vedno najvišja (62,8 %), sledijo pa ji Finska, Avstrija, Belgija in Francija s stopnjami, višjimi od 50 %. Nasprotno pa je mogoče najmanjšo pokritost ugotoviti na Malti, Hrvaškem, Poljskem, v Romuniji in Bolgariji, kjer so stopnje znatno nižje od 15 % in kjer nič ne kaže na izboljšanje.

Slika 51: Pokritost kratkotrajno brezposelnih z nadomestili za brezposelnost

Vir: izračun na podlagi podatkov Eurostata in ankete o delovni sili. Opomba: podatki za Irsko in Nizozemsko niso na voljo.

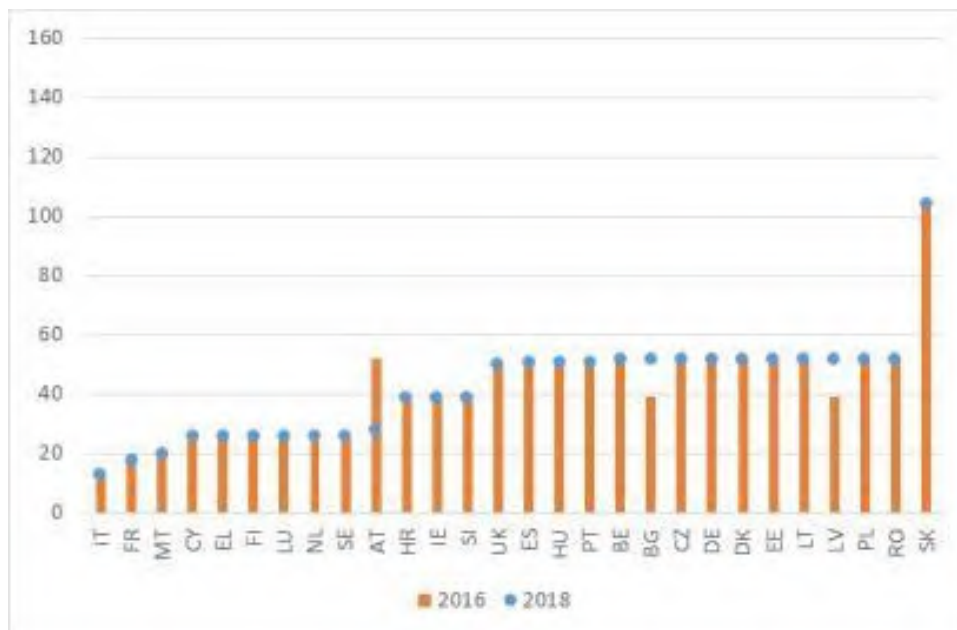
⁷⁴ Evropska komisija (2018). *Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual review 2018* (Razvoj trga dela in plač v Evropi. Letni pregled 2018), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg, 2018.

⁷⁵ Osebe, ki so brezposelne manj kot eno leto.

Zasnova nadomestil za brezposelnost v državah članicah se v obdobju 2016–2018 ni bistveno spremenila. Brezposelni so do nadomestil za brezposelnost na splošno upravičeni, če so bili v določenem obdobju zaposleni za minimalno obdobje in/ali imajo v določenem obdobju plačane prispevke za socialno varnost. Kot je prikazano na sliki 52, se to minimalno obdobje giblje od manj kot 20 tednov v Franciji in Italiji do enega leta (52 tednov) ali več na Poljskem, v Romuniji in na Slovaškem. V obdobju 2016–2018 niso bile zabeležene skoraj nobene spremembe, razen treh izjem. V Avstriji se za prvo vlogo še vedno zahteva, da ima prosilec v zadnjih 24 mesecih plačane prispevke za socialno varnost za 52 tednov. Vendar je bilo za naslednje vloge to obdobje skrajšano na 28 tednov. V Bolgariji se je trajanje zahtevanega obdobja plačevanja prispevkov za upravičenost z devetih mesecev plačanih prispevkov v 15 mesecih pred brezposelnostjo podaljšalo na vsaj 12 mesecev plačanih prispevkov v 18 mesecih pred brezposelnostjo. Podobno zmanjšanje se je izvedlo v Latviji, kjer se namesto vsaj devetih mesecev plačanih prispevkov v 12 mesecih pred brezposelnostjo zdaj zahteva vsaj 12 mesecev plačanih prispevkov v 16 mesecih pred brezposelnostjo. Kar zadeva najdaljše trajanje prejemanja nadomestila (slika 53), v letih 2017 in 2018 ni bilo sprememb. Belgija ostaja v zgornjem delu lestvice z neomejenim trajanjem prejemanja nadomestila, pri čemer je treba upoštevati, da nima sheme pomoči za brezposelnost. Na drugem koncu sta Madžarska in Malta. Najdaljše trajanje prejemanja nadomestil je v večini držav članic še vedno krajše od obdobja plačevanja prispevkov; le v štirih sta ti obdobji enaki (Francija, Nizozemska, Grčija in Luksemburg), v treh pa je trajanje prejemanja nadomestil daljše (Finska, Danska in Belgija). Tudi raven in ustreznost nadomestil za brezposelnost se med državami članicami zelo razlikujeta. Neto nadomestitvene stopnje za delavca z nizko plačo in kratko delovno dobo (eno leto) znašajo od manj kot 20 % prejšnjega (neto) dohodka na Madžarskem do približno 90 % prejšnjega (neto) dohodka v Luksemburgu (slika 54). Primerjava z neto nadomestitvenimi stopnjami v 2. in 12. mesecu obdobja brezposelnosti kaže vpliv prenehanja prejemanja nadomestila (pri čemer posamezniki preidejo v druge sheme, kot sta pomoč za brezposelnost ali socialna pomoč) ali postopnega znižanja nadomestila⁷⁶.

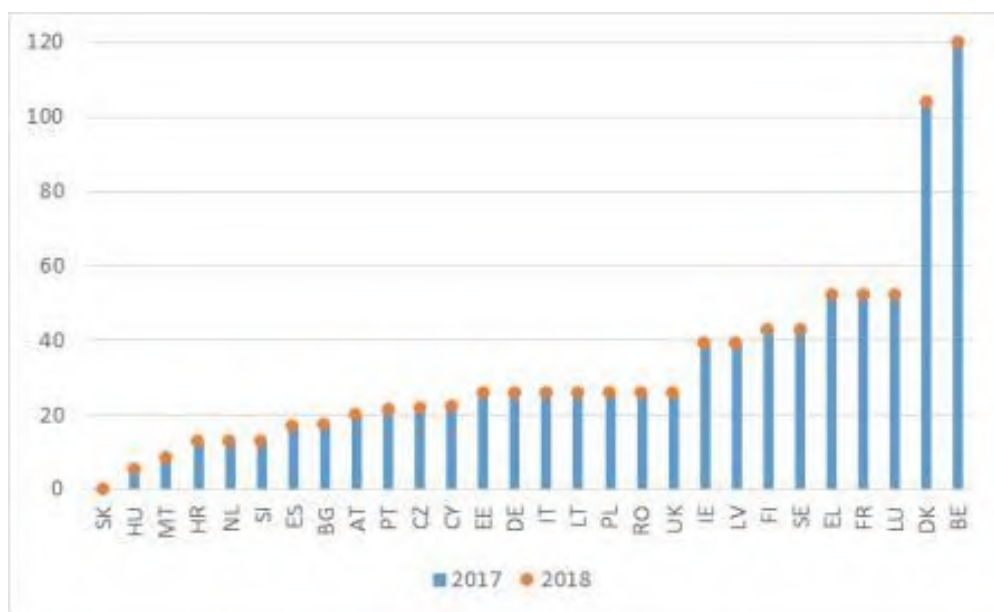
⁷⁶ Modeli OECD, ki se uporabljajo za ta kazalnik, so bili od sprejetja skupnega poročila o zaposlovanju za leto 2018 v Svetu izboljšani, zlasti za Avstrijo, Dansko, Estonijo, Finsko, Nemčijo, Španijo, Irsko, Italijo in Združeno kraljestvo.

Slika 52: Trajanje zahtevanega obdobja plačevanja prispevkov za upravičenost, 2016 in 2018 (v tednih)

Vir: podatkovna zbirka MISSOC (Vzajemni informacijski sistem o socialni varnosti) in nacionalna zakonodaja. Opomba: Na Malti (2018) je minimalno merilo za upravičenost 50 tednov plačanih prispevkov, od tega pa mora biti vsaj 20 tednov plačanih ali priznanih v zadnjih dveh koledarskih letih; na Irskem (2016 in 2018) pa morajo biti od prvega delovnega dne od zaposlitve osebe plačani vsaj 104 tedenski prispevki.

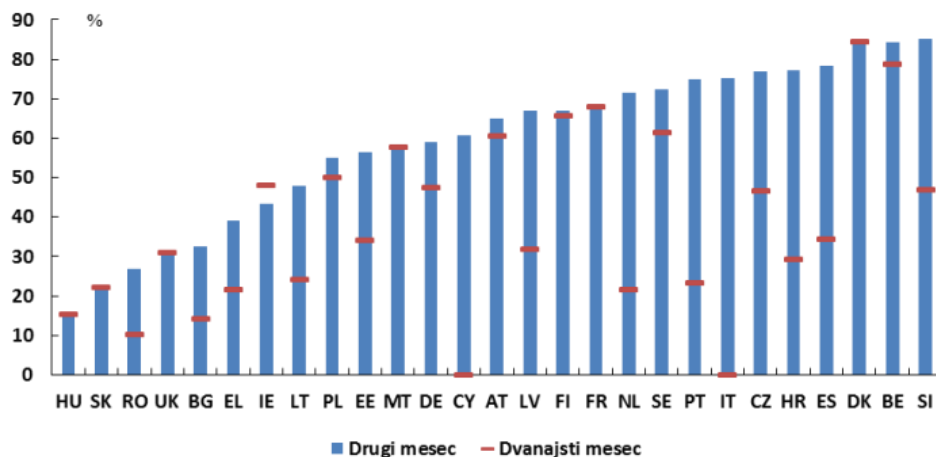
Slika 53: Najdaljše trajanje prejemanja nadomestil pri upravičencih z enim letom delovne dobe, 2017 in 2018

Vir: podatkovna zbirka MISSOC (Vzajemni informacijski sistem o socialni varnosti) in nacionalna zakonodaja (januar 2017 in januar 2018). Opomba: v Belgiji trajanje prejemanja nadomestil ni omejeno. Na Cipru se tedni izračunajo na podlagi šestih delovnih dni na teden. Na Irskem se nadomestilo za 39 tednov (234 dni) izplača le tistim z 260 ali več plačanimi tedenskimi prispevki socialnega zavarovanja v zvezi s plačo. Na Slovaškem oseba,

ki ima prispevke plačane za eno leto, ne more prejemati nadomestila za brezposelnost (zahtevata se vsaj dve leti plačanih prispevkov za zavarovanje za primer brezposelnosti v zadnjih treh letih). Na Poljskem je trajanje prejemanja odvisno od stopnje brezposelnosti v regiji glede na nacionalno povprečje.

Slika 54: Neto nadomestitvena stopnja nadomestil za brezposelnost pri osebah s 67 % povprečne plače v drugem in dvanajstem mesecu brezposelnosti (2018)

Vir: Evropska komisija na podlagi modela OECD za davke ter socialne prejemke in nadomestila. Opomba: kazalnik se izračuna za 20-letno osebo brez otrok in s kratko delovno dobo (eno leto). Nadaljnje podrobnosti o metodologiji so na voljo v opombi 76.

Države članice so razvile več strategij za aktiviranje prejemnikov nadomestil za brezposelnost.

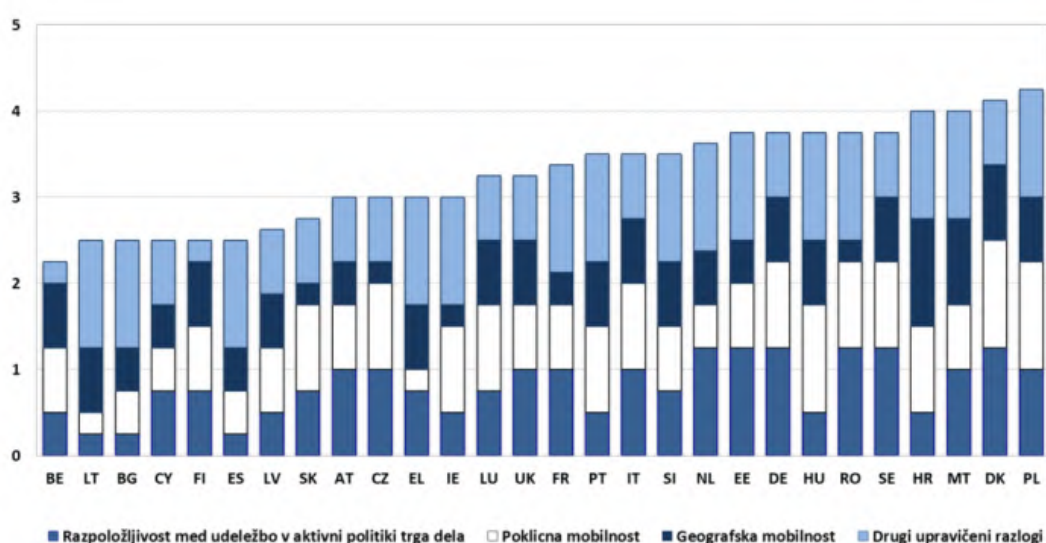
Sprejeti instrumenti politike so v skladu z načelom vzajemne obveznosti. Zlasti morajo prejemniki nadomestil za brezposelnost sodelovati pri dejavnostih iskanja zaposlitve, javni organi pa jih morajo podpreti pri iskanju zaposlitve in premagovanju ovir, ki bi jim preprečile ponovno pridobitev zaposlitve, ter hkrati spremljati njihovo skladnost s pogoji glede razpoložljivosti za delo (in po potrebi izvajati sankcije). Države članice so široko sprejele načelo zgodnjega posredovanja in zagotavljanja storitev, prilagojenih brezposelnim iskalcem zaposlitve, da bi se skrajšala obdobja brezposelnih, spodbudilo dobro usklajevanje ponudbe in povpraševanja ter preprečila dolgotrajna brezposelnost in odvracanje. Dejansko se v večini držav članic od javnih služb za zaposlovanje zahteva, naj zagotovijo nekatere vrste zgodnje podpore iskalcem zaposlitve (izdelava profilov, oblikovanje posameznih akcijskih načrtov, osebno svetovanje).

Strogost pogojev glede razpoložljivosti za delo in zahtev glede iskanja zaposlitve⁷⁷, povezanih z nadomestili za brezposelnost, se zelo razlikuje. Slika 55 prikazuje strogost zahtev glede razpoložljivosti in ustrezna delovna merila za prejemnike nadomestil za brezposelnost. Zdi se, da so

⁷⁷ Te kazalnike politike je razvila OECD z uporabo podatkov, pridobljenih s celovitimi strokovnimi študijami. Zagotavljajo informacije o pravnih (tj. de jure) pogojih, ne pa tudi o njihovem učinkovitem izvajanju (ki se lahko razlikuje med državami z enakimi pravili). Teh kazalnikov ni mogoče razlagati poenostavljeno, saj ni mogoče opredeliti „optimalne“ stopnje strogosti zahtev glede iskanja zaposlitve in razpoložljivosti.

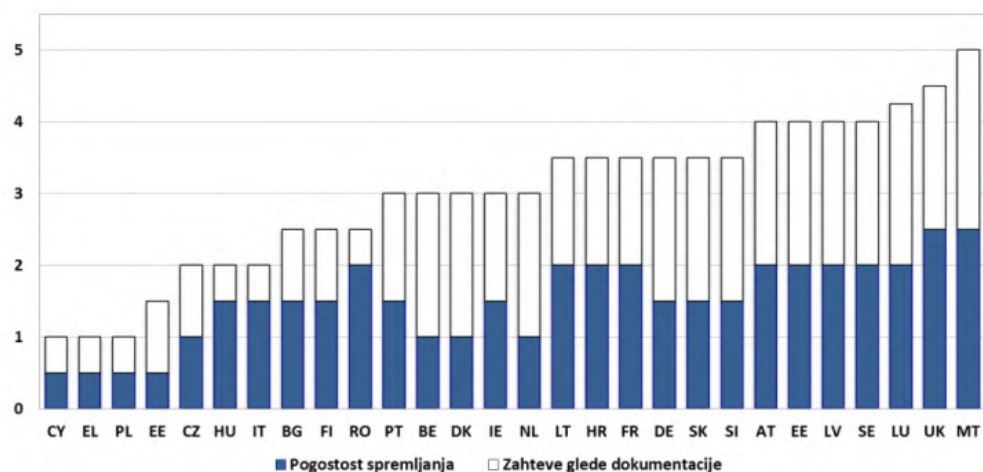
najstrožje na Poljskem, Danskem, Malti in Hrvaškem, najmanj stroge pa v Belgiji, Litvi, Bolgariji, na Cipru, Finskem in v Španiji. Slika 56 prikazuje velike razlike v strogosti zahtev glede iskanja zaposlitve in spremljanja. Strožje zahteve so zlasti na Malti, v Združenem kraljestvu in Luksemburgu, najmanj stroge pa so zabeležene na Cipru, v Grčiji in na Poljskem. Nazadnje, slika 57 prikazuje tudi veliko raznolikost strogosti sankcij, ki se uporabljajo, kadar prejemniki nadomestil za brezposelnost ne izpolnjujejo zahtev glede razpoložljivosti in iskanja zaposlitve. Zdi se, da so sankcije najstrožje v Sloveniji, Romuniji, Luksemburgu, Grčiji, na Hrvaškem in Portugalskem, medtem ko so najmanj stroge v Avstriji, na Madžarskem, Cipru, Irskem, Danskem in v Nemčiji (vendar je to v nekaterih primerih povezano s krajšim trajanjem nadomestil). Zdi se, da imajo Malta, Hrvaška in Estonija strožje določbe pri vseh razsežnostih. Vendar je v več državah članicah razvidna kombinacija strožjih določb za nekatere komponente in manj strogih za druge komponente. Danska ima na primer druge najstrožje določbe za zahteve glede razpoložljivosti in ustrezna delovna merila, ene od najmanj strogih pa ima za sankcije v zvezi z nadomestili. Iz teh različnih pristopov je razvidno, kako nacionalni sistemi obravnavajo moralno tveganje, povezano z nadomestili iz zavarovanja za primer brezposelnosti. Na primer, strožje zahteve glede iskanja zaposlitve in razpoložljivosti naj bi spodbudile večja prizadevanja pri iskanju zaposlitve in hitrejše sprejemanje ponudb za zaposlitev, s čimer bi se izravnali morebitni finančni odvračilni dejavniki, ki so jih ustvarili sistemi nadomestil za brezposelnost, in skrajšalo trajanje brezposelnosti. Hkrati pa lahko imajo prestroge zahteve ravno nasprotno učinke, na primer kar zadeva zmanjšanje pokritosti z nadomestili ali slabše usklajevanje ponudbe in povpraševanja, ki morda ni dolgotrajno (pri čemer je več ljudi pogostejše ponovno brezposelnih).

Slika 55: Zahteve glede razpoložljivosti in ustrezna delovna merila, 2017

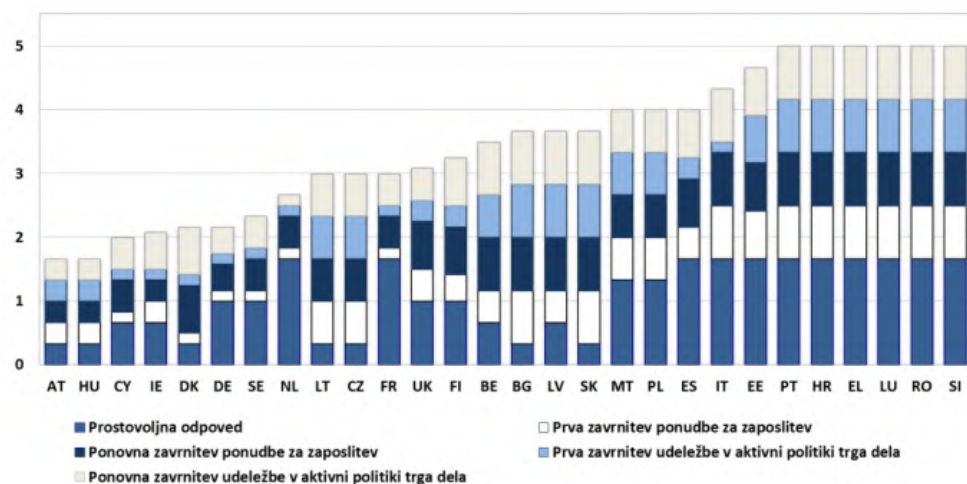
Vir: OECD. Opomba: razvrščene so od 1 (najprizanesljivejše) do 5 (najstrožje).

Slika 56: Zahteve glede iskanja zaposlitve in spremljanja, 2017

Vir: OECD. Opomba: razvrščene so od 1 (najprizanesljivejše) do 5 (najstrožje).

Slika 57: Strogost sankcij v zvezi z nadomestili, 2017

Vir: OECD. Opomba: razvrščene so od 1 (najprizanesljivejše) do 5 (najstrožje).

Odprava ovir za mobilnost delavcev in učencev lahko poveča zaposljivost ter razvoj znanj in spretnosti, kar prispeva k izkoriščanju celotnega potenciala evropskega trga dela. Leta 2017 je

bilo približno 12,4 milijona delovno sposobnih državljanov v EU (starih 20–64 let), ki niso živeli v državi državljanstva, ampak drugi državi⁷⁸. Ta številka se je v primerjavi z letom 2016 povečala za 5 %, podobno kot v prejšnjih letih. Nemčija in Združeno kraljestvo sta bili leta 2017 glavni državi stalnega prebivališča ter sta gostili 3 milijone oziroma 2,6 milijona ljudi, sledijo jima Španija (1,4 milijona), Italija (1,2 milijona) in Francija (približno 1 milijon). V Nemčiji in Združenem kraljestvu se od leta 2015 njihovo število še naprej povečuje, v Italiji in Franciji pa je rast zmernejša (in manjša od povprečja). Nasprotno pa je imela Španija absolutno manjše število preseljenecv v EU-28, z 1-odstotnim zmanjšanjem v primerjavi z letom 2016. S tem se nadaljuje (upočasnen) trend zmanjševanja, ki traja od leta 2014. Glavne države izvora se od leta 2016 niso spremenile, pri čemer romunski, poljski, portugalski, italijanski in bolgarski državljani predstavljajo največje skupine na ravni EU. Skupaj jih je približno 6,6 milijona, več kot polovica vseh preseljenecv iz EU-28 v EU. Glede na delež prebivalstva so največji odlivi zabeleženi v Litvi, Romuniji in Latviji; naraščajoč trend je mogoče opaziti v Litvi, Romuniji, Latviji, Estoniji in na Hrvaškem. Glavne države izvora in namembne države ostajajo enake, če se upoštevajo ekonomsko aktivni državljani (tj. zaposleni in iskalci zaposlitve).

Študij v tujini je koristen za razvoj znanj in spretnosti ter boljše prihodnje možnosti na trgu dela. Mobilni študenti prispevajo k razvoju znanja, krepitvi kulturne zavesti, izboljšanju tehnologije in krepitvi zmogljivosti v svoji državi, ko se po študiju v tujini vrnejo domov. Poleg tega izmenjave študentov med državami povečujejo možnosti za sodelovanje med akademskimi ustanovami ter prispevajo k evropskemu cilju odpiranja in modernizacije izobraževalnih sistemov. Vendar so le majhni deleži Evropejcev mobilni diplomanti. Leta 2016 je bilo le 10,7 % visokošolskih diplomantov iz držav članic EU mobilnih; 3,1 % jih je bilo mobilnih za pridobitev diplome in diplomiralo v drugi državi od tiste, v kateri so pridobili diplomo, medtem ko je bilo 7,6 % diplomatov, ki so prebivali v tujini zaradi kreditne mobilnosti in so v tujini začasno študirali in/ali opravljali delovno prakso. Države članice z največjim deležem diplomantov, ki so diplomo pridobili z zunanjo mobilnostjo, so Luksemburg (84,4 %), Nizozemska (23,2 %) in Finska (19,5 %). Stopnje študentske mobilnosti so višje od 15 % še v štirih državah članicah EU (v Nemčiji, Franciji, na Cipru in v Litvi). Vzorci mobilnosti med državami so pojasnjeni z več dejavniki, kot so geografska bližina, jezikovne vezi ali razpoložljivost programov v angleškem jeziku v neangleško govorečih državah. Kakovost poučevanja na univerzah in njihov ugled so prav tako močni dejavniki, ki privabijo študente.

Socialni dialog, ne glede na to, ali je dvo- ali tristranski, je ključni element evropskega socialnega tržnega gospodarstva. Omogoča spodbujanje sporazumov in ukrepov politike, ki uravnovešajo

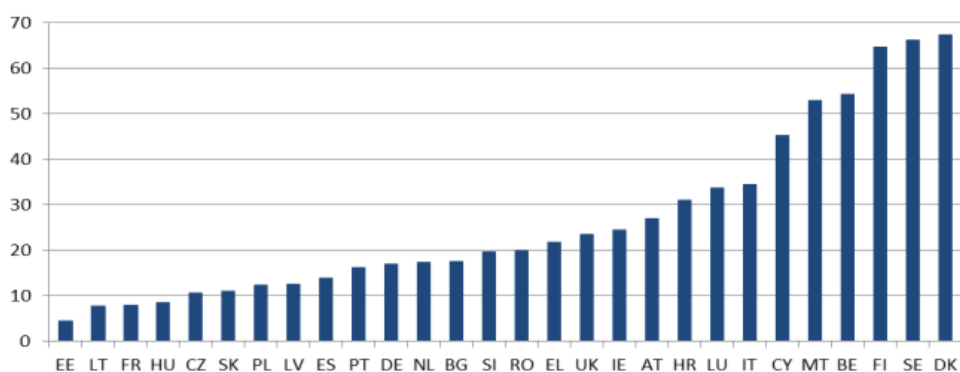
⁷⁸ Ta podatek se nanaša na „dolgoročne“ preseljence v delovni starosti iz EU-28, ki živijo v EU-28, na podlagi demografskih statističnih podatkov Eurostata. Za podrobnosti glej Evropska komisija (v pripravi), *2018 Annual Report on Intra-EU Labour Mobility, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion* (Letno poročilo o mobilnosti delovne sile znotraj EU za leto 2018), GD za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje, 2018.

interese obeh strani industrije. Z učinkovitim socialnim dialogom se najdejo rešitve, ki so sprejemljive za vključene partnerje, s čimer se zmanjšajo konflikti v družbi in krepi socialna kohezija. Pomemben element takega dialoga je vzajemno spoštovanje in zaupanje med partnerji, kar je povezano z izkušnjami iz preteklega dobrega sodelovanja in dodano vrednostjo takih rezultatov, doseženih s pogajanjem. Da bi se taka pogajanja lahko izvedla, morajo biti socialni partnerji neodvisni drug od drugega in od vlade (avtonomnost socialnih partnerjev). Zato socialni dialog koristi delavcem, delodajalcem in vladam. V pobudi „Nov začetek za socialni dialog“, ki se je začela izvajati marca 2015, ter v sklepih Sveta in štiristranski izjavi, ki so jo evropski socialni partnerji, Komisija in nizozemsko predsedstvo podpisali v imenu Sveta o „Novem začetku za močan socialni dialog“, sprejetih junija 2016, so države članice pozvane, naj s socialnimi partnerji tesno sodelujejo pri oblikovanju in izvajanju ustreznih reform in politik v skladu z nacionalnimi praksami. V evropskem stebru socialnih pravic in novi smernici za zaposlovanje št. 7 je znova poudarjeno, da je socialni dialog temeljna vrednota Evropske unije.

Nacionalni sistemi socialnega dialoga v Evropski uniji so zelo raznoliki. Te razlike so v glavnem povezane z različnimi institucionalnimi okviri in operativnimi zmogljivostmi organizacij socialnih partnerjev, ki prispevajo k pomembnim razlikam v kakovosti socialnega dialoga. Čeprav ni enotnega modela, ki bi ustrezal vsem, bi bilo treba pravočasno in smiselno vključevanje socialnih partnerjev v načrtovanje in izvajanje politike, vključno z zagotavljanjem podpore za povečanje zmogljivosti socialnih partnerjev, šteti za skupni imenovalac v uspešnih in učinkovitih tristranskih sistemih socialnega dialoga. To velja tudi za dvostranski socialni dialog.

Zmogljivost socialnih partnerjev ima pomembno vlogo pri oblikovanju socialnega dialoga. Iz podatkov o članstvu v socialnih partnerjih je delno razvidna njihova zmogljivost za zastopanje ustreznih skupnih interesov obeh strani industrije (slika 58). Večje in bolj reprezentativno kot je njihovo članstvo, močnejša naj bi bila njihov glas in mandat. Vendar ti podatki ne dajejo celotne slike. V nekaterih državah članicah z majhno izmerjeno gostoto sindikatov (npr. v Franciji) imajo lahko sindikati razmeroma široko podporo tudi od nečlanov (glej podatke Eurobarometra o zaupanju v sindikate) in imajo precejšnjo zmožnost sodelovanja pri razvoju politik. V večini držav članic se gostota sindikatov zmanjšuje od osemdesetih let prejšnjega stoletja, gostota delodajalcev pa je nekoliko stabilnejša. Poleg skupnih podatkov o članstvu lahko na zmogljivost socialnih partnerjev vpliva tudi struktura zastopanja, ki je lahko bolj ali manj razdrobljena, zlasti kadar je razdrobljeno zastopanje slabo usklajeno.

Slika 58: Stopnja gostote sindikatov

Vir: OECD in podatkovna zbirka ICTWSS (uporabljen je bil vir, ki vsebuje novejšje podatke za posamezno državo članico). Opomba: izračunano kot delež zaposlenih, ki so člani sindikatov. Podatki so za leto: 2017 za Švedsko; 2016 za Avstrijo, Češko, Dansko, Finsko, Irsko, Italijo, Litvo, Madžarsko, Nemčijo, Nizozemsko in Združeno kraljestvo; 2015 za Belgijo, Estonijo, Francijo, Latvijo, Luksemburg, Portugalsko, Slovaško, Slovenijo in Španijo; 2014 za Poljsko; 2013 za Ciper in Grčijo; 2012 za Bolgarijo, Hrvaško, Malto in Romunijo. Podatki o gostoti delodajalcev za več držav članic so bili v zadnjih letih redkeje posodobljeni, zato na diagramu niso predstavljeni.

V več državah članicah ukrepe za krepitev zmogljivosti podpirajo evropski strukturni in investicijski skladi. Finančna podpora je bila med drugim dodeljena v Bolgariji, na Cipru, Češkem, v Grčiji, Franciji, Litvi, Latviji, na Poljskem, Slovaškem in Portugalskem. Na Portugalskem Evropski socialni sklad (ESS) podpira institucionalno krepitev zmogljivosti socialnih partnerjev zaradi njihove pomembne vloge pri modernizaciji institucij trga dela, vključno z upravljanjem in izvajanjem aktivnih politik trga dela ter poklicnega izobraževanja in usposabljanja. V Latviji ESS podpira krepitev dvostranskega socialnega dialoga. Cilj projektov je razviti pravni okvir za olajšanje socialnega dialoga v različnih sektorjih. Vendar obstajajo možnosti za izboljšanje črpanja razpoložljivih sredstev EU v več državah članicah, da se poveča zmogljivost socialnih partnerjev.

Spreminjajoči se svet dela organizacijam socialnih partnerjev ponuja nove priložnosti, vendar prinaša tudi nove grožnje. Že zdaj so pri delavcih z različnimi pogodbenimi dogovori razvidni zelo različni vzorci zastopanja. Zlasti je stopnja zaposlenih s pogodbami za nedoločen čas, včlanjenih v sindikate, precej višja kot pri delavcih s pogodbo za določen čas. Poleg tega je za večino novih oblik zaposlitve značilno pomanjkanje zastopanja. Nizozemske raziskave kažejo, da lahko ta razvoj vpliva na izid kolektivnih pogajanj, in sicer z manjšimi zvišanji plač v sektorjih s številnimi neodvisnimi delavci (in manjšim članstvom) v primerjavi z drugimi sektorji⁷⁹. Hkrati je za podjetja v rastočem storitvenem sektorju manj verjetno kot za podjetja v industriji, da bodo člani organizacij delodajalcev. V zadnjih letih so organizacije socialnih partnerjev sprejele pobude za privabljanje novih članov ali

⁷⁹ DNB, „Flexibilisering arbeidsmarkt gaat gepaard met daling arbeidsinkomensquote“, *DNBulletin*, 2018, objavljeno 1. februarja 2018.

krepitev glasov nekaterih manj zastopanih skupin (mladih in platformnih delavcev) s ciljno usmerjenimi strategijami in zaposlovanjem ter ustvarjanjem posebnih struktur v organizaciji⁸⁰.

V EU se reprezentativnost organizacij socialnih partnerjev običajno ocenjuje z uporabo dveh različnih načel. Po eni strani se nekatere države opirajo predvsem na „pravno skladnost“, kar pomeni, da določeno število zakonskih zahtev ureja reprezentativnost socialnih partnerjev in določa predpogoje za sodelovanje v kolektivnih pogajanjih in zavezujočih kolektivnih pogodbah (npr. volitve in gostota ali članstvo na strani sindikata ter pokritost zaposlenih ali gostota članstva delodajalcev na strani delodajalca). Po drugi strani pa se druge države članice opirajo na načelo „vzajemnega priznavanja“, ki vključuje samoregulacijo socialnih partnerjev. Več držav uporablja tudi kombinacijo teh dveh načel. V praksi lahko pomanjkanje preglednosti oteži enotno merjenje reprezentativnosti različnih organizacij⁸¹.

V evropskem semestru se socialnemu dialogu namenja vse večja pozornost. Leta 2017 se je v Odboru za zaposlovanje izvedel prvi celovit večstranski nadzor nad vključevanjem socialnih partnerjev v reforme in politike, ki je bil institucionalno podprt s smernicami za zaposlovanje, pri čemer je bilo pregledanih 14 držav članic, in sklepi za posamezne države. Prisotni so bili predstavniki nacionalnih socialnih partnerjev, ki so predložili svoje mnenje o trenutnem stanju. Čeprav je delovanje socialnega dialoga specifično za vsako državo, je pregled razkril nekatere izzive, ki so skupni več pregledanim državam članicam. Ti vključujejo težave socialnih partnerjev z zmogljivostjo ter potrebo po bolj predvidljivem, smiselnem in pravočasnem posvetovanju s socialnimi partnerji, ki zajema različne faze reform. Sklepi, sprejeti na podlagi večstranskega nadzora, so skupaj z nadaljnjo analizo v poročilih o državah na koncu precej poudarili vlogo socialnega dialoga v priporočilih za posamezne države, ki jih je Komisija predlagala maja, Svet pa jih je sprejel julija 2018. Pri dveh državah članicah (Madžarski in Romuniji) se v priporočilih izrecno poziva k izboljšanju socialnega dialoga, medtem ko je pri več drugih državah članicah v uvodnih izjavah ponovno poudarjena vloga socialnih partnerjev, v nekaterih primerih vključno z obstoječimi izzivi. V nekaterih primerih obstaja manevrski prostor za izboljšanje zmogljivosti socialnih partnerjev in zagotovitev ustreznega okvira tem partnerjem za predvidljivo in pravočasno posvetovanje o oblikovanju politike in zlasti reformah, tudi v vseh ključnih fazah evropskega semestra.

Posvetovanje z organizacijami civilne družbe je prav tako pomembno pri zagotavljanju, da se reforme oblikujejo in izvajajo učinkovito. Kot je poudarjeno v revidiranih smernicah za zaposlovanje, sprejetih julija 2018, bi morale države članice upoštevati izkušnje organizacij civilne družbe v zvezi z zaposlovanjem in socialnimi vprašanji, kjer je to ustrezno, in graditi na obstoječih

⁸⁰ Glej poglavji 5 v izdajah publikacije „Employment and Social Developments in Europe“ (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi) za leti 2018 in 2017.

⁸¹ Eurofound, *The concept of representativeness at national, international and European level* (Pojem reprezentativnosti na nacionalni, mednarodni in evropski ravni), 2016.

nacionalnih praksah. Da bi njihova vključenost prispevala k opredelitvi izzivov in sredstev politike, mora dialog temeljiti na načelih odprtosti, pluralizma in preglednosti. Predhodni dokazi⁸² kažejo, da se stopnja vključenosti zainteresiranih strani civilne družbe v državah članicah močno razlikuje, tako glede evropskega semestra kot tudi splošneje glede posvetovanj o načrtovanih reformah. Posvetovanje z zainteresiranimi stranmi je lahko izziv v državah, kjer je civilna družba manj organizirana: v nekaterih državah članicah je lahko problematična zlasti nezadostna zmogljivost za aktivno sodelovanje v politični razpravi.

3.3.2 Odziv politike

V nekaterih državah članicah potekajo reforme na področju delovnopravne zakonodaje, da bi se doseglo boljše ravnoesje med prožnostjo in varnostjo ter preprečila segmentacija. Francija je v okviru širše reforme delovnega prava iz januarja 2018 uvedla obvezno upoštevanje delovnega staža in starosti pri sredstvih za zaposlene v primeru nezakonite odpovedi delovnega razmerja iz poslovnih razlogov, da bi se povečala usklajenost zneskov, povezanih s podobnimi primeri, in olajšalo reševanje pravnih sporov v spravi fazi. To se bo izravnilo z zvišanjem odpravnine v primeru poslovno upravičenih odpovedi delovnega razmerja, in sicer za 25 %. Poleg tega lahko podjetja z večinskim soglasjem izvedejo *Rupture Conventionnelle Collective*, tj. skupno dogovorjeno odpoved v zameno za nadomestilo zaposlenemu (ki ne more biti nižje od individualne odpravnine), po pogajanjih s sindikati. Uporabo tega mehanizma morajo potrditi javni organi, zlasti da se preprečijo zlorabe. Časovni okvir za vložitev tožbe za izpodbijanje odpovedi delovnega razmerja (razen v primeru nadlegovanja in diskriminacije) se je z dveh let skrajšal na eno leto. Poleg tega so bila decembra 2017 pregledana pravila o kolektivnih pogajanjih, da bi se omejil obseg ocene finančnih težav, na podlagi katerih je utemeljeno kolektivno odpuščanje; ocena za ocenjevanje gospodarskih težav podjetja je zdaj omejena na nacionalno ozemlje, ne več na ves svet, kar podjetjem omogoča več možnosti za utemeljitev kolektivnih odpuščanj. V Belgiji so se leta 2018 skrajšali odpovedni roki v začetnem obdobju vsake nove pogodbe o zaposlitvi (z dveh tednov na en teden v prvih treh mesecih in s štirih tednov na tri tedne v četrtem mesecu). Na Hrvaškem je bila s spremembo zakona o delu leta 2017 ponovno uvedena možnost za delodajalce, da pred sodiščem vložijo zahtevek za odpravo zavrnitve soglasja sveta delavcev k odpovedi delovnega razmerja zaščitene zaposlenih (npr. zaposlenih, ki so člani sveta delavcev, invalidnih zaposlenih, starejših zaposlenih itd.), ki je bila odpravljena leta 2014. V Italiji se je nedavno zvišalo nadomestilo delavcem v primeru neupravičenih odpovedi delovnega razmerja.

⁸² Kot so bili zbrani na primer med seminarjem *The Social Pillar and European Semester as tools for delivering social Europe – a reflection with civil society* (Socialni steber in evropski semester kot orodji za uresničevanje socialne Evrope – razprava s civilno družbo), ki se je izvedel 2. oktobra 2018 v Bruslju.

Več držav članic na tem področju še naprej načrtuje ukrepe, ki bodo morda sprejeti v bližnji prihodnosti. Na Nizozemskem je bil na javnem posvetovanju aprila 2018 predložen (osnutek) svežnja celovitih ukrepov, namenjen doseganju boljšega ravnovesja na področju delovnopravne zakonodaje. Sveženj vključuje uvedbo dodatnega razloga (t. i. „kopičenje“) za odpuščanje delavcev s pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas, morebitno podaljšanje poskusnega obdobja za pogodbe za nedoločen čas (z dveh na pet mesecev), podaljšanje obdobja trajanja zaporednih pogodb o zaposlitvi za določen čas na tri leta (namesto le dve leti kot prej) in možnost razlikovanja prispevkov za brezposelnost glede na vrsto pogodbe. Na Finskem vlada pripravlja spremembo zakona o pogodbah o zaposlitvi, katere cilj je omiliti merila za posamično odpuščanje v podjetjih, ki zaposlujejo deset ljudi ali manj. Cilj je znižati prag za zaposlovanje novih zaposlenih. To bi bilo združeno z lažjim zaposlovanjem mladih brezposelnih (mlajših od 30 let) s pogodbami o zaposlitvi za določen čas. Osnutek predloga je bil za pripombe objavljen poleti 2018. Vlada je na podlagi pripomb spremenila velikost podjetij, in sicer je namesto podjetij z 20 zaposlenimi predlagala podjetja z desetimi zaposlenimi. Sprememba je bila do zdaj različno ocenjena zaradi širokega področja uporabe obeh ukrepov, ki po mnenju nekaterih ni dovolj ciljno usmerjeno.

Kar zadeva pogodbe o zaposlitvi za določen čas, nekatere države članice sprejemajo ukrepe, da bi določile strožje pogoje njihove uporabe (ter preprečile zlorabe) ali omogočile večjo svobodo kolektivnih pogajanj pri pogajanjih o njihovem okviru. Na Češkem je začelo julija 2017 veljati več ukrepov, namenjenih preprečevanju zlorab agencij za začasno delo; ti vključujejo strožje sankcije za odgovornega predstavnika agencije za začasno delo, ki je izgubila licenco zaradi kršitev obveznosti. V Sloveniji so spremembe zakona o inšpekciji dela namenjene preprečevanju nezakonite uporabe atipičnih oblik dela, vključno z delom na podlagi civilnopravnih pogodb in sankcioniranjem tistih delodajalcev, ki ne plačujejo pravočasno. Zlasti kadar inšpektor ugotovi, da je delo nezakonito opravljeno na podlagi civilnopravne pogodbe, mora delodajalec v treh dneh delavcu ponuditi ustrezno pogodbo o zaposlitvi. Francija je omogočila, da pogajanja na ravni sektorja prevladajo nad nacionalnim delovnim pravom pri določitvi okvira uporabe pogodb za določen čas in pogodb o začasni zaposlitvi (glej poglavje 3.1). Sporazumi na ravni podjetja so lahko manj ugodni od sporazumov na ravni sektorja z odpravo možnosti za določitev „klavzul o prepovedi“ za slednje. Na Portugalskem je bil junija 2018 s socialnimi partnerji dogovorjen celovit sveženj ukrepov za odpravo segmentacije trga dela (sveženj naj bi bil uzakonjen do konca leta 2018). Spremembe vključujejo: skrajšanje najdaljšega trajanja pogodb za določen čas s treh na dve leti (vključno z podaljšanji) s skupnim trajanjem podaljšanj, ki ne presegajo trajanja začetnega obdobja; skrajšanje najdaljšega trajanja pogodb za nedoločen čas (*contratos de trabalho a termo incerto*) s šestih na štiri leta; omejitev obsega utemeljitev za uporabo pogodb za določen čas za mlajše delavce in dolgotrajno brezposelne. Hkrati se bo poskusna doba podaljšala na 180 dni za pogodbe o prvi zaposlitvi in novozaposlene dolgotrajno brezposelne. Tristranski sporazum poziva tudi k obdavčitvi prekomerne fluktuacije

zaposlenih, pri čemer bo prekomerna fluktuacija (po sektorjih) opredeljena z regulativnim odlokom, z vključitvijo socialnih partnerjev. Nazadnje, Grčija načrtuje povečanje zaščite delavcev, ki opravljajo pogodbeno delo. Prvič se bo uvedel integriran sistem pravil, s katerim se bo vzpostavila vzajemna in skupna odgovornost naročnika, izvajalca in podizvajalca za delavce pri opravljanju pogodbenega dela. S tem se bo razširilo varstvo pravic delavcev, kar zadeva plače, prispevke za socialno varnost, odpravnine in odškodnino v primeru nesreče pri delu. V Italiji se je najdaljše trajanje pogodb za določen čas skrajšalo s 36 na 24 mesecev. Največje število podaljšanj se je zmanjšalo s pet na štiri, po dvanajstem mesecu pa so podaljšanja dovoljena le, če so formalno zagotovljeni novi razlogi za utemeljitev. Z zakonom se je povečal tudi dodatni prispevek za socialno varnost, ki ga delodajalci plačajo za podaljšanje pogodb za določen čas, in sicer za 0,5 odstotne točke. Nazadnje, kvota zaposlenih na podlagi pogodb za določen čas se je z 20 % povečala na 30 % vseh zaposlenih, vendar zdaj vključuje tudi delavce, zaposlene pri agencijah za zagotavljanje začasnega dela.

Uvajajo se nekatere inovacije v zvezi z novimi oblikami dela, vključno s platformnimi delavci in delavci, ki delajo za svoj račun. V Franciji je bilo za spletne platforme uvedeno prostovoljno sprejetje socialne listine za neodvisne delavce. Ta listina mora vsebovati sklop načel, ki veljajo za neodvisne delavce, registrirane na spletnih platformah, vključno s sodelovanjem platform v zavarovanju za primer nesreče na delu in obveznim financiranjem usposabljanja s strani platform, ki velja za neodvisne delavce. V Belgiji je bila uporaba „prožnih delovnih razmerij“ (ki so se že uporabljala v sektorju gostinstva) razširjena na druge sektorje, zlasti maloprodajni sektor; za prožno delovno razmerje lahko zaprosijo upokoјenci in vsi delavci, ki imajo sklenjeno pogodbo za vsaj štiri petine polnega delovnega časa. Prihodki od prožnih delovnih mest niso obdavčeni in zaposleni zanje ne plačajo prispevkov za socialno varnost, delodajalec pa plača znižane prispevke za socialno varnost. V Španiji si z reformo zakona o samostojnih delavcih iz leta 2017 prizadevajo izboljšati kakovost delovnih mest samozaposlenih, vključno s socialno zaščito in varnostjo pri delu. Z novimi ukrepi je bila pavšalna stopnja prispevkov za socialno varnost v višini 50 EUR s šestih mesecev razširjena na 12 mesecev in uvedena je bila večja prožnost pri določanju zneskov. Reforma zagotavlja tudi, da so plačila pokojnin združljiva s samostojno dejavnostjo, spodbuja usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja ter zagotavlja boljši dostop do usposabljanja. Na Irskem zakon o zaposlovanju iz leta 2017 obravnava več področij sedanje delovne zakonodaje, kar zadeva slabo plačane in ranljivejše zaposlene. Namen zakona je zagotoviti, da so zaposleni zgodaj bolje obveščeni o naravi svojih dogovorov o zaposlitvi (in njihovih osnovnih pogojih) – v nastanku je novo kaznivo dejanje nezagotovitve osnovnih pogojev v določenem obdobju s strani delodajalca. Poleg tega so v večini okoliščin prepovedane pogodbe o delu brez določenega obsega delovnih ur; uvedena je določba o „urah, razvrščenih v skupine“, v skladu s katero se lahko zaposleni s pogodbami o zaposlitvi za majhno število ur, ki stalno delajo več ur, kot je predvideno v njihovih pogodbah, razvrstijo v skupino ur, ki bolje izraža dejansko stanje; za zaposlene, ki so pozvani na delo za določeno obdobje, vendar dela

dejansko niso opravljali, je uvedeno povečano minimalno plačilo. Na Portugalskem načrtovana uvedba *Contrato Geracao* vključuje dva sklopa: uvedbo finančne podpore podjetjem, ki hkrati zaposlijo mlado brezposelno osebo (ali mlado osebo, ki išče prvo zaposlitev) in starejšo dolgotrajno brezposelno osebo, in podporo zaposlovanju mladih, združeno z delno upokojitvijo starejšega delavca.

Nekatere države članice so sprejele ukrepe na področju organizacije delovnega časa, ne vedno zaradi večje prilagodljivosti. V Belgiji je bilo leta 2017 posodobljenih in poenostavljenih več obveznosti glede dela s krajšim delovnim časom, in sicer so se zlasti zmanjšale formalnosti pri določanju fiksnih ali spremenljivih urnikov dela, obveščanju o in nadzoru odstopanj. Poleg tega se je začel od februarja 2018 uporabljati pravni okvir za „prihranek časa med kariero“. Če obstaja sporazum na ravni sektorja ali podjetja, zaposlenim omogoča, da prihranijo nekaj „dopusta“, ki se nabira in ga lahko porabijo pozneje. Poenostavljen je bil tudi postopek za uvedbo nočnega dela in dela ob nedeljah v okviru e-trgovanja. V Franciji je bilo razširjeno področje *accords de compétitivité* (sporazumov o konkurenčnosti, glej poglavje 3.1). Portugalska namerava v okviru tristranskega dogovora s socialnimi partnerji o reformi delovnega prava odpraviti individualne „banke ur“, kolektivne pa namerava odpraviti na podlagi individualnih pogodb. Že veljavne pogodbe bodo prenehale veljati največ eno leto po začetku izvajanja novih pravil. Nove pogodbe se bodo sklenile na podlagi sporazumov, sklenjenih s kolektivnimi pogajanjmi, ali skupinskih sporazumov, ki bodo sklenjeni po posvetovanju z delavci. Ukrepi določa dnevne omejitve ur, stopnje odobritve s strani delavcev in uporabo načela najugodnejše obravnave.

Več držav članic je sprejelo ukrepe za preprečevanje uporabe neprijavljenega dela, izboljšanje varnosti pri delu in/ali okrepitev inšpektoratov za delo. V Bolgariji od konca leta 2017 sprememba zakona o javnih naročilih ureja izključitev udeleženca v postopku javnega naročanja, če mu je bila v prejšnjem triletnem obdobju naložena kazen za uporabo neprijavljenega dela. Ta zahteva velja tudi za podizvajalce, ki so zlasti mala in mikro podjetja (pogosto v gradbeništvu). Izvajajo se tudi informacijske kampanje za povečanje ozaveščenosti rizičnih skupin o negativnih straneh plačil „na roko“, zlasti zaradi nižjih prispevkov za socialno varnost. Grčija je leta 2018 vzpostavila avtomatično izmenjavo informacij med podatkovnimi zbirkami različnih ministrstev in institucij trga dela ter policijo. Poleg tega je bil pregledan sistem kazni za delodajalce, ki ne prijavijo odvisnega delavca, in sicer so te kazni bistveno nižje, če delodajalec neprijavljenega delavca v desetih dneh od inšpekcijskega pregleda zaposli s pogodbo za polni delovni čas (namen ukrepa je spodbuditi preoblikovanje neprijavljenega dela v formalno delo). V Španiji je strateški načrt za obdobje 2018–2020, dogovorjen z avtonomnimi skupnostmi in v posvetovanju s socialnimi partnerji, namenjen krepitvi zmogljivosti inšpektoratov za delo ter konkretnemu in merljivemu strukturiranju ukrepov. Opozarja tudi na izzive, ki izhajajo iz novih oblik dela, delovnih pogojev in nediskriminacije na delovnem mestu. V Estoniji sprememba zakona o varnosti in zdravju pri delu, sprejeta maja 2018, izboljšuje zaščito pred nevarnostmi za zdravje na delovnem mestu in zagotavlja, da se varnostna

navodila ter zagotavljanje usposabljanja za prvo pomoč prilagodijo posebnostim podjetja. Kot je bilo že navedeno, je Slovenija sprejela ukrepe za preprečevanje nezakonite uporabe atipičnih oblik zaposlitve. Poleg tega so bila inšpektoratu za delo podeljena dodatna pooblastila za preiskovanje primerov neizplačevanja plač (ena najpogostejših kršitev od leta 2009). Na Cipru se bo spodbujal pregled sistema inšpekcij dela, da se izboljša njihova uspešnost in učinkovitost pri boju proti neprijavljenemu delu. To bi zajemalo zvišanje denarnih kazni in uvedbo elektronske izjave o začetku zaposlitve. Poleg tega je bil za odobritev v naslednjih mesecih predložen nov zakon za ustanovitev centraliziranega inšpektorata za delo. Na Portugalskem potekata postopek zaposlovanja inšpektorjev za delo in uvedba novih javnih natečajev. Poleg tega Portugalska načrtuje podaljšanje najdaljšega trajanja pogodb o zaposlitvi za zelo kratek čas s 15 na 35 dni (z najdaljšim letnim trajanjem 70 dni pri istem delodajalcu), da bi preprečila neprijavljeno ali premalo prijavljeno delo. Okrepljena bo preglednost uporabe dela prek agencij za zagotavljanje začasnega dela, pri čemer bo obvezno obveščanje delavca o razlogu za prekinitev pogodbe med podjetjem uporabnikom in agencijo za zagotavljanje začasnega dela.

Države članice so kljub vztrajnim izzivom sprejele razmeroma malo ukrepov politike, da bi okrepile svoje sisteme aktivnih politik trga dela. Grčija uvaja nov sistem izvajanja aktivne politike trga dela, namenjen povečanju učinkovitosti aktiviranja politik z izboljšanimi dejavnostmi izdelave profilov ter usklajevanja ponudbe in povpraševanja. Boljša ciljna usmerjenost aktivnih politik trga dela ostaja ključnega pomena za doseganje boljših rezultatov teh reform, doslej pa se je v eni lokalni službi za zaposlovanje začel pilotni projekt za več kot 2 000 brezposelnih. Ciper je začel pilotno fazo novorazvitega sistema spremljanja in vrednotenja aktivnih politik trga dela, ki bo omogočil izboljšanje učinkovitosti ukrepov trga dela. To bo oblikovalcem politike omogočilo, da bolje oblikujejo in pregledajo tekoče programe trga dela. V Španiji je bil razvit širok strateški okvir za usklajevanje nacionalnega sistema zaposlovanja. Ta ukrep določa organizacijski okvir za vse ukrepe, izvedene v španskem nacionalnem sistemu zaposlovanja v obdobju 2017–2020, in se uporablja kot podlaga za oblikovanje in upravljanje aktivnih politik trga dela, ukrepov usposabljanja in številnih drugih strategij regionalnih javnih služb za zaposlovanje ter določa okvir za opredelitev načel, ciljev, instrumentov in finančnih sredstev.

Države članice še vedno dajejo prednost zagotavljanju bolj individualiziranih storitev. Estonija bo področje uporabe aktivnih politik trga dela razširila na nekatere zaposlene osebe, da bi preprečila brezposelnost. Ciljna skupina zajema osebe, ki delajo na podlagi pogodb o opravljanju storitev ali sporazuma o pooblastitvi, in tiste, ki zaslužijo nacionalno povprečno plačo. S stabilnimi ravnmi izdatkov javnih služb za zaposlovanje za aktivne politike trga dela in človeške vire naj bi se obravnavali vztrajni izzivi. Madžarska je sprejela nadaljnje ukrepe za obravnavanje izzivov javne sheme zaposlitve z izvedbo programov, ki krepijo prehod iz teh programov na primarni trg dela. V programu ustvarjanja delovnih mest je zaposlitev osebe v javnih delih opredeljena kot kategorija

primarne podpore, druga programa pa zagotavljata spodbude ali nagrade za zaposlovanje ali uvajata mentorstvo za ljudi, vključene v programe javnih del, da se olajša njihovo vključevanje na primarni trg dela.

Še vedno se spodbujajo ukrepi za izboljšanje komponente usposabljanja v aktivnih politikah trga dela. Na Hrvaškem je bil sprejet nov sveženj devetih aktivnih ukrepov trga dela. V novem svežnju je večji poudarek na usposabljanju in usposabljanju na delovnem mestu, zlasti za mlade, starejše delavce in dolgotrajno brezposelne. Bolj se bodo spodbujale tudi subvencije za samozaposlovanje. Poleg tega bodo delodajalcem dodeljene subvencije za podporo zaposlovanju delavcev v starostni kategoriji delavcev, starejših od 50 let. Francija še naprej vlaga v poklicno usposabljanje in vajeništvo, in sicer prek načrta *Plan d'Investissement dans compétences* (načrt vlaganja v kompetence, glej poglavje 3.2). Cilj je zagotoviti usposabljanje za pridobitev kvalifikacij milijonu nizkokvalificiranih brezposelnih ter 800 000 mladim, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo, delno s pripravo na vajeništva.

Javne službe za zaposlovanje sledijo svojemu programu reform, katerega namen je povečati institucionalne zmogljivosti v času zmanjševanja brezposelnosti. V ta namen imajo javne službe za zaposlovanje vse večjo korist od njihove vključitve v „projekt primerjalnega učenja“, ki se je izvedel v okviru evropske mreže javnih služb za zaposlovanje. Projekt primerjalnega učenja od leta 2015 podpira javne službe za zaposlovanje pri razvoju ozaveščenosti o prednostih in področjih za nadaljnje izboljšave, cilj pa je zagotavljanje boljših storitev strankam javnih služb za zaposlovanje. Ker se je število registriranih iskalcev zaposlitve v zadnjih letih stalno zmanjševalo, morajo javne službe za zaposlovanje strateško prerazporediti svoja sredstva v skladu s potrebami strank. Nekatere ciljne skupine, kot so dolgotrajno brezposelni in vse večje število starejših delavcev, še naprej potrebujejo intenzivno podporo, saj je baza strank večine javnih služb za zaposlovanje vse starejša. Litva bo prilagodila delo javnih služb za zaposlovanje, in sicer bo optimizirala sredstva, da bi se izboljšalo delo s strankami in zmanjšalo število primerov na osebo, ki te primere vodi, in sicer s 400 na manj kot 300 na osebo. Na Cipru izvajajo okrepitev in modernizacijo javnih služb za zaposlovanje za obdobje 2014–2020 z izvajanjem reformnih ukrepov za krepitev njenih javnih služb za zaposlovanje. Nedavno je bilo zaposlenih dodatnih 20 svetovalcev, da bodo lahko uspešneje in učinkoviteje izvajale sedanji mandat z izvajanjem jamstva za mlade in priporočila Sveta o vključevanju dolgotrajno brezposelnih na trg dela. Z dodatnimi ukrepi, ki vključujejo usposabljanje svetovalcev za zaposlitev, usposabljanje uradnikov javnih služb za zaposlovanje, krepitev sistema javnih služb za zaposlovanje za napotitev kandidatov in vzpostavitev informacijske platforme, se bodo izboljšale storitve za iskalce zaposlitve in delodajalce. Španija je leta 2018 sprejela ukrepe za izboljšanje javnega zaposlovanja in delovnih pogojev. Ministrstvo in socialni partnerji so podpisali dokument, s katerim so se zavezali k spodbujanju ukrepov za javne uslužbenke, da ponovno pridobijo kupno moč in izboljšajo svoje delovne pogoje. Ta ukrep je bil sprejet pred sporazumom aprila 2017 o zmanjšanju celotnega deleža

pogodb o zaposlitvi za določen čas v javnem sektorju na 8 % leta 2020 na podlagi natečajev za zaposlovanje za stalna delovna mesta (približno 250 000 mest). V Grčiji se je v letih 2017 in 2018 nadaljeval postopek preoblikovanja javnih služb za zaposlovanje, da bi se izboljšalo njihovo delovanje. Jeseni leta 2017 se je poskusno izvajala nova metodologija izdelave profilov in se začela uvajati leta 2018. V pripravi je novo orodje za ocenjevanje znanj in spretnosti. Zaposlovanje dodatnih svetovalcev za zaposlitev se je začelo v prvem semestru leta 2018, do konca leta 2018 pa bi se moralo število svetovalcev skoraj podvojiti. Avstrija je sprejela ukrepe za oceno in oblikovanje učinkovitejšega upravljanja javnih služb za zaposlovanje, zlasti s pregledom in revizijo vseh instrumentov javnih služb za zaposlovanje za uspešno in učinkovito ponovno vključitev na trg dela. Usposabljanje in kvalifikacije, specifične za delovno mesto, v sodelovanju z delodajalci, se prednostno obravnavajo skupaj z okrepljenimi spodbudami za zaposlovanje.

Javne službe za zaposlovanje morajo okrepiti svoje sodelovanje z delodajalci in lokalnimi organi, da bi bolje izpolnjevale veliko povpraševanje po delu ob hkratni nizki stopnji brezposelnosti na trgih dela. V zvezi s tem javne službe za zaposlovanje razvijajo celovite strategije za sodelovanje delodajalcev, v katerih so opredeljeni različni pristopi k razvrščanju delodajalcev in organizaciji storitev za delodajalce. Večina javnih služb za zaposlovanje je vzpostavila usklajevanje storitev za delodajalce na osrednjih ravneh, čeprav zagotavljajo tudi storitve za delodajalce na regionalni in lokalni ravni. Javne službe za zaposlovanje bi morale opredeliti tudi skupne minimalne standarde zagotavljanja storitev za delodajalce, vključno z merjenjem zadovoljstva. V Italiji in Španiji centralni javni službi za zaposlovanje, ANPAL oziroma SEPE, spodbujata vzajemno učenje med regijami, da bi se izmenjale dobre prakse, ki omogočajo izboljšanje storitev za delodajalce. Javna služba za zaposlovanje v Litvi načrtuje vzpostavitev modela za sodelovanje med občinami in javnimi službami za zaposlovanje pri skupnem zagotavljanju ukrepov za aktivacijo prejemnikov socialne pomoči. Ta model bo treba dopolniti z načrtom izvajanja.

Države članice še naprej izvajajo priporočilo Sveta o dolgotrajni brezposelnosti⁸³. Samoocena, ki so jo države članice izvedle leta 2018, je pokazala, da so se rezultati v primerjavi z letom 2016 na splošno izboljšali za 15 %, najpomembnejši napredek pa je bil dosežen v državah članicah z manj naprednimi sistemi. Natančneje, države so glede registracije brezposelnih sprejele različne pristope in spodbude za spodbujanje registracije. Najučinkovitejše so tiste, v katerih je registracija povezana z upravičenostjo do nekaterih oblik prejemkov in storitev. Kljub temu je mogoče še izboljšati dostop do neaktivnih oseb v več državah članicah (npr. Bolgariji, Estoniji in Romuniji). Obstaja tudi več pristopov k zagotavljanju enotnih kontaktnih točk za storitve: nekatere države so poskušale združiti vse storitve v eno točko (npr. Finska, Nemčija in Irska), druge pa imajo „premostitveno točko“, ki

⁸³ Ta odstavek temelji na sklepih Odbora za zaposlovanje iz tematskega pregleda izvajanja priporočila Sveta o vključevanju dolgotrajno brezposelnih na trg dela z dne 3. oktobra 2018. Poglobljena ocena je v pripravi, objavljena pa bo v začetku leta 2019 skupaj s poročilom Svetu.

povezuje različne institucije ali organe (npr. Ciper in Nizozemska). Učinkovito usklajevanje med organi in službami na socialnem področju in področju zaposlovanja je še vedno izziv v številnih državah članicah (npr. na Hrvaškem, v Grčiji, na Madžarskem, v Latviji, Romuniji in Španiji), pogosto pa ga otežujejo izzivi, povezani z varstvom podatkov in viri. Načrtovani so ukrepi za izboljšanje tega položaja, vendar se izvajanje na terenu še ni začelo. Dogovori o vključitvi v zaposlovanje so v takšni ali drugačni obliki vzpostavljeni v skoraj vseh državah članicah, vendar manjkajo nekateri elementi, zlasti poglobljene (ponovne) ocene, kadar je to potrebno. Nekaterе države članice (npr. Češka, Grčija in Slovaška) še niso sprejele bolj ciljno usmerjenega/individualiziranega pristopa k upravljanju primerov, namenjenega dolgotrajno brezposelnim. V okviru sodelovanja z delodajalci se izvajajo številne različne dejavnosti. Sporazumi s socialnimi partnerji so na splošno sklenjeni, čeprav se ne uporabljajo vedno na lokalni ravni. Nekaterе države članice (npr. Grčija, Portugalska, Slovenija in Švedska) osebje javnih služb za zaposlovanje usmerjajo v delo z delodajalci: ta pristop se zdi dober, kljub temu pa so v nekaterih državah članicah (npr. na Hrvaškem, v Franciji in Italiji) še vedno potrebne izboljšave v obliki bolj strateških partnerstev in pristopov.

Države članice zagotavljajo bolj individualizirano podporo dolgotrajno brezposelnim in bolj integrirane storitve. V Bolgariji zdaj dolgotrajno brezposelne osebe in urad za delo podpišejo dogovor o vključitvi v zaposlitev, ki vključuje predloge o specifičnih storitvah javne službe za zaposlovanje in napotitev na storitve, ki jih zagotavljajo druge institucije. Od januarja 2018 skupina za družinsko in zaposlitveno svetovanje ter mobilna združena skupina osebja služb za zaposlovanje in socialno varstvo zagotavljata celovite in integrirane storitve brezposelnim na oddaljenih območjih. V Romuniji je v pripravi pilotni projekt, katerega cilj je ustvariti integrirane skupine za spopadanje z več izzivi hkrati: socialnimi, izobraževalnimi in zdravstvenimi, tudi v partnerstvu z javnimi službami za zaposlovanje. V okviru projekta se bo ta pristop poskusno izvajal v 139 najbolj prikrajšanih skupnostih, izbranih na podlagi zemljevidov revščine in meril, o katerih se je dogovorila vlada. V prihodnosti je predvidena razširitev projekta. Slovenija je sprejela programe socialne aktivacije za obdobje 2017–2020, katerih namen je spodbuditi socialno vključevanje 12 500 najtežje zaposljivih in ranljivih oseb ter njihovo vključevanje na trg dela. Cilj je tem osebam zagotoviti kompetence, ki jim bodo pomagale pri vključitvi na trg dela. Na Irskem je prostovoljna shema YESS (Youth Employment Support Scheme – shema podpore zaposlovanju mladih) namenjena mladim iskalcem zaposlitve, ki so dolgotrajno brezposelni ali se spopadajo z znatnimi ovirami pri pridobivanju zaposlitve. Cilj sheme YESS je zagotoviti priložnost za učenje osnovnih spretnosti za sodelovanje na trgu dela in socialnih spretnosti v spodbudnem okolju ob opravljanju delovne prakse. Praksa za pridobivanje delovnih izkušenj bo običajno trajala tri mesece, čeprav jo bo mogoče po oceni napredka, ki jo bo podal oddelčni socialni delavec, podaljšati na šest ali devet mesecev.

Subvencije in spodbude so postale običajen ukrep politike za vključevanje dolgotrajno brezposelnih na trg dela. Ciper je začel izvajati program zagotavljanja spodbud za zaposlovanje

brezposelnih posameznikov v zasebnem sektorju. Subvencija se dodeli samo za prvih šest mesecev zaposlitve. Od sheme je imelo koristi 946 podjetij, prek nje pa se je zaposlilo približno 2 472 udeležencev. V Luksemburgu so novi ukrepi namenjeni ustvarjanju subvencioniranih stalnih delovnih mest za dolgotrajno brezposelne, ki ustrezajo novim potrebam delodajalcev, pri čemer je shema usmerjena v dolgotrajno brezposelne, starejše od 30 let, za ljudi, starejše od 50 let, pa vsebuje specifično določbo, ki omogoča popolno povračilo stroškov dela, ki so zajeti v plači, do upokojitve. Po drugi strani pa je Francija zaradi izboljšanja razmer na trgu dela zmanjšala obseg svojih shem za subvencioniranje delovnih mest (glej tudi oddelek 3.1.2). V Avstriji so bili sprejeti ukrepi, namenjeni zmanjšanju dolgotrajne brezposelnosti z zaostritvijo sankcij, krepitvijo omejitev za brezposelne, da bi sprejeli tudi ponudbe za zaposlitev, ki zahtevajo daljšo dnevno migracijo do 2,5 ure na dan, ter združitvijo nadomestila za brezposelnost in socialne pomoči. Na splošno je cilj ustvariti močnejše spodbude brezposelnim za sprejetje ponudbe za zaposlitev in zmanjšanje brezposelnosti ter povečanje učinkovitosti politike trga dela. Švedska je uvedla „uvajalna delovna mesta“, ki so namenjena dolgotrajno brezposelnim ali novim priseljencem in jih je mogoče fleksibilno kombinirati z izobraževanjem in usposabljanjem. Subvencija plač za uvajalna delovna mesta je navzgor omejena na največ 80 % bruto plače v višini 20 000 SEK mesečno (približno 1 950 EUR). Subvencije v Sloveniji so namenjene trajni zaposlitvi oseb, starejših od 58 let, dokler ne izpolnijo pogojev za upokojitve. Prednost pri vključitvi imajo prejemniki denarnega nadomestila za brezposelnost in socialnovarstvenih prejemkov. Subvencija znaša 11 000 EUR in se delodajalcu izplača v dveh delih (polovica po zaposlitvi in polovica po izplačilu plače za 18. mesec zaposlitve).

Sodelovanje z zasebnim sektorjem še naprej krepi prehajanja na primarni trg dela. Na Švedskem se preskušajo sporazumi o vstopu, ki dolgotrajno brezposelnim, zlasti v tujini rojenim ženskam, omogočajo zaposlitev pri delodajalcu, zajetemu v kolektivni pogodbi o sporazumih o vstopu. Taki sporazumi temeljijo na predlogu socialnih partnerjev in si prizadevajo za oblikovanje novega modela za povečanje števila ljudi na trgu dela ter olajšanje prihodnje ponudbe znanj in spretnosti za delodajalce, tudi v okviru tečajev švedščine in drugih programov kratkoročnega usposabljanja. Na Malti se izvaja pregled delovnega programa skupnosti, v okviru katerega se dolgotrajno brezposelnim poišče zaposlitev ter tako zagotovi, da so tisti, pri katerih obstaja tveganje izgube stika s trgom dela, formalno zaposleni in aktivni.

Nedavne reforme na področju nadomestil za brezposelnost so bile večinoma osredotočene na krepitev aktivacijskih zahtev. Na Finskem so od januarja 2018 brezposelni iskalci zaposlitve do celotnega zneska nadomestil za brezposelnost upravičeni le, če imajo dohodek od plačanega dela ali če se vključijo v storitve, ki izboljšujejo njihove zaposlitvene možnosti (z nekaterimi pragovi). Če iskalec zaposlitve v 65-dnevnem obdobju spremljanja ne pokaže zahtevane aktivnosti, se nadomestilo za brezposelnost, plačano v naslednjih 65 dneh, zniža za 4,65 %. Poleg tega vlada pripravlja zakonodajo, v skladu s katero bi morali brezposelni iskalci zaposlitve poslati eno prijavo za zaposlitev tedensko ali

pa bi se znižalo njihovo nadomestilo za brezposelnost. O predlogu trenutno poteka svetovanje s socialnimi partnerji, vendar so zaposleni in delodajalci glede tega izrazili pomisleke, saj bi lahko zaposleni pripravili prijave brez namena, da sprejmejo zaposlitev. V Sloveniji se morajo od oktobra 2017 odpuščeni delavci službi za zaposlovanje javiti že med odpovednim rokom, če je bila pogodba o zaposlitvi prekinjena iz poslovnih razlogov ali razloga nesposobnosti. Če tega ne storijo, prve tri mesece brezposelnosti prejemajo nižje nadomestilo za brezposelnost (60 % namesto 80 %) referenčne plače. Poleg tega lahko nizkokvalificirane osebe, po poklicih katerih ni velikega povpraševanja, še naprej prejemajo 20 % svojega nadomestila za brezposelnost največ 12 mesecev po tem, ko najdejo zaposlitev. Francija bo na podlagi zakona *Liberté de Choisir son Avenir Professionnel* (svoboda do izbire poklicne prihodnosti) izvajala strožji nadzor nad iskanjem zaposlitve, ki ga bo izravnila z okrepljenimi prilagojenimi spremljevalnimi ukrepi. Profesionalne panoge so pozvane, naj izpogajajo sporazume, da bi se spodbudile bolj trajnostne oblike dela, vendar lahko v primeru neuspešnih kolektivnih pogajanj posreduje vlada. Ljudje, ki prejemajo nadomestilo za brezposelnost, bodo lahko pod strožjimi pogoji opravljali tudi dejavnost s krajšim delovnim časom. Poleg tega je nadomestilo za brezposelnost, ki se je prej financiralo izključno iz prispevkov za socialno varnost, dopolnjeno z zvišanjem splošnejšega davka *CSG-Contribution sociale généralisée*. Od 1. januarja 2019 bo v pogajanja o zavarovanju za primer brezposelnosti vključena vlada, ki bo določila skupni finančni okvir, ki ga bo treba upoštevati, in cilje, ki jih bo treba izpolniti. Dostop do nadomestila bi se pod določenimi pogoji dodelil tudi neodvisnim delavcem in zaposlenim, ki dajo odpoved. Španija namerava uvesti „univerzalno socialno izkaznico“, da bi pridobila informacije o socialnih prejemkih, ki jih prejemajo vsi posamezniki, in vseh morebitnih situacijah, ki zagotavljajo upravičenost do socialnih prejemkov (npr. odvisnost, invalidnost, brezposelnost ali velike družine). S tem naj bi se izboljšalo usklajevanje med upravami, povečala učinkovitost socialnih prejemkov in nazadnje pomagalo pri odkrivanju ranljivih položajev. Zasnova in razvoj sistema univerzalne socialne izkaznice sta bila končana konec leta 2017, sistem pa naj bi bil odobren do četrtega četrtletja leta 2018.

Pogoji za upravičenost do nadomestil za brezposelnost so bili v okviru tekočih reform v nekaterih primerih spremenjeni, in sicer so bili pogosto zaostreni. Bolgarija je leta 2018 minimalno nadomestilo za brezposelnost s 7,2 BGN (približno 3,7 EUR) na dan zvišala na 9 BGN (4,6 EUR) na dan, pri čemer je najvišji znesek 74,3 BGN (38 EUR). Hkrati je zaostрила zahteve za upravičenost – zavarovana oseba mora biti zaposlena vsaj 15 mesecev v 18 mesecih namesto 9 mesecev v zadnjih 15 mesecih, kot je veljalo prej. Ta zaostritev bo verjetno vplivala na mlajše delavce in osebe, pri katerih so prekinitve poklicne poti verjetnejše – zlasti sezonske delavce in delavce s prekarnimi zaposlitvami. Portugalska je izbrala drugo smer in je obdobje, v katerem je po poteku pogodbe o zaposlitvi za določen čas zajamčen dostop do začetnega nadomestila za brezposelnost, s 180 dni skrajšala na 120 dni. V Avstriji se načrtuje sveženj ukrepov za zmanjšanje dolgotrajne brezposelnosti z zaostritvijo pravil v zvezi z mobilnostjo prejemnikov nadomestila za

brezposelnost (sprejetje ponudb za zaposlitev, ki zahtevajo daljšo dnevno migracijo do 2,5 ure na dan), odpravo podaljšanja upravičenosti do nadomestila za brezposelnost zaradi bolezni (razen v primeru hospitalizacije) in omejitvijo trajanja marginalne zaposlitve med prejemanjem nadomestila za brezposelnost. Na splošno je cilj ustvariti močnejše spodbude brezposelnim za sprejetje ponudbe za zaposlitev in zmanjšanje brezposelnosti ter povečanje učinkovitosti politike trga dela.

Nekatere države članice so sprejele ukrepe za spodbujanje (notranje in zunanje) mobilnosti delavcev in učencev, da bi se povečala zaposljivost, izboljšal razvoj znanj in spretnosti ter/ali privabili tuji delavci v sektorje, kjer se kaže pomanjkanje delovne sile. Finska je leta 2018 uvedla ukrepe za podporo regionalni mobilnosti in dnevni migraciji brezposelnih iskalcev zaposlitve, vključno z zagotavljanjem dodatkov za mobilnost (zdaj so na voljo tudi za krajši delovni čas z delovnim časom, krajšim od 18 ur na teden, in usposabljanje, povezano z delom) ter ciljno usmerjenih informacij o gospodarski podpori mobilnosti. V primeru izjemno dolge dnevne migracije se lahko zagotovi višji dodatek za mobilnost. Glede reforme so potekala posvetovanja s socialnimi partnerji. V Latviji so bili ukrepi za podporo mobilnosti za brezposelne leta 2018 razširjeni, da je bila vključena tudi prestolnica (Riga, prej izključena). Ukrep zajema regionalno mobilnost za ljudi, ki sprejmejo ponudbo za zaposlitev v drugih regijah, pa tudi tiste, ki so vključeni v nekatere ukrepe aktivne politike trga dela, vključno z jamstvom za mlade, subvencioniranim zaposlovanjem in ukrepi za poklicno usposabljanje. Decembra 2017 so se začeli izvajati podporni ukrepi, namenjeni pritegnitvi zdravstvenega osebja (zdravnikov in medicinskih sester) za delo v regijah zunaj Rige. Poleg tega je bil v Latviji odobren seznam 237 visokokvalificiranih delovnih mest, v zvezi s katerimi trenutno obstaja veliko pomanjkanje delovne sile in ki bi lahko privabila državljane tretjih držav. V takih primerih za zaposlene, ki želijo prejeti modro karto EU, veljajo nekateri prednostni pogoji. Na Poljskem naj bi se z ustanovitvijo nacionalne agencije za akademsko izmenjavo leta 2017 olajšala internacionalizacija poljskih univerz s kakovostno podporo akademski mobilnosti. V Bolgariji je bil odobren poenostavljen postopek odobritve modre karte za državljane tretjih držav, da bi se odpravilo ugotovljeno pomanjkanje kvalificiranih strokovnjakov na področju informacijskih in komunikacijskih tehnologij, inženirjev v industrijski proizvodnji in strokovnjakov na drugih ustreznih področjih. Spremembe bodo omogočile tudi, da se modra karta izda za največ štiri leta, medtem ko se je v preteklosti izdala za eno leto. V Estoniji so bili s spremembo zakona o tujcih vrhunski strokovnjaki izvzeti iz kvote za priseljevanje, najdaljše trajanje kratkoročne zaposlitve pa je bilo podaljšano na 12 mesecev, pri čemer kvota za priseljevanje ni bila spremenjena.

Vključenost nacionalnih socialnih partnerjev v oblikovanje in izvajanje reform in politik zaposlovanja ter socialnih reform in politik se med državami članicami razlikuje. Kakovost in oblika tega vključevanja izražata raznolikost nacionalnih institucionalnih okvirov in praks socialnega dialoga z izrazitim pomanjkanjem pravočasnega in/ali smiselnega dialoga v številnih državah članicah. Hkrati so bili v zadnjih 18 mesecih socialni partnerji vključeni v oblikovanje ustreznih reform politike

v več državah članicah⁸⁴. Na primer v Bolgariji, na Hrvaškem, Danskem, Finskem, Nizozemskem, Portugalskem in Švedskem so potekale razprave ali pa je bil sklenjen dogovor o novi zakonodaji in ukrepih v zvezi z delovanjem trga dela (vključevanje migrantov). Kot je prikazano tudi v oddelku 3.1, so se v številnih državah socialni partnerji dogovorili o reformah okvira za določanje plač. V Estoniji se je vlada odločila obnoviti redna tristranska srečanja s socialnimi partnerji, ki se niso izvajala od leta 2002. Pogajanja v zvezi z določitvijo ali zvišanjem minimalnih plač so potekala na primer v Bolgariji, Estoniji, na Poljskem, Portugalskem in v Španiji. Socialni partnerji so se udeležili razprave o reformah socialne zaščite in/ali nadomestil za brezposelnost, med drugim na Hrvaškem, v Franciji, na Finskem, v Nemčiji, na Portugalskem in v Sloveniji. Razprave s socialnimi partnerji o politikah izobraževanja in poklicnega izobraževanja ter reformah usposabljanja, vajeništva in vseživljenjskega učenja ter novih politikah v zvezi z njimi so potekale na Češkem, Danskem, v Franciji, Latviji, na Nizozemskem in Poljskem.

⁸⁴ Podrobna analiza vključevanja socialnih partnerjev v nedavne reforme je na voljo v poročilu Eurofounda (2019) z naslovom *Social dialogue practices within the context of the EU Semester* (Prakse socialnega dialoga v okviru evropskega semestra), ki je v pripravi.

3.4. Smernica 8: Spodbujanje enakih možnosti za vse, krepitev socialne vključenosti in boj proti revščini

V tem oddelku je obravnavano izvajanje smernice za zaposlovanje št. 8, v skladu s katero se državam članicam priporoča, naj modernizirajo svoje sisteme socialne zaščite za spodbujanje enakih možnosti ter boj proti revščini in socialni izključenosti. Najprej je predstavljen pregled socialnih razmer v državah članicah glede na ključne kazalnike, vključno z razpoložljivim dohodkom, neenakostjo, revščino in socialno vključenostjo, ustreznostjo pokojnin, dostopnostjo stanovanj ter dostopnostjo zdravstvenega varstva in dolgotrajne oskrbe. V oddelku 3.4.2 so predstavljeni ukrepi politike držav članic na področju sistemov socialne zaščite, vključno s sistemi minimalnega dohodka, družinskimi prejemki, stanovanjskimi politikami, pokojninami, dolgotrajno oskrbo, zdravstvenim varstvom in vključenostjo invalidov.

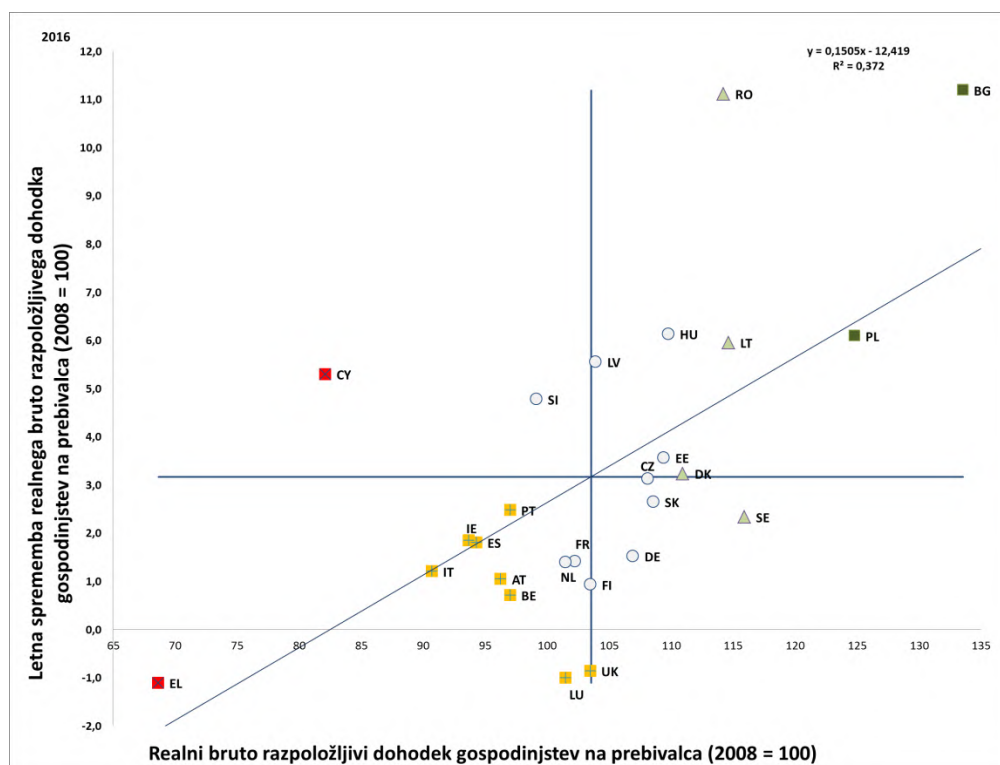
3.4.1 Ključni kazalniki

Dohodki gospodinjstev so se leta 2016 še naprej povečevali v skoraj vseh državah EU⁸⁵. Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca⁸⁶ se je povečal v vseh državah članicah, razen v Grčiji, kjer je bilo zabeleženo majhno zmanjšanje. Na splošno se je najhitreje izboljšal v državah, ki so se EU pridružile med zadnjimi, kot so Bolgarija, Poljska, Romunija in Litva, počasneje pa v dolgoletnih državah članicah, kot so Avstrija, Italija, Francija, Belgija in Luksemburg, medtem ko je bil v Grčiji in Združenem kraljestvu celo negativen. To kaže na stalno konvergenco, Bolgarija in Poljska pa sta v zvezi s tem trenutno najuspešnejši državi. Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca v več državah še naprej ostaja precej pod ravno iz obdobja pred krizo. To velja zlasti za Grčijo in Ciper, v katerih so ravni leta 2016 znašale približno 69 % oziroma 82 % ravni, zabeleženih leta 2008 (obe državi sta označeni kot državi s kritičnimi razmerami). V Italiji, na Irskem, v Španiji, Avstriji, Belgiji in na Portugalskem (države, ki jih je treba spremljati) ter v Sloveniji (povprečna država) je bil realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca v razponu od 90 % do 100 % vrednosti iz leta 2008. V vseh teh državah, razen v Sloveniji, je bila stopnja rasti leta 2016 nižja od (netehtanega) povprečja EU, v primeru Grčije pa celo negativna.

⁸⁵ Podatki za leto 2017 so bili 26. oktobra 2018 na voljo samo za 18 držav članic. Posodobljena različica z najnovejšimi podatki bo na voljo v končni različici skupnega poročila o zaposlovanju.

⁸⁶ Bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev se realno meri z uporabo „neprilagojenega dohodka“ (tj. brez vključitve socialnih transferjev v naravi). Podatki 26. oktobra 2018 niso bili na voljo za Hrvaško in Malto.

Slika 59: Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjestev na prebivalca, indeks 2008 = 100, in letna sprememba (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

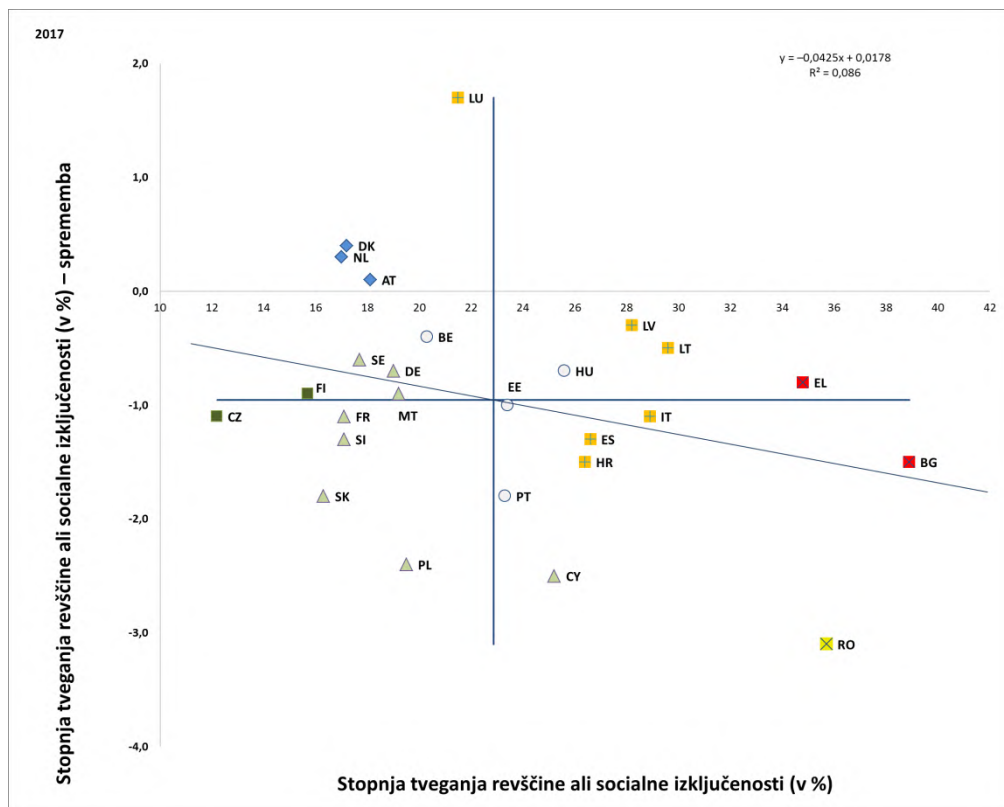

Vir: Eurostat, nacionalni računi [nasq_10_nf_tr in namq_10_gdp], lastni izračuni. Obdobje: ravni leta 2016 in letne spremembe glede na leto 2015. Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je opisana v Prilogi. Podatki za Hrvaško in Malto 26. oktobra 2018 niso bili na voljo.

V večini držav se je leta 2017 nadalje bistveno izboljšal delež ljudi, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost⁸⁷. Učinki okrevanja gospodarstva so postali vidni z zmanjševanjem tveganja revščine ali socialne izključenosti, in so zdaj očitni v vseh državah članicah, razen peščice (glej tudi oddelek 1.2). Izboljšanje je zlasti očitno v Romuniji, na Cipru in Poljskem, kjer se je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti znižala za več kot 2 %. Nasprotno pa je bilo za Dansko, Nizozemsko in Avstrijo v zadevnem letu zabeleženo skromno zvišanje stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti, čeprav z nizke ravni. Stanje je še naprej kritično v Bolgariji in Grčiji zaradi še vedno zelo visokih ravni in le zmerne zmanjšanja v preteklem letu. Negativna korelacija med trendi in ravni (glej sliko 60) kaže na stalno konvergenco med državami članicami. Med različnimi starostnimi skupinami so z 29,1-odstotno stopnjo revščine ali socialni izključenosti najbolj izpostavljeni mladi, stari 18–24 let. Za ta kazalnik je bilo zabeleženo izboljšanje v večini držav članic, kar izraža zmanjšanje brezposelnosti mladih.

⁸⁷ Glej poglavje 1.2 za opredelitve tveganja revščine ali socialne izključenosti in njegovih komponent. Opomba: statistični podatki o dohodku EU-SILC se nanašajo na prejšnje proračunsko leto. Zato se podatki EU-SILC za leto 2017 za ljudi, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost, kazalnik S80/S20 itd. nanašajo na proračunsko leto 2016.

Slika 60: Odstotek prebivalstva, ki mu grozi revščina ali socialna izključenost, leta 2017 in sprememba glede na prejšnje leto (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

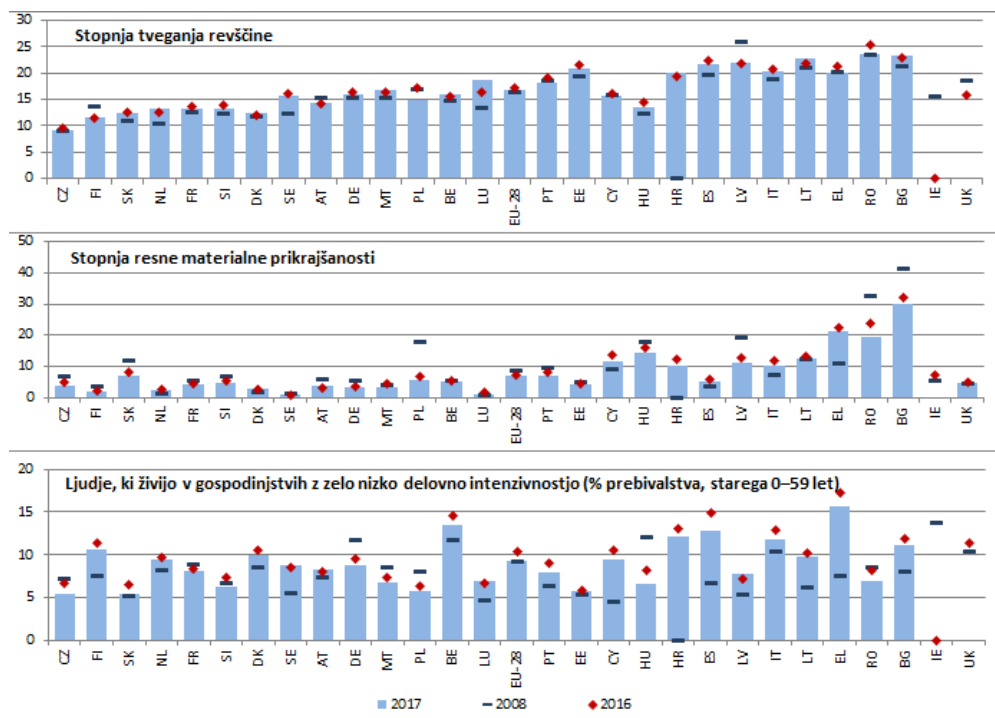
Vir: Eurostat, EU-SILC. Obdobje: ravni leta 2017 in letne spremembe glede na leto 2016. Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je opisana v Prilogi. Podatki za Irsko in Združeno kraljestvo 26. oktobra 2018 niso bili na voljo.

Stopnja tveganja ali socialne izključenosti za otroke (stare 0–17 let) se sicer znižuje, vendar v večini držav članic ostaja precej višja od stopnje za splošno prebivalstvo. Leta 2017 se je znižala v vseh državah članicah, kjer je nad povprečjem EU (24,5 %). Vendar je še vedno zelo visoka v Romuniji (41,7 %), Bolgariji (41,6 %) in Grčiji (36,2 %). Nasprotno pa je trend v nekaterih državah članicah s stopnjami revščine otrok, nižjimi od povprečja, precej nespremenjen, kar zlasti izraža položaj otrok migrantov. To velja za Avstrijo, Belgijo, Francijo in Švedsko. V starostni skupini 25–54 let se je stopnja znižala za 1 odstotno točko na 21,9 %. Posamezniki, stari 55 let in več, so z 20,5-odstotno stopnjo še naprej skupina, za katero je najmanj verjetno, da jo bo prizadela revščina ali socialna izključenost.

Pri osebah z migrantskim ozadjem je prisotno bistveno višje tveganje revščine ali socialne izključenosti. Leta 2017 je bila stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti več kot dvakrat višja med ljudmi, rojenimi zunaj EU, kot pri ljudeh, rojenih v EU (41 % v primerjavi z 20,7 %). Ta razlika je bila zlasti velika v Belgiji (37,1 odstotne točke), na Švedskem (29,6 odstotne točke) in

Danskem (25,8 odstotne točke), najmanjša pa na Poljskem (4,6 odstotne točke), Portugalskem (6,8 odstotne točke) in Češkem (7,8 odstotne točke).

Slika 61: Podkazalniki stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti

Vir: Eurostat, EU-SILC. Opomba: vrednosti kazalnikov so razvrščene glede na stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti za leto 2017. Podatki za Irsko in Združeno kraljestvo za leto 2017 26. oktobra 2018 niso bili na voljo. Za leto 2008 so uporabljene vrednosti za EU-27 (podatki za Hrvaško niso na voljo).

Delež prebivalstva EU, ki ga ogroža revščina, se je leta 2017 po treh stabilnih letih zmanjšal v večini držav članic. Najbolj se je zmanjšal na Poljskem (–2,3 odstotne točke), v Romuniji (1,7 odstotne točke) in na Madžarskem (–1,1 odstotne točke). Nasprotno pa se je kazalnik povečal v Luksemburgu (+2,2 odstotne točke), Litvi (+1,0 odstotne točke), Bolgariji (+0,5 odstotne točke) in na Nizozemskem (+0,5 odstotne točke). Delež ljudi, ki jim grozi revščina, je bil leta 2017 v vseh državah članicah, razen v šestih, še vedno večji kot v obdobju pred krizo (2008) (slika 61). Hitre ocene Eurostata kažejo na nadaljnja znižanja stopnje tveganja revščine v Grčiji, Romuniji in na Portugalskem ter na zvišanje v Združenem kraljestvu.

Stopnja resne materialne prikrajšanosti je dosegla najnižjo raven doslej. Leta 2017 se je znižala v skoraj vseh državah članicah. Romunija je bila država z največjim letnim znižanjem za 4,1 odstotne točke. Med državami članicami ostajajo velike razlike, pri čemer sta stopnji resne materialne prikrajšanosti na Finskem in Nizozemskem nižji od 3 %, na drugem koncu lestvice pa je Bolgarija s 30-odstotno stopnjo, ki ji sledita Grčija (21,1 %) in Romunija (19,4 %). Resno materialno prikrajšanost trpi nekoliko večji delež žensk (6,9 %) kot moških (6,4 %). Zmanjšala se je v vseh

starostnih skupinah, pri čemer je za mlade, stare 18–24 let, še vedno najverjetneje, da bodo resno materialno prikrajšani (7,9 %), sledijo jim otroci, stari 0–17 let (7,2 %), prebivalstvo v najproduktivnejših letih, staro 25–54 let (6,7 %) in starejši, tj. osebe nad 65. letom starosti (6,3 %).

Delež oseb, ki živijo v gospodinjstvih pretežno brez delovno aktivnih članov, se je nadalje zmanjšal. Delež prebivalstva, starega 0–59 let, ki živi v gospodinjstvih, v katerih so bili odrasli zaposleni za manj kot 20 % delovnega potenciala, se je leta 2017 zmanjšal v 20 državah članicah. Vendar je kljub izboljšanjem ta delež manjši od stanja pred krizo le v devetih državah članicah. Največja zmanjšanja na medletni ravni so bila zabeležena v Španiji (za –2,1 odstotne točke), Grčiji (za –1,6 odstotne točke) in Romuniji (za –1,3 odstotne točke). Hkrati se tveganje revščine za tiste, ki živijo v gospodinjstvih pretežno brez delovno aktivnih članov, še vedno povečuje v večini držav članic, pri čemer je doseglo 79,9 % na Slovaškem, 78,2 % v Litvi in 77,8 % v Latviji.

Znižanje stopnje revščine pri zaposlenih je še vedno izziv. Kot je prikazano v oddelku 3.1, je leta 2017 kljub splošnemu znižanju stopnje tveganja revščine delež zaposlenih, ki jim grozi revščina, ostal stabilen. V sedmih državah članicah je revščina ogrožala več kot desetino zaposlenih. Stopnja revščine pri zaposlenih je bila kljub znižanju najvišja v Romuniji (17,4 % leta 2017, znižanje z 19,7 % leta 2014), kjer je prekarno samozaposlovanje še vedno ključno gonilo. Visoke stopnje so bile zabeležene tudi v Luksemburgu (13,7 %) in Španiji (13,1 %), kjer je bil ključni razlog tveganje revščine pri zaposlenih s pogodbami o zaposlitvi za določen čas. Po drugi strani so bile stopnje revščine pri zaposlenih v treh državah nižje od 5 % (Finska, Češka in Irska).

Stopnja revščine se je znižala prvič od leta 2008, vendar je še vedno visoka v primerjavi z ravnmi iz obdobja pred krizo. Relativna vrzel tveganja revščine, ki meri povprečno odstopanje od praga revščine za osebe, ki jim grozi revščina⁸⁸, se v obdobju po krizi povečuje v večini držav članic. Vendar se je med letom 2017 stopnja znižala v 11 državah članicah, v petih pa ostala razmeroma stabilna, in sicer se je v povprečju s 26,2 % znižala na 25,4 %. Sprememba je bila posledica izboljšanja stopenj revščine za delovno sposobno prebivalstvo in zlasti za otroke. Stopnja ostaja visoka (višja od 30 %) zlasti v Romuniji, Španiji, Bolgariji in Grčiji. Nasprotno pa je stopnja revščine pri osebah, starih 65 let in več, ostala stabilna. Izboljšanje je bilo največje v Italiji, na Madžarskem in v Romuniji.

Za invalide je precej verjetneje, da jih ogroža revščina ali socialna izključenost, kot za neinvalidne osebe. Leta 2016 je bilo tveganju revščine ali socialne izključenosti izpostavljenih 30,1 % invalidov v EU v primerjavi z 20,9 % neinvalidnih oseb⁸⁹, kar ustreza razliki v višini 9,2 odstotne

⁸⁸ Relativna mediana vrzeli tveganja revščine se izračuna kot razlika med mediano ekvivalentnega skupnega neto dohodka oseb, ki živijo pod pragom tveganja revščine, in pragom tveganja revščine, pri čemer je ta razlika izražena kot odstotek praga tveganja revščine (60 % nacionalne mediane ekvivalentnega dohodka).

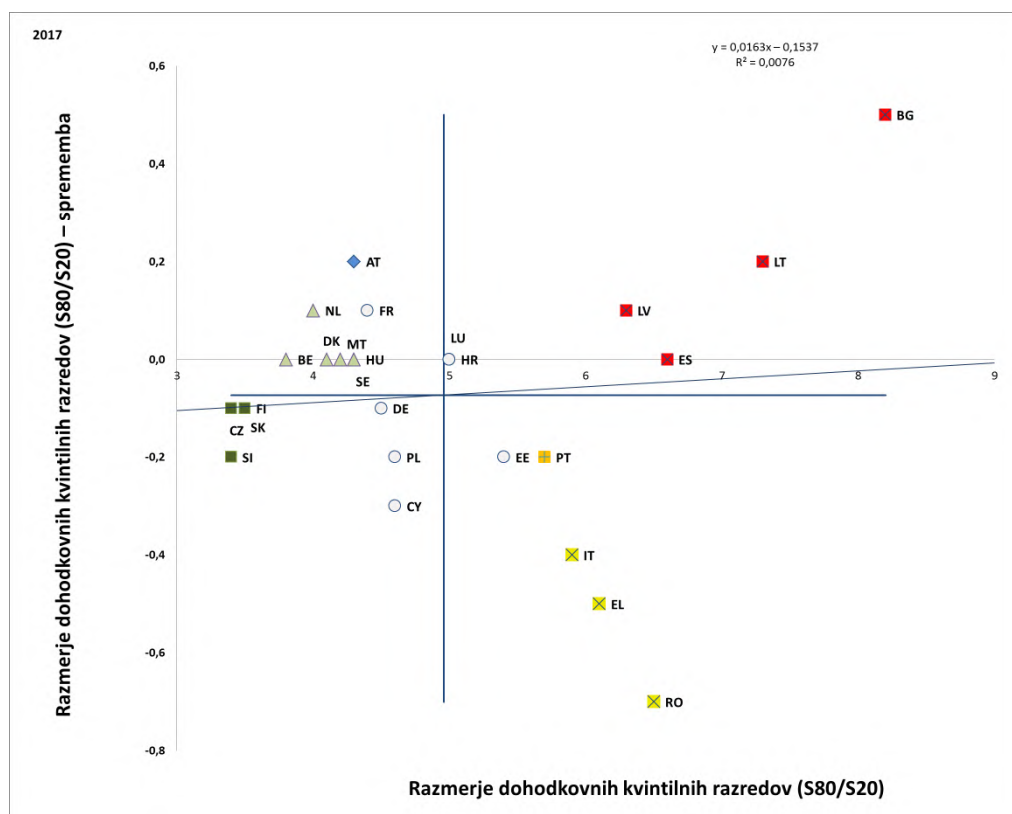
⁸⁹ Podatki EU-SILC za leto 2017 za ljudi, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost, glede na stopnjo omejitve dejavnosti, spolu in starosti [hlth_dpe010].

točke. Ta razlika je še izrazitejša pri delovno sposobnem prebivalstvu (starem 16–64 let), saj je bilo leta 2016 tveganju revščine ali socialne izključenosti izpostavljenih 37,6 % invalidov v tej skupini v primerjavi z 21 % odstotki neinvalidnih oseb, starejših od 65 let⁹⁰. Stopnja invalidnosti je zelo pomemben pojasnjevalni dejavnik, saj je bilo leta 2015 tveganju revščine ali socialne izključenosti v EU izpostavljenih 36,1 % težkih invalidov, starih 16 let ali več, v primerjavi s 27,4 % invalidov z zmerno invalidnostjo in 20,8 % neinvalidnih oseb.

Dohodkovna neenakost se je leta 2017 prvič po krizi nekoliko zmanjšala. Delež dohodka 20 % najbogatejšega prebivalstva v primerjavi z deležem dohodka 20 % najrevnejšega prebivalstva se je zmanjšal v večini držav članic (slika 62), čeprav je bilo razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov leta 2017 v večini držav članic še vedno nad ravnmi iz leta 2008. Leta 2017 so bile najvišje ravni dohodkovne neenakosti z razmerjem kvintilnih razredov S80/S20, večjim od 6, zabeležene v Latviji, Estoniji, Litvi in Bolgariji (vse države so označene kot države s kritičnimi razmerami, z bistvenim povečanjem v slednji). Čeprav so bile ravni še vedno visoke, so se precej znižale v Romuniji, Grčiji in Italiji (države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje). Izboljšanja so bila posledica hitrejšega povečevanja dohodkov revnejših gospodinjstev glede na mediano v desetih državah članicah, kar kaže, da je okrevanje začelo dosegati najranljivejše.

⁹⁰ Glej prejšnjo opombo.

Slika 62: Razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov in letna sprememba (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Vir: Eurostat, EU-SILC. Obdobje: ravni leta 2017 in letne spremembe glede na leto 2016. Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je opisana v Prilogi. Podatki za Irsko in Združeno kraljestvo 26. oktobra 2018 niso bili na voljo.

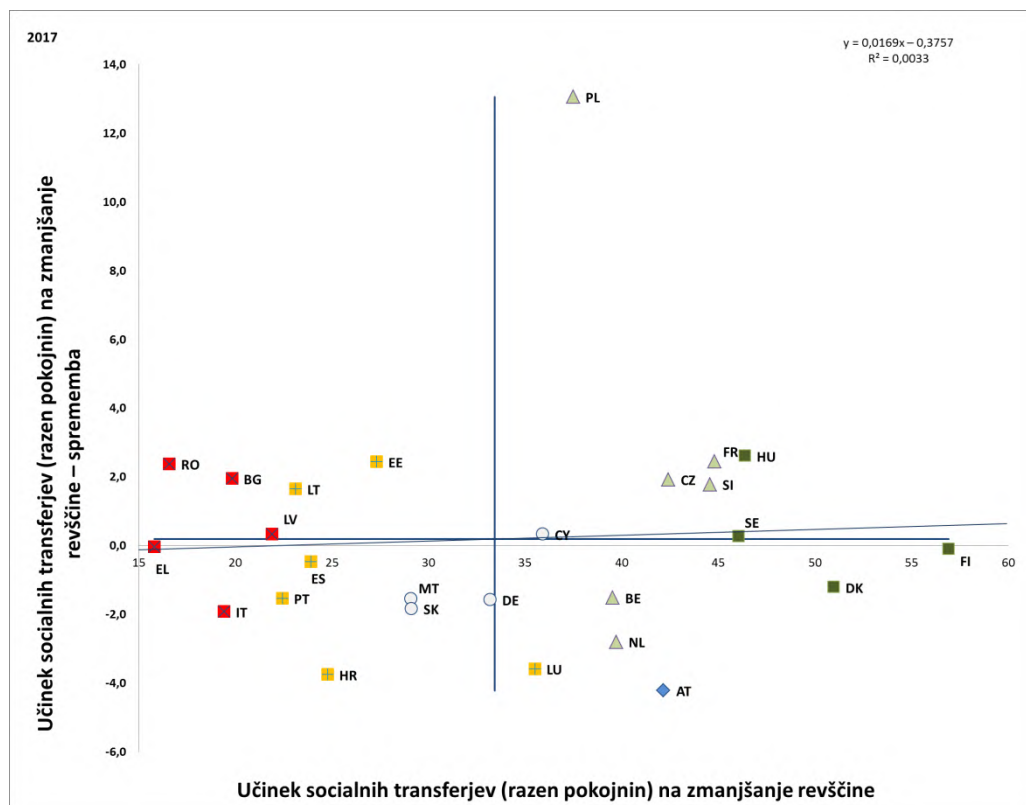
Izdatki za socialno zaščito so se še naprej povečevali v vseh državah članicah, med njimi pa obstajajo velike razlike⁹¹. Realno so se izdatki za socialno zaščito v letih 2014 in 2015 povečali v vseh državah članicah⁹². Vendar se je poraba za socialno zaščito kot odstotek BDP povečala le v sedmih državah, v 16 pa se je zmanjšala. Razlog za to je bil manjši delež porabe za nadomestila za brezposelnost, v skladu z izboljšanjem razmer na trgu dela. Nasprotno pa se je poraba za bolezen in zdravje kot odstotek BDP povečala v desetih državah in zmanjšala v dvanajstih. Poraba za socialno zaščito kot odstotek BDP je bila največja v Franciji (31,9 %), na Danskem (31,1 %) in Finskem (31,1 %). Po drugi strani pa je znašala manj kot 15 % BDP v Litvi (14,8 %), Latviji (14,7 %) in Romuniji (14,3 %).

⁹¹ Na podlagi podatkov Evropskega sistema integrirane statistike socialne zaščite (ESSPROS). Podatki za leto 2015 niso na voljo za Poljsko.

⁹² Glej tudi Evropska komisija, *Employment and social developments in Europe. Annual review 2018* (Zaposlovanje in socialni razvoj v Evropi. Letni pregled 2018). Urad za publikacije Evropske unije, Luksemburg, 2018.

Učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine se je nekoliko zmanjšal v skladu z zmanjšanim učinkom avtomatskih stabilizatorjev v fazi gospodarske rasti. Vendar so med državami članicami velike razlike (slika 63). Socialni transferji brez pokojnin so tveganje revščine leta 2017 zmanjšali za 32,4 % v primerjavi s 33,2 % leta 2016, kar je nadaljevanje trenda, za katerega so značilne izboljšane razmere na trgu dela in v skladu s tem povečevanje dohodka od dela, ki je bolj dinamično kot povečevanje socialnih transferjev. Obseg učinka transferjev na zmanjšanje revščine se med državami članicami zelo razlikuje, najšibkejši učinek socialnih transferjev pa je v državah z največjim tveganjem revščine (Grčija, Romunija, Italija, Bolgarija in Latvija).

Slika 63: Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine in letna sprememba (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Vir: Eurostat, EU-SILC. Obdobje: ravni leta 2017 in letne spremembe glede na leto 2016. Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je opisana v Prilogi. Podatki za Irsko in Združeno kraljestvo 26. oktobra 2018 niso bili na voljo.

Samozaposleni in delavci z nestandardno zaposlitvijo se srečujejo z večjo ekonomsko negotovostjo in omejenim dostopom do socialne zaščite⁹³. Leta 2017 samozaposleni v enajstih državah niso imeli dostopa do varstva za primer brezposelnosti, v treh državah niso imeli dostopa do

⁹³ Ta tema je delno obravnavana tudi v oddelku 3.3.

obveznega varstva za primer bolezni, v desetih državah pa dostopa do varstva za primer nezgod in poškodb pri delu⁹⁴. Za delavce z nestandardno zaposlitvijo običajno velja enako formalno kritje v večini sistemov socialnih prejemkov kot za delavce s standardnimi pogodbami, čeprav to pogosto ne velja za nekatere kategorije delavcev (npr. priložnostni in sezonski delavci, delavci na poziv, delavci, zaposleni prek agencije za zagotavljanje začasnega dela, ter delavci s civilnopravnimi pogodbami ali pogodbami o delu brez določenega obsega delovnih ur so pogosto izključeni iz udeležbe v ustreznih shemah). Na splošno so bile ovire, s katerimi se srečujejo nestandardni delavci in samozaposleni v zvezi z dejanskim kritjem, tj. zmožnostjo pridobivanja in izkoriščanja ustreznih nadomestil, če se za to pojavi potreba, opredeljene za vsaj 24 držav članic⁹⁵ (minimalna obdobja za upravičenost, čakalne dobe, neprenosljivost pravic do socialne zaščite).

Ohranjanje in prenos akumuliranih pravic na drugo shemo po poklicnih prehodih je še vedno težko. Ker se svet dela spreminja, postaja ta prožnost pomembnejša, pomanjkanje prenosljivosti pa lahko ovira dinamiko trga dela ter usklajevanje ponudbe in povpraševanja na trgu dela. Pri delavcih, ki se gibljejo med sektorji ali oblikami zaposlitve, pomanjkanje predpisov otežuje prehode v vsaj štirih državah članicah, medtem ko so bili izjemno visoki stroški in različna pravila, ki urejajo različne sheme, v več državah članicah opredeljeni tudi kot ovira za te prehode. Nazadnje, pomanjkanje preglednih informacij o pravicah socialne varnosti ljudem preprečuje sprejemanje informiranih odločitev v številnih državah. Splošne informacije o shemah socialne zaščite so na voljo v vseh državah članicah, razen v petih, posamezniku prilagojene informacije pa so na voljo le v približno polovici držav članic (npr. simulacija pokojnin je na voljo v Nemčiji, Franciji, Španiji, Združenem kraljestvu in na Poljskem).

Sistemi minimalnega dohodka bi morali združevati ustrezno raven podpore z dostopom do potrebnega blaga in storitev in s spodbudami za (ponovno) vključitev na trg dela za tiste, ki lahko delajo, kot je poudarjeno v evropskem stebru socialnih pravic. Primerjalna analiza posameznih značilnosti zasnove sistemov minimalnega dohodka ter njihovega medsebojnega delovanja z zagotavljanjem drugih prejemkov in aktivacijskih podpornih ukrepov lahko zagotovi koristen vpogled v uspešnost teh sistemov. Analiza v naslednjih odstavkih izhaja iz primerjalne analize socialne pomoči na podlagi minimalnega dohodka, ki je bila v letih 2017 in 2018 izvedena v Odboru za socialno zaščito⁹⁶. Ta primerjalni okvir se osredotoča na socialno pomoč na podlagi minimalnega dohodka za prebivalstvo v delovni starosti, ki je zmožno delati, ni zaposleno in ni upravičeno do socialnih prejemkov ali ni izčrpalo pravic do teh prejemkov.

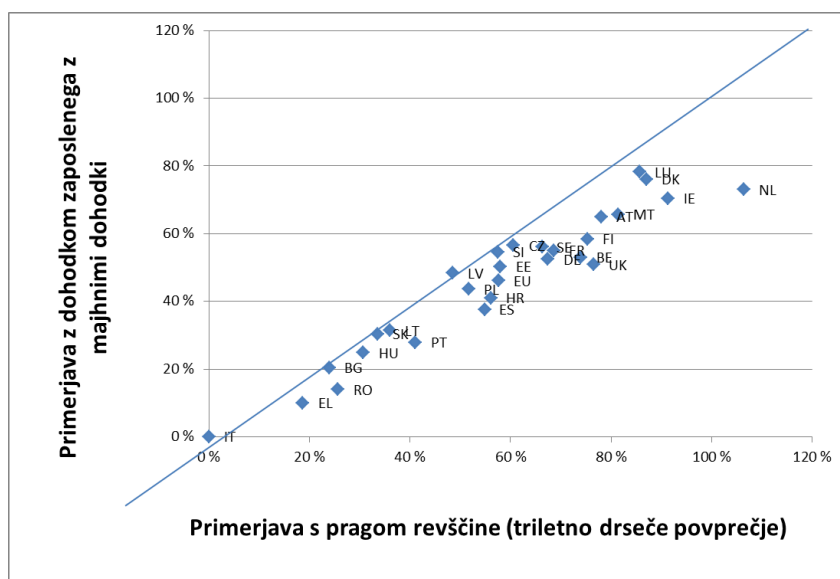
⁹⁴ Dokazi v tem odstavku in naslednjih temeljijo na dokumentu Evropske komisije z naslovom „Ocena učinka, priložena predlogu priporočila Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite“ (SWD(2018) 70 final).

⁹⁵ Avstrija, Belgija, Bolgarija, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Hrvaška, Italija, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska in Združeno kraljestvo.

⁹⁶ Odbor za socialno zaščito jo je odobril junija 2018.

Ustreznost socialne pomoči na podlagi minimalnega dohodka se med državami članicami močno razlikuje. Ustreznost socialne pomoči na podlagi minimalnega dohodka se lahko izmeri s primerjavo dohodka upravičencev z nacionalnim pragom revščine (kot pokazatelj učinka sistemov na zmanjšanje revščine) in dohodka upravičencev z dohodkom zaposlenega z majhnimi dohodki⁹⁷ (za prikaz aktivacijske razsežnosti in morebitnih odvrtilnih učinkov sistemov). Kar zadeva ustreznost minimalnega dohodka v državah članicah leta 2016, oba kazalnika zagotavljata podobne rezultate⁹⁸ (slika 64). Kar zadeva samska gospodinjstva, je bila ustreznost leta 2016 največja na Nizozemskem, Irskem, Danskem in v Luksemburgu. V teh državah članicah je raven nadomestil presegla 80 % nacionalnega praga revščine (določen na 60 % nacionalne mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka po socialnih transferjih). V primeru Nizozemske je raven nadomestila predstavljala 106 % praga revščine in dejansko rešuje prejemnike iz revščine. Na spodnjem koncu lestvice je ustreznost minimalnega dohodka v Bolgariji, Romuniji, na Madžarskem, Slovaškem in v Litvi nižja od 40 % praga revščine ali tretjina dohodka zaposlenega z majhnimi dohodki leta 2016.

Slika 64: Neto dohodek prejemnikov minimalnega dohodka kot odstotek praga tveganja revščine (zglajen na tri leta) in dohodka zaposlenega z majhnimi dohodki (2016)

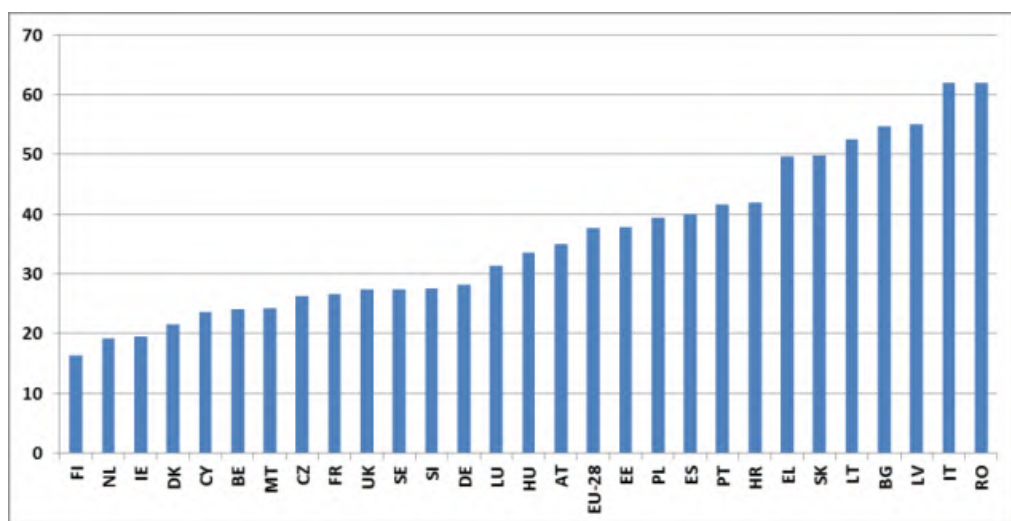
Vir: Eurostat, OECD. Opomba: Informacije niso na voljo za Ciper. Informacije o Italiji in Grčiji ne vključujejo sistemov minimalnega dohodka, novouvedenih leta 2017. Najnovejše razpoložljive informacije o pragih revščine na Irskem, Hrvaškem in v Združenem kraljestvu so za proračunsko leto 2015.

⁹⁷ Zaposleni z majhnimi dohodki je v primerjalnem okviru opredeljen kot oseba, ki zasluži 50 % povprečne nacionalne bruto plače.

⁹⁸ Kazalniki temeljijo na najnovejših razpoložljivih informacijah v modelu davkov ter socialnih prejemkov in nadomestil OECD. Informacije niso na voljo za Ciper. Informacije o Italiji in Grčiji ne vključujejo novouvedenih sistemov minimalnega dohodka in niso bile vključene v to analizo.

Ustreznost socialne pomoči na podlagi minimalnega dohodka vpliva zlasti na stopnjo revščine med prejemniki. Relativna vrzel tveganja revščine⁹⁹ za delovno sposobno prebivalstvo (16–64) se je leta 2017 prvič nekoliko zmanjšala, v skladu s splošnim kazalnikom, vendar je ostala precej večja od tiste iz obdobja pred krizo. Vrzel je precej večja pri osebah, starih 18–59 let, ki živijo v gospodinjstvih pretežno brez delovno aktivnih članov (slika 65). Podatki EU-SILC za leto 2016 kažejo, da je bila stopnja revščine najvišja med ljudmi, ki živijo v gospodinjstvih (pretežno) brez delovno aktivnih članov v Litvi, Bolgariji, Latviji, Italiji in Romuniji (višja od 50 %). Nasprotno pa je bila najmanjša vrzel zabeležena na Finskem, Nizozemskem in Irskem (manjša od 20 %). Vrzel tveganja revščine za osebe, ki živijo v gospodinjstvih pretežno brez delovno aktivnih članov, običajno kaže na pomanjkljivo ustreznost sistemov socialnih prejemkov in pokritost z njimi (kot je bilo ugotovljeno tudi v letnem poročilu Odbora za socialno zaščito za leto 2018).

Slika 65: Relativna vrzel tveganja revščine pri ljudeh, starih 18–59 let, iz gospodinjstev pretežno brez delovno aktivnih članov (2016)

Vir: Eurostat, EU-SILC.

Vse države članice za sisteme minimalnega dohodka uporabljajo oceno materialnega položaja skupaj z drugimi zahtevami za upravičenost. Strožje zahteve za upravičenost pomenijo manjšo pokritost¹⁰⁰ in obratno. Ocena materialnega položaja je najpogosteje uporabljeni način za usmerjanje na tiste, ki živijo v revščini¹⁰¹. Pri oceni materialnega položaja se na splošno ocenijo sredstva (dohodek, premoženje, nepremičnine ali premičnine) vseh članov gospodinjstva in ne le neposrednih

⁹⁹ Za opredelitev relativne vzeli tveganja revščine glej sprotno opombo 88.

¹⁰⁰ Število oseb, ki izpolnjujejo zahteve za upravičenost in bi lahko morda imele korist od sistema.

¹⁰¹ To se razlikuje od teoretičnega koncepta „univerzalnega temeljnega dohodka“, pri čemer se določena raven dohodka zagotovi vsakemu državljanu ne glede na njegov položaj. Za več informacij glej Evropska komisija, *Employment and social developments in Europe. Annual Review 2018* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi. Letni pregled za leto 2018), str. 142.

prosilcev. V večini držav članic je prag, uporabljen pri oceni materialnega položaja, najvišja raven zagotovljenih ugodnosti (dejanska podpora pa je razlika med najvišjo ravno ugodnosti in dohodkom posameznika ali gospodinjstva), hkrati pa več držav članic niti ne upošteva dela zaslužka ljudi, kar pozitivno vpliva na pokritost sistemov in prispeva k zmanjšanju revščine pri zaposlenih. Na pokritost sistemov vplivajo tudi druge zahteve za upravičenost, kot so zahteve glede prebivališča (saj se lahko zaradi tega zmanjša pokritost pri ljudeh, ki se srečujejo z mobilnostjo znotraj države ali brezdomstvom).

Prejemniki minimalnega dohodka težje dostopajo do različnih storitev v naravi. Dostop do storitev (kot se izmeri z neizpolnjenimi potrebami po zdravstveni oskrbi, preobremenjenostjo s stanovanjskimi stroški in neudeležbo v usposabljanju v zvezi s poklicno dejavnostjo¹⁰²) je bistvena komponenta celovitih strategij aktivnega vključevanja. Leta 2016 je bil dostop ljudi, starih 18–59, ki so izpostavljeni revščini in živijo v gospodinjstvih pretežno brez delovno aktivnih članov, do teh storitev na splošno manjši kot dostop ljudi iz iste starostne skupine, ki niso izpostavljeni revščini in ne živijo v gospodinjstvih pretežno brez delovno aktivnih članov. Kar zadeva medsektorsko uspešnost, so Finska, Madžarska in Združeno kraljestvo edine države članice, v katerih je bila leta 2016 vrzel pri dostopu do storitev pod povprečjem EU na vseh treh področjih. Nasprotno pa se zdijo vrzeli pri dostopu nad povprečjem EU na vseh treh področjih, preučenih v Grčiji in Latviji. Podrobneje, največja vrzel v neizpolnjenih potrebah po zdravstveni oskrbi so zabeležene v Latviji (14,8 odstotne točke) in Grčiji (34,1 odstotne točke), najmanjše pa so bile na Danskem, v Španiji, na Nizozemskem in v Združenem kraljestvu (manj kot 1 odstotna točka). Na področju stanovanj so bile največje vrzeli v stopnji preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški ugotovljene na Danskem, v Grčiji, Avstriji in Italiji (več kot 50 odstotnih točk), najmanjše pa na Malti, Cipru, Irskem in Finskem (manj kot 20 odstotnih točk)¹⁰³. Na področju izobraževanja odraslih sta imeli Švedska in Danska leta 2016 negativno vrzel, kar kaže na boljši dostop za ljudi, izpostavljene revščini, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko intenzivnostjo dela, na Malti in v Združenem kraljestvu pa ni bilo vrzeli. Največje ugotovljene vrzeli so bile v Latviji, Španiji in Litvi (več kot 16 odstotnih točk).

Dostop do kakovostnih stanovanj se od leta 2008 izboljšuje, vendar v nekaterih državah precejšen delež prebivalstva poroča, da ima težave s kakovostjo svojih stanovanj. Leta 2017 je v EU 13,1 % prebivalstva poročalo, da živijo v stanovanju s streho, ki pušča, vlažnimi zidovi, tlemi ali temelji ali plesnivimi okenskimi okviri ali tlemi. To je 2,3 odstotne točke manj kot leta 2016¹⁰⁴. Ta

¹⁰² Podatki iz priložnostnega modula o dostopu do storitev (EU-SILC) za leto 2016. Razlogi, ki so se upoštevali pri primerjalni analizi: „Primeri tečajev ali študijski programi niso na voljo“ in „tega si ne morem privoščiti“.

¹⁰³ Celovitejša razprava o vprašanju neizpolnjenih potreb po zdravstveni oskrbi in dostopu do stanovanj je predstavljena v nadaljevanju tega oddelka.

¹⁰⁴ Podatki iz tega odstavka so iz EU-SILC.

komponenta stanovanjske prikrajšanosti¹⁰⁵ je posebna težava v šestih državah članicah (na Cipru, Portugalskem, Madžarskem, v Latviji in Sloveniji), kjer več kot 20 % prebivalstva poroča, da se v svojem stanovanju srečuje s to težavo glede kakovosti. Leta 2017 se je stanje bistveno izboljšalo v Romuniji, kjer se je delež prebivalstva, ki je poročal, da v gospodinjstvu nima kadi, tuša ali notranjega stranišča na splakovanje, zmanjšal, vendar še vedno znaša visokih 27,2 %. V Latviji, Bolgariji in Litvi je pomanjkanje kadi ali tuša v stanovanju in notranjega stranišča na splakovanje izključno za uporabo v zadevnem gospodinjstvu težava za približno 10 % prebivalstva.

Delež razpoložljivega dohodka gospodinjstev, porabljen za stanovanjske stroške, je še vedno velik v številnih državah članicah. Ob upoštevanju stanovanjskih stroškov je revščini izpostavljenih 156 milijonov ljudi v primerjavi s 85 milijoni brez upoštevanja stanovanjskih stroškov. To stanje je posebno obremenjujoče za gospodinjstva z manjšim dohodkom. Leta 2017 je 10,2 % gospodinjstev v EU porabilo več kot 40 % razpoložljivega dohodka za stanovanjske stroške, vendar se ta delež ob upoštevanju gospodinjstev, izpostavljenih revščini, poveča na 37,8 %. Stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški je kljub manjšemu izboljšanju v primerjavi s prejšnjimi leti še vedno najvišja v Grčiji, kjer je leta 2017 znašala 39,6 %. Bolgarija, Danska in Nemčija so za Grčijo države članice z najvišjimi stopnjami prebivalstva, preobremenjenega s stanovanjskimi stroški (več kot 15 % prebivalstva v vsaki od zadevnih držav). Učinek je zlasti izrazit na Danskem in v Nemčiji, kjer je delež ljudi, ki jim grozi revščina, brez upoštevanja stanovanjskih stroškov pod povprečjem EU, po upoštevanju stanovanjskih stroškov pa nad povprečjem EU. Nasprotno pa v Estoniji, na Irskem, Finskem, Cipru in Malti manj kot 5 % prebivalstva živi v gospodinjstvih, preobremenjenih s stanovanjskimi stroški. V večini držav so najemniki, ki najemajo po tržni ceni, precej bolj obremenjeni s stanovanjskimi stroški kot lastniki s hipoteko ali posojilom (povprečje EU je 25,1 % za najemnike, ki plačujejo tržno najemnino, v primerjavi s 5 % za lastnike).

Vse višje najemnine predstavljajo vse večje breme za revne v nekaterih državah članicah. Leta 2016 so se najemnine, izračunane v realnem smislu, v sedmih državah (na Irskem, v Estoniji, Litvi, Sloveniji, na Madžarskem, v Avstriji in na Poljskem) od leta 2015 zvišale za več kot 5 %. Visoke najemnine lahko povečajo tveganje revščine ali socialne izključenosti, zlasti v državah, kot so Slovenija, Irska, Avstrija in Litva, kjer je tveganje revščine, s katerim se spopadajo najemniki, znatno večje kot pri tistih, ki so lastniki svojega doma. Nacionalni podatki lahko skrivajo tudi izzive na ravni določenih mest.

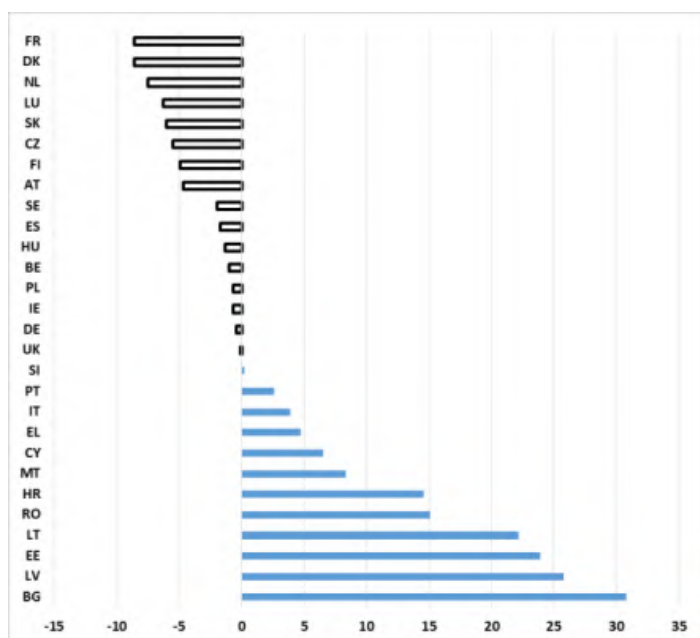
Nedavni razvoj brezdomstva kaže, da se stanje ne izboljšuje. Ocene števila brezdomcev zaradi pomanjkanja uradnih virov in različnih metodologij za štetje brezdomcev niso primerljive po državah. Razpoložljivi podatki omogočajo le časovno spremljanje razvoja težave (v večini primerov je kot

¹⁰⁵ Stopnja stanovanjske prikrajšanosti je merilo slabih stanovanjskih razmer in se izračuna z upoštevanjem tistih gospodinjstev, ki imajo težave z vsaj enim od naslednjih elementov: (i) streha, ki pušča, (ii) v stanovanju ni kadi ali tuša, (iii) ni notranjega stranišča, (iv) stanovanje je pretemno.

najnovejše leto uporabljeno leto 2017 ali 2016). Kljub temu kažejo, da se je brezdomstvo pred kratkim povečalo v vseh 25 zajetih državah članicah, razen na Finskem, kjer se je stanje izboljšalo¹⁰⁶.

Pokojnina starejšim zagotavlja relativno zaščito pred tveganjem revščine. Stopnja tveganja revščine za starejše je na ravni EU nižja kot pri delovno sposobnem prebivalstvu (14,6 % v primerjavi s 16,7 % leta 2017). V zadnjem desetletju se je to razmerje spremenilo v primerjavi z obdobjem pred krizo, kar je mogoče deloma pojasniti z dejstvom, da je kriza znižala povprečne ravni realnega razpoložljivega dohodka gospodinjstev, zlasti med delovno sposobnim prebivalstvom v skoraj vseh evropskih državah, medtem ko so pokojnine ostale odpornejše. Kljub temu pa se je resna materialna prikrajšanost zmanjšala tudi med starejšimi (s 7,4 % leta 2008 na 6,3 % leta 2017), kar kaže, da zmanjšanje revščine in socialne izključenosti ni samo relativni učinek.

Slika 66: Odstotek prebivalstva, starega 65 let ali več, ki ga ogroža revščina ali socialna izključenost, glede na povprečje EU, 2017

Vir: Eurostat, EU-SILC. Opomba: podatki so standardizirani (EU-28 = 0). Podatki za Irsko in Združeno kraljestvo so za leto 2016.

Tveganje revščine in tveganje socialne izključenosti pri starejših se v večini držav članic stalno zmanjšuje. Na splošno je bilo leta 2017 tveganju revščine ali socialne izključenosti v primerjavi z ravnmi iz obdobja pred krizo (leta 2008) izpostavljenih 148 000 manj ljudi, starih 65 let ali več. Izboljšanje glavnega kazalnika prikriva izrazite razlike med državami članicami, pri čemer se je tveganje revščine ali socialne izključenosti pri starejših močno zmanjšalo na Cipru (–24,7 odstotne točke od leta 2008), v Bolgariji (–16,6 odstotne točke), Romuniji (–16,2 odstotne točke) in Latviji (–

¹⁰⁶ Podatke je zbralo združenje nacionalnih organizacij civilne družbe, ki se ukvarjajo z brezdomci v Evropi FEANTSA. Glej FEANTSA, *Third overview of housing exclusion in Europe* (Tretji pregled stanovanjske izključenosti v Evropi), 2018.

14,9 odstotne točke), povečalo pa v Luksemburgu (+6,4 odstotne točke) in Nemčiji (+2,2 odstotne točke).

Vendar posebno skrb zbuja položaj starejših žensk, saj v EU petino žensk, starih 65 let ali več, ogroža revščina ali socialna izključenost. Leta 2017 je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti za ženske znašala od približno 10 % na Danskem, v Franciji in na Nizozemskem do več kot 50 % v Bolgariji in več kot 40 % v baltskih državah. Največje razlike med spoloma v stopnji tveganja revščine ali socialne izključenosti so zabeležene v Litvi (19,9 odstotne točke) in Estoniji (19,7 odstotne točke), ki jima sledita Latvija (16,6 odstotne točke) in Bolgarija (16,2 odstotne točke). Starejše ženske imajo manjše dohodke od starejših moških: leta 2016 je bila v EU mediana dohodka za starejše ženske za 6 odstotnih točk manjša od mediana dohodka moških v primerjavi z mladimi istega spola (90 % za ženske in 96 % za moške). Ženske imajo torej manjše dohodke ne le v svojem delovnem življenju, temveč tudi ko so upokojene, kar prispeva k neenakosti med spoloma v dohodkih za starejše.

V povprečju imajo v EU ljudje, stari 65 let ali več, nekoliko manjše dohodke od mlajših starostnih skupin. Mediana razpoložljivega dohodka oseb, starih 65 let ali več, je leta 2017 znašala 92 % dohodka mlajšega prebivalstva. Skupno razmerje relativne mediane dohodka je bilo manjše od 75 % v petih državah (na Danskem, Malti, v Litvi, Latviji in Estoniji), manjše od 80 % pa v nadaljnjih štirih državah (v Belgiji, na Švedskem, Cipru in Češkem). Nasprotno pa so imeli leta 2017 starejši moški v devetih državah članicah (Luksemburgu, Grčiji, Franciji, Španiji, na Madžarskem, v Italiji, Avstriji, na Poljskem in v Romuniji) in starejše ženske v dveh državah članicah (v Luksemburgu in Grčiji) višjo mediano dohodka kot osebe, mlajše od 65 let.

Pokojnine v povprečju predstavljajo več kot polovico dohodka od dela ob koncu poklicne poti, vendar se zmogljivost nadomestitve dohodka iz pokojnin znatno razlikuje med državami članicami. Leta 2017 je skupno nadomestitveno razmerje¹⁰⁷ v EU v povprečju znašalo 59 %, med državami pa so bile velike razlike. Razmerje je znašalo od več kot 80 % v Luksemburgu do manj kot 40 % na Irskem, v Bolgariji in na Hrvaškem¹⁰⁸.

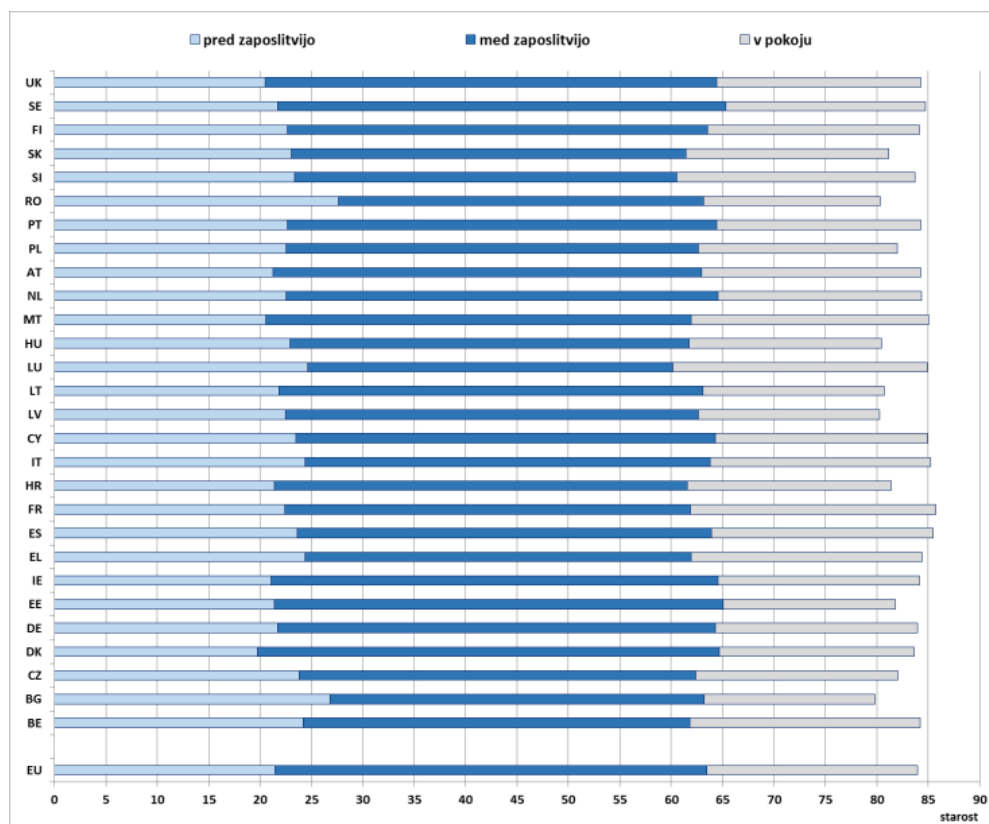
Pokojnine se morajo prilagajati vse daljši pričakovani življenjski dobi; delovno življenje se začne pozneje in se podaljšuje, ljudje pa na splošno živijo dlje. Poleg zmanjšanja revščine in nadomestitve dohodka je tretja ustrezna razsežnost pokojninske ustreznosti trajanje upokojitve. Razmerje med trajanjem upokojitve in trajanjem delovne dobe v povprečju znaša 51 %. Slika 67 zagotavlja pregled povprečnega obdobja življenja pred zaposlitvijo, v zaposlitvi in po upokojitvi v

¹⁰⁷ Razmerje med mediano posameznih bruto pokojnin oseb, starih 65–74 let, in mediano posameznih bruto dohodkov oseb, starih 50–59 let.

¹⁰⁸ Podatki za Hrvaško in Irsko so za leto 2016.

državah članicah (ta pregled temelji na oceni začetka zaposlitve/vstopa na trg dela, oceni povprečnega izstopa s trga dela in pričakovani življenjski dobi pri starosti 60 let).

Slika 67: Življenje, razdeljeno na različna obdobja aktivnosti, 2017

Vir: *Ageing Report 2018 for labour market entry and exit ages; Eurostat for life expectancy projections*
(Poročilo o staranju za leto 2018 za starost ob vstopu na trg dela in izstopu z njega. Opomba: „med zaposlitvijo“ pomeni med starostjo ob vstopu na trg dela in starostjo ob izstopu z njega.

Ljudje z nestandardno zaposlitvijo ali samozaposleni imajo pogosto manj ugodne pogoje za dostop do pokojninskih pravic in njihovo pridobivanje kot tisti s pogodbami o zaposlitvi za nedoločen čas in polni delovni čas. Podatki raziskave SHARE¹⁰⁹ omogočajo merjenje učinka samozaposlitve na pokojnino in življenjske standarde s primerjavo položaja upokojenih samozaposlenih¹¹⁰ in upokojenih zaposlenih v večini držav članic¹¹¹. Upokojeni samozaposleni poročajo o manjših dohodkih kot upokojeni zaposleni v skoraj vseh zajetih državah. Največje dohodkovne vrzeli je mogoče ugotoviti v Luksemburgu, na Danskem in v Franciji, v devetih državah članicah pa vrzel presega 20 %. Upokojeni samozaposleni imajo nekoliko večje dohodke od

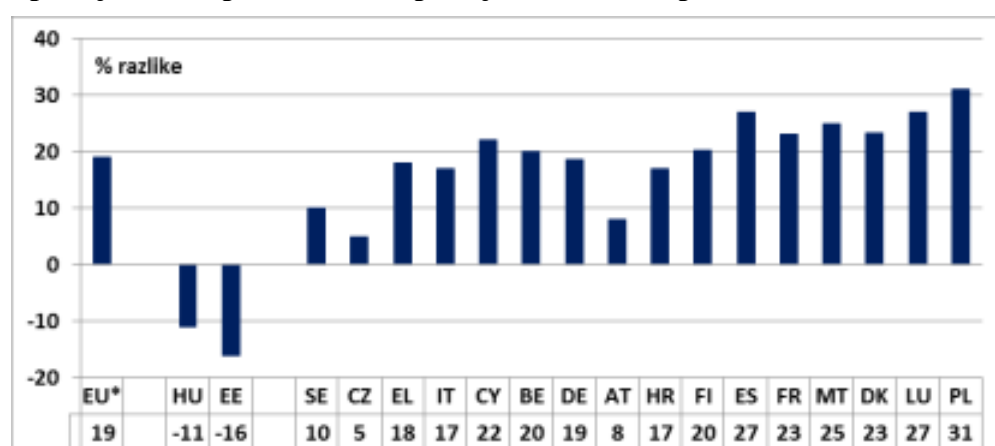
¹⁰⁹ Raziskava o zdravju, staranju in upokojevanju v Evropi. Podatkovni vir: SHARE, sedmi val, 2017.

¹¹⁰ V tej primerjavi so „upokojeni samozaposleni“ opredeljeni kot osebe, ki so kot samozaposlene delale polovico delovne dobe ali več.

¹¹¹ Raziskava o zdravju, staranju in upokojevanju v Evropi (SHARE) je večdisciplinarna in mednarodna panelna zbirka mikropodatkov o zdravju, socialno-ekonomskem položaju ter družabnih in družinskih mrežah več kot 120 000 posameznikov, starih 50 let ali več (več kot 297 000 razgovorov). Zajema 27 evropskih držav, v sedmi val raziskave SHARE pa niso bili vključeni Irska, Nizozemska in Združeno kraljestvo. V nekaterih državah članicah velikosti vzorca ne omogočajo primerjave.

upokojenih zaposlenih le na Madžarskem in v Estoniji (glej sliko 68). Dohodkovna vrzel skupaj z večjo dohodkovno neenakostjo¹¹² vodi v precej višje ravni tveganja revščine za samozaposlene, v povprečju približno dvakrat višje kot pri upokojenih zaposlenih. Upokojeni samozaposleni imajo nižje pokojnine kot upokojeni zaposleni v vseh opazovanih državah in so kljub večjim razmerjem med premoženjem in dohodkom bolj izpostavljeni finančnim težavam v starosti. Povprečje indeksa finančnih težav, s katerim se na lestvici od 1 do 4 meri zmožnost preživetja z dohodki, je v anketiranih državah članicah 2,3 za upokojene samozaposlene in 2,1 za upokojene zaposlene¹¹³.

Slika 68: Relativna razlika v mediani ekvivalentnega razpoložljivega dohodka med upokojenimi zaposlenimi in upokojenimi samozaposlenimi, 2017, v %

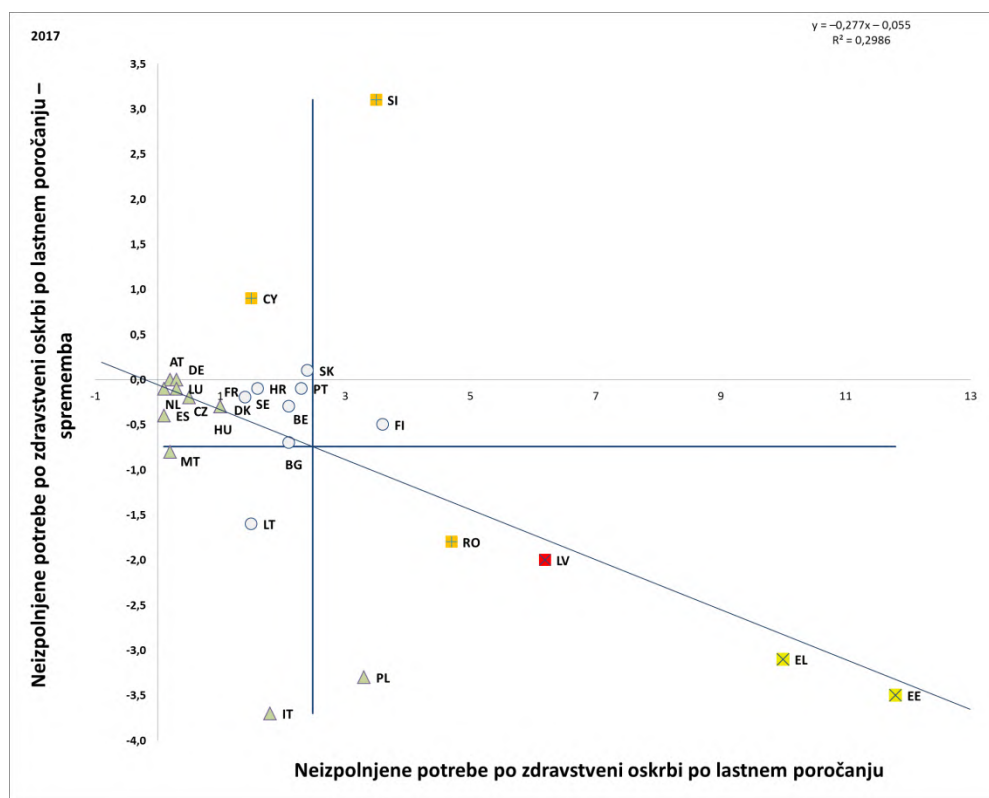

Vir: SHARE. Opomba: EU* ne vključuje Irske, Nizozemske in Združenega kraljestva. Velikosti vzorca v Bolgariji, Latviji, Litvi, na Portugalskem, v Romuniji, Sloveniji in na Slovaškem ne omogočajo razlikovanja med upokojenci.

¹¹² Razmerje kvartilnih razredov S80/S20 je za tretjino večje med upokojenimi samozaposlenimi kot med upokojenimi zaposlenimi.

¹¹³ EU-28, razen Irske, Nizozemske in Združenega kraljestva.

Slika 69: Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Vir: Eurostat, EU-SILC. Obdobje: ravni leta 2017 in letne spremembe glede na leto 2016. Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je opisana v Prilogi. Podatki za Irsko in Združeno kraljestvo 26. oktobra 2018 niso bili na voljo.

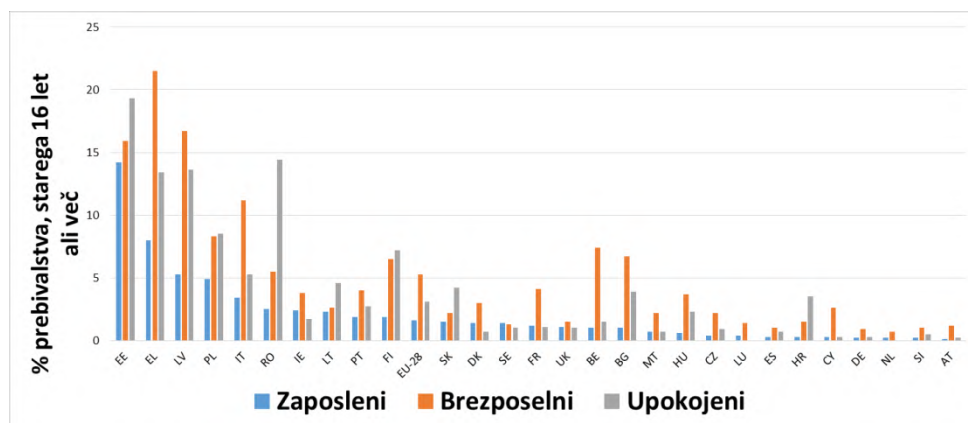
Obstajajo znaki konvergence v deležu prebivalstva, ki poroča o zaznanih neizpolnjenih potrebah po zdravstveni oskrbi¹¹⁴. V nasprotju s prejšnjo težnjo je prišlo do šibke negativne korelacije med stopnjo in spremembami neizpolnjenih potreb po zdravstveni oskrbi, pri čemer se v tistih državah, kjer so neizpolnjene potrebe največje, kaže najbolj pozitiven trend (glej sliko 69). V nekaterih državah članicah stroški in čakalne dobe ostajajo pomembne ovire za dostop do zdravstvenega varstva. Kljub temu se je delež prebivalstva EU, ki ima po lastnem poročanju neizpolnjene potrebe po zdravniški oskrbi zaradi previsokih stroškov, predolge čakalne dobe ali prevelike oddaljenosti, leta 2017 v povprečju zmanjšal na 1,6 %. Delež prizadetih oseb je v Estoniji in Grčiji (kjer je večji od 10 %) ter Latviji še vedno presegal 5 %. Povečanja med letom 2017 so bila zabeležena le za Slovenijo, Ciper in Slovaško.

Pri razlagi problematičnega dostopa do zdravstvene oskrbe v nekaterih državah ima lahko pomembno vlogo tudi status aktivnosti. Čeprav večina držav ne kaže bistvenih razlik glede na status

¹¹⁴ Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi (po lastnem poročanju) pomenijo subjektivno oceno posameznika o tem, ali je potreboval pregled ali zdravljenje za točno določeno vrsto zdravstvenega varstva, vendar ga ni dobil ali ga ni iskal iz naslednjih treh razlogov: „finančni razlogi“, „čakalne vrste“ in „prevelika oddaljenost“. Težave, o katerih ljudje poročajo, da jih imajo pri iskanju zdravstvene oskrbe, ko so bolni, pogosto kažejo na velike ovire v zvezi z oskrbo.

aktivnosti, imajo lahko v nekaterih od njih brezposelni (in v manjšem obsegu upokojenci) večje težave pri dostopu do zdravstvene oskrbe (glej sliko 70). Tudi v državah, kjer je odstotek neizpolnjenih potreb med celotnim prebivalstvom manjši od povprečja EU, podatki kažejo, da imajo lahko brezposelni težave pri dostopu do zdravstvene oskrbe (npr. Belgija, Francija, Italija in Madžarska).

Slika 70: Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju glede na status aktivnosti (2016)

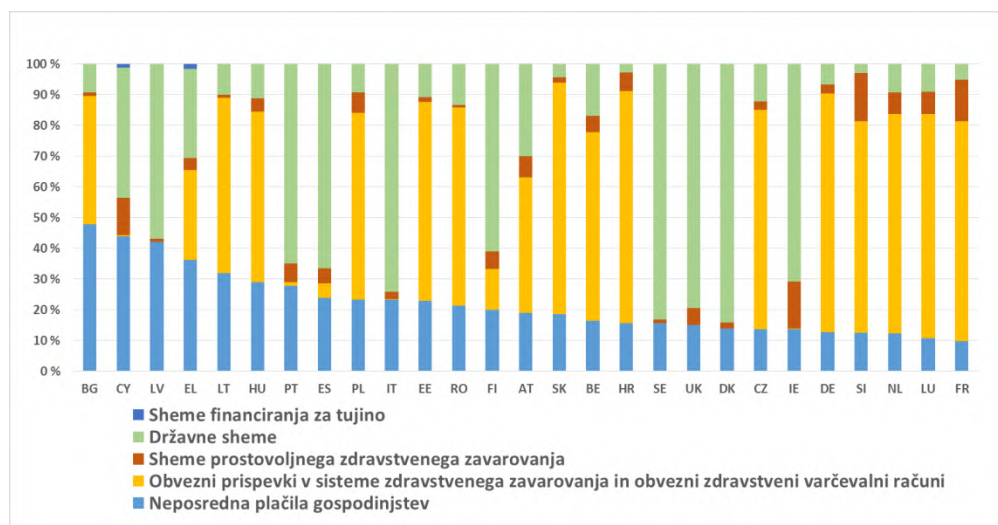
Vir: Eurostat [hlth_silc_13].

Leta zdravega življenja (pri starosti 65 let) so se v EU še povečala na 9,8 leta za moške in na 10,1 leta za ženske. Največje število let zdravega življenja pri starosti 65 let se lahko pričakuje na Švedskem, Malti in Irskem (približno 12 let za oba spola), medtem ko je zdrava življenjska doba še posebno kratka v Latviji, na Slovaškem in Hrvaškem (približno 5 let).

Zdravstveno varstvo se financira z različnimi shemami, medtem ko se relativni pomen posameznih shem med državami članicami razlikuje. V Bolgariji, Grčiji, na Cipru, v Latviji in Litvi so neposredna plačila¹¹⁵, tj. izdatki gospodinjstev za zdravje (vključno s farmacevtskimi izdelki), ki se ne povrnejo iz nobene sheme ali so plačani v okviru delitve stroškov z organizirano shemo, leta 2016 znašala več kot 30 % tekočih izdatkov za zdravstveno varstvo (slika 71).

¹¹⁵ Neposredni izdatki se nanašajo na neposredna plačila za blago in storitve, ki se plačajo s primarnimi dohodki ali prihranki gospodinjstva, pri čemer plačilo izvede uporabnik ob nakupu blaga ali uporabi storitev, ti izdatki pa se ne povrnejo ali pa se krijejo v okviru delitve stroškov z organizirano shemo.

Slika 71: Izdatki za zdravstveno varstvo po viru financiranja, 2016

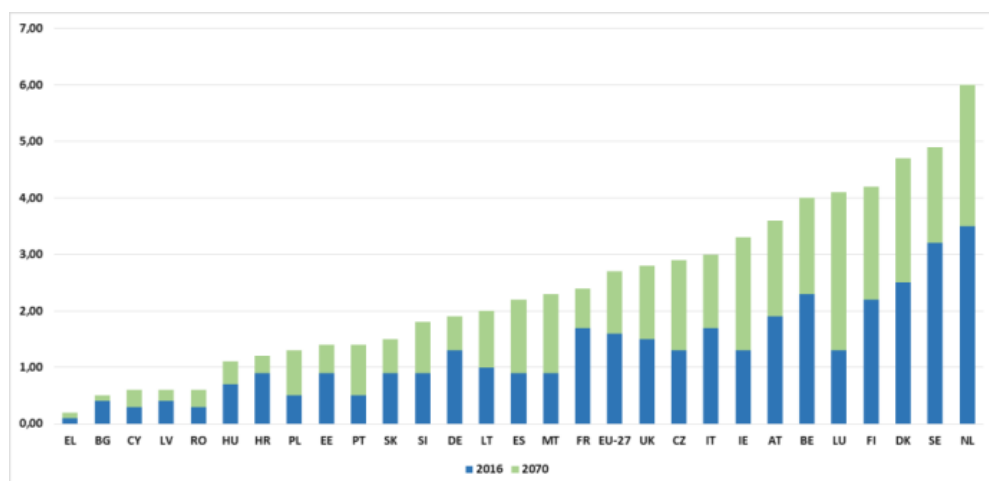
Vir: Eurostat [hlth_sha11_hf]. Opomba: podatki se zbirajo v skladu z Uredbo Komisije (EU) 2015/359 glede statističnih podatkov o izdatkih in financiranju zdravstvenega varstva (priročnik za sistem zdravstvenih računov iz leta 2011).

Potreba po dolgotrajni oskrbi se povečuje s staranjem prebivalstva v EU. V naslednjih šestih desetletjih (do leta 2070) naj bi se število Evropejcev, starih 80 let ali več, podvojilo, razmerje odvisnosti starejših (starejših od 65 let v primerjavi s tistimi, starimi 15–64 let) pa naj bi se z 29,6 % leta 2016 povečalo na 51,2 % leta 2070¹¹⁶ (v EU bi se število delovno sposobnih oseb na vsako osebo, staro 65 let ali več, s 3,3 osebe zmanjšalo na 2 osebi). Tveganje odvisnosti je večje v višji starosti, ko je za ljudi verjetneje, da postanejo slabotnejši (60 % oseb, starih 75–84 let, in 70 % oseb, starih 85 let ali več, poroča o invalidnosti).

Predvideno je znatno povečanje potreb po dolgotrajni oskrbi. Dolgotrajna oskrba je najhitreje rastoči socialni izdatek v primerjavi z zdravjem in pokojninami. Javnofinančni izdatki za dolgotrajno oskrbo v EU naj bi se med letoma 2016 in 2070 z 1,6 % povečali na 2,7 % BDP, po vsej EU pa naj bi obstajale izrazite razlike (glej sliko 72).

¹¹⁶ Evropska komisija, poročilo o staranju prebivalstva za leto 2018.

Slika 72: Predvideni javnofinančni izdatki za dolgotrajno oskrbo kot % BDP v letih 2016 in 2070

Vir: podatki iz poročila o staranju prebivalstva za leto 2018. Opomba: referenčni scenarij Delovne skupine za problematiko staranja prebivalstva (AWG).

Trajnost dolgotrajne oskrbe bo prav tako izziv za tiste države članice, ki se zdaj močno zanašajo na neformalno oskrbo. Skupina nepoklicnih oskrbovalcev se zmanjšuje zaradi spreminjajočih se družinskih vzorcev (manj otrok, družinski člani živijo dlje), večje zaposlenosti žensk in zvišanja upokojitvene starosti. Neformalna oskrba prav tako prinaša pomembne stroške za gospodarstvo, saj nepoklicni oskrbovalci skrajšajo svoj delovni čas ali prenehajo delati, zaradi česar plačujejo minimalne davke in prispevke ali pa jih sploh ne plačujejo. Obstajajo tudi izzivi pri zaposlovanju in zadržanju oskrbovalcev. Na sektor vpliva razširjenost dela s krajšim delovnim časom in pogodb o zaposlitvi za določen čas, kar zmanjšuje njegovo privlačnost.

3.4.2 Odziv politike

Cilj reform v številnih državah članicah je okrepitev pristopa dejavnega vključevanja. Nekatere države članice krepijo celostno izvajanje storitev (kot so socialna pomoč, zaposlovanje in druge socialne storitve), zlasti z izvajanjem na posameznika osredotočen pristop, namenjen obravnavanju kompleksnih potreb najranljivejših ljudi. V Bolgariji poteka vzpostavljanje centrov za zaposlovanje in socialno pomoč, ki zagotavljajo celostne in mobilne storitve¹¹⁷. Do februarja 2018 je delovalo 73 takih centrov, ki so bili ustanovljeni s podporo ESS¹¹⁸ in ki zagotavljajo storitve zaposlovanja in socialne pomoči. Centri od leta 2018 ponujajo dogovor o vključitvi v zaposlitev za dolgotrajno brezposelne, ki dolgotrajno brezposelne poveže s specifičnimi storitvami zaposlovanja in jih napoti na storitve, ki jih

¹¹⁷ Združene skupine agencije za socialno pomoč in zaposlovanje ponujajo celostne storitve brezposelnim na oddaljenih območjih Bolgarije.

¹¹⁸ S podporo ESS.

opravljajo druge institucije. Na Irskem *akcijski načrt za gospodinjstva brez delovno aktivnih članov* aktivacijske storitve razširja na ljudi, ki ne delajo, vendar niso tradicionalno opredeljeni kot brezposelni. Osredotoča se zlasti na izboljšanje stopnje zaposlenosti gospodinjstev z otroki – tradicionalnih „jedrnih“ družin in družin z enim samim staršem ter invalidnih oseb. Na Finskem so enotni svetovalni centri za mlade (Ohjaamo), ki so prvotno delovali s sredstvi ESS, postali trajni ukrep in bodo dopolnjeni z mrežo za psihosocialno podporo. V Grčiji so se leta 2017 začeli odpirati centri lokalne skupnosti, ki delujejo kot enotne kontaktne točke za socialne storitve na ravni občine. Centri podpirajo izvajanje sistema socialno-solidarnostnega dohodka, ki povezuje upravičence z dopolnilnimi socialnimi storitvami. Do februarja 2018 so delovali 203 centri od načrtovanih 240. Poleg tega vse več občin v EU zagotavlja celostne socialne storitve, ki se osredotočajo na kompleksne potrebe ranljivih skupin (npr. enotne vstopne točke v Atenah ali službe za spodbujanje zdravja v Essnu). Te dejavnosti je podprl ESS.

V več državah članicah se nadaljujeta modernizacija in povečevanje ustreznosti nekaterih prejemkov, čeprav je v nekaterih primerih prišlo do zamud. V Litvi se je leta 2018 povečal dohodek, ki ga podpira država, pa tudi družinske dajatve. V Bolgariji se je leta 2018 minimalni dohodek po devetletni zamrznitvi povečal za 15 %. V Franciji se je v skladu z večletnim načrtom za boj proti revščini, uvedenim leta 2013, minimalni dohodek (*Revenu de solidarité active – RSA socle*) septembra 2017 povečal za 1,6 %, aprila 2018 pa še za 1 %. Ta povečanja so zadnja v vrsti tovrstnih povečanj, ki so omogočila povečanje minimalnega dohodka glede na inflacijo, dopolnjena pa so z obnovljeno osredotočenostjo na aktivacijo upravičencev (*Garantie d'activité*) v okviru nedavno napovedanega načrta za boj proti revščini. V Romuniji pa je načrtovana konsolidacija obstoječih socialnih prejemkov predstavljena na april 2019, medtem ko se bo na Hrvaškem nov zakon o socialnem varstvu začel izvajati šele decembra 2019. V Latviji vlada še ni sprejela pripravljenega načrta za izboljšanje minimalnega dohodka (predložen je bil maja 2018, veljati pa bo začel leta 2020). Cilj osnutka zakona v Luksemburgu je reorganizirati mehanizem zajamčenega minimalnega dohodka, da bi se zmanjšale velike pasti neaktivnosti, ki jih ustvarja sedanja shema, ter rešila problematika preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški in nezadostnega dohodka za enostarševska gospodinjstva.

Obseg socialne zaščite se povečuje v več državah članicah. Belgija je sprejela zakon, ki odpravlja omejitev dostopa do pokojninskih shem podjetij za mlade in kratkoročnih pogodb. Druge države nameravajo uvesti ukrepe v korist samozaposlenih ali lastnikov malih podjetij ali pa so jih že sprejele. Ti ukrepi vključujejo znižane prispevke pod določenim pragom (Latvija, Poljska), vključenost neodvisnih delavcev v sistem nadomestil za brezposelnost (Francija) ali možnost vključitve neodvisnih delavcev v zavarovanje za primer nesreče pri delu prek socialne listine spletnih platform (Francija, glej tudi oddelek 3.3.2).

Ukrepi, namenjeni odpravi dohodkovne neenakosti in revščine pri zaposlenih obravnavajo zasnovo davkov in ustreznost nadomestil. Revščino pri zaposlenih lahko poleg določanja minimalnih plač ublaži tudi več politik za zmanjšanje neenakosti, povezanih s sistemom davkov ter socialnih prejemkov in nadomestil. V Litvi je bila junija 2018 sprejeta ureditev pavšalne obdavčitve, s katero se je uvedla progresivna struktura z dvema razponoma, ki bi morala pomagati zmanjšati dohodkovno neenakost. V Latviji uvedbo progresivne dohodninske lestvice spremlja neobdavčitev dela dohodkov pri dohodnini in za vzdrževane družinske člane. S predlagano reformo Češke za prenovu sistema dohodnine bi se morala dodati še ena progresivna stopnja, zlasti z uvedbo nove 23-odstotne davčne stopnje za večje dohodke.

Nekatere države članice so sprejele ukrepe, ki so posebej usmerjeni v revščino otrok. V Španiji je iz državnega proračuna za leto 2018 dodeljenih 100 milijonov EUR za boj proti hudi revščini, s posebnim poudarkom na družinah z otroki. Zakon Litve o otroškem dodatku uvaja sistem splošnega otroškega dodatka. Poleg tega se otroški dodatek družinam, ki vzgajajo in/ali skrbijo za tri ali več otrok, izplača ne glede na družinski dohodek. V Latviji je bil uveden dodatek k državnemu nadomestilu za družine z dvema ali več otroki. Grčija je sprejela reformo sistema otroškega dodatka, s katero je prejšnja dva dodatka („enotni otroški dodatek“ in „dodatek za veliko družino“) nadomestila z enim samim otroškim dodatkom, ki temelji na oceni materialnega položaja. Cilj te reforme je bil izboljšati ciljno usmerjenost in povečati enakopravnost med podprtimi otroki.

Sprejeti so bili ukrepi socialnega vključevanja za invalide, da bi se dopolnile politike zaposlovanja in preprečilo trpljenje zaradi revščine. Španija je zaradi izboljšanja učinkovitosti in zagotovitve, da ljudje prejemajo nadomestila, do katerih so upravičeni, izvedla preskusno fazo univerzalne socialne kartice, s katero so na enem mestu zbrane informacije o vseh nadomestilih, ki jih oseba prejema, vsebuje pa tudi podatke o morebitnih drugih nadomestilih, do katerih bi bila oseba upravičena. V Estoniji se je leta 2018 zvišalo nadomestilo za sposobnost za delo za tiste, ki ne morejo delati ali imajo omejene zmožnosti. Malta je leta 2017 izvedla nadaljnjo reformo invalidskih pokojnin, s katero je uvedla tristopenjski sistem izplačevanja, v katerem bodo tisti, ki ne morejo delati zaradi invalidnosti, mesečno prejemali vse višje zneske, dokler njihova pokojnina ne bo enakovredna minimalni plači. Zakon poljske vlade iz leta 2016 staršem težko invalidnega otroka v njegovem prvem letu življenja zagotavlja nepovratna sredstva v višini 4 000 zlotov (približno 940 EUR). Na Portugalskem je bil leta 2017 sprejet nov model podpore pri samostojnem življenju (MAVI), ki se financira iz ESS, v okviru katerega je vsak posameznik s 60-odstotno ali večjo nezmožnostjo upravičen do podpore 40 ur na teden v obliki namenskega podpornega delavca, ki mu pomaga pri osebni negi, zdravju, prehrani, potovanjih, visokošolskem izobraževanju, poklicnem usposabljanju, kulturnih dejavnostih, športu, iskanju zaposlitve, udeležbi v družbi in državljskih dejavnostih. Portugalska vlada je poleg tega leta 2017 tri vrste invalidnin, tj. invalidski dodatek, socialno invalidsko pokojnino in invalidsko pokojnino, združila v en sam prejemek, tj. socialni prejemek za

vključevanje. Romunija invalidnine ne računa več na podlagi indeksa cen življenjskih potrebščin, ampak na podlagi socialnega referenčnega kazalnika, zaradi česar so se povečali prejemki za odrasle invalide.

Več držav članic je začelo izvajati reforme na področju dostopa do stanovanj. Danska je sprejela akcijski načrt za boj proti brezdomstvu, ki temelji na krepitvi preventivnih ukrepov in izboljšanju smernic za izstop iz brezdomstva. Grčija je uvedla nov stanovanjski dodatek, ki temelji na oceni materialnega položaja ter je namenjen družinam z majhnimi dohodki, ki živijo v najetih stanovanjih, in tistim, ki plačujejo hipoteko. Španija je sprejela nacionalni načrt, ki vključuje pomoč družinam z majhnimi dohodki pri plačilu najemnine in preprečevanje deložacije, finančno pomoč mladim, ki kupujejo hiše na redko poseljenih območjih, in pomoč pri prenovi stanovanj za posebne ranljive skupine. Švedska vlada je neprofitnim organizacijam dodelila dodatna sredstva, da bi jih podprla v boju proti brezdomstvu med mladimi odraslimi.

Dinamika pokojninskih reform se preusmerja v reševanje izzivov glede ustreznosti. Ukrepi za izboljšanje finančne vzdržnosti so še vedno visoko na dnevnem redu številnih držav članic glede pokojnin, vendar je bil ta proces združen z ukrepi za ponovno umerjanje mešanice ukrepov v zvezi s pokojninami, da bi se odzvale na nekatere ključne izzive, povezane s trgom dela in pokojninskim sistemom: zagotavljanje ustreznosti pokojnin, kombiniranje dela in prejemanja pokojnin ter prilagoditev pokojninskih pravic posameznim kategorijam delavcev.

Nekatere države članice se še naprej osredotočajo na uravnoteženje trajanja pokojnin s pričakovano življenjsko dobo. Na Češkem je bila na primer z reformo iz leta 2017 naraščajoča upokojitvena starost omejena na 65 let, ki naj bi bila dosežena leta 2030, po tem pa bo povezana s pričakovano življenjsko dobo, čeprav bo za uzakonitev povezave potrebna dodatna zakonodaja. Druge države povečujejo zahteve glede trajanja delovne dobe. V Litvi se bo na primer postopoma podaljšalo trajanje dobe plačevanja prispevkov, in sicer s 30 let leta 2017 na 35 let do leta 2027. Nasprotno pa je Poljska z oktobrom 2017 ponovno uvedla nižjo, različno upokojitveno starost za moške in ženske (65 oziroma 60 let). Posledica je močno povečanje upokojevanja, pri čemer so novododeljene pokojnine za ženske v povprečju precej nižje kot za moške¹¹⁹.

Več ukrepov pokojninske reforme je namenjenih zmanjšanju revščine (npr. minimalna jamstva) in **izboljšanju dohodkovne podpore** (npr. ugodna indeksacija, povečanje vloge dodatnih pokojnin). Latvija, Malta in Romunija so povečale neobdavčeni minimalni dohodek, kar bi moralo koristiti prejemnikom nižjih pokojnin. Minimalne pokojnine so se zvišale v Bolgariji, na Poljskem in v Romuniji, kjer je bilo leta 2017 odobreno precejšnje, tj. 30-odstotno, zvišanje. Uvedeni so bili drugi

¹¹⁹ Evropska komisija in Odbor za socialno zaščito, The 2018 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU (Poročilo o ustreznosti pokojnin za leto 2018: sedanja in prihodnja ustreznost dohodkov pri starejših v EU), 2018.

ukrepi, kot so dodatni zaščitni ukrepi za upokoјence z dolgimi delovnimi dobami; Avstrija je na primer leta 2017 minimalno pokojnino z 883 EUR zvišala na 1 000 EUR mesečno za ljudi, ki so prispevke plačevali vsaj 30 let¹²⁰.

Izboljšanje učinkovitosti zdravstvenega varstva z boljšim usklajevanjem ter močnejšo vlogo primarnega zdravstvenega varstva je postalo vodilno načelo v več državah članicah. V Estoniji si sedanji načrti za zdravstvene centre in bolnišnična omrežja prizadevajo za oblikovanje večdisciplinarnih skupin, ponovno opredelitev vloge družinskih zdravnikov glede na specialiste in izboljšanje usposabljanja. Irska povečuje kapitalske naložbe, med drugim z ustanovitvijo centrov za primarno zdravstveno varstvo po vsej državi. Bolgarija in Francija sta jeseni 2018 predstavili predlog temeljne reforme zdravstvenega sistema, ki vključuje učinkovitejšo bolnišnično oskrbo in boljše vključevanje oskrbe. Na Slovaškem se nadaljujejo prizadevanja za okrepitev šibke vloge splošnih zdravnikov in preprečevanje nepotrebnih napotitev na zdravnike specialiste. V Latviji poteka preoblikovanje praks primarnega zdravstvenega varstva v večje zdravstvene centre s tremi do šestimi družinskimi zdravniki in vsaj dvema medicinskima sestrama, v katere bi bili morda vključeni tudi specialisti; izvajajo pa se tudi reforme za preoblikovanje bolnišnične oskrbe v bolnišnicah. Na Hrvaškem bi se morali s funkcionalno vključenostjo bolnišnic (projekt je še v pilotni fazi) in izboljšano primarno zdravstveno oskrbo izboljšati kakovost storitev, zagotoviti prihranki in finančna stabilnost, pa tudi zvišati raven varnosti in zadovoljstva pacientov. V Avstriji bo do leta 2021 odprtih 75 centrov s skupinami, v katerih sodelujejo strokovnjaki z različnih področij.

Sprejemajo se ukrepi za izboljšanje usposabljanja in delovnih pogojev zdravstvenih delavcev. V Italiji so za zagotavljanje zdravstvenega varstva v skupnosti združene kompetence splošnih zdravnikov, specialistov in medicinskih sester. Tudi Madžarska in Švedska se osredotočata predvsem na okrepitev ponudbe znanj in spretnosti v sektorju zdravstvenega varstva ter izboljšanje delovnih pogojev in plač. V Romuniji so se s 1. marcem 2018 precej zvišale bruto plače zdravnikov in medicinskih sester (za 70–172 %). V Latviji vlada načrtuje precejšnje zvišanje plač zdravstvenih delavcev do leta 2023 (za skoraj trikrat). V Latviji, na Poljskem, Portugalskem in v Romuniji se bodo začeli izvajati podporni ukrepi za pritegnitev zdravnikov in medicinskih sester k delu na perifernih urbanih ali podeželskih območjih.

Posebni ukrepi za izboljšanje dostopa do zdravstvenega varstva vključujejo znižanje neposrednih plačil, zlasti doplačil, v nekaterih državah članicah. Tak primer je Ciper, ki je leta 2017 sprejel pomembno reformo, da bi med drugim do leta 2020 zagotovil univerzalni dostop do zdravstvenega varstva. V Estoniji je bilo z letom 2018 razširjeno dodatno povračilo stroškov zdravil na recept. V Litvi so bili leta 2017 sprejeti številni ukrepi za zmanjšanje neposrednih plačil zdravil in povečanje preglednosti farmacevtske politike. Zajemali so znižanje DDV na draga zdravila in uvedbo

¹²⁰ Glej prejšnjo opombo.

omejitve razlik med cenami, po katerih se zdravila ponujajo v lekarnah, in njihovimi referenčnimi cenami ter spodbujanje uporabe generičnih zdravil in racionalne uporabe zdravil.

Nekatere države članice si prizadevajo za celovit pristop k dolgotrajni oskrbi. Bolgarija je sprejela akcijski načrt za izvajanje nacionalne strategije dolgotrajne oskrbe, ki vključuje krepitev institucionalnega okvira za zagotavljanje in razvoj celovitih socialnih storitev. Poljska je oblikovala socialno politiko za starejše odvisne ljudi, ki temelji na sistemu podpore, ki ga nepoklicnim oskrbovalcem zagotavljajo javne institucije, ter mreži institucionalnih storitev in storitev v skupnosti.

Države članice predlagajo različne možnosti politike za povečanje števila oskrbovalcev. Češka je sprejela zakon o izrednem dopustu (plačan dopust do treh mesecev) za nepoklicne oskrbovalce vzdrževanih družinskih članov. Estonija zagotavlja možnost petih dodatnih dni oskrbovalskega dopusta za zaposlene oskrbovalce (sorodnika, zakonca, registriranega partnerja ali oskrbovalca) v koledarskem letu. V Nemčiji poteka reforma izobraževanja in usposabljanja medicinskih sester, da bi se vzpostavila skupni učni načrt in usposabljanje medicinskih sester v zdravstvenem varstvu, pediatrični oskrbi in dolgotrajni oskrbi ter zmanjšalo pomanjkanje delovne sile.

PRILOGE

Priloga 1. Glavni kazalniki pregleda socialnih kazalnikov, ravni

	Enake možnosti in dostop do trga dela														
	Mladi, ki zgodaj opustijo šolanje (% prebivalstva, starega 18–24 let)			Razlike pri zaposlovanju moških in žensk (v odstotnih točkah)			Razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov (S80/S20)			Tveganje revščine ali socialne izključenosti (v %)			Mladi, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljajo (% celotnega prebivalstva, starega 15–24 let)		
Leto	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
EU-28	11,0	10,7	10,6	11,6	11,6	11,5	5,2	5,2	5,1	23,8	23,5	22,5 e	12,0	11,6	10,9
EA-19	11,6	11,1	11,0	11,2	11,2	11,2	5,2	5,2	5,1	23,1	23,1	22,1 e	12,2	11,7	11,2
EUnw	9,8	9,5	9,4	10,7	10,6	10,5	5,1	5,0	5,0	24,3	23,8	22,9	11,7	11,0	10,4
EAnw	10,1	9,5	9,4	10,4	10,3	10,1	5,0	5,0	4,9	23,6	23,1	22,3	11,5	10,8	10,2
BE	10,1	8,8	8,9 b	8,3	9,3	9,8 b	3,8	3,8	3,8	21,1	20,7	20,3	12,2	9,9	9,3 b
BG	13,4	13,8	12,7	6,6	7,3	8,0	7,1	7,7 b	8,2	41,3	40,4 b	38,9	19,3	18,2	15,3
CZ	6,2	6,6	6,7	16,6	16,0	15,8	3,5	3,5	3,4	14,0	13,3	12,2	7,5	7,0	6,3
DK	7,8	7,2 b	8,8 b	7,6	6,7 b	6,5 b	4,1	4,1	4,1	17,7	16,8	17,2	6,2	5,8 b	7,0 b
DE	10,1	10,3	10,1	8,7	8,2	7,9	4,8	4,6	4,5	20,0	19,7	19,0	6,2	6,7	6,3
EE	12,2	10,9	10,8	7,9	8,2	7,3	6,2	5,6	5,4	24,2	24,4	23,4	10,8	9,1	9,4
IE	7,0	6,2	5,1 b	12,3	12,1	12,1	4,5	4,4	:	26,0	24,2	:	14,3	12,6	10,9 b
EL	7,9	6,2	6,0	18,0	19,0	19,7	6,5	6,6	6,1	35,7	35,6	34,8	17,2	15,8	15,3
ES	20,0	19,0	18,3	11,2	11,5	11,9	6,9	6,6	6,6	28,6	27,9	26,6	15,6	14,6	13,3
FR	9,2	8,8	8,9	7,2	7,5	7,9	4,3	4,3	4,4	17,7	18,2	17,1	12,0	11,9	11,5
HR	2,8 u	2,8 u	3,1	9,5	9,6	10,6	5,2	5,0	5,0	29,1	27,9	26,4	18,1	16,9	15,4
IT	14,7	13,8	14,0	20,0	20,1	19,8	5,8	6,3	5,9	28,7	30,0	28,9	21,4	19,9	20,1
CY	5,2	7,6	8,5	8,3	9,7	9,5	5,2	4,9	4,6	28,9	27,7	25,2	15,3	16,0	16,1
LV	9,9	10,0	8,6	4,1	2,9	4,3	6,5	6,2	6,3	30,9	28,5	28,2	10,5	11,2	10,3
LT	5,5	4,8	5,4	2,4	1,9	1,0	7,5	7,1	7,3	29,3	30,1	29,6	9,2	9,4	9,1
LU	9,3 b	5,5	7,3	11,7 b	11,0	7,9	4,3	5,0 b	5,0	18,5	19,8 b	21,5	6,2 b	5,4	5,9
HU	11,6 b	12,4	12,5	13,7	14,0	15,3	4,3	4,3	4,3	28,2	26,3	25,6	11,6 b	11,0	11,0
MT	20,2	19,2	17,7 b	26,8	25,5	24,1	4,2	4,2	4,2	22,4	20,1	19,2	10,5	8,8	8,6 b
NL	8,2	8,0	7,1	11,1	11,0	10,5	3,8	3,9 b	4,0	16,4	16,7 b	17,0	4,7	4,6	4,0
AT	7,3	6,9	7,4	8,2	7,8	8,0	4,0	4,1	4,3	18,3	18,0	18,1	7,5	7,7	6,5
PL	5,3	5,2	5,0	13,8	14,2	14,6	4,9	4,8	4,6	23,4	21,9	19,5	11,0	10,5	9,5
PT	13,7	14,0	12,6	6,7	6,8	7,5	6,0	5,9	5,7	26,6	25,1	23,3	11,3	10,6	9,3
RO	19,1	18,5	18,1	17,5	17,6	17,1	8,3	7,2	6,5	37,4	38,8	35,7	18,1	17,4	15,2
SI	5,0	4,9	4,3	8,6	6,6	7,2	3,6	3,6	3,4	19,2	18,4	17,1	9,5	8,0	6,5
SK	6,9	7,4	9,3	14,7	14,2	12,8	3,5	3,6	3,5	18,4	18,1	16,3	13,7	12,3	12,1
FI	9,2	7,9	8,2	2,1	3,3	3,5	3,6	3,6	3,5	16,8	16,6	15,7	10,6	9,9	9,4
SE	7,0	7,4	7,7	4,2	3,8	4,0	4,1	4,3	4,3	18,6	18,3	17,7	6,7	6,5	6,2
UK	10,8	11,2	10,6	11,2	11,0	10,3	5,2	5,1	:	23,5	22,2	:	11,1	10,9	10,3

Vir: Eurostat.

Opomba: EUnw in EAnw se nanašata na netehtani povprečji za EU in euroobmočje.

Oznake – b: prekinitev časovne vrste (*break in time series*); e: ocena (*estimated*); p: začasno (*provisional*); u: nizka zanesljivost (majhno število ugotovitev).

Priloga 1 (nadaljevanje). Glavni kazalniki pregleda socialnih kazalnikov, ravni

	Dinamični trgi dela in poštene delovni pogoji														
	Stopnja zaposlenosti (% prebivalstva, starega 20–64 let)			Stopnja brezposelnosti (% aktivnega prebivalstva, starega 15–74 let)			Stopnja dolgotrajne brezposelnosti (% aktivnega prebivalstva, starega 15–74 let)			Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca (2008 = 100)			Neto plača delavca s polnim delovnim časom, ki zasluži povprečno plačo (v standardih kupne moči)		
Leto	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2014	2015	2016
EU-28	70,1	71,1	72,2	9,4	8,6	7,6	4,5	4,0	3,4	98,7	100,7	102,5	:	:	:
EA-19	69,0	70,0	71,0	10,9	10,0	9,1	5,5	5,0	4,4	96,7	98,0	99,5	:	:	:
EUnw	70,0	71,1	72,5	9,7	8,7	7,6	4,8	4,1	3,4	97,7	100,2	103,5	19 063	19 267	19 671
EAnw	69,6	70,6	72,0	10,5	9,7	8,6	5,3	4,7	4,0	94,4	96,2	98,4	20 118	20 574	20 987
BE	67,2	67,7	68,5 b	8,5	7,8	7,1 b	4,4	4,0	3,5 b	96,7	96,3	97,0	24 355	24 772	25 082
BG	67,1	67,7	71,3	9,2	7,6	6,2	5,6	4,5	3,4	110,4	120,1	133,6	8 164	8 742	9 329
CZ	74,8	76,7	78,5	5,1	4,0	2,9	2,4	1,7	1,0	100,9	104,9	108,2	13 496	13 809	14 111
DK	76,5	77,4 b	76,9 b	6,2	6,2	5,7	1,7	1,4 b	1,3 b	104,1	107,5	110,9	25 491	26 170	26 568
DE	78,0	78,6	79,2	4,6	4,1	3,8	2,0	1,7	1,6	104,2	105,3	106,9	25 935	26 528	27 040
EE	76,5	76,6	78,7	6,2	6,8	5,8	2,4	2,1	1,9	101,0	105,7	109,4	13 048	13 741	14 373
IE	69,9	71,4	73,0	10,0	8,4	6,7	5,3	4,2	3,0	89,8	92,0	93,7	24 726	24 994	25 510
EL	54,9	56,2	57,8	24,9	23,6	21,5	18,2	17,0	15,6	70,4	69,4	68,7	18 169	18 447	18 577
ES	62,0	63,9	65,5	22,1	19,6	17,2	11,4	9,5	7,7	90,3	92,7	94,3	21 999	22 584	23 077
FR	69,5	70,0	70,6	10,4	10,1	9,4	4,6	4,6	4,2	100,3	100,8	102,3	23 761	24 291	24 579
HR	60,6	61,4	63,6	16,1	13,4	11,1	10,2	6,6	4,6	:	:	:	:	12 789	13 113
IT	60,5	61,6	62,3	11,9	11,7	11,2	6,9	6,7	6,5	88,5	89,6	90,7	20 597	20 762	21 070
CY	67,9	68,7	70,8	15,0	13,0	11,1	6,8	5,8	4,5	75,9	78,0	82,1	:	:	:
LV	72,5	73,2	74,8	9,9	9,6	8,7	4,5	4,0	3,3	91,6	98,5	103,9	6 994	8 502	10 082
LT	73,3	75,2	76,0	9,1	7,9	7,1	3,9	3,0	2,7	103,5	108,2	114,6	9 912	10 517	11 151
LU	70,9 b	70,7	71,5	6,5	6,3	5,6	1,9 b	2,2	2,1	103,1	102,5	101,5	31 367	31 922	32 320
HU	68,9	71,5	73,3	6,8	5,1	4,2	3,1	2,4	1,7	101,2	103,4	109,8	11 256	11 480	11 712
MT	69,0	71,1	73,0	5,9	5,2	4,6	2,4	1,9	1,6	:	:	:	21 284	21 218	21 243
NL	76,4	77,1	78,0	6,9	6,0	4,9	3,0	2,5	1,9	98,9	100,1	101,5	27 800	28 570	28 768
AT	74,3	74,8	75,4	5,7	6,0	5,5	1,7	1,9	1,8	96,4	95,2	96,3	25 379	26 039	26 859
PL	67,8	69,3	70,9	7,5	6,2	4,9	3,0	2,2	1,5	113,4	117,7	124,8	12 606	13 221	13 757
PT	69,1	70,6	73,4	12,6	11,2	9,0	7,2	6,2	4,5	92,0	94,7	97,0	16 207	16 043	15 984
RO	66,0	66,3	68,8	6,8	5,9	4,9	3,0	3,0	2,0	100,4	102,8	114,2	8 621	8 987	9 609
SI	69,1	70,1	73,4	9,0	8,0	6,6	4,7	4,3	3,1	92,8	94,6	99,1	14 741	14 958	15 049
SK	67,7	69,8	71,1	11,5	9,7	8,1	7,6	5,8	5,1	101,8	105,8	108,6	11 698	12 106	12 446
FI	72,9	73,4	74,2	9,4	8,8	8,6	2,3	2,3	2,1	101,4	102,6	103,5	24 154	24 346	24 545
SE	80,5	81,2	81,8	7,4	6,9	6,7	1,5	1,3	1,2	111,6	113,3	115,9	25 612	25 892	25 992
UK	76,8	77,5	78,2	5,3	4,8	4,4	1,6	1,3	1,1	100,0	104,4	103,5	28 255	28 770	29 177

Vir: Eurostat, OECD.

Opomba: EUnw in EAnw se nanašata na netehtani povprečji za EU in euroobmočje. Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca se meri z uporabo „neprilagojenega dohodka“ (tj. brez vključitve socialnih transferjev v naravi) in brez popravkov za standarde kupne moči. Kazalnik „neto plača delavca s polnim delovnim časom, ki zasluži povprečno plačo“ je treba brati in razlagati v povezavi z drugimi kazalniki, kot so stopnja revščine zaposlenih, razmerje med petim in prvim decilom porazdelitve plač (D5/D1) ter drugi ustrezni kazalniki prikaza uspešnosti zaposlovanja/prikaza uspešnosti socialne zaščite in skupnega ocenjevalnega okvira. Pri tem kazalniku se za izravnavo kratkoročnih nihanj uporabijo triletna povprečja.

Oznake – b: prekinitev časovne vrste (*break in time series*); e: ocena (*estimated*); p: začasno (*provisional*); u: nizka zanesljivost (majhno število ugotovitev).

Priloga 1 (nadaljevanje). Glavni kazalniki pregleda socialnih kazalnikov, ravni

	Javna podpora/socialna zaščita in vključenost											
	Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine (v %)			Otroci, mlajši od treh let, v formalnem otroškem varstvu (v %)			Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju (v %)			Posamezniki z osnovno ali višjo stopnjo splošne digitalne pismenosti (% prebivalstva, starega 16–74 let)		
Leto	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2015	2016	2017	2015	2016	2017
EU-28	33,7	33,2	32,4 e	28,4	30,3	32,9	3,2	2,5	1,6 e	55,0	56,0	57,0
EA-19	33,1	32,3	31,3 e	32,3	33,9	38,2	2,6	2,3	1,3 e	:	:	:
EUnw	35,2	34,3	33,4	27,3	28,0	29,9	3,4	3,1	2,5	55,2	55,6	57,3
EAnw	35,0	34,2	32,5	29,2	29,4	32,3	3,4	3,4	2,7	56,7	57,0	59,7
BE	44,2	41,1	39,5	48,8	50,1	43,8	2,4	2,4	2,1	60,0	61,0	61,0
BG	22,5	17,9 b	19,9	11,2	9,0	12,5	4,7	2,8 b	2,1	31,0	26,0	29,0
CZ	42,3	40,5	42,4	4,4	2,9	4,7	0,8	0,7	0,5	57,0	54,0	60,0
DK	52,7	52,2	51,0	69,6	77,3	70,0	1,3	1,3	1,0	75,0	78,0	71,0
DE	33,5	34,8	33,2	27,5	25,9	32,6	0,5	0,3	0,3	67,0	68,0	68,0
EE	22,3	24,9	27,3	19,5	21,5	30,2	12,7	15,3	11,8	65,0	60,0	60,0
IE	55,0	52,2	:	27,4	30,6	28,6	2,8	2,6	:	44,0	44,0	48,0
EL	16,1	15,9	15,8	12,8	11,4	8,9	12,3	13,1	10,0	44,0	46,0	46,0
ES	26,6	24,4	23,9	37,0	39,7	39,3	0,6	0,5	0,1	54,0	53,0	55,0
FR	43,1	42,4	44,8	39,5	41,8	48,9	1,2	1,3	1,0	57,0	56,0	57,0
HR	35,5	28,6	24,8	17,1	11,8	15,6	1,9	1,7	1,6	51,0	55,0	41,0
IT	21,7	21,4	19,4	22,9	27,3	34,4	7,2	5,5	1,8	43,0	44,0	u
CY	36,2	35,6	35,9	25,5	20,8	24,9	1,5	0,6	1,5	43,0	43,0	50,0
LV	17,6	21,6	21,9	21,6	22,8	28,3	8,4 b	8,2	6,2	49,0	50,0 b	48,0
LT	22,4	21,5	23,2	22,9	9,7	15,2	2,9	3,1	1,5	51,0	52,0	55,0
LU	43,8	39,1 b	35,5	49,0	51,9	50,9	0,9	0,4 b	0,3	86,0	86,0	85,0
HU	42,0	43,8	46,4	14,3	15,3	15,6	2,6	1,3	1,0	50,0	51,0	50,0
MT	31,2	30,7	29,1	18,2	17,9	31,4	0,8	1,0	0,2	52,0	49,0	56,0
NL	48,0	42,5 b	39,7	44,6	46,3	53,0	0,1	0,2 b	0,1	72,0	77,0	79,0
AT	45,7	46,4	42,2	16,0	22,2	20,5	0,1	0,2	0,2	64,0	65,0	67,0
PL	23,1	24,5	37,5	5,6	5,4	7,8	7,3	6,6	3,3 b	40,0	44,0	46,0
PT	26,1	24,0	22,5	44,9	47,2	49,9	3,0	2,4	2,3	48,0	48,0	50,0
RO	13,3	14,2	16,6	2,6	9,4	17,4	9,4	6,5	4,7	26,0	28,0	29,0
SI	42,3	42,8	44,6	37,3	37,4	39,5	0,2	0,4	3,5	51,0	53,0	54,0
SK	35,3	31,0	29,1	6,5	1,1	0,5	2,1	2,3	2,4	53,0	55,0	59,0
FI	53,7	57,0	56,9	33,2	32,6	32,6	4,3 b	4,1	3,6	74,0	73,0	76,0
SE	45,3	45,8	46,1	56,7	64,0	51,0	1,3	1,6	1,4	72,0	69,0 b	77,0
UK	43,3	43,4	:	28,9	30,4	28,5	2,8	1,0	:	67,0	69,0	71,0

Vir: Eurostat.

Opomba: EUnw in EAnw se nanašata na netehtani povprečji za EU in euroobmočje.

Oznake – b: prekinitev časovne vrste (*break in time series*); e: ocena (*estimated*); p: začasno (*provisional*); u: nizka zanesljivost (majhno število ugotovitev).

Priloga 2. Glavni kazalniki pregleda socialnih kazalnikov, spremembe in odstopanje od povprečja EU

Leto	Enake možnosti in dostop do trga dela														
	Mladi, ki zgodaj opustijo šolanje (% prebivalstva, starega 18–24 let)			Razlike pri zaposlovanju moških in žensk (v odstotnih točkah)			Razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov (S80/S20)			Tveganje revščine ali socialne izključenosti (v %)			Mladi, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljajo (% celotnega prebivalstva, starega 15–24 let)		
	2017			2017			2017			2017			2017		
	Medletna sprememba	Odstopanje od povprečja EU	Medletna sprememba za DČ v primerjavi z medletno spremembo za EU	Medletna sprememba	Odstopanje od povprečja EU	Medletna sprememba za DČ v primerjavi z medletno spremembo za EU	Medletna sprememba	Odstopanje od povprečja EU	Medletna sprememba za DČ v primerjavi z medletno spremembo za EU	Medletna sprememba	Odstopanje od povprečja EU	Medletna sprememba za DČ v primerjavi z medletno spremembo za EU	Medletna sprememba	Odstopanje od povprečja EU	Medletna sprememba za DČ v primerjavi z medletno spremembo za EU
EU-28	-0,1	1,2	0,0	-0,1	1,0	0,0	-0,1	0,1	0,0	-1,0	-0,4	0,0	-0,7	0,5	0,0
EA-19	-0,1	1,6	0,0	0,0	0,7	0,1	-0,1	0,1	0,0	-1,0	-0,8	0,0	-0,5	0,8	0,2
EUnw	-0,1	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	-1,0	0,0	0,0	-0,7	0,0	0,0
EAnw	-0,1	0,0	0,0	-0,2	-0,4	-0,1	-0,1	0,0	0,0	-0,8	-0,6	0,2	-0,6	-0,2	0,1
BE	0,1 b	-0,5	0,2	0,5 b	-0,7	0,6	0,0	-1,2	0,1	-0,4	-2,6	0,6	-0,6 b	-1,1	0,1
BG	-1,1	3,3	-1,0	0,7	-2,5	0,8	0,5	3,2	0,6	-1,5	16,0	-0,5	-2,9	4,9	-2,2
CZ	0,1	-2,7	0,2	-0,2	5,3	-0,1	-0,1	-1,6	0,0	-1,1	-10,7	-0,1	-0,7	-4,1	0,0
DK	1,6 b	-0,6	1,7	-0,2 b	-4,0	-0,1	0,0	-0,9	0,1	0,4	-5,7	1,4	1,2 b	-3,4	1,9
DE	-0,2	0,7	-0,1	-0,3	-2,6	-0,2	-0,1	-0,5	0,0	-0,7	-3,9	0,3	-0,4	-4,1	0,3
EE	-0,1	1,4	0,0	-0,9	-3,2	-0,8	-0,2	0,4	-0,1	-1,0	0,5	0,0	0,3	-1,0	1,0
IE	-1,1 b	-4,3	-1,0	0,0	1,6	0,1	:	:	:	:	:	:	-1,7 b	0,5	-1,0
EL	-0,2	-3,4	-0,1	0,7	9,2	0,8	-0,5	1,1	-0,4	-0,8	11,9	0,2	-0,5	4,9	0,2
ES	-0,7	8,9	-0,6	0,4	1,4	0,5	0,0	1,6	0,1	-1,3	3,7	-0,3	-1,3	2,9	-0,6
FR	0,1	-0,5	0,2	0,4	-2,6	0,5	0,1	-0,6	0,2	-1,1	-5,8	-0,1	-0,4	1,1	0,3
HR	0,3	-6,3	0,4	1,0	0,1	1,1	0,0	0,0	0,1	-1,5	3,5	-0,5	-1,5	5,0	-0,8
IT	0,2	4,6	0,3	-0,3	9,3	-0,2	-0,4	0,9	-0,3	-1,1	6,0	-0,1	0,2	9,7	0,9
CY	0,9	-0,9	1,0	-0,2	-1,0	-0,1	-0,3	-0,4	-0,2	-2,5	2,3	-1,6	0,1	5,7	0,8
LV	-1,4	-0,8	-1,3	1,4	-6,2	1,5	0,1	1,3	0,2	-0,3	5,3	0,7	-0,9	-0,1	-0,2
LT	0,6	-4,0	0,7	-0,9	-9,5	-0,8	0,2	2,3	0,3	-0,5	6,7	0,5	-0,3	-1,3	0,4
LU	1,8	-2,1	1,9	-3,1	-2,6	-3,0	0,0	0,0	0,1	1,7	-1,4	2,7	0,5	-4,5	1,2
HU	0,1	3,1	0,2	1,3	4,8	1,4	0,0	-0,7	0,1	-0,7	2,7	0,3	0,0	0,6	0,7
MT	-1,5 b	8,3	-1,4	-1,4	13,6	-1,3	0,0	-0,8	0,1	-0,9	-3,7	0,1	-0,2 b	-1,8	0,5
NL	-0,9	-2,3	-0,8	-0,5	0,0	-0,4	0,1	-1,0	0,2	0,3	-5,9	1,3	-0,6	-6,4	0,1
AT	0,5	-2,0	0,6	0,2	-2,5	0,3	0,2	-0,7	0,3	0,1	-4,8	1,1	-1,2	-3,9	-0,5
PL	-0,2	-4,4	-0,1	0,4	4,1	0,5	-0,2	-0,4	-0,1	-2,4	-3,4	-1,4	-1,0	-0,9	-0,3
PT	-1,4	3,2	-1,3	0,7	-3,0	0,8	-0,2	0,7	-0,1	-1,8	0,4	-0,8	-1,3	-1,1	-0,6
RO	-0,4	8,7	-0,3	-0,5	6,6	-0,4	-0,7	1,5	-0,6	-3,1	12,8	-2,1	-2,2	4,8	-1,5
SI	-0,6	-5,1	-0,5	0,6	-3,3	0,7	-0,2	-1,6	-0,1	-1,3	-5,8	-0,3	-1,5	-3,9	-0,8
SK	1,9	-0,1	2,0	-1,4	2,3	-1,3	-0,1	-1,5	0,0	-1,8	-6,6	-0,8	-0,2	1,7	0,5
FI	0,3	-1,2	0,4	0,2	-7,0	0,3	-0,1	-1,5	0,0	-0,9	-7,2	0,1	-0,5	-1,0	0,2
SE	0,3	-1,7	0,4	0,2	-6,5	0,3	0,0	-0,7	0,1	-0,6	-5,2	0,4	-0,3	-4,2	0,4
UK	-0,6	1,2	-0,5	-0,7	-0,2	-0,6	:	:	:	:	:	:	-0,6	-0,1	0,1

Vir: Eurostat.

Opomba: EUnw in EAnw se nanašata na netehtani povprečji za EU in euroobmočje. Ocene statistične pomembnosti sprememb kazalnikov, ki temeljijo na podatkih ankete o delovni sili in EU-SILC, 26. oktobra 2018 še niso bile na voljo.

Oznake – b: prekinitev časovne vrste (*break in time series*); e: ocena (*estimated*); p: začasno (*provisional*); u: nizka zanesljivost (majhno število ugotovitev).

Priloga 2 (nadaljevanje). Glavni kazalniki pregleda socialnih kazalnikov, spremembe in odstopanje od povprečja EU

Leto	Dinamični trgi dela in poštene delovni pogoji														
	Stopnja zaposlenosti (% prebivalstva, starega 20–64 let)			Stopnja brezposelnosti (% aktivnega prebivalstva, starega 15–74 let)			Stopnja dolgotrajne brezposelnosti (% aktivnega prebivalstva, starega 15–74 let)			Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca (2008 = 100)			Neto plača delavca s polnim delovnim časom, ki zasluži povprečno plačo		
	2017			2017			2017			2016			2016		
	Medletna sprememba	Odstopanje od povprečja EU	Medletna sprememba za DČ v primerjavi z medletno spremembo za EU	Medletna sprememba	Odstopanje od povprečja EU	Medletna sprememba za DČ v primerjavi z medletno spremembo za EU	Medletna sprememba	Odstopanje od povprečja EU	Medletna sprememba za DČ v primerjavi z medletno spremembo za EU	Medletna sprememba	Odstopanje od povprečja EU	Medletna sprememba za DČ v primerjavi z medletno spremembo za EU	Medletna sprememba	Odstopanje od povprečja EU	Medletna sprememba za DČ v primerjavi z medletno spremembo za EU
EU-28	1,1	-0,3	-0,4	-1,0	0,0	0,1	-0,6	0,0	0,1	1,9	-1,0	-1,4	:	:	:
EA-19	1,0	-1,5	-0,5	-0,9	1,5	0,2	-0,6	1,0	0,1	1,5	-4,1	-1,8	:	:	:
EUW	1,5	0,0	0,0	-1,1	0,0	0,0	-0,7	0,0	0,0	3,3	0,0	0,0	2,6	0,0	0,0
EAW	1,4	-0,6	-0,1	-1,1	0,9	0,0	-0,7	0,7	0,0	2,3	-5,1	-1,0	1,9	1315	-0,6
BE	0,8 b	-4,0	-0,7	-0,7 b	-0,5	0,4	-0,5 b	0,1	0,2	0,7	-6,5	-2,6	0,1	5 411	-2,4
BG	3,6	-1,2	2,1	-1,4	-1,4	-0,3	-1,1	0,0	-0,4	11,2	30,0	7,9	8,6	-10 342	6,0
CZ	1,8	6,0	0,3	-1,1	-4,7	0,0	-0,7	-2,4	0,0	3,1	4,6	-0,2	2,2	-5 560	-0,3
DK	-0,5 b	4,4	-2,0	-0,5	-1,9	0,6	-0,1 b	-2,1	0,6	3,2	7,4	-0,1	1,3	6 896	-1,3
DE	0,6	6,7	-0,9	-0,3	-3,8	0,8	-0,1	-1,8	0,6	1,5	3,4	-1,8	1,7	7 369	-0,9
EE	2,1	6,2	0,6	-1,0	-1,8	0,1	-0,2	-1,5	0,5	3,6	5,9	0,3	5,2	-5 298	2,7
IE	1,6	0,5	0,1	-1,7	-0,9	-0,6	-1,2	-0,4	-0,5	1,9	-9,9	-1,5	2,0	5 839	-0,6
EL	1,6	-14,7	0,1	-2,1	13,9	-1,0	-1,4	12,2	-0,7	-1,1	-34,9	-4,4	0,0	-1 094	-2,5
ES	1,6	-7,0	0,1	-2,4	9,6	-1,3	-1,8	4,3	-1,1	1,8	-9,2	-1,5	1,9	3 406	-0,6
FR	0,6	-1,9	-0,9	-0,7	1,8	0,4	-0,4	0,8	0,3	1,4	-1,3	-1,9	0,6	4 908	-2,0
HR	2,2	-8,9	0,7	-2,3	3,5	-1,2	-2,0	1,2	-1,3	:	:	:	2,3	-6 558	-0,3
IT	0,7	-10,2	-0,8	-0,5	3,6	0,6	-0,2	3,1	0,5	1,2	-12,8	-2,1	0,7	1 399	-1,9
CY	2,1	-1,7	0,6	-1,9	3,5	-0,8	-1,3	1,1	-0,6	5,3	-21,4	2,0	:	:	:
LV	1,6	2,3	0,1	-0,9	1,1	0,2	-0,7	-0,1	0,0	5,6	0,4	2,2	7,4	-9 590	4,8
LT	0,8	3,5	-0,7	-0,8	-0,5	0,3	-0,3	-0,7	0,4	6,0	11,1	2,7	6,5	-8 521	4,0
LU	0,8	-1,0	-0,7	-0,7	-2,0	0,4	-0,1	-1,3	0,6	-1,0	-2,1	-4,3	0,7	12 649	-1,8
HU	1,8	0,8	0,3	-0,9	-3,4	0,2	-0,7	-1,7	0,0	6,1	6,2	2,8	4,5	-7 960	1,9
MT	1,9	0,5	0,4	-0,6	-3,0	0,5	-0,3	-1,8	0,4	:	:	:	0,4	1 572	-2,2
NL	0,9	5,5	-0,6	-1,1	-2,7	0,0	-0,6	-1,5	0,1	1,4	-2,0	-1,9	1,2	9 097	-1,4
AT	0,6	2,9	-0,9	-0,5	-2,1	0,6	-0,1	-1,6	0,6	1,1	-7,3	-2,2	2,1	7 188	-0,4
PL	1,6	-1,6	0,1	-1,3	-2,7	-0,2	-0,7	-1,9	0,0	6,1	21,3	2,8	4,9	-5 915	2,3
PT	2,8	0,9	1,3	-2,2	1,4	-1,1	-1,7	1,1	-1,0	2,5	-6,5	-0,8	-0,6	-3 688	-3,2
RO	2,5	-3,7	1,0	-1,0	-2,7	0,1	-1,0	-1,4	-0,3	11,1	10,7	7,8	8,5	-10 063	6,0
SI	3,3	0,9	1,8	-1,4	-1,0	-0,3	-1,2	-0,3	-0,5	4,8	-4,4	1,5	1,2	-4 622	-1,4
SK	1,3	-1,4	-0,2	-1,6	0,5	-0,5	-0,7	1,7	0,0	2,6	5,0	-0,7	3,1	-7 225	0,5
FI	0,8	1,7	-0,7	-0,2	1,0	0,9	-0,2	-1,3	0,5	0,9	0,0	-2,4	0,3	4 874	-2,3
SE	0,6	9,3	-0,9	-0,2	-0,9	0,9	-0,1	-2,2	0,6	2,3	12,4	-1,0	1,5	6 321	-1,1
UK	0,7	5,7	-0,8	-0,4	-3,2	0,7	-0,2	-2,3	0,5	-0,9	0,0	-4,2	0,9	9 506	-1,6

Vir: Eurostat, OECD.

Opomba: EUW in EAW se nanašata na netehtani povprečji za EU in euroobmočje. Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca se meri z uporabo „neprilagojenega dohodka“ (tj. brez vključitve socialnih transferjev v naravi) in brez popravkov za standarde kupne moči. Kazalnik „neto plača delavca s polnim delovnim časom, ki zasluži povprečno plačo“ je treba brati in razlagati v povezavi z drugimi kazalniki, kot so stopnja revščine zaposlenih, razmerje med petim in prvim decilom porazdelitve plač (D5/D1) ter drugi ustrezni kazalniki prikaza uspešnosti zaposlovanja/prikaza uspešnosti socialne zaščite in skupnega ocenjevalnega okvira. Pri tem kazalniku je razlika od povprečja EU izražena v standardih kupne moči, spremembe pa so izražene v nacionalni valuti v realni vrednosti; za izravnavo kratkoročnih nihanj se za ravni in spremembe uporabijo triletna povprečja. Ocene statistične pomembnosti sprememb kazalnikov, ki temeljijo na podatkih ankete o delovni sili in EU-SILC, 26. oktobra 2018 še niso bile na voljo.

Oznake – b: prekinitev časovne vrste (*break in time series*); e: ocena (*estimated*); p: začasno (*provisional*); u: nizka zanesljivost (majhno število ugotovitev).

Priloga 2 (nadaljevanje). Glavni kazalniki pregleda socialnih kazalnikov, spremembe in odstopanje od povprečja EU

Leto	Javna podpora/socialna zaščita in vključenost											
	Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine (v %)			Otroci, mlajši od treh let, v formalnem otroškem varstvu (v %)			Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju (v %)			Posamezniki z osnovno ali višjo stopnjo splošne digitalne pismenosti (% prebivalstva, starega 16–74 let)		
	2017			2016			2017			2017		
	Medletna sprememba	Odstopanje od povprečja EU	Medletna sprememba za DČ v primerjavi z medletno spremembo za EU	Medletna sprememba	Odstopanje od povprečja EU	Medletna sprememba za DČ v primerjavi z medletno spremembo za EU	Medletna sprememba	Odstopanje od povprečja EU	Medletna sprememba za DČ v primerjavi z medletno spremembo za EU	Medletna sprememba	Odstopanje od povprečja EU	Medletna sprememba za DČ v primerjavi z medletno spremembo za EU
EU-28	-0,8	-1,0	-1,0	2,6	3,0	0,7	-0,9	-0,9	-0,2	1,0	-0,3	-0,3
EA-19	-1,0	-2,1	-1,2	4,3	8,3	2,4	-1,0	-1,2	-0,3	:	:	:
EUnw	0,2	0,0	0,0	1,9	0,0	0,0	-0,7	0,0	0,0	1,3	0,0	0,0
EAnw	-0,7	-1,0	-0,9	2,9	2,4	1,0	-0,7	0,2	0,1	1,9	2,3	0,6
BE	-1,5	6,1	-1,7	-6,3	13,9	-8,2	-0,3	-0,4	0,4	0,0	3,7	-1,3
BG	1,9	-13,6	1,8	3,5	-17,4	1,6	-0,7	-0,4	0,0	3,0	-28,3	1,7
CZ	1,9	9,0	1,7	1,8	-25,2	-0,1	-0,2	-2,0	0,5	6,0	2,7	4,7
DK	-1,2	17,6	-1,4	-7,3	40,1	-9,2	-0,3	-1,5	0,4	-7,0	13,7	-8,3
DE	-1,6	-0,2	-1,8	6,7	2,7	4,8	0,0	-2,2	0,7	0,0	10,7	-1,3
EE	2,4	-6,1	2,2	8,7	0,3	6,8	-3,5	9,3	-2,8	0,0	2,7	-1,3
IE	:	:	:	-2,0	-1,3	-3,9	:	:	:	4,0	-9,3	2,7
EL	0,0	-17,6	-0,2	-2,5	-21,0	-4,4	-3,1	7,5	-2,4	0,0	-11,3	-1,3
ES	-0,5	-9,5	-0,7	-0,4	9,4	-2,3	-0,4	-2,4	0,3	2,0	-2,3	0,7
FR	2,4	11,4	2,3	7,1	19,0	5,2	-0,3	-1,5	0,4	1,0	-0,3	-0,3
HR	-3,8	-8,6	-3,9	3,8	-14,3	1,9	-0,1	-0,9	0,6	-14,0	-16,3	-15,3
IT	-1,9	-14,0	-2,1	7,1	4,5	5,2	-3,7	-0,7	-3,0	:	:	:
CY	0,3	2,5	0,1	4,1	-5,0	2,2	0,9	-1,0	1,6	7,0	-7,3	5,7
LV	0,3	-11,5	0,1	5,5	-1,6	3,6	-2,0	3,7	-1,3	-2,0	-9,3	-3,3
LT	1,6	-10,3	1,5	5,5	-14,7	3,6	-1,6	-1,0	-0,9	3,0	-2,3	1,7
LU	-3,6	2,1	-3,8	-1,0	21,0	-2,9	-0,1	-2,2	0,6	-1,0	27,7	-2,3
HU	2,6	13,0	2,4	0,3	-14,3	-1,6	-0,3	-1,5	0,4	-1,0	-7,3	-2,3
MT	-1,6	-4,3	-1,7	13,5	1,5	11,6	-0,8	-2,3	-0,1	7,0	-1,3	5,7
NL	-2,8	6,3	-3,0	6,7	23,1	4,8	-0,1	-2,4	0,6	2,0	21,7	0,7
AT	-4,2	8,7	-4,4	-1,7	-9,4	-3,6	0,0	-2,3	0,7	2,0	9,7	0,7
PL	13,1	4,1	12,9	2,4	-22,1	0,5	-3,3 b	0,8	-2,6	2,0	-11,3	0,7
PT	-1,5	-11,0	-1,7	2,7	20,0	0,8	-0,1	-0,2	0,6	2,0	-7,3	0,7
RO	2,4	-16,8	2,2	8,0	-12,5	6,1	-1,8	2,2	-1,1	1,0	-28,3	-0,3
SI	1,8	11,1	1,6	2,1	9,6	0,2	3,1	1,0	3,8	1,0	-3,3	-0,3
SK	-1,8	-4,3	-2,0	-0,6	-29,4	-2,5	0,1	-0,1	0,8	4,0	1,7	2,7
FI	-0,1	23,5	-0,3	0,0	2,7	-1,9	-0,5	1,1	0,2	3,0	18,7	1,7
SE	0,3	12,6	0,1	-13,0	21,1	-14,9	-0,2	-1,1	0,5	8,0	19,7	6,7
UK	:	:	:	-1,9	-1,4	-3,8	:	:	:	2,0	13,7	0,7

Vir: Eurostat.

Opomba: EUnw in EAnw se nanašata na netehtani povprečji za EU in euroobmočje.

Oznake – b: prekinitev časovne vrste (*break in time series*); e: ocena (*estimated*); p: začasno (*provisional*); u: nizka zanesljivost (majhno število ugotovitev). Ocene statistične pomembnosti sprememb kazalnikov, ki temeljijo na podatkih ankete o delovni sili in EU-SILC, 26. oktobra 2018 še niso bile na voljo.

Priloga 3. Metodološka opomba o ugotavljanju trendov in vrednosti v pregledu

Evropska komisija, Odbor za zaposlovanje in Odbor za socialno zaščito so se sredi leta 2015 dogovorili o metodologiji za ocenjevanje uspešnosti držav članic na področju pregleda ključnih zaposlitvenih in socialnih kazalnikov. V skladu z dogovorom je bil cilj metodologije za vsak kazalnik zagotoviti merilo za relativni položaj vsake države članice v okviru porazdelitve vrednosti kazalnika (rezultatov) EU. Metodologija se skupno uporablja za letne ravni (ravni) in medletne spremembe (spremembe), kar omogoča celovito oceno uspešnosti držav članic¹²¹.

Komisija se je leta 2017 v dogovoru z Odborom za zaposlovanje in Odborom za socialno zaščito odločila, da bo to metodologijo uporabila za nov pregled socialnih kazalnikov, ki spremlja evropski steber socialnih pravic.

Pri vsakem kazalniku se ravni in spremembe pretvorijo v standardne rezultate (t. i. z-rezultate), da se za vse kazalnike uporablja isto merilo. To se doseže s standardizacijo prvotnih vrednosti ravni in sprememb po naslednji enačbi:

$$z - \text{rezultati za } D\check{C}_x = \frac{[\text{kazalnik } D\check{C}_x - \text{povprečje (kazalnik } D\check{C})]}{\text{standardni odklon (kazalnik } D\check{C})}$$

Nato se analizirajo porazdelitve rezultatov (ločeno za ravni in spremembe). Ta pristop omogoča, da se za vsako državo članico izrazi prvotna vrednost kazalnika v smislu števila standardnih odklonov od (netehtanega) povprečja. Uspešnost vsake države članice se oceni in razvrsti na podlagi pridobljenih z-rezultatov v primerjavi z vnaprej določenimi pragovi, ki so določeni kot večkratniki standardnega odklona.

Najpomembnejše vprašanje tega pristopa je določitev razmejitev točk. Glede na to, da domnevanje o parametrih glede porazdelitve ugotovljenih prvotnih vrednosti ni mogoče¹²², se pri izbiri pragov običajno uporablja praktični pristop. Glede na analizo ključnih kazalnikov, ki se uporabljajo v pregledu, je bilo dogovorjeno naslednje:

1. vsi rezultati pod –1 se štejejo za zelo dobre rezultate;
2. vsi rezultati med –1 in –0,5 se štejejo za dobre rezultate;
3. vsi rezultati med –0,5 in 0,5 se štejejo za nevtralne;
4. vsi rezultati med 0,5 in 1 se štejejo za slabe rezultate;
5. vsi rezultati nad 1 se štejejo za zelo slabe rezultate¹²³.

Preglednica 4: Mejne vrednosti z-rezultatov

	Mejne vrednosti z-rezultatov				
	–1,0	–0,5	0	0,5	1,0
	(pod)	(pod)	(med)	(nad)	(nad)
	Ocena				
Ravni	zelo nizke	nizke	povprečne	visoke	zelo visoke
Spremembe	veliko manjše od povprečja	manjše od povprečja	povprečne	večje od povprečja	veliko večje od povprečja

¹²¹ Razen za novi kazalnik „plača delavca s polnim delovnim časom brez otrok, ki zasluži povprečno plačo“, pri katerem se za izravnavo kratkoročnih nihanj za ravni in spremembe uporabijo triletna povprečja.

¹²² Opravljeni so bili preskusi normalne porazdelitve in T-porazdelitve, glede na njihove rezultate pa je bila ovržena kakršna koli porazdelitvena hipoteza.

¹²³ V primeru normalnih vrednosti izbrane razmejitvene točke približno ustrezajo 15 %, 30 %, 50 %, 70 % in 85 % kumulativne porazdelitve.

S kombiniranjem ravni in sprememb je nato mogoče splošno uspešnost države glede na vsak posamezen kazalnik uvrstiti v eno od naslednjih sedmih kategorij. Barvno kodiranje je uporabljeno v ustreznih slikah v glavnem delu poročila.

V spodnjih preglednicah je prikazana razvrstitev na podlagi z-rezultatov za tiste kazalnike, pri katerih je nizka vrednost ocenjena kot dober rezultat (npr. stopnja brezposelnosti, stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti itd.).

Najuspešnejše države	Rezultat pod –1,0 za ravni in pod 1,0 za spremembe.	Države članice, katerih ravni so občutno nad povprečjem EU in katerih položaj se izboljšuje ali se ne slabša veliko hitreje od povprečja EU.
Nadpovprečne države	Rezultat med –1,0 in –0,5 za ravni ter pod 1,0 za spremembe <u>ali</u> med –0,5 in 0,5 za ravni ter pod –1,0 za spremembe.	Države članice, katerih ravni so nad povprečjem EU in katerih položaj se izboljšuje ali se ne slabša veliko hitreje od povprečja EU.
Države z dobrim položajem, ki pa ga je treba spremljati	Rezultat pod –0,5 za ravni in nad 1,0 za spremembe <i>ter</i> sprememba, večja od nič ¹²⁴ .	Države članice, katerih ravni so nad povprečjem ali občutno nad povprečjem EU, vendar se njihov položaj slabša veliko hitreje od povprečja EU.
Povprečne/nevtralne države	Rezultat med –0,5 in 0,5 za ravni ter med –1,0 in 1,0 za spremembe.	Države članice, katerih ravni so povprečne in katerih položaj se ne izboljšuje ali se ne slabša veliko hitreje od povprečja EU.
Države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje	Rezultat nad 0,5 za ravni in pod –1,0 za spremembe.	Države članice, katerih ravni so pod povprečjem ali občutno pod povprečjem EU, vendar se njihov položaj izboljšuje veliko hitreje od povprečja EU.
Države, ki jih je treba spremljati	Rezultat med 0,5 in 1,0 za ravni ter nad –1,0 za spremembe <u>ali</u> med –0,5 in 0,5 za ravni ter nad 1,0 za spremembe (<i>in</i> sprememba, večja od nič ¹²⁵).	Ta kategorija zajema dve različni vrsti primerov: (i) države članice, katerih ravni so pod povprečjem EU in katerih položaj se slabša ali se ne izboljšuje dovolj hitro; (ii) države članice, katerih ravni ustrezajo povprečju EU, vendar se njihov položaj slabša veliko hitreje od povprečja EU.
Države s kritičnimi razmerami	Rezultat nad 1,0 za ravni in nad –1,0 za spremembe.	Države članice, katerih ravni so občutno pod povprečjem EU in katerih položaj se slabša ali se ne izboljšuje dovolj hitro.

Raven	Sprememba				
	veliko manjša od povprečja	manjša od povprečja	povprečna	večja od povprečja	veliko večja od povprečja
zelo nizka					
nizka					
povprečna					
visoka					
zelo visoka					

¹²⁴ Ta položaj preprečuje, da se država članica z „nizko“ ali „zelo nizko“ ravno opredeli kot država, katere položaj se „slabša“, saj je sprememba „občutno nad povprečjem“, vendar se še vedno izboljšuje.

¹²⁵ Ta položaj preprečuje, da se država članica s „povprečno“ ravno opredeli kot „država, ki jo je treba spremljati“, saj je sprememba „občutno nad povprečjem“, vendar se še vedno izboljšuje.

V spodnjih preglednicah je prikazana razvrstitev na podlagi z-rezultatov za kazalnike, pri katerih je visoka vrednost ocenjena kot dober rezultat (npr. stopnja zaposlenosti, delež otrok v otroškem varstvu itd.).

Najuspešnejše države	Rezultat nad 1,0 za ravni in nad –1,0 za spremembe.	Države članice, katerih ravni so občutno nad povprečjem EU in katerih položaj se izboljšuje ali se ne slabša veliko hitreje od povprečja EU.
Nadpovprečne države	Rezultat med 1,0 in 0,5 za ravni ter nad –1,0 za spremembe <u>ali</u> med –0,5 in 0,5 za ravni ter nad 1,0 za spremembe.	Države članice, katerih ravni so nad povprečjem EU in katerih položaj se izboljšuje ali se ne slabša veliko hitreje od povprečja EU.
Države z dobrim položajem, ki pa ga je treba spremljati	Rezultat nad 0,5 za ravni in pod –1,0 za spremembe <i>ter</i> sprememba, manjša od nič ¹²⁶ .	Države članice, katerih ravni so nad povprečjem ali občutno nad povprečjem EU, vendar se njihov položaj slabša veliko hitreje od povprečja EU.
Povprečne/nevtralne države	Rezultat med –0,5 in 0,5 za ravni ter med –1,0 in 1,0 za spremembe.	Države članice, katerih ravni so povprečne in katerih položaj se ne izboljšuje ali se ne slabša veliko hitreje od povprečja EU.
Države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje	Rezultat pod –0,5 za ravni in nad 1,0 za spremembe.	Države članice, katerih ravni so pod povprečjem ali občutno pod povprečjem EU, vendar se njihov položaj izboljšuje veliko hitreje od povprečja EU.
Države, ki jih je treba spremljati	Rezultat med –0,5 in –1,0 za ravni ter pod 1,0 za spremembe <u>ali</u> med –0,5 in 0,5 za ravni ter pod –1,0 za spremembe (<i>in</i> sprememba, manjša od nič ¹²⁷).	Ta kategorija zajema dve različni vrsti primerov: (i) države članice, katerih ravni so pod povprečjem EU in katerih položaj se slabša ali se ne izboljšuje dovolj hitro; (ii) države članice, katerih ravni ustrezajo povprečju EU, vendar se njihov položaj slabša veliko hitreje od povprečja EU.
Države s kritičnimi razmerami	Rezultat pod 1,0 za ravni in pod 1,0 za spremembe.	Države članice, katerih ravni so občutno pod povprečjem EU in katerih položaj se slabša ali se ne izboljšuje dovolj hitro.

Raven	Sprememba				
	veliko večja od povprečja	večja od povprečja	povprečna	manjša od povprečja	veliko manjša od povprečja
zelo visoka					
visoka					
povprečna					
nizka					
zelo nizka					

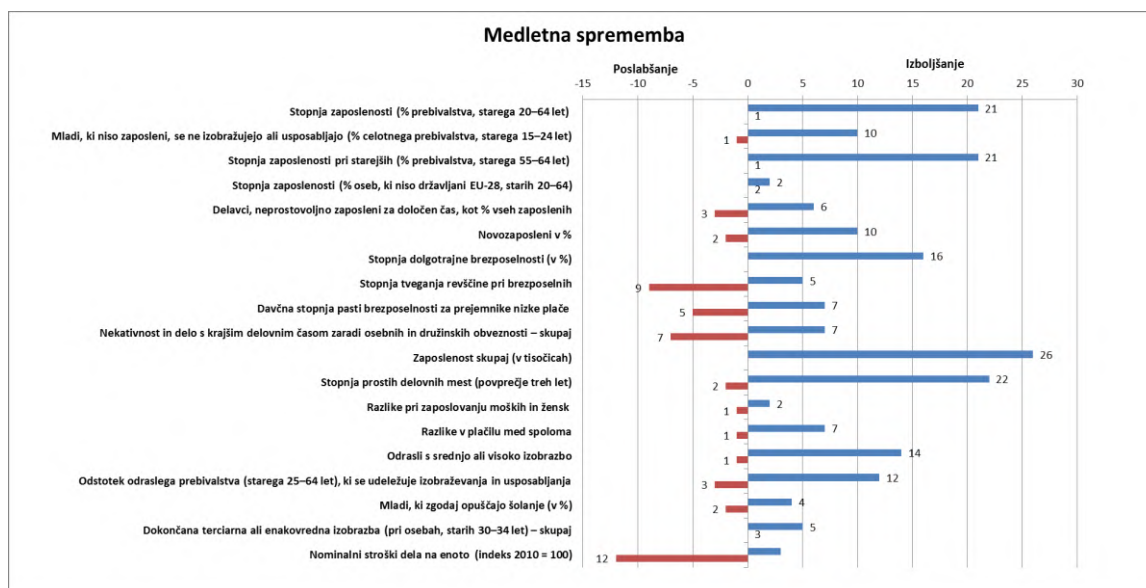
¹²⁶ Ta položaj preprečuje, da se država članica z „visoko“ ali „zelo visoko“ ravno opredeli kot država, katere položaj se „slabša“, saj je sprememba „občutno manjša od povprečja“, vendar se še vedno izboljšuje.

¹²⁷ Ta položaj preprečuje, da se država članica s „povprečno“ ravno opredeli kot „država, ki jo je treba spremljati“, saj je sprememba „občutno pod povprečjem“, vendar se še vedno izboljšuje.

Zbirna preglednica razmejitvenih točk

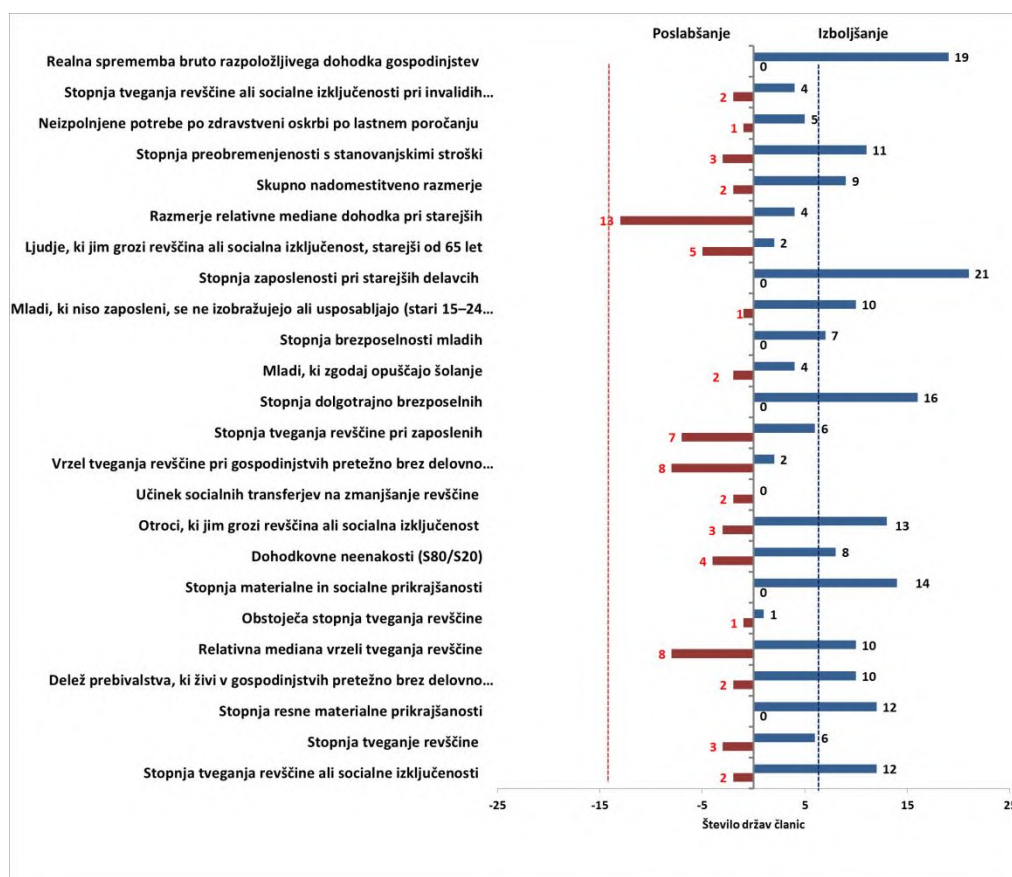
		Zelo nizke	Nizke	Povprečne	Visoke	Zelo visoke
Mladi, ki zgodaj opustijo šolanje (% prebivalstva, starega 18–24 let)	Ravni	manj kot 5,4 %	manj kot 7,4 %	med 7,4 % in 11,4 %	več kot 11,4 %	več kot 13,4 %
	Spremembe	manj kot –	manj kot –	med –0,5 in 0,4 odstotne točke	več kot 0,4 odstotne	več kot
Razlika pri zaposlovanju moških in žensk (v odstotnih točkah)	Ravni	manj kot	manj kot	med 7,8 in 13,2 odstotne točke	več kot	več kot
	Spremembe	manj kot –	manj kot –	med –0,5 in 0,4 odstotne točke	več kot 0,4 odstotne	več kot
Razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov (S80/S20)	Ravni	manj kot 3,7	manj kot 4,3	med 4,3 in 5,6	več kot 5,6	več kot 6,2
	Spremembe	manj kot –0,3	manj kot –0,2	med –0,2 in 0,0	več kot 0,0	več kot 0,2
Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti (%)	Ravni	manj kot 16,1 %	manj kot 19,5 %	med 19,5 % in 26,3 %	več kot 26,3 %	več kot 29,7 %
	Spremembe	manj kot –	manj kot –	med –1,4 in –0,5 odstotne	več kot –	več kot
Mladi, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo (% celotnega prebivalstva, starega 15–24 let)	Ravni	manj kot 6,5 %	manj kot 8,4 %	med 8,4 % in 12,3 %	več kot 12,3 %	več kot 14,2 %
	Spremembe	manj kot –	manj kot –	med –1,1 in –0,2 odstotne	več kot –	več kot
Stopnja zaposlenosti (% prebivalstva, starega 20–64 let)	Ravni	manj kot 67,0 %	manj kot 69,8 %	med 69,8 % in 75,3 %	več kot 75,3 %	več kot 78,0 %
	Spremembe	manj kot	manj kot –	med 1,0 in 1,9 odstotne točke	več kot 1,9 odstotne	več kot
Stopnja brezposelnosti (% aktivnega prebivalstva, starega 15–74 let)	Ravni	manj kot 3,6 %	manj kot 5,6 %	med 5,6 % in 9,6 %	več kot 9,6 %	več kot 11,7 %
	Spremembe	manj kot –	manj kot –	med –1,4 in –0,8 odstotne	več kot –	več kot –
Stopnja dolgotrajne brezposelnosti (% aktivnega prebivalstva, starega 15–74 let)	Ravni	manj kot 0,5 %	manj kot 1,9 %	med 1,9 % in 4,8 %	več kot 4,8 %	več kot 6,3 %
	Spremembe	manj kot –	manj kot –	med –1,0 in –0,4 odstotne	več kot –	več kot –
Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca (2008 = 100)	Ravni	manj kot 90,7	manj kot 97,1	med 97,1 in 110,0	več kot 110,0	več kot 116,4
	Spremembe	manj kot	manj kot	med 1,6 in 4,8 odstotne točke	več kot 4,8 odstotne	več kot
Neto plača delavca s polnim delovnim časom, ki zasluzi povprečno plačo (ravni v standardih kupne moči, spremembe v nacionalni valuti v realni vrednosti)	Ravni	manj kot 12,559	manj kot 16,115	med 16,115 in 23,228	več kot 23,228	več kot 26,784
	Spremembe	manj kot –0,1 %	manj kot 1,2 %	med 1,2 % in 3,9 %	več kot 3,9 %	več kot 5,2 %
Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine (%)	Ravni	manj kot 22,0 %	manj kot 27,7 %	med 27,7 % in 39,2 %	več kot 39,2 %	več kot 44,2 %
	Spremembe	manj kot –	manj kot –	med –1,5 in 1,9 odstotne točke	več kot 1,9 odstotne	več kot
Otroci, mlajši od treh let, v formalnem otroškem varstvu (%)	Ravni	manj kot 12,8 %	manj kot 21,4 %	med 21,4 % in 38,4 %	več kot 38,4 %	več kot 46,9 %
	Spremembe	manj kot –	manj kot –	med –0,9 in 4,6 odstotne točke	več kot 4,6 odstotne	več kot
Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju (%)	Ravni	manj kot 0,4 %	manj kot 1,0 %	med 1,0 % in 3,9 %	več kot 3,9 %	več kot 5,4 %
	Spremembe	manj kot –	manj kot –	med –1,5 in 0,0 odstotne točke	več kot 0,0 odstotne	več kot
Posamezniki z osnovno ali višjo stopnjo splošne digitalne pismenosti (% prebivalstva, starega 16–74 let)	Ravni	manj kot 43,4 %	manj kot 50,4 %	med 50,4 % in 64,3 %	več kot 64,3 %	več kot 71,3 %
	Spremembe	manj kot –	manj kot –	med –0,9 in 3,5 odstotne točke	več kot 3,5 odstotne	več kot

Priloga 4: Pregled „zaposlitvenih trendov, ki jih je treba spremljati“ in število držav članic s poslabšanjem ali izboljšanjem, kot so opredeljene v prikazu uspešnosti zaposlovanja za leto 2018

Opomba: spremembe se nanašajo na obdobje 2016–2017, razen za stopnjo tveganja revščine brezposelnih, past brezposelnosti in razliko v plačilu med spoloma, pri katerih se spremembe nanašajo na obdobje 2015–2016.

Priloga 5: Pregled „socialnih trendov, ki jih je treba spremljati“ in število držav članic s poslabšanjem ali izboljšanjem v obdobju 2015–2016, kot so opredeljene v posodobitvi prikaza uspešnosti socialne zaščite iz avgusta 2018

Opomba: kar zadeva kazalnike, ki temeljijo na statističnih podatkih EU-SILC, se navedene spremembe za obdobje 2015–2016 na splošno dejansko nanašajo na obdobje 2014–2015 za kazalnike dohodka in intenzivnosti dela gospodinjstev; podobno velja za neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi. Kar zadeva kazalnike, ki temeljijo na anketi o delovni sili (stopnja dolgotrajne brezposelnosti, osipniki, delež brezposelnih mladih, mladi, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo (15–24 let), stopnja zaposlenosti (55–64 let)), in resno materialno prikrajšanost (ki avgusta 2018 za več držav članic ni bila dokončna za leto 2017), se spremembe nanašajo na obdobje 2016–2017.